

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

(आ.व. २०७५/०७६-२०७७/०७८)

त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. ५, रुकुम (पश्चिम)

(साविक खारा गा.वि.स. वडा नं. ७, ८ र ९)

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीमा संलग्न संस्थाहरु

आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग

नेपाल सरकार
वन तथा वातावरण मन्त्रालय
पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना
काठमाडौं, नेपाल

तथा

International Fund for Agricultural Development (IFAD)

कृषि विकासको लागि अन्तराष्ट्रिय कोष

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रकृत्यामा सहजीकरण गर्ने संस्था

रुपान्तरण नेपाल

पो.ब.नं. ७३४५, काठमाडौं

फोन नं. ०१-४१५४९४९

त्रिवेणी गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
सिम्रुतु, खारानेटा रुकुम (पश्चिम)

प.स.: २०७५/०७६

च.नं.:

मिति: ०२०७५/१२/१३

शुभकामना

औद्योगिकीकरण, वन विनाश, अव्यवस्थित शहरीकरण, सवारी साधनको बढ्दो प्रयोग, हरितगृह ग्याँसहरूको अत्याधिक उत्सर्जन आदि जस्ता विभिन्न मानवीय क्रियाकलापहरूको कारणले गर्दा अहिले पृथ्वीको तापक्रम बढ्दै गएको कुरा प्रमाणित भैसकेको छ। जलवायु परिवर्तनको असरबाट संसारका धनी-गरिब, विकसित-अविकसित सबै मुलुक र त्यहाँका बासिन्दाहरू प्रभावित हुन्छन्। नेपालका अन्य भू-भागमा जस्तै यस गाउँपालिकामा पनि दिन प्रति दिन तापक्रम र वर्षाको प्रकृति तथा प्रवृत्तिमा फरक परेको कुरा सबैले महशुस गरिरहेका छन्। समयमा पानी नपर्ने, गर्मी बढ्ने, पानीको मुलहरू सुक्ने, बाढी/पहिरो, मिचाहा प्रजाती, कृषि तथा पशुपंक्षीमा रोग जस्ता प्रकोपहरू हरेक वर्ष बढ्दै गईरहेका छन्। यसले गर्दा जीविकोपार्जनको लागि चाहिने श्रोत तथा पूर्वाधारहरूमा समेत नकारात्मक प्रभावहरू देखिन थालिसकेका छन्।

यसै सन्दर्भमा यस गाउँपालिकामा वसोवास गर्ने समुदायलाई जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि सचेतना अभिवृद्धि गर्ने र जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समुदाय र घरधुरीहरूको अनुकूलित क्षमताको विकास गर्न गाउँपालिकामा रहेका सबै सरोकारवाला, जलवायु परिवर्तनले प्रभावित घरधुरीहरूको प्रत्यक्ष सहभागितामा यस गाउँपालिकाका बडा नं. २, ५ र ७ मा मा सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार भई कार्यान्वयन प्रक्रियामा रहेको जानकारी पाउँदा अति नै खुसी भएको छ। यि सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाहरूको तयारी प्रक्रियामा आर्थिक सहयोग गर्ने वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तरगतको पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना, कार्ययोजना निर्माण प्रक्रियामा सहजीकरण गरी सहयोग गर्ने रूपान्तरण नेपाल र यस प्रक्रियामा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपले संलग्न सबै व्यक्ति तथा संघ संस्थाहरूलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहान्छु।

अन्त्यमा, यस गाउँपालिकामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाहरू तयार भई कार्यान्वयन प्रक्रियामा रहेकोमा सम्पूर्ण बासिन्दाहरूलाई बधाई ज्ञापन गर्दै सफल कार्यान्वयनको अग्रिम शुभकामना प्रकट गर्दै यि कार्ययोजनाहरू कार्यान्वयनको लागि आवश्यक सहयोगका लागि गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय सदैब तत्पर रहने जानकारी गराउँछु।

भक्त प्रसाद घर्तीमगर

भक्त प्रसाद
अध्यक्ष

त्रिवेणी गाउँपालिका
५ नं. वडा कार्यालय
रुकुम (पश्चिम)
कर्णाली प्रदेश, नेपाल

प.स. : २०७५/०७६

च.नं.:

मिति: २०७५/१२/३

विषय : सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको सन्दर्भमा

हरितगृह ग्याँसको उत्सर्जनले जलवायु परिवर्तन भई पृथ्वी तात्ने क्रम तीव्र भएको छ भन्ने कुरालाई विश्व जनमतले स्वीकार गरिसकेको छ । जलवायु परिवर्तनको असरबाट संसारका धनी-गरिब, विकसित-अविकसित सबै मुलुक र त्यहाँका बासिन्दा उत्तिकै प्रभावित हुन्छन् । विगत केही वर्ष यता देखिएका सुख्खा र वर्षामा अनियमितताले पनि नेपालको आर्थिक विकासमा चुनौति खडा गर्न थालिसकेको छ । खडेरी, वर्षामा अनियमितता, बाढी, पहिरो, कृषि उपजमा आएको कमी आदि कुराले सिधै खाद्य सुरक्षामा समस्या खडा गरिरहेका छन । यस सन्दर्भमा यस वडामा बसोवास गर्ने समुदायलाई जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि सचेतना अभिवृद्धि गर्ने र जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समुदाय र घरधुरीहरूको अनुकूलित क्षमताको विकास गर्न वडामा रहेका सबै सरोकारवाला, जलवायु परिवर्तनले प्रभावित घरधुरीहरूको प्रत्यक्ष सहभागितामा यस अनुकूलन कार्ययोजना निर्माण गरिएको छ । यस योजनाको कार्यान्वयन पछि प्रभावित घरधुरी र समुदायका अनुकूलन क्षमता विकास गर्न सहयोग पुग्नेछ ।

यस त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. ५ को सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको प्रक्रियामा आर्थिक सहयोग गर्ने वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तरगतको पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना, कार्ययोजना निर्माण प्रक्रियामा सहजीकरण गरी सहयोग गर्ने रुपान्तरण नेपाल र यस प्रक्रियामा प्रत्येक वा अप्रत्येक रुपले संलग्न सबै व्यक्ति तथा संघ संस्थाहरूलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहान्छु ।

साथै यस योजनाको कार्यान्वयन प्रक्रियामा समेत सबै सरोकारवाला पक्षहरूको अभि सक्रिय सहयोग तथा सहकार्यको अपेक्षा गर्दछु ।

खडक बहादुर घर्तीमगर

खडक बहादुर घर्ती
प्र. न. न. न.

संक्षिप्त शब्दावलीहरू

संक्षिप्त रूप (नेपालीमा)	संक्षिप्त रूप (अंग्रेजीमा)	विस्तृत रूप (नेपालीमा)	विस्तृत रूप (अंग्रेजीमा)
	ASHA	पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना	Adaptation for Smallholders in Hilly Areas
सा.व.	CF	सामुदायिक वन	Community Forest
सा.व.उ.स.	CFUG	सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह	Community Forest Users' Group
जि.स.स.	DCC	जिल्ला समन्वय समिति	District Coordination Committee
	GIS	भौगोलिक सूचना प्रणाली	Geographic Information System
गा.वि.स.	VDC	गाउँ विकास समिति	Village Development Committee
गा.पा.		गाउँपालिका	Rural Municipality
लापा	LAPA	स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना	Local Adaptation Plans for Action
नापा	NAPA	राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम	National Adaptation Programme of Action
स. ग्रा. ले .	PRA	सहभागितामूलक ग्रामिण लेखाजोखा	Participatory Rural Appraisal
लैससास	GESI	लैंगिक समानता तथा समाजिक समावेशकरण	Gender Equality and Social Inclusion

शब्दावलीहरू:

1. Weather (मौसम):

पृथ्वीको वायुमण्डलमा हरेक दिन परिवर्तन भई रहने तापक्रम, वर्षा, वायुको चाप, आद्रता आदिको अवस्थालाई मौसम भनिन्छ। यो प्रत्येक दिन, हप्ता र महिनामा परिवर्तन भईरहन्छ।

2. Climate (जलवायु वा हावापानी):

लामो अवधिको (करिब ३० वर्ष) मौसमको सरदर अवस्थालाई जलवायु भनिन्छ। सामान्यतया जलवायु स्थान, ऋतु विशेष अनुसार स्थिर रहन्छ। यसका सूचकहरू (Parameters) मौसमको जस्तै हुन्।

3. Climate Change (जलवायु परिवर्तन):

लामो समयको अन्तराल एवं दीर्घकालिन अवधिमा जलवायुका विभिन्न तत्वहरूमा भएको औसत परिवर्तनलाई जलवायु परिवर्तन भनिन्छ। पृथ्वीको सन्तुलन खल्वलिने गरी हजारौं वर्ष देखि मानवले महशुस गर्दै भोग्दै र बुझ्दै आएको जलवायुमा हुने फरक तथा बदलावलाई नै जलवायु परिवर्तन भनिन्छ।

4. GHGs (हरित गृह ग्याँस):

Green House Gases-GHGs (हरितगृह ग्याँसहरू): वायुमण्डलमा विश्वव्यापी रूपमा तापक्रम उष्णीकरण र जलवायु परिवर्तनको लागि जिम्मेवार रहेका ग्याँसहरूलाई हरितगृह ग्याँस भनिन्छ। क्योटो अभिसन्धि १९९७ को अनुसूची १ अनुसार हरितगृह ग्याँस अन्तर्गत कार्बनडाईअक्साईड (CO_2), मिथेन (CH_4), नाईट्रस अक्साईड (N_2O), हाईड्रोफ्लोरो कार्बन (HFC), परफ्लोरो कार्बन (Perfloro Carbons (PFC), सल्फर हेक्जाफ्लोराईड (Sulphur Hexafluoride (SF_6)) गरी ६ किसिमका ग्याँसहरू पर्दछन्। कतारको दोहामा सम्पन्न COP ले नाइट्रोजन ट्राईफ्लोराईड (NF_3) लाई थप गरेकोले हरितगृह ग्याँसको संख्या ७ पुगेको छ।

5. UNFCCC (जलवायु परिवर्तनसम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रारूप महासन्धि):

United Nations Framework Convention on Climate Change (जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रारूप महासन्धि): सन् १९९२ मा ब्राजिलको रियो दि जेनेरियामा भएको पृथ्वी सम्मेलनबाट स्थापना भएको संयन्त्र हो। विश्वका विभिन्न राष्ट्रहरूले विश्वमा जलवायु परिवर्तन भइरहेको महशुस गरेर त्यसलाई सम्बोधन गर्न यो महासन्धि पारित गरिएको हो। यसलाई १९९६ देशहरूले अनुमोदन (Ratify) गरेका छन् भने सन् १९९४ देखि यो कार्यान्वयनमा आइरहेको छ। यस महासन्धिको मुख्य उद्देश्य वायुमण्डलमा रहेका हरितगृह ग्याँसहरूलाई प्रतिवद्धता अनुसारको मात्रामा निश्चित समयभित्र स्थिर राख्नु रहेको छ।

6. COP (पक्षधर राष्ट्रहरूको सम्मेलन):

Conference of Parties: पक्ष (सदस्य) राष्ट्रहरूको सम्मेलन भन्नाले UNFCCC का पक्ष देशहरूको सम्मेलनलाई जनाउँछ। यो UNFCCC को सबैभन्दा शक्तिशाली निकाय हो र यो सम्मेलन प्रत्येक वर्षको अन्ततिर नोभेम्बर डिसेम्बर महिनाहरूमा हुने गर्दछ।

सन् १९९७ मा जापानको क्योटोमा भएको COP 3, सन् २००७ मा इन्डोनेसियाको बालीमा भएको COP 13, सन् २००९ मा डेन्मार्कको कोपेन्हेगनमा भएको COP 15 र फ्रान्सको पेरिसमा सन् २०१५ मा भएको COP 21 सम्मेलनहरू विशेष चर्चामा र महत्वपूर्ण रहे। सन् २०१६ को डिसेम्बरमा पोल्याण्डमा COP 24 अर्थात चौबिसौं सम्मेलन सम्पन्न भयो जस्मा पेरिस सम्झौता सम्बन्धि महत्वपूर्ण निर्णयहरू भएका छन्।

7. IPCC (जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि अन्तरसरकारी समूह):

Intergovernmental Panel on Climate Change: जलवायु परिवर्तनको क्षेत्रमा कार्यरत वैज्ञानिकहरूको अन्तराष्ट्रिय संयन्त्र हो । संसारका विभिन्न राष्ट्रहरूबाट प्रतिनिधित्व हुने गरी स्वयम्सेवीको रूपमा हजारौं वैज्ञानिकहरू यसमा आवद्ध छन् । यो सन् १९८८ मा स्थापित अन्तरदेशीय समूह अर्थात अन्तरसरकारी नियोग हो जसले मानव श्रृजित जलवायु परिवर्तनका असरहरूबारे मूल्याङ्कन गर्दछ । यसले सन् २००७ मा नोबेल पुरस्कार समेत पाएको थियो । यस Panel बाट प्रकाशित प्रतिवेदन नै आधिकारिक मानिन्छ । यस्तै अति कम विकसित देशहरूले पनि राष्ट्रिय संचार प्रतिवेदन (National Communication Report) प्रकाशित गर्दछन् । नेपालले हालसम्म दोश्रो प्रतिवेदन प्रकाशित गरि सकेको छ ।

8. Adaptation (अनुकूलन):

जलवायु परिवर्तनका विद्यमान र सम्भावित असरहरूसँग जुध्न गरिने उपायहरू नै अनुकूलन हो । जस्तो गर्मी ठाँउहरूमा घरमा बढी र ठूला भ्यालहरू बनाउनु, बाढी आउँछ भनेर घरको जग अग्लो बनाउनु । यो परिवर्तित वातावरणमा आफ्नो अस्तित्वलाई निरन्तरता दिन गरिने प्रक्रिया हो । मानव सन्दर्भमा अनुकूलन अन्तर्गत परिवर्तित वातावरणमा अनुकूलित हुन सकिने क्रियाकलापहरू पर्दछन् ।

9. Mitigation (न्यूनीकरण):

हरितगृह ग्यास उत्सर्जनमा कटौति गरी वा वायुमण्डलमा भएको अधिक कार्बनलाई अवशोषण सञ्चित क्षमतामा अभिवृद्धि गराई वायुमण्डलमा थप हरितगृह ग्यास थुप्रन रोक्ने कार्यहरूलाई नै उत्सर्जन न्यूनीकरण भन्ने गरिन्छ ।

10. NAPA (राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम):

National Adaptation Programme of Action (राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम): सन् २००१ मा मोरोक्कोको माराकेस शहरमा आयोजना गरिएको पक्षधर राष्ट्रहरूको सातौं सम्मेलन (COP 7) मा भएको सम्झौता अनुरूप अनुकूलनको मसौदा आएको हो । कम विकसित मुलुकहरूले जलवायु परिवर्तनका कारणबाट श्रृजित जोखिमहरू आंकलन गरी तत्कालै गर्नुपर्ने अनुकूलनका कार्यक्रमहरू पहिचान गरी प्राथमिकीकरण गरी नापा बनाएको खण्डमा विकसित मुलुकहरूले सहयोग गर्ने प्रतिवद्धता अनुसार नेपालमा पनि वातावरण मन्त्रालयले सन् २०१० मा यो तयार गरेको छ ।

11. LAPA National Framework (स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना)

Local Adaptation Plans for Actions National Framework: (स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना) NAPA ले पहिचान गरेको कार्यक्रमहरूलाई समुदाय तहसम्म पुऱ्याउनका लागि नेपाल सरकार वातावरण मन्त्रालयले यो राष्ट्रिय संरचना LAPA National Framework तयार गरेको छ । यो वि.सं. २०६८ मा अनुमोदन भई कार्यान्वयनमा आईरहेको छ । यसै संरचना अनुसार तयार गरिएको स्थानिय स्तरको अनुकूलन कार्ययोजनालाई LAPA भनिन्छ ।

12. Gender Equality (लैंगिक समानता)

महिला तथा पुरुषबीच सबै पक्ष र तहहरूमा बराबर अवसर र बराबर लाभ हासिल भएको अवस्थालाई नै लैङ्गिक समानता भनिन्छ ।

13. Gender Integration (लैंगिक समायोजन)

लैंगिक समायोजन भन्नाले परियोजनाको निर्माण, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन चरणहरूमा लैंगिक असमानता र भिन्नतालाई पहिचान गरि सम्बोधन गर्ने प्रक्रियालाई बुझाउँछ ।

14. Reproductive Role (पारिवारिक/प्रजनन भूमिका)

यस कार्यअन्तर्गत दुई किसिमका घरायसी कामहरू पर्दछन् । (१) जैविक जस्तै : बच्चा जन्माउने र (२) सामाजिक जस्तै : बच्चाहरूको स्याहार गर्ने, भान्साको काम, बजार जानु, परिवारको स्वास्थ्यको हेरविचार एवं अन्य घरायसी कार्यहरू गर्ने जुन कार्यको मान्यता कम हुन्छ र आमदानी पनि हुदैन । यस्ता काममा बढी श्रम र समय लाग्छ । महिला तथा बालिकाहरूले नै प्राय यस्ता काम गर्ने गर्दछन् ।

15. Vulnerability (सङ्घटासन्नता)

जलवायु परिवर्तनका कारण सिर्जना भएका जोखिम, खतराका प्रतिफल प्रभाव आदिसँग जुध्न सक्ने हैसियत वा क्षमतामा कमी आएको अवस्थालाई सङ्घटासन्नता भनिन्छ ।

16. GIS (भौगोलिक सूचना प्रणाली)

Geographic Information System: (भौगोलिक सूचना प्रणाली): यो प्रणाली यसरी बनाइएको हुन्छ जसबाट भौगोलिक तथ्यांक तथा सूचनालाई लिने (Capture), जम्मा गर्ने (Store), मिलाउने (Manipulate), विश्लेषण गर्ने (Analyze), व्यवस्थापन गर्ने (Manage) र प्रस्तुत गर्ने (Present) गरिन्छ ।

17. Sensitivity (संवेदनशीलता)

जलवायु परिवर्तनको कारणले कुनै पनि प्रणालीलाई सकारात्मक वा नकारात्मक रूपमा पार्ने प्रभावको परिणाम वा अवस्थालाई संवेदनशीलता भनिन्छ ।

18. Adaptive Capacity (अनुकूलन क्षमता)

जलवायु परिवर्तन वा अन्य वातावरणीय समस्याहरूसँग अनुकूलन हुन सक्ने क्षमतालाई अनुकूलन क्षमता भनिन्छ । अनुकूलन क्षमता समुदायको आर्थिक स्रोतहरू, प्रविधिहरूमा पहुँच, जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सूचनाहरूमा पहुँच, सूचनाहरूको उपयोग गर्न सक्ने क्षमता, संस्था र स्रोतको न्यायोचित वितरणसँग सम्बन्धित हुन्छ । अनुकूलन क्षमता विकाससँग पनि सम्बन्धित हुन्छ, जस्तै जति बढी राष्ट्र वा समुदाय विकसित हुन्छ अनुकूलन क्षमता पनि उच्च हुन्छ ।

19. Risk (जोखिम)

जलवायु परिवर्तनका कारण हुन सक्ने हानी, नोक्सानी वा प्रकोपको सम्भावना नै जोखिम हो ।

20. Inclusiveness (समावेशी)

कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रियामा सरोकारवाला व्यक्तिहरू जस्तै महिला, दलित, विपन्न तथा सिमान्तकृत समुदायको सार्थक सहभागिताको निश्चितता गर्नु समावेशी हो ।

सारांश

जलवायु परिवर्तन र यसका प्रतिकूल प्रभावहरु समग्र विश्वकै लागि साभा चुनौतिका रुपमा अगाडि आइरहेको वर्तमान परिप्रेक्ष्यमा नेपाल सरकारले पनि यसबाट श्रृजित तथा भविष्यमा श्रृजना हुन सक्ने प्रतिकूल प्रभावहरूसँग अनुकूलित हुन जलवायु परिवर्तन नीति २०६७, जलवायु परिवर्तन राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (नापा) २०६७ एवं स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (लापा) को राष्ट्रिय संरचना २०६८ समेत तयार गरी स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका कार्यहरुलाई प्राथमिकता दिदै आइरहेको छ ।

यसै सन्दर्भमा नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गतको पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन (ASHA) आयोजनाले स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका कार्यहरुलाई योजनाबद्ध रुपले अधि बढाउन स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयन गरी रहेको छ । यसै क्रममा नापाको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता स्तरीकरण अनुसार मध्यम संकटासन्न स्तरमा रहेको यस रुकुम (पश्चिम) जिल्लाका सरोकारवालाहरुको गोष्ठीबाट छनौट गरिएको यस त्रिवेणी गाउँपालिकाको वडा नं. ५ मा पनि जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल प्रभावहरु देखा पर्न थालिसकेको सन्दर्भमा स्थानीय सरोकारवालाहरुको प्रत्यक्ष एवं सक्रिय सहभागिता र ASHA आयोजनाको आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग तथा रुपान्तरण नेपालको सहजीकरणमा यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ । यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको लागि नेपाल सरकारबाट स्विकृत स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (लापा) को राष्ट्रिय संरचना अनुसारका विधि तथा प्रक्रियाहरुका साथै ASHA आयोजनाद्वारा तयार गरिएका भौगोलिक सूचना प्रविधिमा आधारित उप-जलाधार व्यवस्थापन योजना तर्जुमा (Geographic Information System based Sub-watershed Management Planning) तथा सहभागितामूलक परिदृश्य विकास (Participatory Scenario Development) अवधारणाहरु अनुसारका विधि तथा प्रक्रियाहरु समेत अवलम्बन गरिएको छ ।

यस कार्ययोजना तयारीका क्रममा यस वडाका निर्वाचित जन प्रतिनिधीहरु, प्रशासकिय अधिकृत, वडा सचिव, शिक्षकहरु, समाजसेवीहरु, राजनैतिक दलहरुका प्रतिनिधीहरु, गाउँपालिका अन्तर्गत विषयगत शाखाहरुका कर्मचारीहरु, गरिव, महिला, दलित, जनजाति तथा पछाडी परेका वर्गहरु समेत का स्थानीय समुदाय तथा अन्य बुद्धिजीविहरुको प्रत्यक्ष एवं सक्रिय सहभागिता रहेको थियो । तीन वर्षका लागि तयार गरिएको यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनामा यस वडामा विद्यमान सामाजिक, मानविय, आर्थिक, प्राकृतिक, भौतिक तथा सामुदायिक श्रोतहरु र जलवायु परिवर्तनबाट श्रृजित प्रतिकूल प्रभावहरु/प्रकोपहरुको पहिचान तथा लेखाजोखा गर्दै यस वडा र यहाँका घरधुरीहरुको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता मुल्यांकन गरिएको थियो । सोही मुल्यांकनको आधारमा उच्च अनुकूलन क्षमताको परिकल्पना गर्दै प्रभावकारी अनुकूलन कार्यहरुको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी यो कार्ययोजना तयार भएको थियो । यस कार्ययोजनाको सारांश तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

विवरण					
कार्यक्षेत्र:	त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. ५, साविकको खारा गा.वि.स. वडा नं. ७, ८ र ९				
चारकिल्ला:	उत्तर : त्रिवेणी गा. पा २ र ३, दक्षिण : रोल्पा जिल्ला, पूर्व : त्रिवेणी गा. पा. वडा नं. १ र २, पश्चिम : त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ३ र ४				
क्षेत्रफल:	११४५ हेक्टर				
जनसंख्या (राष्ट्रिय जनगणना, २०६८) साविक खारा गाविस	महिला	पुरुष	जम्मा	घरधुरी	त्रिवेणी वडा नं. ५
	१२३५	१०३१	२२६६	४०४	
	ब्रा/क्षेत्री/ठ	जनजाति	दलित	अन्य	जम्मा
	४७६० (७६.९%)	३६६ (५.९%)	१०५० (१७%)	१० (०.२%)	६१८६
सहभागितामूलक संकटासन्नता स्तरीकरण (२०७५)	महिला	पुरुष	जम्मा जनसंख्या		
	१५६३ (४९.७%)	१५८४ (५०.३%)	३१७४ (१००%)		
	ब्रा/क्षेत्री/ठ	जनजाति	दलित	जम्मा घरधुरी	
	३७५ (६८%)	४४ (८%)	१२९ (२४%)	५४८ (१००%)	
प्रमुख पेशा /	यस वडाका बासिन्दाको मुख्य पेशा कृषि हो भने जीविकोपार्जन अर्थात रोजगारीको लागि यहाँका				

विवरण					
जीविकोपार्जनको आधार:	मानिसहरु अन्य क्षेत्रहरु अर्थात देशको अन्य भाग, भारत तथा खाडी मुलुकहरुमा जाने गर्दछन् ।				
जलवायु परिवर्तनको प्रभाव तथा असर:					
<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय समुदायले गर्मीका दिनहरु करिब २.५ महिनाले बढेको र गर्मीको मात्रा पनि बढेको महशुस गरेका छन् । त्यस्तै जाडोका दिनहरु करिब २ महिनाले घटेको अनुभव गरेका छन् । ● मनसुनी वर्षाको अवधि १.५ महिनाले घटेको, हिउँदे वर्षा छिटपुट मात्र हुने गरेको, तुसरो पर्ने दिन २ महिनाले घटेको । ● बाढी र पहिरोको मात्रा तथा बारम्बारता बढेकोले धन जन तथा कृषि तथा वन क्षेत्रको नोक्सानी । ● जीविकोपार्जनका क्रियाकलापहरुका समयमा पनि हेरफेर भएकोले रोजगारीको लागि बाहिर जाने प्रवृत्ति बढेको । ● कृषिवाली, पशुपंक्षी तथा मानवमा नयाँ रोगको प्रकोप बढेको । ● वनमा मिचाहा प्रजातिहरुको प्रकोप बढेको । ● गुराँस फुल्ने समय करिब १.५ महिनाले अगाडि सरेको । 					
मुख्य प्रकोपहरु	खडेरी, कृषि तथा पशुपंक्षीमा रोग, पहिरो तथा भु क्षय, बाढी, मानवमा रोग				
वस्ती/साविकको वडागत संकटासन्नता	अति उच्च	उच्च	मध्यम	न्यून	जम्मा वडा
	९	७	८		३
संकटासन्न घरधुरी संख्या प्रतिशत:	अति उच्च (V4)	उच्च (V3)	मध्यम (V2)	न्यून (V1)	जम्मा घरधुरी
	२२० (४०.१ %)	१८० (३२.९ %)	१३५ (२४.६ %)	१३ (२.४ %)	५४८
कार्ययोजनाको परिकल्पना:					
<ul style="list-style-type: none"> ● जलवायु परिवर्तन अनुकूलित उपयुक्त वीउविजन, प्रविधि र उन्नत नश्लको प्रवर्द्धनले गर्दा पशु व्यवसाय तथा कृषि उत्पादनमा बृद्धि भई खाद्य सुरक्षा बढेको हुनेछ । ● सिंचाई कुलोको मर्मत तथा स्तर उन्नती र साना सिंचाई प्रविधिहरुको प्रयोगले कृषि उत्पादनमा बृद्धि भई स्थानीय समुदायको आत्मनिर्भरता बढेको हुनेछ । ● विभिन्न भौतिक पूर्वाधारहरुको निर्माणबाट बाढी, पहिरो जस्ता जलवायुजन्य प्रकोपहरुको असरमा कमी आई स्थानीय समुदायको समानुकूलन क्षमता बढेको हुनेछ । ● दिगो वन व्यवस्थापनका माध्यमबाट मिचाहा प्रजातिको नियन्त्रण तथा वनको हैसियतमा सुधार आएको हुनेछ । ● स्वच्छ पिउने पानीको उपलब्धता, व्यवस्थापन, स्वस्थता तथा सरसफाईको साथै वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धनबाट स्थानीय समुदायको स्वास्थ्यमा सुधार र जीवन स्तरमा सुधार आएको हुनेछ । ● स्थानीय समुदायमा जलवायु परिवर्तन सम्बद्धि चेतना अभिवृद्धि भई यसका प्रभावहरूसँग अनुकूलित हुने र क्षति न्युनिकरण गर्ने क्षमताको विकास भएको हुनेछ, । 					
योजनाको अवधि:	आ.व. २०७५/७६-२०७७/७८				
कार्ययोजनाको प्राथमिकता परेका मुख्य अनुकूलनका कार्यहरुः					
<ul style="list-style-type: none"> ● सिंचाई कुलो मर्मत तथा स्तर उन्नती, साना सिंचाई प्रविधि प्रवर्द्धन, प्लाष्टिक घरमा वेमौसमी तरकारी खेती, रिचार्ज पोखरी निर्माण, पानीका मुहान संरक्षण, खानेपानी टंकी निर्माण ● नदि किनारमा वृक्षारोपण, तटबन्ध निर्माण, ग्याविन पर्खाल निर्माण ● सुख्खा सहने तथा रोग किरा प्रतिरोधी प्रजातिहरुको प्रवर्द्धन, नश्ल सुधारको लागि बोका (बोयर) वितरण, भकारो सुधार, बाखको खोर सुधार, पशुपालन सम्बन्धि तालिम, पशु स्वास्थ्य सिबिर ● वन व्यवस्थापन, वृक्षारोपण, बायोचारको प्रयोग ● सरफाई तथा पोषण सम्बन्धि तालिम, गाउँघर क्लिनिक तथा स्वास्थ्य चौकीको सबलिकरण 					
बिषयगत क्षेत्र अनुसार तीन वर्षको लागि अनुमानित वार्षिक बजेट:					
बिषयगत क्षेत्र		अनुमानित बजेट रु. हजारमा			
		पहिलो वर्ष	दोश्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	कुल जम्मा
१	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	१००५५	९४०४	६४६५	२५९२४

विवरण					
२	जलश्रोत तथा उर्जा	४१३०	३९८०	३३४६	११४५६
३	वन तथा जैविक विविधता	६५०	१२२०	४००	२२७०
४	जलवायु जन्य उत्पन्न प्रकोप	१७५२	१३४२	१२०४	४२९८
५	जनस्वास्थ्य	१६०	१८०	७०	४१०
६	भौतिक पूर्वाधार	२१०५	२३७५	१४५०	५९३०
७	क्षमता विकास तथा लैससास सम्बन्धि	३२५	१५२०	१२३३	३०७८
८	योजना अनुगमन, मूल्यांकन तथा संस्थागत विकास	१५५	५५	५५	२६५
कूल जम्मा		१९३३२	२००७६	१४२२३	५३६३१
योजना कार्यान्वयनमा सहयोग गर्न सक्ने निकाय					
त्रिवेणी गाउँपालिका, वडा कार्यालय, जिल्ला समन्वय समिति, गाउँपालिका अन्तर्गत विषयगत शाखाहरु, डिभिजन वन कार्यालय तथा सब डिभिजन वन कार्यालय, जिल्ला प्रशासन तथा प्रहरी कार्यालयहरु, साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरु, जिल्लामा क्रियाशिल सम्बन्धित दातृ निकायहरु र गैह्र सरकारी संस्थाहरु आदी					
लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण					
स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना निर्माण प्रकृया तथा कार्यान्वयनमा लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणलाई मुख्य सवालको रुपमा लिई यस अवधारणालाई सम्बन्धित क्रियाकलापहरुमा समायोजन गरिएको छ ।					
स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना समायोजन तथा मुलप्रवाहीकरण					
सम्बन्धित सरोकारवालाहरूसँग विस्तृत छलफलबाट तयार गरिएको यस अनुकूलन कार्ययोजनालाई नेपाल सरकारको स्थानीय तहको वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा प्रक्रियाका ७ चरणहरु अन्तर्गत वडास्तरीय योजना प्राथमिकरण बैठक, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति, एकिकृत योजना तर्जुमा प्रणालीबाट गाउँ कार्यपालिकाको बैठक हुदै गाउँ सभाको बैठकबाट अनुमोदन गरिनेछ । त्यसैगरी अन्य सम्बद्ध सरकारी तथा गैह्र सरकारी निकायहरुको वार्षिक तथा आवधिक योजनाहरुमा यस कार्ययोजनालाई कार्यान्वयनको लागि समायोजन गरी मुलप्रवाहीकरण गरिने छ ।					
स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयन					
स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना उक्त समायोजन प्रकृयाबाट अनुमोदित भई गाउँपालिकाको समन्वयनमा र वडा अध्यक्षको नेतृत्वमा सबै सरोकारवालाहरुबाट स्वीकार्य बहुसरोकारवाला संरचनाबाट कार्यान्वयन गरिनेछ । पहाडी किसानको लागि अनुकूलन आयोजनाबाट सहयोग हुने कार्यक्रममा यस आयोजनाको कार्यविधि अनुसार यो योजना कार्यान्वयन हुनेछ ।					
अनुगमन तथा मूल्यांकन					
समुदाय तहमा क्रियाकलापहरुको, वडा तहमा प्रक्रिया र प्रगतिहरु र गाउँपालिका तथा जिल्ला तहमा नतिजा तथा उपलब्धीहरुको विभिन्न वार्षिक समिक्षा, अर्धवार्षिक समिक्षा, फिल्ड अनुगमन आदिको माध्यमबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन गरिनेछ ।					
क्षमता विकास					
विभिन्न तहमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना तथा अभिमुखीकरण तालिमहरुको साथै विभिन्न विषयगत क्षेत्रहरु जस्तै कृषि, पशुपालन, वन तथा जैविक विविधता, उर्जा, जनस्वास्थ्य, भौतिक पूर्वाधारमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलित प्रविधिहरु सम्बन्धी क्षमता विकासका क्रियाकलापहरु संचालन गरिने छ।					

यस योजनाको कार्यान्वयनबाट यस त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. ५ का सम्पूर्ण बासिन्दा खासगरी लक्षित विपन्न, महिला तथा पछाडि पारिएका वर्गहरुको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गरी उक्त परिकल्पनाहरु पूरा गर्नको लागि जम्मा रु. ५,३६,३१,०००/- (अक्षरेपी पाँच करोड छत्तिस लाख एकतिस हजार रुपैयाँ) बराबरको विस्तृत स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ ।

विषय सुची

परिच्छेद १: परिचय	१
१.१ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको परिचय तथा औचित्य	१
१.२ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको लक्ष्य, मान्यता एवं आधारहरू	२
परिच्छेद २: उप-जलाधार क्षेत्रको विवरण तथा वडाको पृष्ठभूमी	३
२.१ खारा मूरु उप-जलाधार क्षेत्र रूकूम (पश्चिम)	३
२.१.१ खारा मूरु उप-जलाधार क्षेत्रीय तहको भू-क्षयको अवस्था	५
२.१.२ खारा मूरु उप-जलाधार क्षेत्रीय तहको पहिरोको अवस्था	६
२.१.३ खारा मूरु उप-जलाधार क्षेत्रीय तहको आगलागीका घटनाहरू	७
२.१.४ खारा मूरु उप-जलाधार क्षेत्रीय तहको भू-उपयोग समायोजन	७
२.१.५ माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रको अन्तरसम्बन्ध	८
२.२ त्रिवेणी गाउँपालिकाको अवस्थिति	९
२.३ त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. ५ को अवस्थिति	१०
२.३.१ वडाको सामाजिक अवस्था	१०
२.३.२ मानवीय अवस्था	११
२.३.३ आर्थिक क्रियाकलापहरूको अवस्था	१२
२.३.४ प्राकृतिक श्रोतको अवस्था	१२
२.३.५ भौतिक पूर्वाधार तथा सामुदायिक विकास	१४
२.३.६ लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अवस्था	१४
२.४ वडा स्तरीय माथिल्लो तथा तल्लो तटिय क्षेत्रको अन्तरसम्बन्धको अवस्था	१४
परिच्छेद ३: सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी पद्दती	१५
लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अवधारणाको समायोजन	१७
३.१ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि	१८
३.२ जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता मूल्यांकन	१८
३.२.१ भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट प्राप्त सूचना तथा नक्शाहरू र तीनको विश्लेषण	१९
३.२.१.१ पहिरोको जोखिम नक्सांकन	१९
३.२.१.२ भू-क्षयको जोखिमको अवस्था	१९
३.२.१.३ भू-उपयोग तथा भू-उपयोग क्षेत्र परिवर्तको विश्लेषण	२१

३.२.१.४ भू-उपयोग समायोजनको विश्लेषण	२२
३.२.१.५ त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ को नदि, खोला, खोल्सीको विवरण	२३
३.२.१.६ त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ को वन डढेलोको अवस्था	२४
३.३. वैज्ञानिक तथ्य र स्थानीय समुदायको दृष्टिकोणको समायोजन	२४
३.४. सहभागितामुलक जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता विश्लेषण	२४
३.४.१ जलवायु परिवर्तन संकटासन्न घरधुरी	२५
३.४.२ जलवायु परिवर्तनको अवस्था - मौसमी पात्रो	२५
३.४.३ मौसमी तथ्यांक	३०
३.४.४ प्रकोपको ऐतिहासिक समयरेखा	३१
३.४.५ श्रोत तथा प्रकोप नक्शांकन	४१
३.४.६ जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समूह, लिंग तथा समुदाय पहिचान	४३
३.४.७ प्रकोपहरुको जोडागत स्तरीकरण	४५
३.४.८ प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरुको विश्लेषण	४५
३.४.९ जीविकोपार्जनका सम्पत्तिहरुको विश्लेषण	४९
३.४.१० वस्ती (साविकका वडाहरु) को संकटासन्नताको अवस्था स्तरीकरण	५६
३.४.११ उच्च अनुकूलन क्षमताको परिकल्पना	५८
३.४.१२ अनुकूलन कार्यहरुको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण	५८
३.५. आवश्यक क्षमता विकासको लेखाजोखा तथा ज्ञान व्यवस्थापन	६४
३.६ लैंगिक विश्लेषण	६५
३.७ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको तर्जुमा	६७
३.८ संस्थागत नक्शांकन तथा सेवा प्रदायक संस्था विश्लेषण	९४
३.९ स्थानीय तहको योजना प्रक्रियामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना समायोजन	९६
३.१० स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन	९६
३.११ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको प्रगति समिक्षा, अनुगमन तथा मूल्यांकन	९६
सन्दर्भ सामाग्री:	९८
अनुसूचीहरु	९९

चित्र सुची

चित्र १. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको अवस्थिति नक्शा	३
चित्र २. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको सन् १९९७ र २०१७ बीचको भु-उपयोग परिवर्तन नक्शा	४
चित्र ३. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको सन् २०१७ को भू-क्षयको नक्शा	५
चित्र ४. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको पहिरोको नक्शा	६
चित्र ५. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको भु-समायोजन नक्शा	८
चित्र ६. त्रिवेणी गाउँपालिकाको वडाहरुको नक्शा	१०
चित्र ७. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ को भू-उपयोगीता र सम्भावित वृक्षारोपण क्षेत्रको नक्शा	१३
चित्र ८. सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमाको खाका	१५
चित्र ९. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना सुदृढ LAPA पद्धतीको समायोजन	१६
चित्र १०. वैज्ञानिक जानकारी र स्थानीय दृष्टिकोणको समायोजन खाका	१७
चित्र ११ त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ को पहिरो जोखिमको नक्शा	१९
चित्र १२ त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ को भू-क्षयको नक्शा	२०
चित्र १३. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ को वन विनासको नक्शा	२१
चित्र १४. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ मा सम्भावित वृक्षारोपण क्षेत्रको नक्शा	२२
चित्र १५. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ को भू-उपयोग समायोजन नक्शा	२३
चित्र १६. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ का नदी तथा खोलाको नक्शा	२४
चित्र १७. रुकुम मुसिकोटको कूल वार्षिक वर्षा	३०
चित्र १८. रुकुम मुसिकोटको वार्षिक औषत अधिकतम तापक्रम	३०
चित्र १९. रुकुम मुसिकोटको वार्षिक औषत न्यूनतम तापक्रम	३१
चित्र २०. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ को सहभागितामूलक श्रोत तथा प्रकोप नक्सा	४२
चित्र २१. प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरुको विश्लेषण	४८
चित्र २२. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ को वस्तीगत संकटासन्नता नक्शा	५७
चित्र २३. त्रिवेणी गा. पा. वडा नं. ५ को संस्थागत नक्शांकन	९४

तालिका सुची

तालिका १. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको भू-उपयोग क्षेत्रमा परिवर्तन	४
तालिका २. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको भू-क्षयको अवस्था	५
तालिका ३. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको पहिरोको अवस्था	६
तालिका ४. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको भू-उपयोग समायोजनको अवस्था	७
तालिका ५. माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रको स्थानीय निकाय बाहिरको अन्तरसम्बन्ध	८
तालिका ६. माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रको स्थानीय निकाय भित्रको अन्तरसम्बन्ध	९
तालिका ७. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ को वाली चक्र	१२
तालिका ८. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रक्रियाका सहभागीहरू	१८
तालिका ९. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ को भू-क्षयको अवस्था	२०
तालिका १०. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ को जलवायु परिवर्तन सम्बेदनशिल सम्पन्नता स्तरीकरण	२५
तालिका ११. परिवर्तित मौसमी पात्रो	२७
तालिका ११. प्रकोपको ऐतिहासिक समयरेखा	३२
तालिका १३. जलवायु परिवर्तनबाटप्रभावित समूह, लिंग तथा समुदाय पहिचान	४३
तालिका १४. प्रकोपहरूको जोडा स्तरीकरण	४५
तालिका १०. प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरूको विश्लेषण	४६
तालिका १६. जीविकोपार्जनका सम्पत्ति तथा श्रोतहरूको विश्लेषण	४९
तालिका १६. प्रकोप तथा जोखिमको आधारमा वस्ति स्तरीकरण	५६
तालिका १३. वस्ती स्तरीकरणको निष्कर्ष	५६
तालिका १९. अनुकूलन उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण	५९
तालिका २०. क्षमता विकास योजना र ज्ञान व्यवस्थापन	६४
तालिका २१. काममा आधारित लैंगिक खाका	६५
तालिका २२. श्रोत साधनमा आधारित लैंगिक विश्लेषण खाका	६६
तालिका २३. लैंगिक विश्लेषणमा आधारित कार्ययोजनाको खाका	६६
तालिका २४. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना	६८
तालिका २५. संस्थागत विश्लेषण	९५
तालिका २६. अनुगमन योजना	९७

परिच्छेद १: परिचय

१.१ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको परिचय तथा औचित्य

जलवायु परिवर्तन एक प्राकृतिक प्रक्रिया भएता पनि तिब्र गतिमा बढ्दो औद्योगिकीकरण, वन विनाश तथा वन क्षयिकरण, अव्यवस्थित शहरीकरण, सवारी साधनको बढ्दो प्रयोग जस्ता विभिन्न मानवीय क्रियाकलापहरूका कारणले गर्दा हरितगृह ग्याँसहरूको अत्याधिक उत्सर्जनले जलवायु परिवर्तन भईरहेको तथ्य वैज्ञानिक रूपमा पुष्टि भईसकेको छ । जसले गर्दा तापक्रममा वृद्धि र वर्षाको प्रकृति तथा प्रवृत्ति (अतिवृष्टि, अनावृष्टि, खण्डवृष्टि) मा परिवर्तन भईरहेको सबैले महशुस गरिरहेका छन् । समयमा पानी नपर्ने, गर्मी बढ्ने, पानीको मुलहरू सुक्ने, बाढी/पहिरो आउने जस्ता प्रकोपहरू हरेक वर्ष बढ्दै गईरहेका छन् । यसर्थ अहिले जलवायु परिवर्तन संसारकै प्रमुख समस्याको विषय बनेको छ । अझ प्राकृतिक श्रोत माथि निर्भर रहने, भौगोलिक विविधता भएको र संवेदनशील क्षेत्रहरू भएको हाम्रो जस्तो कम विकसित गरीव राष्ट्रमा त यो भन् ठूलो समस्याको रूपमा देखा पर्न थालेको छ । जलवायु परिवर्तनको जोखिमको दृष्टिकोणले नेपाल चौथो स्थानमा पर्दछ ।

यसै सन्दर्भमा जलवायु परिवर्तनको कारणबाट श्रृजित समस्याहरूलाई सम्बोधन गर्न नेपाल सरकारले विभिन्न पहलहरू गर्दै आईरहेको छ । जलवायु परिवर्तन नीति २०६७ लागु हुनुको साथसाथै र राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (नापा) २०६७ तयार गरी सोलाई स्थानीय तहमा कार्यान्वयन गर्न स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना अनुसार स्थानीय अनुकूलन कार्यायोजना तयार गरी कार्यान्वयनमा आईरहेको छ । राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (नापा) ले जलवायु परिवर्तन संवेदनशिल ६ वटा मुख्य क्षेत्रहरू (कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, मानव स्वास्थ्य, जलश्रोत तथा उर्जा, शहरी क्षेत्र तथा पूर्वाधार, वन तथा जैविक विविधता र जलवायुजन्य प्रकोप) पहिचान गरी ती क्षेत्रहरूमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका के-कस्ता उपाय तथा रणनीतिहरू अवलम्बन गर्न सकिन्छ, भन्ने स्पष्ट कितान गरेको छ । त्यसै गरी हाल नेपाल सरकारले तयार गरिरहेको राष्ट्रिय अनुकूलन योजनामा थप तीनवटा विषयगत क्षेत्रहरू (पर्यटन, प्राकृतिक तथा संस्कृतिक सम्पदा, सामाजिक समावेशीकरण र जीविकोपार्जन तथा सु-शासन) को प्रस्ताव गरेको छ ।

सोही सन्दर्भमा नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गत पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाको आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग र रुपान्तरण नेपालको सहजीकरणमा जिल्ला स्तरिय सरोकारवालाहरूको गोष्ठीबाट छनौट भएको यस त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ मा नेपाल सरकारबाट स्विकृत स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना राष्ट्रिय संरचनालाई मुख्य निर्देशित दस्तावेज मानी पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाद्वारा अवलम्बन गरिएको उप जलाधार क्षेत्रिय तहको योजना तर्जुमा पढ्ती र सहभागितामूलक परिदृश्य विकास अनुसार यो सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको हो । जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता, सम्मुखता, संवेदनशिलता र अनुकूलन क्षमता फरक-फरक हुने हुँदा जलवायु परिवर्तनका असर तथा प्रभावहरू पनि व्यक्ति र समुदाय अनुसार फरक-फरक हुने गर्दछन् । स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचनाका ७ वटा चरणहरू मध्ये पहिलो चार चरणहरूको अवलम्बन गरी तयार गरिएको यस दस्तावेज तयारी क्रममा समुदायको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता र अनुकूलन क्षमताको विश्लेषण गरिएको थियो ।

यस योजनाको तयारी प्रक्रियामा गापा र वडामा शुरुवाती गोष्ठी पश्चात साबिकको वडा स्तरीय र वडा स्तरीय गोष्ठी संचालन गरिएको थियो । यी गोष्ठीहरूमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतनाका साथै जलवायु परिवर्तन संवेदनशिल सहभागितामूलक सम्पन्नता स्तरिकरण, जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा क्षमताको लेखाजोखा, अनुकूलनका उपायहरूको पहिचान र प्राथमिकिकरण गरिएको थियो । यस वडामा स्थित विद्या विकास मा.वि.को भवनमा निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरू, वडा सचिव, शिक्षक, समाजसेवी, स्थानीय राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरू, विषयगत कार्यालयहरूका प्रतिनिधिहरू, महिला, दलित, जनजाति तथा पछाडी परेका वर्ग लगायत अन्य बुद्धिजीविहरूको सहभागितामा २०७५ साल असोज २५ देखि २७ गते सम्म संचालित अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गोष्ठीबाट यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको हो ।

१.२ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको लक्ष्य, मान्यता एवं आधारहरू

यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको लक्ष्य यस त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. ५ का स्थानीय समुदायको जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गरी समानुकूलन समुदायको विकास गर्नु रहेको छ भने यस योजनाको उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन् :

- स्थानीय समुदायलाई जलवायु परिवर्तन, यसको कारण, यसले समुदायमा पार्ने असर र यससँग जुध्नलाई अपनाउन पार्ने अनुकूलनका उपायहरू बारे सुसूचित गर्नु,
- जलवायु परिवर्तन सङ्कटासन्न टोल, वस्ती तथा समुदाय र तिनका अनुकूलन चुनौती तथा अवसरहरू पहिचान गर्नु,
- स्थानीय समुदायले सहज तरिकाबाट आफ्ना आवश्यकताहरू पहिचान गर्न र सोही अनुरूपका अनुकूलनका उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गर्नु,
- यस कार्ययोजनालाई स्थानीय तथा राष्ट्रियस्तरका नियमित योजना निर्माणका प्रक्रियामा समायोजन गर्नु,
- सेवा प्रदायक निकायले समयमै प्रभावकारी ढङ्गले स्रोत परिचालन गरी अनुकूलन कार्य क्रमबद्ध रूपमा अपनाउन/कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्नु,
- कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्दै कार्यक्रमको नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नु ।

यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना मुख्य रूपमा भौगोलिक सूचना प्रणाली (GIS) प्रविधि तथा सहभागितात्मक ग्रामिण लेखाजोखाबाट गरिएको बस्ति तथा घरधुरीहरूको संकटासन्नता विश्लेषण र विद्यमान परिवेशमा आधारित रहेको छ । यस गाउँपालिका वडा नं. ५ जलवायु परिवर्तनसँग संवेदनशील रहेको र ग्रामीण जीविकोपार्जन कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, जलश्रोत तथा उर्जा, जलवायुजन्य प्रकोप र ग्रामीण पूर्वाधार, जनस्वास्थ्य जस्ता क्षेत्रहरूमा आधारित रहेको कारण यस कार्ययोजनाले समग्र वडा तथा वडामा रहेका बस्ति तथा घरधुरीहरूको संकटासन्नताको विश्लेषण गरी संकटासन्न क्षेत्रहरू एवं वर्गहरूको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्न विशेष जोड दिएको छ । यस कार्ययोजनामा जलवायु परिवर्तनबाट श्रृजित प्रकोप तथा जोखिमहरूबाट प्रमुख रूपमा प्रभावित हुने सामाजिक समूहहरू विशेष गरी महिला, बालबालिका तथा वृद्ध-वृद्धाहरूमा पर्ने असर तथा प्रभावहरू विश्लेषण गर्दै उनीहरू मैत्री कार्यक्रमहरू राखिएका छन् ।

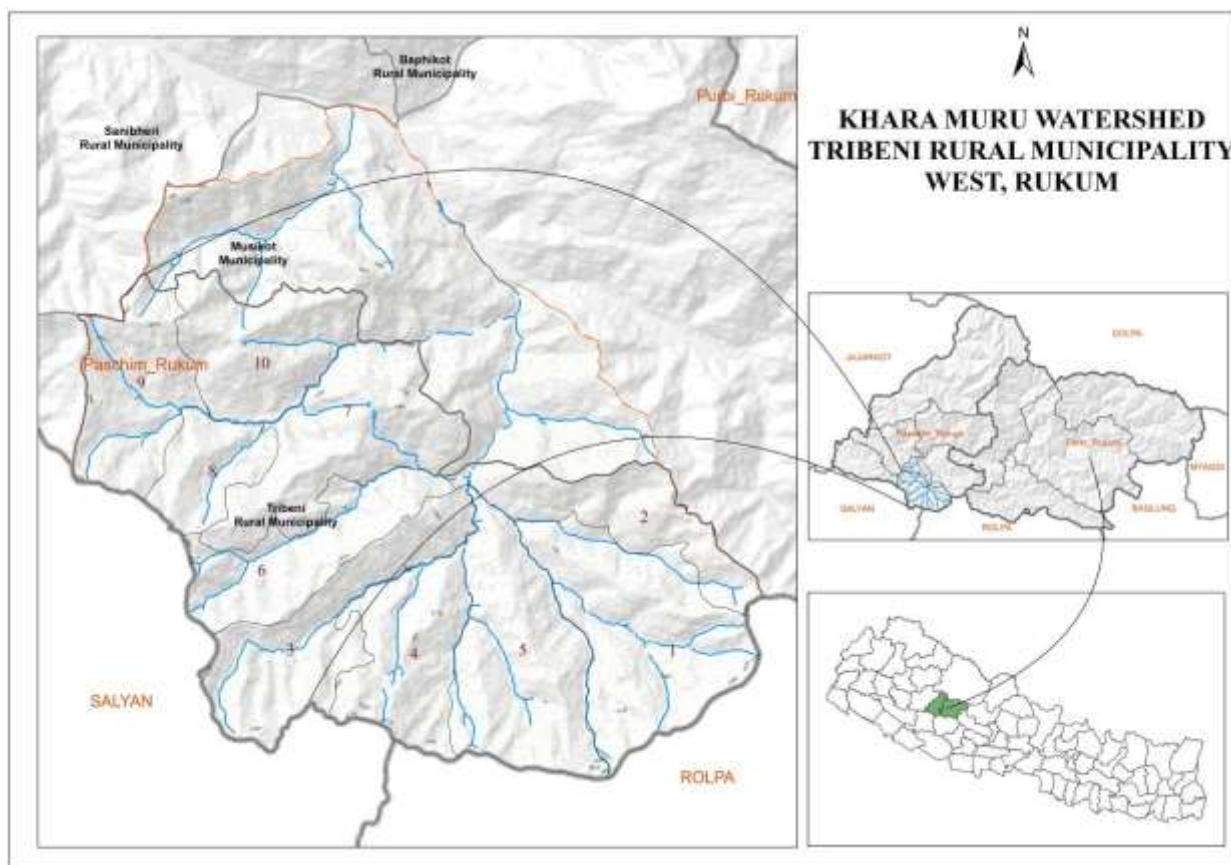
यसरी नै संकटासन्न क्षेत्र र घरधुरीहरूलाई अति आवश्यक र तत्कालै कार्यान्वयन गर्नु पर्ने अनुकूलनका कार्यहरूलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी उनीहरूलाई लक्षित हुने र थप रोजगारीको सृजना गर्ने कार्यक्रमहरू समावेश गरिएको छन् । यसका साथै लैगिंक तथा सामाजिक समावेशीकरणका मुद्दाहरूलाई विशेष ध्यान दिई कार्यान्वयन गर्न र महिलाहरूको कार्यबोझलाई न्यून गर्न र महिलाहरूको स्वास्थ्य सुधारमा सहयोग पुग्ने विभिन्न प्रविधिहरू उच्च प्राथमिकतामा राखिएको छन् । यसका अतिरिक्त स्थानीय विपद् तथा जोखिम व्यवस्थापन योजनालाई पनि परिपूरक हुने अनुकूलनका कार्यहरू पनि योजनामा रहेका छन् ।

यस योजना स्थानीय निकायका जनप्रतिनिधीहरू तथा कर्मचारीहरू, राजनैतिक दलहरूका प्रतिनिधीहरू, स्थानीय निकाय अन्तर्गत विषयगत शाखाहरूका कर्मचारीहरू, स्थानीय निकायका सम्बन्धित विभिन्न गैर सरकारी निकाय, संघ संस्थाका प्रतिनिधीहरू, गरिब, महिला तथा संकटासन्न घरधुरीहरूको सहभागितामा तयार गरिएको हुँदा यसमा स्थानीय प्राथमिकताहरूले स्थान पाएका छन् । साथै सुदृढ लापा निर्माण मार्गदर्शनले सिफारिश गरेका भौगोलिक सूचना प्रणाली वाट प्राप्त सूचना र सहभागितात्मक विधिहरूमा केन्द्रित रही योजना तयार गरिएको हुँदा संकटासन्न क्षेत्र र घरधुरीहरूले लाभ पाउने सुनिश्चित छ । यसैकारण यस अनुकूलन कार्ययोजनाले ती संकटासन्न वर्ग र क्षेत्रहरूको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुऱ्याउने मान्यता राख्दछ ।

परिच्छेद २: उप-जलाधार क्षेत्रको विवरण तथा वडाको पृष्ठभूमी

२.१ खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्र रुकुम (पश्चिम)

यस उप-जलाधार क्षेत्रका मुख्य खोलाहरु रुघाखोला, खाराखोला, मुखोला र नुवाकोट खोला तथा यसका सहायक खोलाहरुको ढालक्षेत्र (Catchment Area) क्षेत्र हो। पश्चिम रुकुम जिल्लाको दक्षिण भागमा पर्ने यो उप-जलाधार क्षेत्र $८२^{\circ}२५'४५.७९''$ देखि $८२^{\circ}२७'४५.७९''$ पूर्वी देसान्तर र $२८^{\circ}३१'१६.०७''$ देखि $२८^{\circ}३४'३१.३६''$ उत्तर अक्षांशको बीचमा फैलिएको छ। यस उप-जलाधार क्षेत्रभित्र साविकका खारा, मुरु, रुघा र पेउघा गाउँ विकास समितिहरु पर्दछन्। यस उप-जलाधार क्षेत्रको कूल क्षेत्रफल ११६.२९ वर्ग किलोमिटर मध्ये ७८.६९ वर्ग किलोमिटर वन क्षेत्र, ३३.५३ वर्ग किलोमिटर कृषि क्षेत्र, ३.४५ वर्ग किलोमिटर बुट्यान क्षेत्र, ०.४५ वर्ग किलोमिटर घाँसे मैदान, ०.१७ हेक्टर पानी भएको क्षेत्रले ढाकेको छ। यस उप-जलाधार क्षेत्रको दक्षिणमा सल्यान र रोल्पा जिल्लाहरु, पूर्वमा रुकुम (पूर्व), पश्चिममा जाजरकोट जिल्ला र उत्तरमा डोल्पा जिल्ला पर्दछन् (श्रोत : भौगोलिक सुचना प्रणालीमा आधारित खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको मुल्यांकन प्रतिवेदन रुकुम, पहाडी साना किसानको लागि अनुकूलन आयोजना, २०१८)।

चित्र १. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको अवस्थिति नक्शा

मध्य पहाडी क्षेत्रमा पर्ने यस उप-जलाधार क्षेत्रको भू-भाग समुन्द्र सतहबाट ८२८ मिटर देखि २६७३ मिटर सम्म फैलिएकोले यसको भौगोलिक, जलवायु र उचाइको विविधताले गर्दा यहाँ विभिन्न प्रजातीका वनहरु पाईन्छन्।

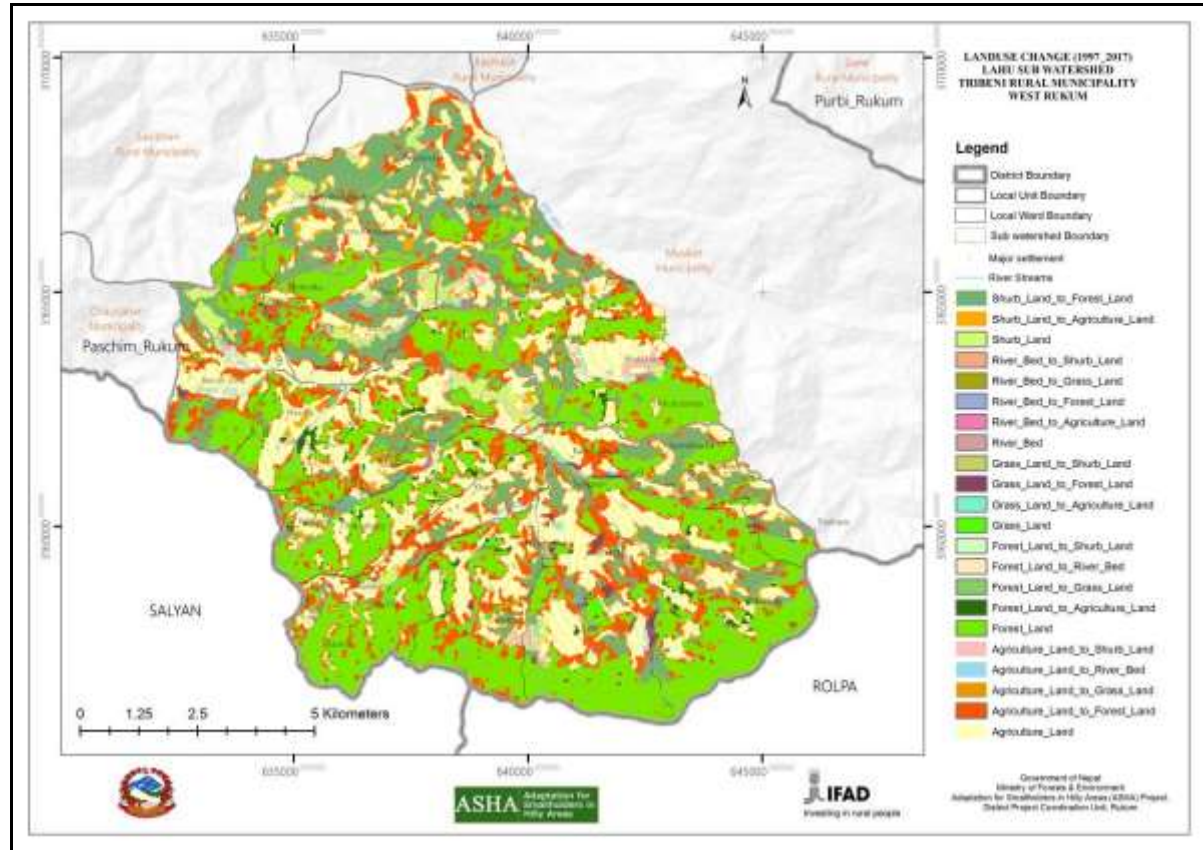
भौगोलिक सुचना प्रणालीमा आधारित यस खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको मुल्यांकन रुकुमको प्रतिवेदन अनुसार भु उपयोग क्षेत्र, उपयोगमा परिवर्तन, भु क्षयको अवस्था, पहिरो आगलागिको अवस्थाको व्याख्या गरिएको छ।

यस उप-जलाधार क्षेत्रको भू-उपयोग क्षेत्र र सन् १९९७, सन् २००७ र सन् २०१७ को विचमा भू-उपयोगमा आएको परिवर्तनहरुलाई नक्साहरुबाट विश्लेषण गरी निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १. खारा मुह उप-जलाधार क्षेत्रको भू-उपयोग क्षेत्रमा परिवर्तन

भू उपयोग वर्ग	सन् १९९७		सन् २००७		सन् २०१७		भू उपयोगको परिवर्तन %		
	वर्ग किमि	%	वर्ग किमि	%	वर्ग किमि	%	१९९७-२००७	२००७-२०१७	१९९७-२०१७
कृषि	५१.६२	४४.३९	३६.४४	३१.३३	३३.५३	२८.८४	-२९.३९	-८.०१	-३५.०४
वन	३८.५४	३३.१४	६९.६५	५९.९०	७८.६९	८०.७४	८०.७२	१२.९८	१०४.१८
बुट्यान	२४.९	२१.४१	८.०५	६.९२	३.४५	६७.६७	-६७.६७	-५७.१४	-८६.१४
घाँसेमैदान	१.१४	०.९८	१.८९	१.६३	०.४५	६६.१४	६५.७९	-७६.१९	-६०.५३
पानीको क्षेत्र	०.०९	०.०८	०.२५	०.२२	०.१७	१७१.१५	१७७.७८	-३२.००	८८.८९
जम्मा	११६.२९	१००	११६.२९	१००	११६.२९	१००	०.००	०.००	०.००

उक्त तालिका अनुसार सन् १९९७ र २०१७ बीचको २० वर्षको अवधिमा वन क्षेत्र र पानीले ढाकेको क्षेत्र १०४.१८ र ८८.८९ प्रतिशतले बढेको देखिन्छ भने अन्य क्षेत्रहरु कृषि, बुट्यान तथा घाँसे मैदानका क्षेत्रहरु क्रमशः ३५.०४, ८६.१४, ६०.५३ प्रतिशतले घटेको देखिन्छ ।

चित्र २. खारा मुह उप-जलाधार क्षेत्रको सन् १९९७ र २०१७ बीचको भू-उपयोग परिवर्तन नक्शा

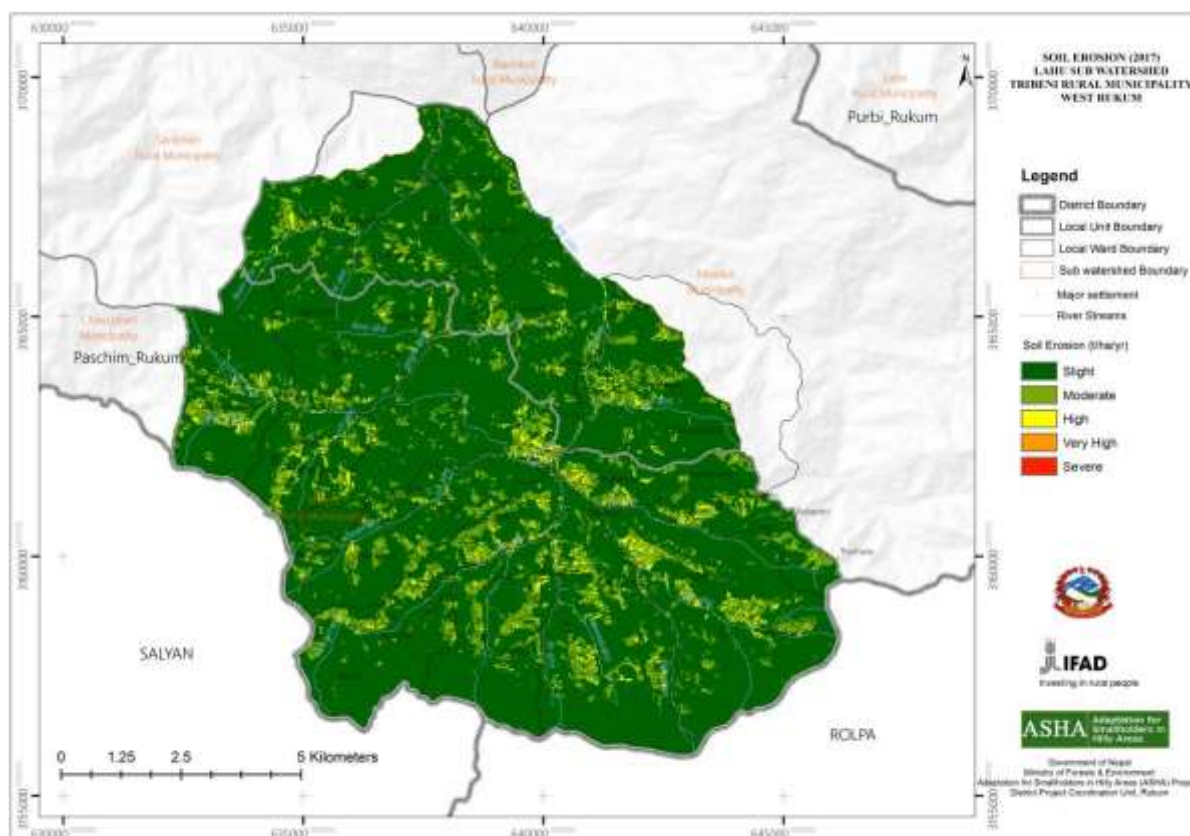
२.१.१ खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रीय तहको भू-क्षयको अवस्था

विभिन्न अवधि जस्तै सन् १९९७, सन् २००७ र सन् २०१७ को भौगोलिक सूचना प्रणालीको आधारमा तयार गरिएका भू-क्षयको अवस्थाको नक्साहरुलाई विश्लेषण गरी नतिजाहरुलाई निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ। सन् २०१७ मा औसत भू-क्षय दर सबै भन्दा बढी कृषि क्षेत्रबाट भएको देखिन्छ, भने त्यस पछि क्रमशः पानीले ढाकेको क्षेत्र, बुट्यान र वन क्षेत्रबाट भएको देखिन्छ। यस अवधिमा औसत भू-क्षयको दर ६.५७ टन प्रति हेक्टर प्रति वर्ष देखिन्छ। उक्त अवधिमा क्रमशः २५५.४९, २५५.८१ र १९०.९४ टन वार्षिक भू-क्षय भएको देखिन्छ (श्रोत : भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको मुल्यांकन प्रतिवेदन रुकुम, ASHA, २०१८)।

तालिका २. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको भू-क्षयको अवस्था

भू उपयोग वर्ग	भू क्षेत्र (वर्ग कि.मि.)			वार्षिक भू क्षय (००० टन)			औसत भू क्षय दर (टन/हि./वर्ष)		
	१९९७	२००७	२०१७	१९९७	२००७	२०१७	१९९७	२००७	२०१७
कृषि	५१.६२	३६.४४	३३.५३	१६८.०७	१३४	११४.५८	२.७९	३.१४	२.९३
वन	३८.५४	६९.६५	७८.६९	१६.५५	९३.०७	६८.५८	०.३७	१.१४	०.७४
बुट्यान	२४.९	८.०५	३.४५	४.१६	४.५६	०.५८	३.२१	२.१०	१.१२
घाँसेमैदान	१.१४	१.८९	०.४५	०.००	०.६४	०	०	२.२८	०
पानीको क्षेत्र	०.०९	०.२५	०.१७	६६.७१	२३.५५	७.२०	२.२८	२.५१	१.७८
जम्मा	११६.२९	११६.२९	११६.२९	२५५.४९	२५५.८१	१९०.९४	६.६४	११.१७	६.५७

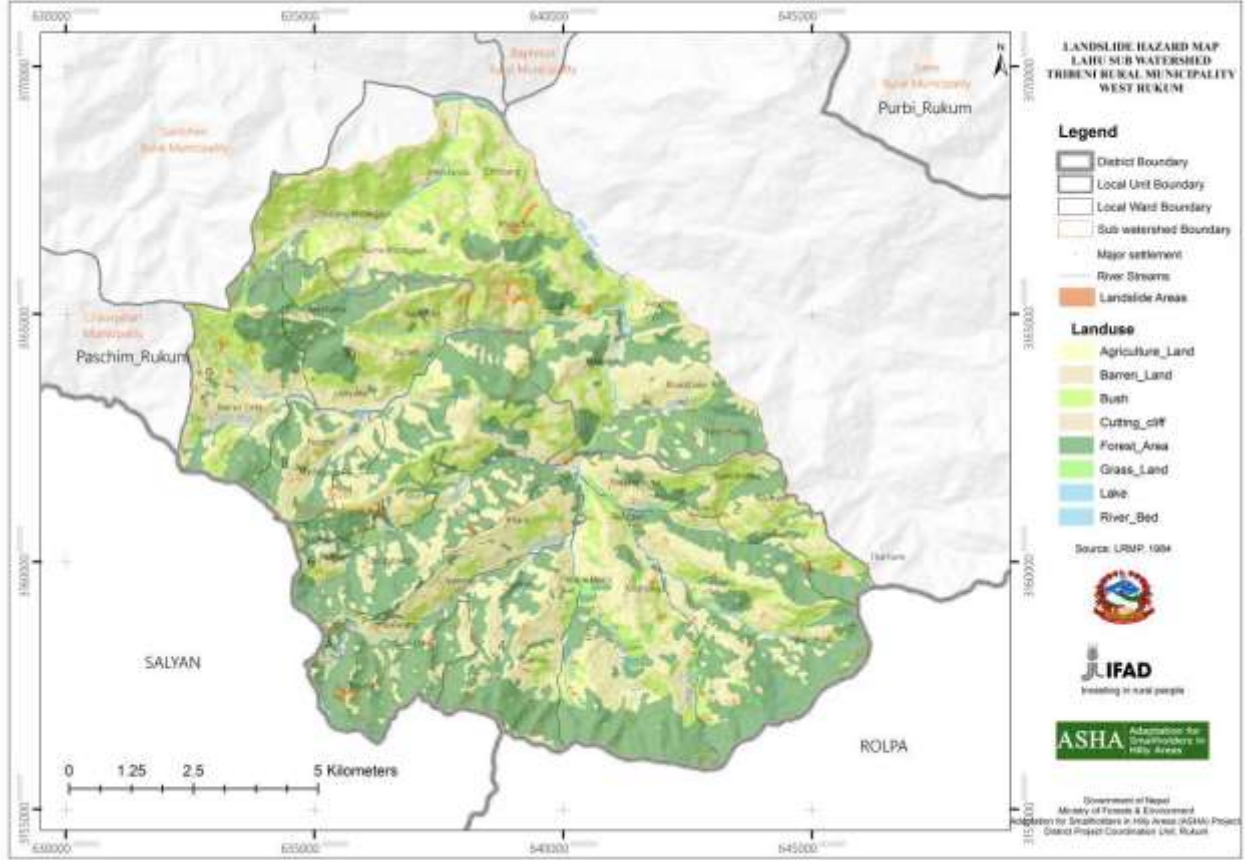
निम्न नक्सामा संकेत अनुसार (कम, मध्यम, उच्च, अति उच्च, संवेदनशील) विभिन्न रंगले भू-क्षयको दर देखाइएको छ।

चित्र ३. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको सन् २०१७ को भू-क्षयको नक्शा

२.१.२ खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रीय तहको पहिरोको अवस्था

निम्न पहिरोको नक्साको अध्ययन गर्दा खारा मुरु उप जलाधार क्षेत्र भित्र पने त्रिवेणी गाउँपालिकाको सबै १० वटा वडाहरुमा र मुसिकोट नगरपालिकाको ११, १२ र १३ नं. वडाहरुमा पहिरो गएको देखिन्छ ।

चित्र ४. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको पहिरोको नक्शा

भौगोलिक सुचना प्रणालीमा आधारित खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको मुल्यांकन प्रतिवेदन रकमको अनुसार निम्न तालिकामा पहिरो संख्या र क्षेत्रफल देखाईएको छ ।

तालिका ३. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको पहिरोको अवस्था

क्र. सं.	गाउँपालिका/नगरपालिका	हालको वडा	पहिरोको संख्या	पहिरोको क्षेत्रफल (हेक्टर)
१	त्रिवेणी गाउँपालिका (साविकको खारा, मुरु, रुघा र पेउघा गाविसहरु)	१	२५	३.५१
२		२	१२	२.९७
३		३	२५	७.११
४		४	१०	१.६२
५		५	२७	५.१३
६		६	१९	२.७
७		७	२१	१.२६
८		८	११	०.३६
९		९	५	२.२५
१०		१०	१०	१.३५
११	मुसिकोट नगरपालिका (साविकको भलाक्चा र छिवाड	११	९	२.२५
१२		१२	३	४.८६

क्र. सं.	गाउँपालिका/नगरपालिका	हालको वडा	पहिरोको संख्या	पहिरोको क्षेत्रफल (हेक्टर)
१३	गाविसहरु)	१३	२	४.३२
	जम्मा		१७९	३८.९

उक्त तालिका अनुसार यस उप-जलाधार क्षेत्रमा जम्मा १७९ पहिरोहरु रहेका छन जसको क्षेत्रफल ३८.९ हेक्टर रहेको छ ।

२.१.३ खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रीय तहको आगलागीका घटनाहरु

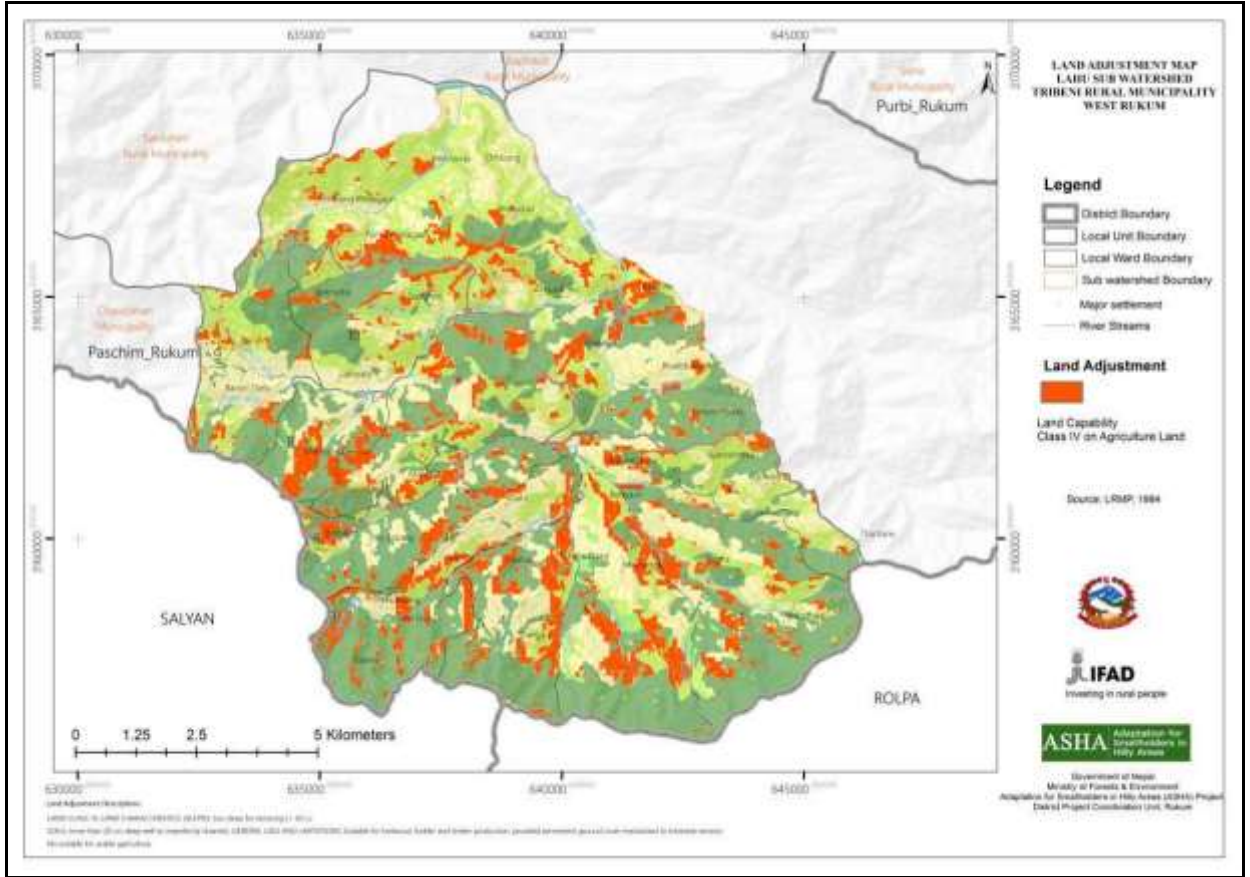
सन २००० देखि २०१७ सम्मको यस उप जलाधार क्षेत्रमा आगलागीका घटनाहरुको विश्लेषण गर्दा कुनै पनि उल्लेखनिय घटनाहरु घटेको देखिदैन (श्रोत : भौगोलिक सुचना प्रणालीमा आधारित खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको मुल्यांकन प्रतिवेदन रुकुम, ASHA, २०१८) । तर लापा निर्माणका क्रममा गरिएका वस्ती स्तरीय छलफलबाट यस क्षेत्रका वन क्षेत्रहरुमा छिटफुट रुपमा आगलागीका घटनाहरु देखिएका छन ।

२.१.४ खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रीय तहको भू-उपयोग समायोजन

यस उप जलाधार क्षेत्रको भू-क्षमता र विद्यमान भू-उपयोग क्षेत्र समायोजन गरेर भू-उपयोग समायोजन नक्शा तयार गरी विश्लेषण गर्दा यो क्षेत्र क्षमता र आवश्यकता भन्दा बढी प्रयोग भईरहेको देखिन्छ । भू-क्षमताको Class बढ्दै जाँदा भिरालोपन तथा ढुङ्गाको मात्रा बढ्दै जाने र पानी सोस्ने क्षमता घट्दै जाने भएकोले यस्तो जमिनहरुमा कृषिजन्य गतिविधिहरु गर्दा भू-क्षयको सम्भावना पनि कमश बढ्दै जाने हुन्छ । तालिका अनुसारको गाउँपालिका तथा वडाहरुमा दिईएको क्षेत्रफलमा भू-उपयोग समायोजन गर्नु पर्ने देखिन्छ । उदाहरणको रुपमा यस्ता क्षेत्रहरुमा कृषि सम्बन्धि कृषाकलापहरु गर्नु पर्ने भएमा माटोको संरक्षणका कृषाकलापहरु पनि साथसाथै गर्नु पर्दछ । निम्न नक्सामा रातो र पहेलो रंगले देखाईएको क्षेत्रहरुमा यस्ता क्रियाकलापहरु गर्नु पर्ने हुन्छ ।

तालिका ४. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको भू-उपयोग समायोजनको अवस्था

भू उपयोग समायोजन	त्रिवेणी गाउँपालिकाका वडाहरु							क्षेत्रफल (हे.)
	१	२	३	४	५	६	७	
पानी क्षेत्रमा Class IV	८.१९	१.८९	०.७२	२.१६	५.८५	१.८	३.२४	२३.८५
बुट्यानमा Class IV	८४.६९	६३	३०.४२	३१.९५	९०.५४	२५.३	१३७.९७	४६३.८६
कृषिमा Class IV	१७७.७	८६.१३	१९९.८	१८०.६	२३४.७	१३५	१८०.८१	११९४.८४
वन क्षेत्रमा Class IV	५६२.९	१०४.६७	३७४.९	२७६.७	३७१.७	२२८	३१८६.९	२२३७.३१
घाँसे मैदानमा Class IV	४.३२	२.९७	१.१७	१.८	३७.८	०.५४	०.१८	४८.७८
कृषिमा Class III	२२०.९	१९८.४५	२०५.७	१५२.६	२५७.६	१२६	२०९.४३	१३७०.३४
पानी क्षेत्रमा Class III	३.४२	२.७	०.२७	१.७१	२.६१	१.२६	६.९३	१८.९
बुट्यानमा Class III	७०.८३	१३०.८६	३८.९७	९.५४	७०.२९	१६	७१.१	४०७.६१
वन क्षेत्रमा Class III	१५१.५	७२.२७	७६.८६	९५.४९	४४.५५	२१३	१२३.६६	७७७.५१
घाँसे मैदानमा Class III	५.७६	७.११	०	०.०९	२९.९७	०	०	४२.९३
घाँसे मैदानमा Class II	१२९०.७	६७०.१४	९२८.७	७५२.५८	११४५.६	७४७	१०५३.६	६५८८.३६

चित्र ५. खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको भू-समायोजन नक्शा

२.१.५ माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रको अन्तरसम्बन्ध

यस उप-जलाधार क्षेत्रको क्षयिकरणको कारक तत्वहरुमा अवैज्ञानिक खेति प्रणाली, प्राकृतिक वनस्पती तथा वन विनास, भू क्षय, पहिरो आदि पर्दछन् । माथिल्लो पहाडी क्षेत्रमा रहेका भिरालो भू-भागहरुमा गरीदै आएको अव्यवस्थित कृषि, वन अतिक्रमण, वन विनाश, वन क्षयिकरण तथा अवैज्ञानिक सडक निर्माण लगायतका क्रियाकलापहरुसंगै वर्षाको अनियमितता र स्वरूपमा परिवर्तनले गर्दा उच्च पहाडी क्षेत्रहरुमा भू-क्षयको समस्या बढ्दै गएको छ भने तल्लो तटीय क्षेत्र बेशीमा बाढी र नदी कटानका समस्याहरु बढ्दै गएका छन् । यसरी एकातर्फ उपल्लो तटीय क्षेत्रहरु बन्जर बन्ने देखिन्छ भने अर्को तर्फ तल्लो तटीय क्षेत्रहरुमा बसोबास र खेती अयोग्य बन्दै जाने देखिन्छ । फलस्वरूप यस वडाको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता अझ बढ्ने देखिन्छ ।

भौगोलिक सुचना प्रणालीमा आधारित खारा मुरु उप-जलाधार क्षेत्रको मुल्यांकन रुकुमको प्रतिवेदन अनुसार माथिल्लो र तल्लो तटीय क्षेत्रहरुको अन्तर सम्बन्ध निम्नानुसार देखाईएको छ ।

तालिका ५. माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रको स्थानीय निकाय बाहिरको अन्तरसम्बन्ध

अन्तरसम्बन्ध	माथिल्लो तटीय क्षेत्र	तल्लो तटीयक्षेत्र
पहिरो, वन विनास र वन क्षयिकरण	त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. १ र २	मुसिकोट नगरपालिका वडा नं. ४ सोलावाड
पहिरो, वन विनास र वन क्षयिकरण	त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. १, ४ र ५	त्रिवेणी गापा वडा नं. २ र ३, मुसिकोट नगरपालिका वडा नं. ४ सोलावाड
पहिरो, वन विनास र वन क्षयिकरण	त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. ६, ८ र ९	मुसिकोट नगरपालिका वडा नं. १४ छिवाड र

अन्तरसम्बन्ध	माथिल्लो तटीय क्षेत्र	तल्लो तटीय क्षेत्र
क्षयिकरण		त्रिवेणी गापा वडा नं. ७

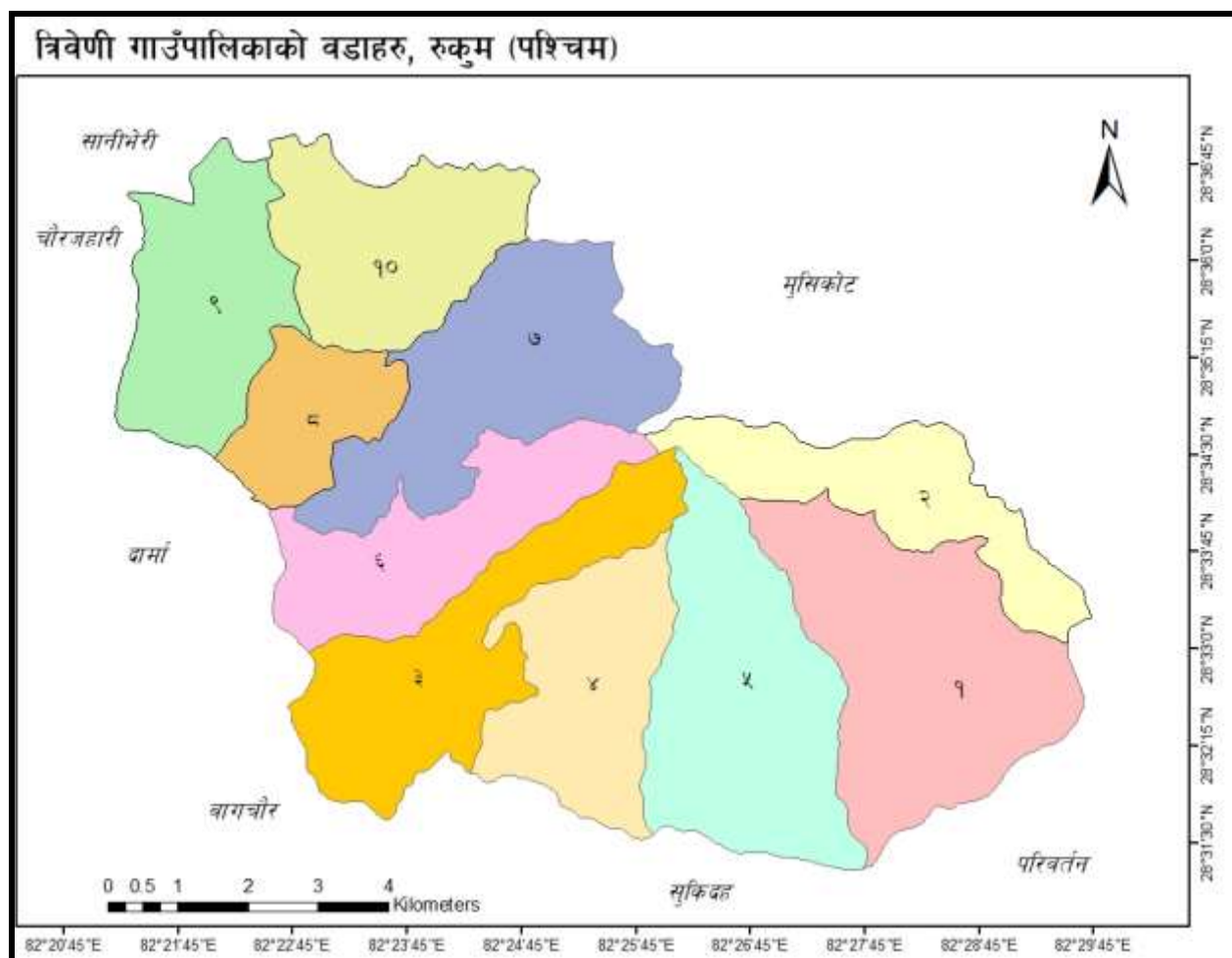
तालिका ६. माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रको स्थानीय निकाय भित्रको अन्तरसम्बन्ध

अन्तरसम्बन्ध	माथिल्लो तटीय क्षेत्र	तल्लो तटीय क्षेत्र
पहिरो	त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. २. सिम्रुथ बजारको माथिल्लो भाग बर्खे टाकुराको नजिक रुघा खोलाको माथिल्लो भाग बर्खे टाकुरा गाँउ स्यानोखर्क र सिरुगौरा गाउँको तल्लो भाग	सिम्रुथ बजारको नजिक बर्खे टाकुरा गाउँको तल्लो कृषिजन्य भु-भाग
पहिरो	त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. ५. खोलाको किनारा तामेछरे गाउँको चारैतिर मालभुङ्गाको पूर्व भाग भुल्का र हैरु गाउँको तल्लो भाग तामा छरे खोलाको माथिल्लो जलाधार क्षेत्र	दुबारे र लैत खोलाको नजिक कुनावाड, तालिगाउँ र दवाङ्ग गाउँ नजिकको क्षेत्र
पहिरो	त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. ७. खारनेटा गाउँको माथिल्लो भाग, रिठेना गाउँको माथिल्लो भाग, बचिम खोलाको नजिक बचिम गाउँ	नुवाकोट र मुरु खोला नजिकको कृषिजन्य भु-भाग
भू-क्षय	त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. २. बर्खे टाकुरागाउँको चारैतिर ओल्लो वस्ती, लसुने गाउँको चारैतिरको कृषिजन्य भू-भाग, पानी गौरा गाउँको चारैतिर	सिम्रुथ बजारको नजिक बर्खे टाकुरा गाउँको तल्लो कृषिजन्य भु-भाग
भू-क्षय	त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. ५. लायति गाउँको चारैतिर	दुबारे र लैत खोलाको नजिक कुनावाड, तालिगाउँ र दवाङ्ग गाउँ नजिकको क्षेत्र
वन विनास र वन क्षयिकरण	त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. २. बर्खे टाकुरागाउँको तल्लो र माथिल्लो भागको वन क्षेत्र	सिम्रुथ बजारको नजिक बर्खे टाकुरा गाउँको तल्लो कृषिजन्य भु-भाग
वन विनास र वन क्षयिकरण	त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. ५. तामाखरे खोलाको माथिल्लो जलाधार क्षेत्र, भुल्के र हैरु गाउँको चारैतिर, मालभुङ्गा र जिवाङ्ग गाउँको पश्चिमी ढाल क्षेत्रको तल्लो भाग	दुबारे र लैत खोलाको नजिक कुनावाड, तालिगाउँ र दवाङ्ग गाउँ नजिकको क्षेत्र
वन विनास र वन क्षयिकरण	त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. ७. मालामे डाँडाको माथिल्लो र तल्लो भाग, बयली डाँडाको चारैतिर, लाछीकोट गाउँको पश्चिमी भाग	नुवाकोट र मुरु खोलाको नजिकको कृषिजन्य भु-भाग

२.२ त्रिवेणी गाउँपालिकाको अवस्थिति

रुकुम (पश्चिम) जिल्लामा ३ वटा गाउँपालिका र ३ वटा नगरपालिकाहरू मध्ये त्रिवेणी गाउँपालिका एक हो । यस गाउँपालिकामा १० वटा वडाहरू छन् । यस त्रिवेणी गाउँपालिका साविकका गा.वि.स.हरू रुघा, खारा, मुरु, पेउघा र नुवाकोटको साविकको वडा नं. ३ मिली बनेको छ । यस गाउँपालिकाको उत्तरमा मुसिकोट नगरपालिका, पूर्वमा रोल्पा जिल्ला, दक्षिणमा सल्यान र रोल्पा जिल्लाहरू र पश्चिममा चौरजहारी नगरपालिका र सानीभेरी गाउँपालिका पर्दछन् ।

यसको कुल क्षेत्रफल ८५.४९ वर्ग कि. मि. र वि. स. २०६८ को जनगणना अनुसार १९४०४ यसको जनसंख्या रहेको छ ।

चित्र ६. त्रिवेणी गाउँपालिकाको वडाहरुको नक्शा

२.३ त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. ५ को अवस्थिति

स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना तयार गरिनु पर्ने यस त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. ५ नयाँ संरचना अनुसार साविकको खारा गा.वि.स.को साविकका वडाहरु ७, ८ र ९ लाई समावेश गरी बनाईएको छ । यो वडा जिल्ला सदरमुकाम रुकुम मुसिकोटबाट पश्चिम दक्षिण तर्फ अवस्थित छ । यो वडा ८२° २५' ४५.७९" देखि ८२° २५' ४५.७९" पूर्व देशान्तर र २८° ३१' १६.०७" देखि २८° ३४' ३१.३६" उत्तर अक्षांस बीच फैलिएको छ । वडाको कुल क्षेत्रफल ११.४५ वर्ग किलो मिटर रहेको छ । यस वडाको उत्तरमा त्रिवेणी गा. पा को २ र ३ नं.का वडाहरु, दक्षिणमा रोल्पा जिल्ला, पूर्वमा त्रिवेणी गा. पा.को वडा नं. १ र २ र पश्चिममा त्रिवेणी गा.पा.को वडा नं. ३ र ४ पर्दछन् । यस वडाको उचाई ११२६ देखि २६७६ मिटर सम्म रहेको छ ।

२.३.१ वडाको सामाजिक अवस्था

जनगणना २०६८ अनुसार यस वडाको जनसंख्या १०३१ (४५.५%) पुरुष र १२३५ (५४.५%) महिला गरी जम्मा २२६५ रहेको छ । यस वडामा ४०४ घरधुरी छन् । साविकको खारा गाविसमा मुख्य गरि क्षेत्री, मगर, दलितमा कामी र दमाई लगायतका जातजातीहरुको बसोवास रहेको छ । सम्पूर्ण साविकको रुघा गाविसको जनसंख्या ६१८६ लाई लिदा जातिगत आधारमा हेर्दा क्षेत्री, ब्राह्मण र ठकुरीको जनसंख्या ४७६० (७६.९%), जनजातिमा मगर ३६६ (५.९%), दलित १०५० (

१७%) र अन्यमा १० (०.४%) रहेको छ । यस अनुकूलन योजना तयारीको क्रममा गरिएको सहभागितामूलक संकटासन्नता स्तरीकरण अनुसार वडाको जनसंख्या १५८४ पुरुष र १५६३ महिला गरी जम्मा ३१४७ देखिन्छ । यस वडामा मुख्य गरी क्षेत्री, जनजाति, दलितमा कामी र दमाई लगायतका जातजातीहरूको बसोवास रहेको छ । वि. स. २०६८ मा ३०४ घरधुरी रहेको यस वडामा अहिले बढेर ५४८ घरधुरी भएका छन् । यस वडामा जातिगत आधारमा हेर्दा दलित १२४ (२४ %), जनजाति ४४ (८%) र क्षेत्री ३७५ (६८ %) रहेका छन् । क्षेत्री जातीको बाहुल्यता रहेको यो वडामा रहन सहन प्रायः एकै खालको रहेको छ । यहाँ सबैले मातृभाषा नेपाली नै बोल्ने गर्दछन् । यस वडामा हिन्दु धर्म मान्ने मानिसहरूको बाहुल्यता रहेको छ । यस वडामा चाँडपर्वका हिसावले दशैं, तिहार, माघे संक्रान्ती, साउने संक्रान्ती, नयाँ वर्ष, आदि पर्वहरू मनाउने गरिन्छ । स्थानीय मुख्य मेलाको रूपमा घोरनेटी मेलालाई लिने गरीन्छ ।

जलवायु परिवर्तनका प्रभाव र तिनलाई सम्बोधन गर्ने उपायहरू बारे सचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सहित गरिएका १ दिने साविकको वडा स्तरीय गोष्ठीहरूका क्रममा प्रत्येक वस्तिमा सहभागितामूलक तरिकाबाट जलवायु परिवर्तन सम्मुखता, संवेदनशिलता तथा अनुकूलन क्षमतामा आधारित रही हरेक घरधुरीको मूल्यांकन गरी ति घरधुरीहरूको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता स्तरीकरण गरिएको थियो । साविकको ३ वटै वडा/वस्तिहरू ७, ८ र ९ का ५४८ घरधुरीहरू मध्ये २२० (४०.१ %) अति उच्च जोखिममा, १८०(३२.९%) उच्च जोखिममा, १३५ (२४.६%) मध्यम र १३ (२.४%) घरधुरीहरू न्यून जोखिममा रहेको पाईयो ।

२.३.२ मानवीय अवस्था

जनगणना २०६८ अनुसार, यस त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. ५ को जनसंख्या २२६५ रहेको छ जसमध्ये पुरुषको संख्या १०३१ छ भने महिलाको संख्या १२३४ रहेको छ । वि. स. २०६८ को जनगणना अनुसार सम्पूर्ण साविकको खारा गाविसलाई लिदा उमेर अनुसार पाँच वर्ष मुनिका बाल बालिकाहरू ११.३८%, ५-२४ वर्ष सम्मका व्यक्तिहरू ५१.५५%, २५-४४ वर्षसम्मका व्यक्तिहरू २२.४२%, ४५-६४ वर्ष सम्मका व्यक्तिहरू १०.३९%, ६५-७४ वर्ष सम्मका व्यक्तिहरू ३.१५%, र ७५ वर्षभन्दा माथिका व्यक्तिहरू १.१०% पाइएको छ । ५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्या मध्ये महिला तथा पुरुष दुबैको साक्षरता प्रतिशत ६९.२१ छ जसमध्ये पुरुषको ७५.४३ र महिलाको ६४.२८ प्रतिशत रहेको छ । संचार सुविधाका साधनहरूमा साविकको खारा गाविसमा १११३ घरधुरीहरू मध्ये २०६ घरधुरीहरूसंग कुनै पनि सुविधा नभएको देखिन्छ भने ७०० घरधुरीहरूसंग कम्तिमा एउटा सुविधा रहेको छ भने ६७६ घरधुरीमा रेडियो र ४७६ घरधुरीहरूसंग मोबाईल फोन प्रयोग भएको देखिन्छ । खानेपानी तथा सरसफाईको दृष्टिकोणमा यो वडाका ६३% घरधुरीहरूले पाईप लाईनबाट आउने पिउने पानीको प्रयोग गरेको देखिन्छ भने बाँकीले खुला क्षेत्र कुवा तथा खोलाको पानी प्रयोग गर्ने गर्दछन् । १११३ घरधुरी मध्ये ५८% घरधुरीहरूमा सुविधायुक्त शौचालयको व्यवस्था छैन । प्रायःले साधारण चर्पीको प्रयोग गरेको पाईन्छ । खाना पकाउनको लागि ईन्धनको रूपमा प्राय दाउराको प्रयोग गरिन्छ । उज्यालोको लागि मुख्य रूपमा यहाँका ७३% घरधुरीहरूले सोलारको प्रयोग गर्ने गर्दछन् । जम्मा जनसंख्याको १.६६% शारीरिक तथा मानसिक रूपमा फरक क्षमता भएका मानिसहरू यहाँ छन् (राष्ट्रिय जनगणना २०६८) ।

यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीका क्रममा गरिएको वस्ती स्तरीय सहभागितामूलक छलफलबाट प्राप्त सूचना अनुसार, त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. ५ को कूल जनसंख्या ३१४७ मध्ये १५८४ पुरुष र १५४३ महिला रहेका छन् । त्यसै गरी यस वडाको मानवीय अवस्थालाई विश्लेषण गर्दा शिक्षा सेवामा २४ जना, सैनिक तथा प्रहरीमा १ जना, निजामति सेवामा ५ जना, गैह्र सरकारी संस्थामा १ जना, वैदेशिक रोजगारी १५६ जना, सिकर्मि डकर्मि ९५ जना, सब ओभरसियर ३ जना, कृषि तथा भेटनरी प्राविधिक (जे.टि.ए.) ६ जना, अ.हे.व., अ.न.मी. ९ जना, ६ महिना भन्दा बढी सिलाई कटाई गरेका १२ जना, नसरी नाईके १ जना, ड्राईभर पेशामा संलग्न ३ जना र अगुवा कृषक १ जना रहेका छन् । यस वडाको शैक्षिक अवस्थालाई हेर्दा स्नातकोत्तर गरेका १० जना, स्नातक गरेका ६६ जना, प्रविणता प्रमाण पत्र तह पास गरेको ९८ जना र एस.एल.सि. पास गरेका ६२ जना रहेका छन् । यहाँका जनसमुदायमा जलवायु परिवर्तन तथा जलवायु परिवर्तनका प्रभाव र असरहरू सम्बन्धी सामान्य जानकारी रहेको देखिन्छ ।

२.३.३ आर्थिक क्रियाकलापहरूको अवस्था

यस वडाका बासिन्दाहरूको प्रमुख पेशा कृषि रहेको भएतापनि रोजगारीको लागि विदेशिने (भारत र खाडी मुलुकजाने) को संख्या उल्लेखनीय छ । राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार साविकको खारा गाविसबाट १११३ घरधुरी मध्ये ४०४ (३६.३%) घरधुरीहरूबाट ४९४ पुरुष र ३५ जना महिला गरी ५२९ जना जनसंख्याको १२.५% बाहिर रोजगारीको लागि बाहिर गएका छन् । यस वडाको जीविकोपार्जन विश्लेषण अनुसार खाडीमुलुक जानेको संख्या मात्रै १५६ भन्दा बढी छ । कृषि अन्तर्गत यहाँका अधिकांश भू-भागमा धान, गहुँ, मकै, तोरी र मुसुरोको खेती गरिन्छ भने नगदे वाली अन्तर्गत अदुवा र वेसार खेती गरिन्छ । तरकारी वालीमा विशेष गरी माथिल्लो भागमा आलु, काउली, बन्दा, सिमी, बोडी, भान्टा, भटमास, गोलभेंडा र प्याज आदिको खेती गरिन्छ । फलफूलमा यहाँ छिटफुट रुपमा सुन्तला, मौसम, कागती, अम्बा खेती गरिन्छ । पशुपालनको हकमा भैसी, गाई र बाख्रापालन गरिन्छ । कृषि उपज संकलन केन्द्र तथा व्यापारिक केन्द्रको अभावले यहाँ उत्पादित वस्तुहरूले उचित मुल्य पाउन सकेका छैनन् ।

यस वडाको वाली चक्र बमोजिम यहाँका सबैजसो कृषियोग्य जमीन वर्षको दुई महिना (बैशाख र जेष्ठ)वाँभो रहने गरेको देखिन्छ भने अर्ध सिंचित र असिंचित जग्गा भने मनसुनी वर्षाको आधारमा थप १५ दिन जति बढी वाँभो रहने गरेको देखिन्छ। भने अन्य समयमा समयानुकूल वालीहरू लगाईने गरिन्छ (तालिका २) ।

तालिका ७. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ को वाली चक्र

क्षेत्र	वैशाख	जेष्ठ	आषाढ	श्रावण	भाद्र	असोज	कात्तिक	मंसिर	पुस	साघ	फाल्गुन	चैत्र	कैफियत
सिंचित (वाह्रै महिना कुलो लाग्ने)	←	←			धान			→		गहुँ			→
अर्धसिंचित (वर्षामा निर्भर)	←	←		धान, मकै, तरकारी				→			गहुँ, तरकारी मा		→
असिंचित (पानी नलाग्ने)	←	←		मकै, अदुवा, वेसार				→		गहुँ, आलु, मुसुरो			→

२.३.४ प्राकृतिक श्रोतको अवस्था

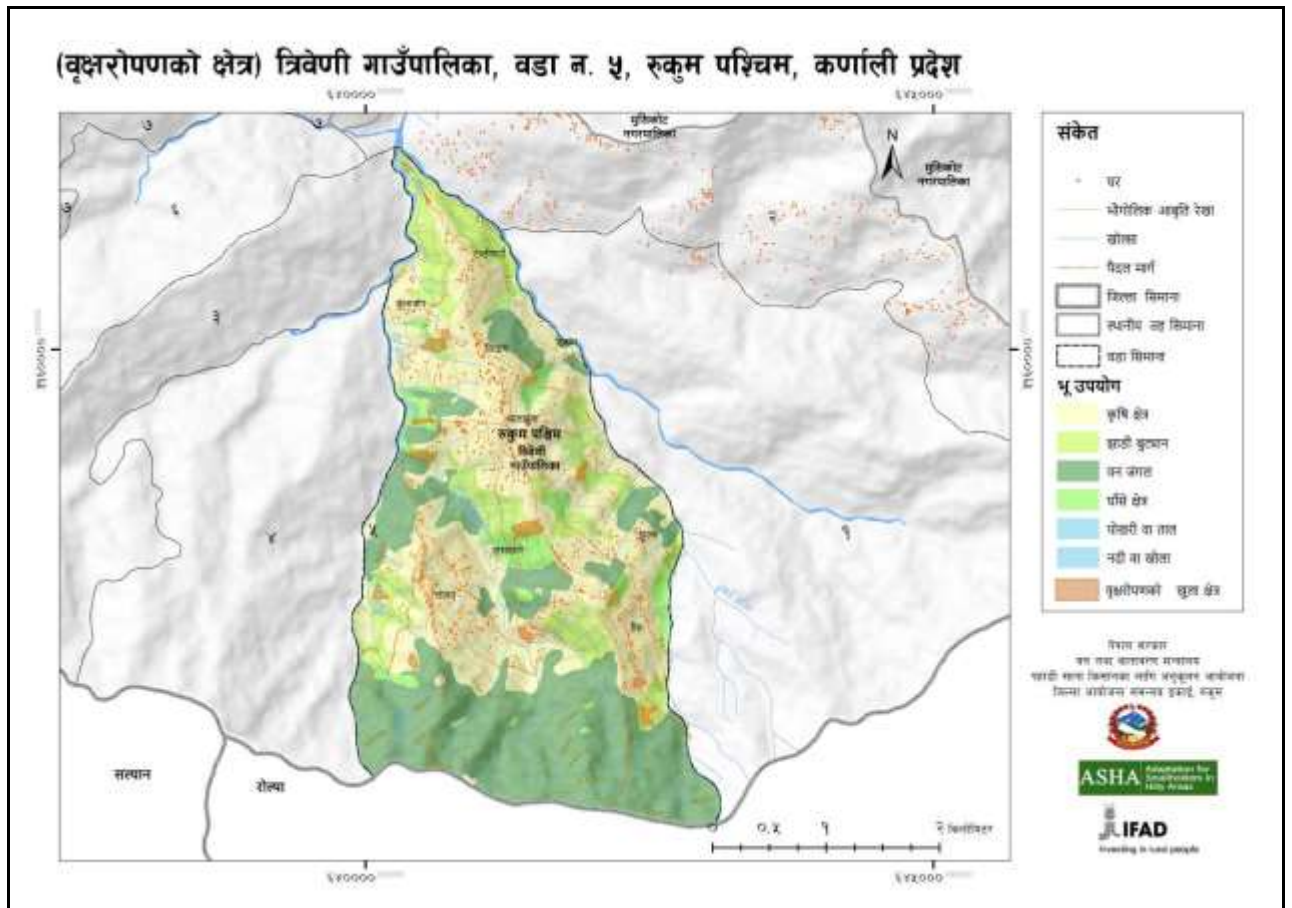
यस वडाको कुल क्षेत्रफल ११४५ हेक्टर मध्ये ७६८ (६७%) हेक्टर वनक्षेत्र, ३४ हेक्टर बुट्यान क्षेत्र, २१ हेक्टर घाँसे मैदान र ३२२ (२८%) हेक्टर कृषि क्षेत्र रहेको छ । यस वडामा ६७% क्षेत्र वन र २८% कृषि क्षेत्रले ढाकेको छ । यस वडामा ४ वटा सामुदायिक वनहरू रहेका छन् जसको विवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका नं ५ त्रिवेणी गाउँपालिकला वडा नं ५ मा रहेका सामुदायिक वनहरूको विवरण

क्र.सं	सामुदायिक वनको नाम	आवद्ध घरधुरी	महिला	पुरुष	जम्मा	क्षेत्रफल (हेक्टर)
१	गोगनपानी	१६१	४९४	५०२	९९६	१३५

क्र.सं	सामुदायिक वनको नाम	आवद्ध घरधुरी	महिला	पुरुष	जम्मा	क्षेत्रफल (हेक्टर)
२	भोकाधुरी	२८९	१०२१	९९२	१९३३	१९८१४
३	भांकीपानी	५६	१११	१०७	२१८	२१७६
४	ऐरेनी	६०	१८०	१५०	३३०	२१४८
	कूल जम्मा	५०५	१३१२	१२४९	२५६१	२१७९४

अभै पनि धेरै राष्ट्रिय वनको भाग सामुदायिक वनमा हस्तान्तरण हुन बाँकि छ । यहाका वनहरुको तल्लो भागमा फाटफुट रुपमा साल, साज, खोटे सल्ला, धुपी सल्ला, सिमल, टुनी, खन्यु, चिउरी, सादन, कोईराल, उत्तिस जस्ता प्रजातिहरु पाईन्छन भने माथिल्लो भागमा लालिगुरास, रईज, बाँझ, चाँप, फलाँट, कटुस,गरुली, मलेदो ,अयाँर जस्ता प्रजातिहरु पाईन्छन भने चुत्रो, मालु, धाईरो, आकासवेली,भलायो जस्ता झाडि प्रजातिहरु रहेका छन साथै हरोँ, बरोँ, अमला, कुरिलो, सुनगाभा, काउलो, दालचीनी, टिमुर, सिल्पारो, सुनाखरी, सतुवा, गुर्जो, कटुकी, घोडतापे, तिते, रिठा जस्ता जडिवुटिहरु पनि पाईन्छन् । वन्यजन्तु तथा चराचुरुङ्गीहरुमा बाँदर, राते, भालु, चितुवा, स्याल, खरायो, दुम्सि, मलस्याप्रो, घोरल, कोईर्याल, चिल, कालिज, काग, जुरेली, ढुकुर, तिश्रा, मलेवा, सुगा, काकुल्ले, कोईली, च्याखुरा, लामपुछे, भ्याकुर, मैना, न्याउली, परेवा, भंगेरी, गौथली, लाटोकोसेरो, काग, सिम्टाल्नो, फिस्टे चरी, लुईचे, हुटिटिया, चिबे आदि पाईन्छन् (जीविकोपार्जनका सम्पतिको विश्लेषण, २०७५) । नदी नालाहरुको वर्णन र प्राकृतिक श्रोतमा आएको परिवर्तनको विश्लेषण परिच्छेद ३.२ मा उल्लेख गरिएको छ ।

चित्र ७. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ को भू-उपयोगिता र सम्भावित वृक्षरोपण क्षेत्रको नक्शा

२.३.५ भौतिक पूर्वाधार तथा सामुदायिक विकास

यस वडामा वडा कार्यालय, वन उपभोक्ता समुह जस्ता सेवा प्रदायक संघ संस्था तथा निकायहरु छन् । पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना, गरिवी निवारण कोष, एकिकृत परियोजना, सुआहारा, रेडक्रस, ओरेक जस्ता गैरसरकारी संस्था तथा परियोजनाहरुले यहाँका व्यक्ति, समुदायहरुलाई आर्थिक तथा प्राविधिक र क्षमता विकासका क्षेत्रमा सहयोग गरिरहेका छन् । आमा समूह, कृषि समुहहरु र विभिन्न क्लवहरु संचालनमा रहेका छन् । यस वडामा ४ वटा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरु छन् । यस वडामा जिल्ला स्थित एफ.एम. रेडियो को पहुँच राम्रो रहेको देखिन्छ भने टेलिफोनको हकमा माथिल्लो भु-भागमा एन.सेल, स्काई र नमस्ते सबैले राम्रो सुविधा भएपनि तल्लो भागमा त्यति राम्रो सुविधा छैन ।

२.३.६ लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अवस्था

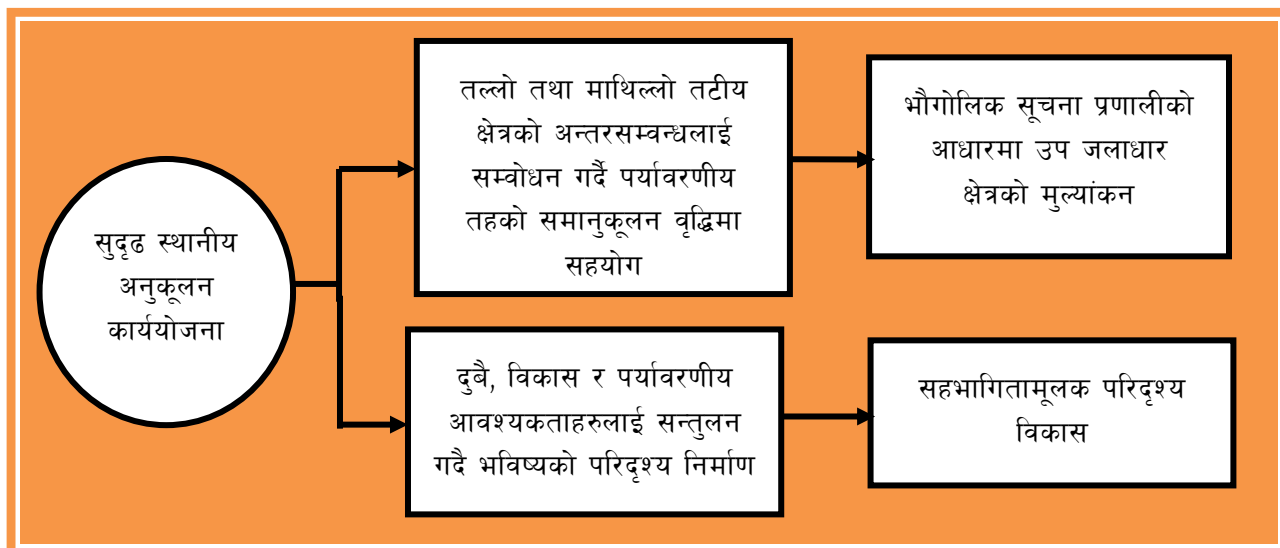
जनगणना २०६८ अनुसार यस वडाको जनसंख्या १०३१ (४५.५%) पुरुष र १२३५ (५४.५%) महिला गरी जम्मा २२६६ देखिन्छ । यस वडामा ४०४ घरधुरी छन् । साविकको खारा गाविसमा मुख्य गरि क्षेत्री, मगर, दलितमा कामी र दमाई लगायतका जातजातीहरुको बसोवास रहेको छ । सम्पूर्ण साविकको खारा गाविसलाई लिदा जातिगत आधारमा हेर्दा क्षेत्री, ब्राह्मण र ठकुरीको जनसंख्या ४७६० (७६.९%), जनजातिमा मगर ३६६ (५.९%), दलित १०५० (१७%) र अन्यमा १० (०.२%) रहेको छ । सहभागितामूलक संकटासन्नता स्तरिकरण, २०७५ को आधारमा यस वडाको कुल जनसंख्या २९७७ मध्ये महिलाको संख्या ४९.६९ प्रतिशत रहेको छ । जातिगत रुपमा हेर्दा यस वडामा मुख्य गरी क्षेत्री जातिको बाहुल्यता देखिन्छ भने जनजाति र दलित समुदाय पनि यस वडामा बसोवास गरिरहेका छन् । ५४८ घरधुरी भएको यस वडामा दलित १२९ (२४ %), जनजाति ४४ (८ %) र क्षेत्री ३७५ (६८%) घरधुरी रहेका छन् । यस वडामा पनि अन्य ठाउँमा जस्तै खेतीपाती, जागिर, व्यापार जस्ता उत्पादनशील कार्यहरुमा पुरुषको सहभागीता धेरै पाइएको छ भने घास दाउरा, पानी पधेरो, भान्सा, केटाकेटीको रेखदेख जस्ता पुर्नउत्पादनशील कार्यहरुमा महिलाहरुको सहभागिता धेरै पाइएको छ । त्यसैगरी सामाजिक तथा राजनैतिक कृयाकलापहरुमा पनि महिलाहरुको संलग्नता पुरुषहरुको तुलनामा निकै कम छ । छोरीलाई गाउँको सरकारी विद्यालयमा र छोरालाई शहरमा वा नजिकैको निजी विद्यालयमा पढाउने जस्ता लैङ्गिक विभेद यस वडामा विद्यमान छन् साथसाथै समान कामको लागि पनि पुरुषलाई भन्दा महिलालाई कम ज्याला प्रदान गर्ने प्रचलन यहा पनि विद्यमान छ । तरपनि सरकारी तथा अन्य निकायहरुबाट हाल अवलम्बन गरिएका सामाजिक समावेशी र महिला, दलीत तथा सिमान्तकृत वर्गहरु प्रतिको सकारात्मक विभेद सम्बन्धि नितिगत प्रावधानहरुका कारण पनि महिलाहरुको चेतना स्तर बढ्दै गएकोले हाल उत्पादनशील, सामाजिक तथा राजनैतिक कृयाकलापहरुमा महिलाहरुको संलग्नता बढिरहेको छ ।

२.४ वडा स्तरीय माथिल्लो तथा तल्लो तटिय क्षेत्रको अन्तरसम्बन्धको अवस्था

यस वडाको माथिल्लो तटिय क्षेत्र अन्तर्गत साविक वडा नं. ७ को जिवाङ्ग, डाँगीडेरा हल्दे, पाखापानी, दबाङ्ग, हरलारुख, साविकको वडा नं ९ को हाइरु, गलगले, तमाखछरे, बाघखोर, मालभुङ्ग, कुनबाङ्ग, साविक वडा नं ८ को पोखराडाँडा, पातलेडाँडा, घार्यापानी, जेबाले जस्ता वस्तुहरु तथा वन क्षेत्रहरु पर्दछन् भने तल्लो तटिय क्षेत्र अन्तर्गत कुनबाङ्गखोला, रुघाखोला, खाराखोलाका आसपासका वस्ती तथा खेतियोग्य जमिनहरु पर्दछन् । यस वडाको माथिल्लो क्षेत्रको धेरै जस्तो भू-भाग वनले ढाकेको छ भने तल्लो क्षेत्रको धेरै जस्तो भू-भाग कृषिको लागि प्रयोग गरिँदै आएको छ । यसर्थ माथिल्लो भू-भागहरुमा गरिँदै आएको अव्यवस्थित कृषि, वन अतिक्रमण, वन विनाश तथा अवैज्ञानिक सडक संजाल विस्तार लगायतका कार्यहरुसंगै जलवायु परिवर्तनसंगै बढ्दै गएको वर्षाको अनियमितताले गर्दा माथिल्लो तटिय क्षेत्रहरुमा भू-क्षयको समस्या बढ्दै गएको छ भने तल्लो तटिय क्षेत्रमा बाढी र खोला कटानका समस्याहरु बढ्दै गएका छन् ।

परिच्छेद ३: सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी पद्दी

नेपालमा विशेष गरी स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाहरु नेपाल सरकारको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना २०६८ले निर्दिष्ट गरेका चरणहरुको आधारमा स्थानीय स्तरमा समुदायको दृष्टिकोणबाट विभिन्न सहभागितामूलक ग्रामिण मुल्यांकनका विधीहरुको प्रयोग गरी त्यसबाट आएका परिणामहरुको आधारमा तयारी गर्ने अभ्यास रहेको छ । यस प्रकृत्यामा प्रशासनिक सिमाना जस्तै साविकको गाविसको सिमानालाई मात्र स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यक्षेत्र भित्र मात्र विश्लेषण गरेको पाईन्छ । पहाडी साना किसानका लागी अनुकूलन आयोजनाले सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी निम्न खाका अनुसारको पद्दी अवलम्बन गरेको छ ।

चित्र ८. सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमाको खाका

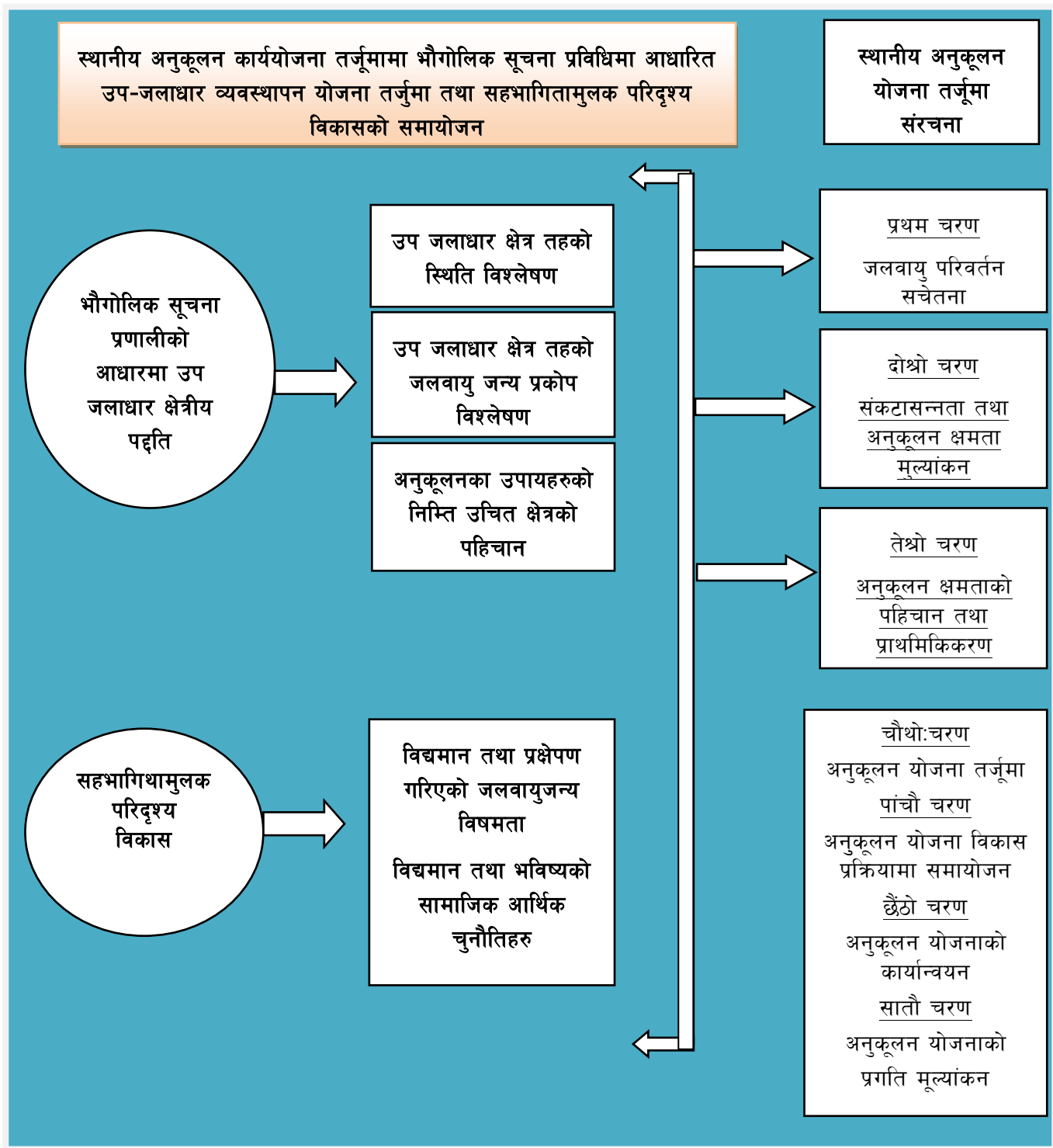
सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनामा प्रशासनिक सिमा भित्र मात्रै सिमित नभई जलाधार तथा उप-जलाधार तहको माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रहरुबीचको अन्तरसम्बन्धलाई सम्बोधन गर्दै प्रभावकारी अनुकूलनका उपायहरुको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी वातावरण तथा पर्यावरणीय प्रणाली तहको समानुकूलन वृद्धिमा सहयोग पुर्याउन भौगोलिक सूचना प्रणालीको आधारमा उप-जलाधार क्षेत्रको मुल्यांकन गरिन्छ । सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनामा दुबै, विकास र पर्यावरणीय आवश्यकताहरुलाई सन्तुलन गर्दै भविष्यको सहभागितामूलक परिदृश्य निर्माण गरिन्छ ।

भौगोलिक सूचना प्रणालीको आधारमा उप-जलाधार क्षेत्रको मुल्यांकन गर्ने क्रममा त्यस क्षेत्र तहको स्थिति तथा जलवायुजन्य प्रकोप विश्लेषण गरी प्रभावकारी अनुकूलनका उपायहरुको पहिचान तथा उचित स्थानहरुको पहिचान गरिन्छ । भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित विभिन्न नक्साहरु जस्मा विशेष गरी जलवायु जन्य प्रकोपहरुबाट प्रभावित संवेदनशिल क्षेत्रहरुको पहिचानको लागि विभिन्न अवधिको भु उपयोगिताको अवस्था तथा त्यसमा आएको परिवर्तनको नक्सा, भु क्षय, पहिरो, भु उपयोग समायोजनको नक्सा, आगलागी तथा खडेरी प्रकोप क्षेत्रहरुको नक्सा अध्ययन गरिन्छ । यसको साथै मौसम विभागबाट प्राप्त मौसमी तथ्यांकहरुको पनि अध्ययन गरिन्छ । सहभागितामूलक परिदृश्यको निर्माण प्रकृत्यामा वर्तमान तथा भविष्यको प्रक्षेपण गरिएको जलवायुजन्य विषमताहरुको विश्लेषण गरिन्छ र यसको साथसाथै वर्तमान तथा भविष्यको सामाजिक तथा आर्थिक अवस्था र चुनौतिहरुको पनि विश्लेषणको आधारमा परिदृश्यको आधारमा कार्यक्रमहरु निर्धारण गरिन्छ ।

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना २०६८ ले निर्दिष्ट गरेका ७ चरणहरु: १) जलवायु परिवर्तन सचेतना २) संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता मुल्यांकन ३) अनुकूलन क्षमताको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण ४) अनुकूलन योजना तर्जुमा अनुकूलन योजना ५) विकास प्रक्रियामा समायोजन ६) अनुकूलन योजनाको कार्यान्वयन र ७) अनुकूलन

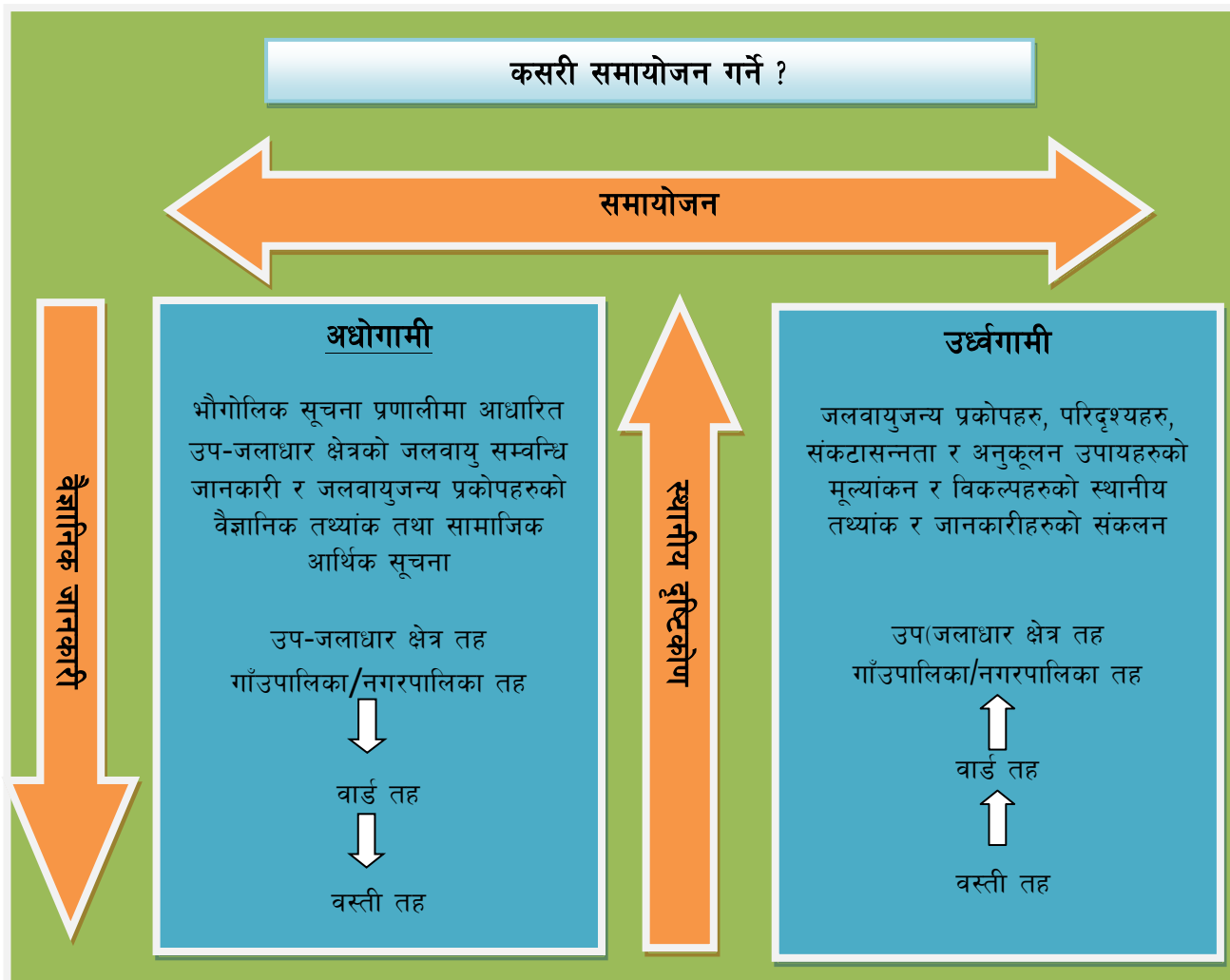
योजनाको प्रगति मूल्यांकनमा निम्न खाका अनुसार माथिका दुवै पद्धतिहरूलाई विशेष गरी पहिलो तीन चरणहरूमा समायोजन गरिन्छ। चौथो चरणमा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको दस्तावेज तयार हुन्छ।

कहाँ समायोजन गर्ने ?

चित्र ९. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना सुदृढ LAPA पद्धतीको समायोजन

सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रकृत्यामा निम्नानुसार अधोगामी (Top down) तथा उर्ध्वगामी (Bottom up) पद्धती अवलम्बन गरिन्छ । भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित उप-जलाधार क्षेत्रको जलवायु सम्बन्धि जानकारी र जलवायुजन्य प्रकोपहरूको वैज्ञानिक तथ्यांक तथा सामाजिक आर्थिक सूचना गाउँपालिका वा नगरपालिका हुँदै वडा र वस्ती तहमा पुग्दछ, भने जलवायुजन्य प्रकोपहरू, परिदृश्यहरू, संकटासन्नता र अनुकूलन उपायहरूको मूल्यांकन र विकल्पहरूको स्थानीय तथ्यांक र जानकारीहरूको संकलन वस्ती तह हुँदै वडा र गाउँपालिका नगरपालिका तह सम्म छलफल र विश्लेषण गरिन्छ ।

चित्र १०. वैज्ञानिक जानकारी र स्थानीय दृष्टिकोणको समायोजन खाका

लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अवधारणाको समायोजन

पहाडी साना किसानको लागि अनुकूलन आयोजनाले जलवायु परिवर्तन अनुकूलनको क्षेत्रमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको सुनिश्चितता गर्दै योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन गर्न र अनुगमन कार्यमा जोड दिएको छ । लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणलाई प्रभावकारी रूपमा मूलप्रवाहीकरण गर्न यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा प्रकृत्यामा उक्त आयोजनाले तयार पारेको लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) समायोजनको खाकालाई अवलम्बन गरिएको छ । स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रकृत्याका चरणहरूमा जलवायु परिवर्तनको सवालको साथसाथै अन्य सामाजिक, राजनीतिक र आर्थिक सवालहरूले कसरी समुदाय भित्रको लक्षित वर्ग अर्थात् सामाजिक तथा आर्थिक रूपमा पछाडी परेका घरपरिवारहरूलाई परेको असर, संकटासन्न को हुन्, उनीहरू कसरी प्रभावित भए, उनीहरूका आवश्यकता र बाधाहरू के के हुन्, उनीहरूको हालको समानानुकूलन क्षमताको स्तर, हाल

भइरहेका संस्थागत संरचनाहरु, पढ्ती, नीति नियम र सुशासनको स्थिति, महिला र पुरुषहरुमा भएका अनुकूलन सम्बन्धि छुट्टाछुट्टै परम्परागत र आधुनिक ज्ञान सिपहरु र लैससास मैत्री अनुकूलनका उपायहरुका पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी योजना तर्जुमा गर्ने विषयमा छलफल तथा लैससास निर्दिष्ट सहभागितामूलक विधिहरुबाट विश्लेषण गरिएको छ ।

३.१ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको संरचना अनुसार पहिलो चरणमा स्थानीय तहमा जलवायु परिवर्तन सचेतना अभिवृद्धि गर्नु रहेको छ । यसको लागि सर्वप्रथम साविकको खारा गा.वि.स. अर्न्तगतका साविकको वडा नं. ७ देखि ९ सम्म का जननिर्वाचित प्रतिनिधीहरु, वडा सचिव, साविकका वडाका वडा नागरिक मञ्चका पदाधिकारीहरु, राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरु, सा.व.उ.स.का पदाधिकारीहरु, विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाका कर्मचारीहरु र विभिन्न सरोकारवालाहरुको उपस्थितिमा गाउँपालिका र वडा तहमा शुरुवाती बैठक सम्पन्न गरिएको थियो । त्यसपछि सम्पूर्ण वस्तिहरु (साविकका वडा नं. ७ देखि ९ सम्म) मा औपचारिक रुपमा जलवायु परिवर्तनका कारण, प्रभाव र तिनलाई सम्बोधन गर्ने उपायहरु बारे सचेतनामूलक कार्यक्रमहरु सहित १ दिने वस्ति स्तरीय गोष्ठी सम्पन्न गरिएको थियो भने अर्को चरणमा वडा स्तरमा ३ दिने लापा तयारी गोष्ठी सम्पन्न गरिएको थियो । गाउँपालिका तहमा यस अन्तर्गतका वडाहरुमा बनेका स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाहरुलाई संश्लेषित स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्न, यस कार्ययोजनालाई गाउँपालिकाको विकास योजनामा एकिकृत गर्न र गाउँपालिकाको तर्फबाट अनुमोदन गराउन २ दिने कार्यशाला गोष्ठी पनि सम्पन्न गरिएको थियो । प्रभावकारी स्थानीय जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्ने उद्देश्यका साथ हरेक गोष्ठीमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धिबाट गरिएको थियो जसका लागि जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी प्रस्तुति, छलफल, पोष्टर प्रदर्शन र प्रश्नोत्तर विधिको प्रयोग गरिएको थियो ।

तालिका ८. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रक्रियाका सहभागीहरु

क्र.सं.	क्रियाकलापको विवरण	सहभागी विवरण					
		लिंग		जातजाती			
		महिला	पुरुष	दलित	जनजाति	बाहुन, क्षेत्री, ठकुरी	जम्मा
१	वडा नं. ५ स्तरीय शुरुवाती बैठक	३	८	२	२	७	११
२	साविकको वडा स्तरीय सचेतनामूलक गोष्ठी वडा नं ७	३१	२३	२६	१३	१५	५४
३	साविकको वडा स्तरीय सचेतनामूलक गोष्ठी वडा नं ८	५४	८	०	१	६१	६२
४	साविकको वडा स्तरीय सचेतनामूलक गोष्ठी वडा नं ९	२६	२९	२	१	५२	५५
५	स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी गोष्ठी (३ दिने)	१८	१२	८	३	१९	३०
	जम्मा	१३२	८०	३८	२०	१५४	२१२
	प्रतिशत	६२ %	३८ %	१८ %	९ %	७३%	१००%

३.२ जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता मूल्यांकन

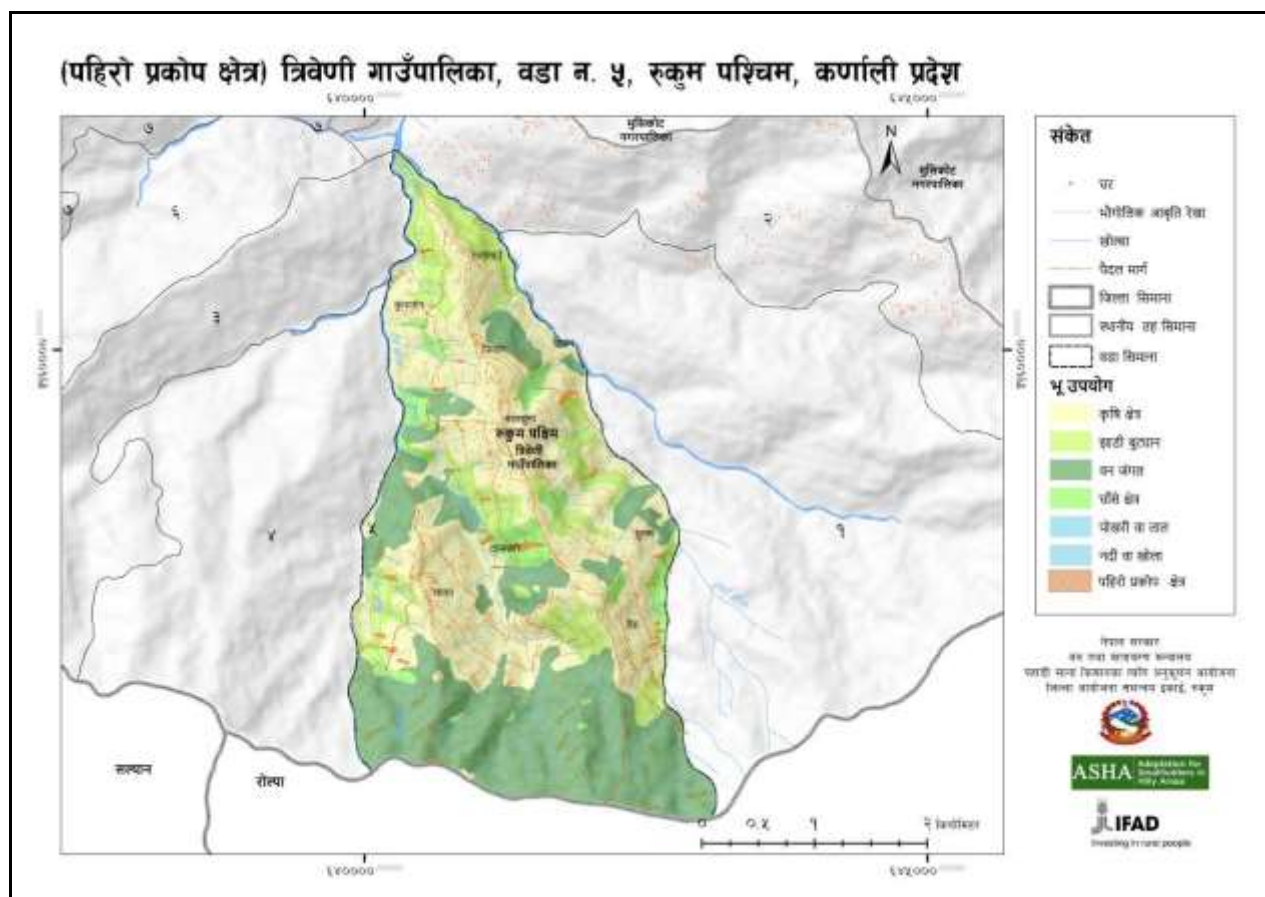
सम्बन्धित गाउँपालिकाको क्षेत्र तथा स्थानीय समुदायको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नताको विश्लेषण गर्न वैज्ञानिक तथ्य र स्थानीय समुदायको दृष्टिकोणलाई समायोजन गरी निश्कर्ष निकालिन्छ । वैज्ञानिक तथ्यमा विशेष गरी भौगोलिक सूचना प्रयालीको माध्ययमबाट विभिन्न नक्साहरु र मौसमी तथ्यांकको विश्लेषण गरिन्छ भने स्थानीय समुदायको दृष्टिकोण पत्ता लगाउन र सूचनाहरु संकलनको लागि विभिन्न सहभागितामूलक ग्रामिण लेखाजोखाका विधिहरुको प्रयोग गरिन्छ ।

३.२.१ भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट प्राप्त सूचना तथा नक्शाहरू र तीनको विश्लेषण

यस कार्ययोजना तयारीको क्रममा भौगोलिक सूचना प्रणालीको प्रयोगबाट यस वडाको पहिरो जोखिम नक्सा (Landslide map), भू-क्षय जोखिम नक्सा (Soil Erosion map) र भू-उपयोग र भू-उपयोग परिवर्तन नक्सा (Land Use Land Cover map and Land Use Land Cover Change map) र भू-उपयोग समायोजन नक्सा (Land Use Adjustment) तयार गरिएको थियो । ती नक्साहरू र तिनबाट प्राप्त सूचनाहरू बस्ति तथा वडा स्तरीय गोष्ठीहरूमा सहभागितामूलक छलफल पनि गरिएको थियो । ती नक्साहरू र तिनबाट प्राप्त सूचनाहरूले जलवायुजन्य प्रकोपको पहिचान, नक्शाकन तथा अन्तरसम्बन्ध र लेखाजोखा गर्न र अनुकूलनका उपायाहरूको खोजी तथा प्राथमिकरण गर्न सहज बनाएको थियो ।

३.२.१.१ पहिरोको जोखिम नक्सांकन

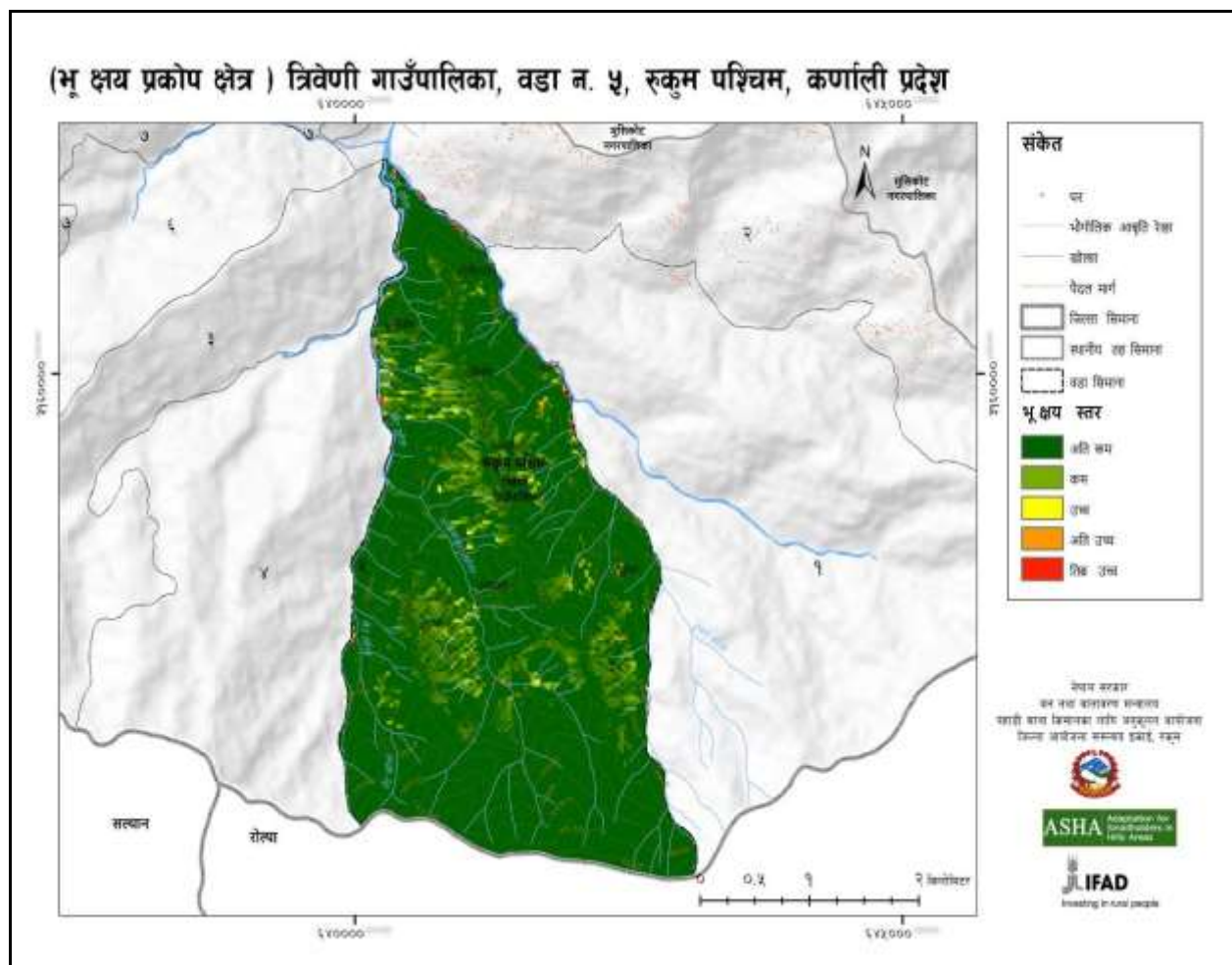
पहाडी क्षेत्र भएता पनि यस वडामा पहिरोको घटनाहरू सामान्य खालको देखिन्छ । नयाँ सडक तथा बाटोहरूको निर्माणले गर्दा ती क्षेत्रहरूमा पहिरो गएको घटनाहरू देखिएका छन् । निम्न नक्साको विश्लेषण गर्दा यस वडामा जम्मा २७ वटा पहिरोको संख्या देखिन्छ, जसको क्षेत्रफल ५.९३ हेक्टर छ । ती पहिरो गएको स्थानहरू निम्न नक्सामा खैरो रंगले देखाइएका छन् ।

चित्र ११ त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ को पहिरो जोखिमको नक्शा

३.२.१.२ भू-क्षयको जोखिमको अवस्था

भू-क्षयको मात्रा अनुसार यस वडाको भू-भागलाई निम्न तालिका अनुसार पाँच वर्गमा विभाजन गर्न सकिन्छ । प्रति वर्ष प्रति हेक्टर ५ टन भन्दा कम माटो बग्ने क्षेत्रलाई न्यून वर्गमा राखिएको छ भने ८० टन भन्दा बढी माटो बग्ने क्षेत्रलाई अति संवेदनशील वर्गमा राखिएको छ । त्यस्तै बीचमा अन्य वर्गहरू पनि छुट्याइएको छ ।

चित्र १२ त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ को भू-क्षयको नक्शा

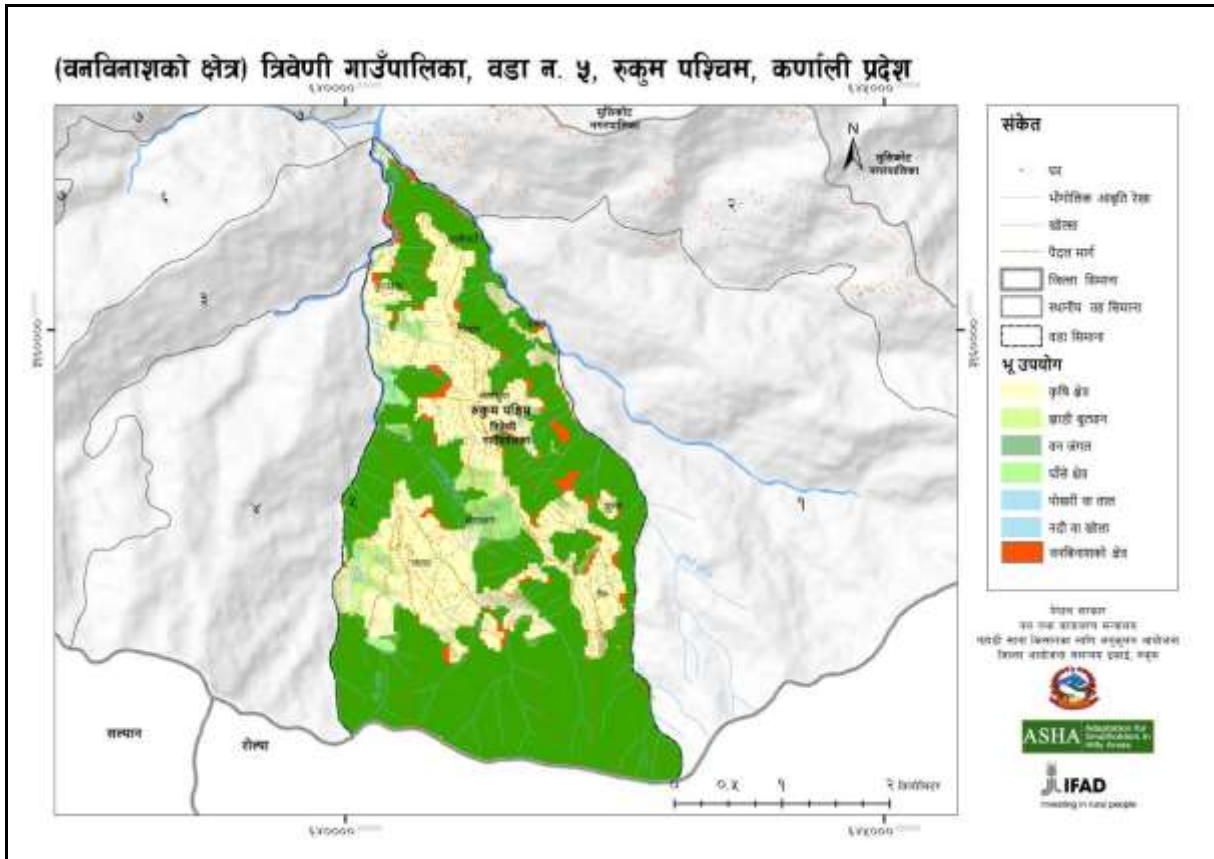
उक्त नक्साको विश्लेषण गर्दा ५ टन प्रति हेक्टर प्रति वर्ष (न्यून वर्ग) भू क्षय हुने क्षेत्रफल १०४०.९२ हेक्टर छ त्यस्तै गरेर ५ देखि १० टन प्रति हेक्टर प्रति वर्ष (मध्यम) भू क्षय हुने क्षेत्रफल ७०.७१ हेक्टर छ। यसरी नै उच्च, अति उच्च, संवेदनशिल क्षेत्रहरु क्रमशः २६.७८, ४.८६, १.२८ र ०.७७ हेक्टर छन्। ५ टन प्रति हेक्टर प्रति वर्ष भू क्षय हुने क्षेत्र सबभन्दा बढी ९०.८८ प्रतिशत छ। (तालिका नं. ९)

तालिका ९. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ को भू-क्षयको अवस्था

भू-क्षय (टन /हे /वर्ष)	वर्ग	क्षेत्रफल (हे.)	प्रतिशत
०-५	न्यून	१०४०.९२	९०.८८
५-१०	मध्यम	७०.७१	६.१७
१०-२०	उच्च	२६.७८	२.३४
२०-४०	अति उच्च	४.८६	०.४२
४०-८०	संवेदनशिल	१.२८	०.११
८० भन्दा बढी	अति संवेदनशिल	०.७७	०.०७
	जम्मा	११४५.३२	१००

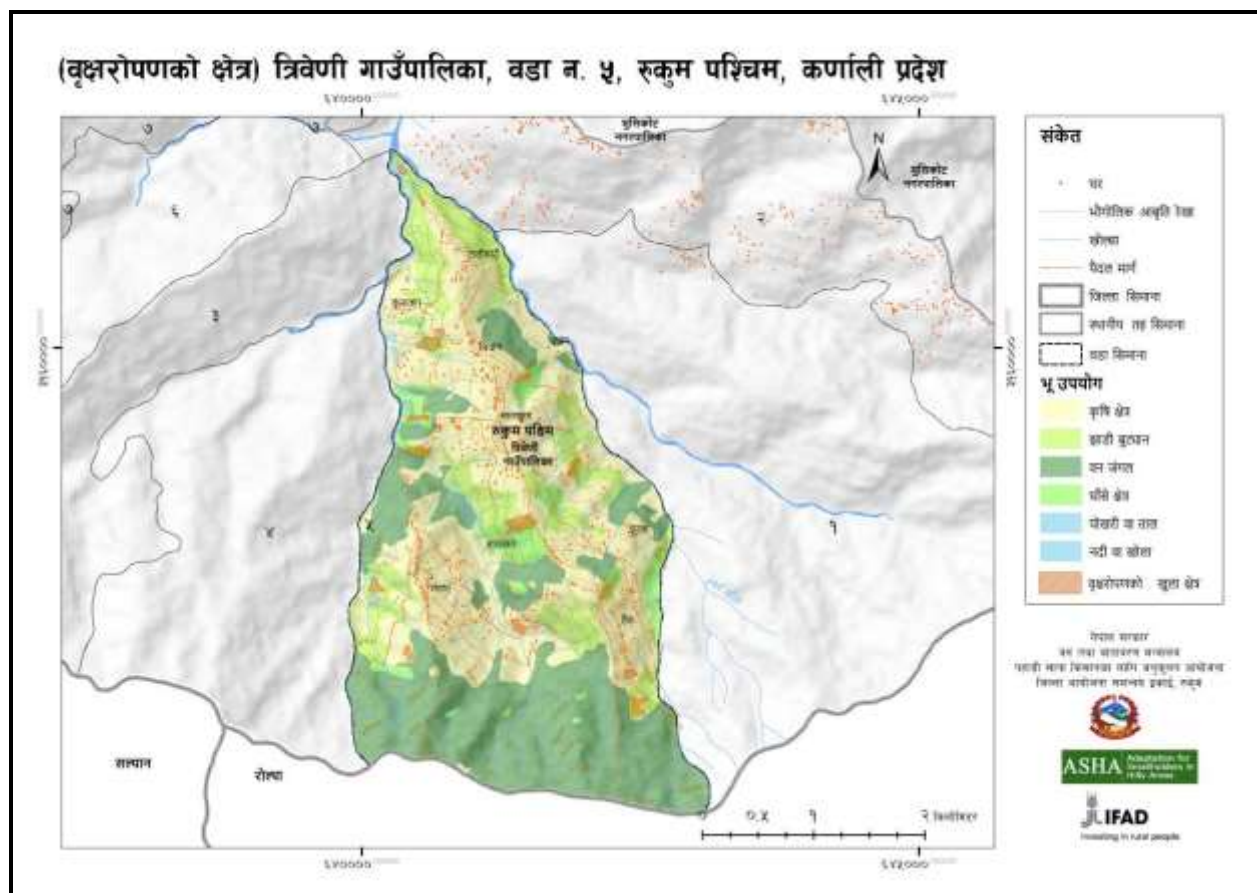
३.२.१.३ भू-उपयोग तथा भू-उपयोग क्षेत्र परिवर्तको विश्लेषण

यस वडाको कुल क्षेत्रफल ११४५ हेक्टर मध्ये ७६८ हेक्टर वनक्षेत्र, ३४ हेक्टर बुट्यान क्षेत्र, २१ हेक्टर घाँसे मैदान र ३२२ हेक्टर कृषि क्षेत्र रहेको छ। यस वडामा ६७% क्षेत्र वन र २८% कृषि क्षेत्रले ढाकेको छ। (श्रोत : पहाडी साना किसानको लागि अनुकूलन आयोजना, जिल्ला आयोजना संयोजन ईकाइ, रुकुम)

चित्र १३. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ को वन विनाशको नक्शा

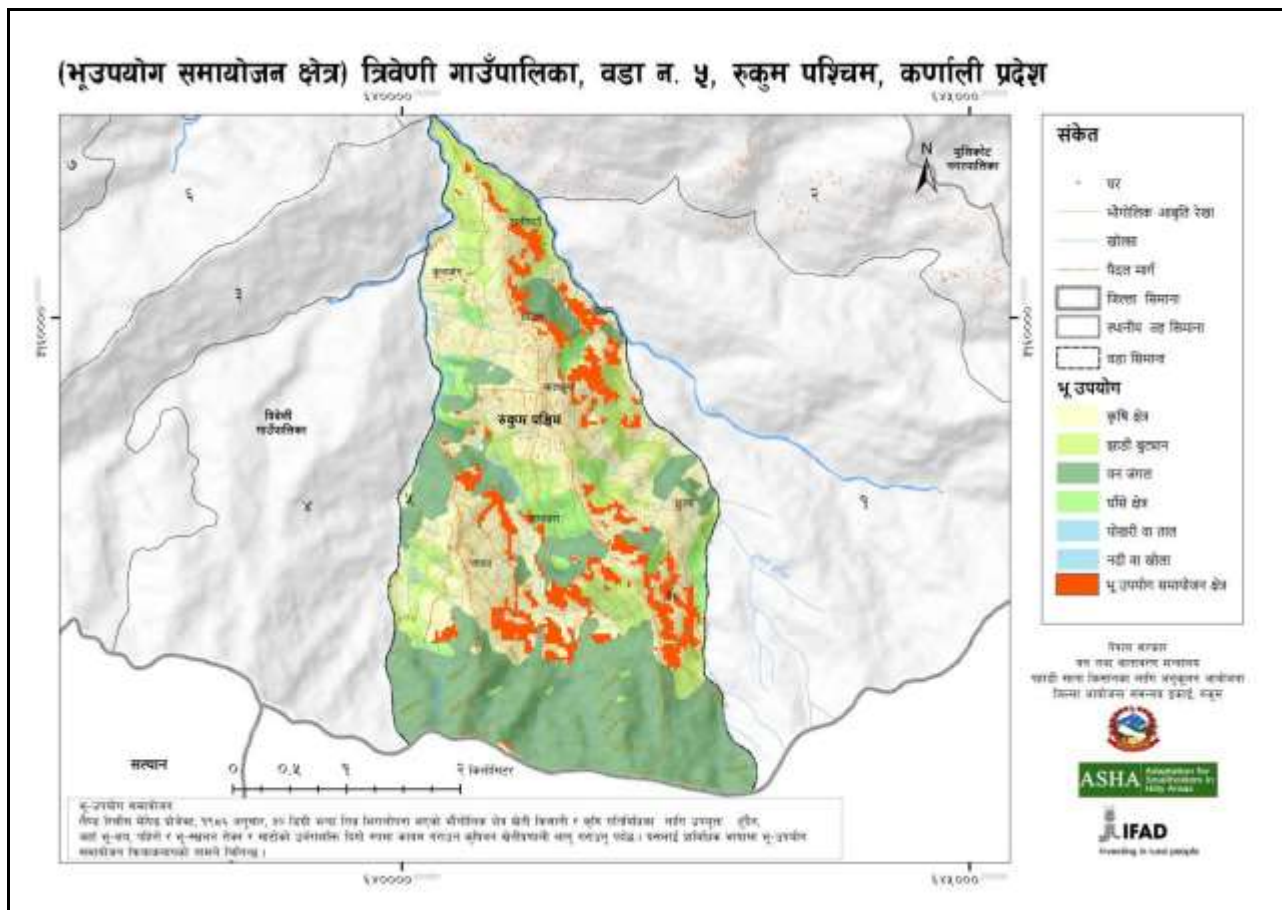
विभिन्न समय सन् १९९७, २००७ र २०१७ को अन्तरालमा उप जलाधार स्तरीय मुल्यांकन अनुसार भू-उपयोगमा भएको परिवर्तनको विश्लेषण गर्दा वन विनाश तथा क्षयिकरण भएको क्षेत्र उक्त नक्सामा देखाईएको छ। जसको क्षेत्रफल ४० हेक्टर छ। यस्ता क्षेत्रहरू प्रायः वनको किनारामा बढी छन्। नक्सामा यस्ता क्षेत्रलाई रातो रंगले देखाईएको छ। त्यस्तै गरेर भौगोलिक सूचना प्रणालीको विश्लेषणबाट प्राप्त नतिजाबाट निम्न नक्सामा सम्भावित वृक्षारोपण क्षेत्र खैरो रंगले प्रस्तुत गरिएको छ।

चित्र १४. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ मा सम्भावित वृक्षारोपण क्षेत्रको नक्शा

३.२.१.४ भू-उपयोग समायोजनको विश्लेषण

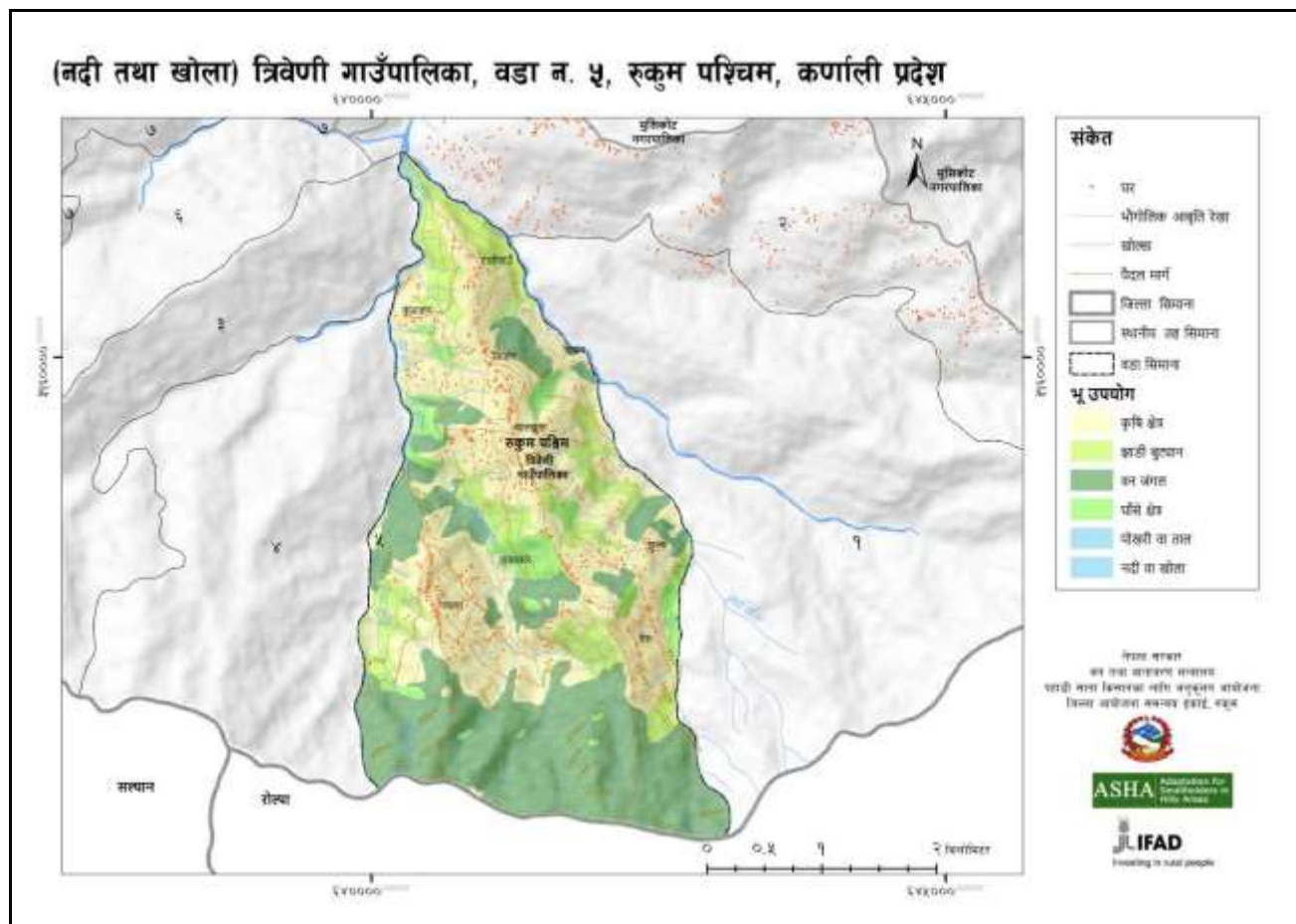
नेपाल सरकारको Land Reform Mapping Project (LRMP) ले भू-क्षमताको आधारमा नेपालका भू-भागहरूलाई सात वटा Class हरूमा (Class I to Class VII) वर्गीकरण गरेको छ। जसमध्ये Class I मा पर्ने जमिन कम भिरालो, कम ढुङ्गाहरू भएको र बढी पानी सोस्न सक्ने किसिमको हुने भएकाले यस्तो जमिनलाई कृषि लगायतका जुनसकै प्रयोजनको लागि पनि निर्बाद रूपमा उपयोग गर्न सकिन्छ भने Class II र सो भन्दा माथिका Class हरूमा पर्ने जमिनहरूको कमश भिरालोपन तथा ढुङ्गाको मात्रा बढ्दै जाने र पानी सोस्ने क्षमता घट्दै जाने भएकोले यस्तो जमिनहरूमा कृषिजन्य गतिविधिहरू गर्दा भू-क्षयको सम्भावना पनि कमश बढ्दै जाने हुन्छ। यसर्थ Class VII पर्ने जमिनलाई सुन्दर दृष्यावलोकन लगायत सिमित प्रयोजनको लागि मात्र उपयोग गर्न सकिन्छ। यसै भू-क्षमता नक्शा र भू-उपयोग नक्शाको समायोजन गरेर भू-उपयोग समायोजन नक्शा तयार गरिन्छ। यसरी तयार गरिएको त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ को भू-उपयोग समायोजन नक्शाको अध्ययन गर्दा Class IV पर्ने जमिन वनक्षेत्रले पूर्णरूपले ढाकिनुपर्ने जमिन भएता पनि यहाँ खेतिपाती लगायतका विभिन्न गतिविधिहरू भइरहेको पाइन्छ। निम्न नक्सामा रातो रंगले देखाईएको छ जस्मा कृषिका क्रियाकलापहरू भइरहेकोमा सकभर सम्वन्धित भु उपयोग गर्नु पर्ने हुन्छ अन्यथा खेतिपाती गर्नु परेमा यस्ता क्षेत्रहरूमा भु संरक्षणका गतिविधिहरू संचालन गर्नु पर्दछ। यस्ता अत्यधिक प्रयोगमा आएका स्थानहरूको जम्मा क्षेत्रफल १८८.४ हेक्टर छ। Land Reform Mapping Project (LRMP), १९८६ अनुसार ३० डिग्री भन्दा माथि तिब्र भिरालोपन भएको भौगोलिक क्षेत्र खेती किसानी र कृषि गतिविधिका लागि उपयुक्त हुदैन जहाँ भू(क्षय, पहिरो र भू(स्खलन रोक्न र माटोको उर्वरा शक्ति दिगो रूपमा कायम गराउन कृषि वन वन खेति प्रणाली लागु गराउनु पर्दछ। यसलाई नै प्राविधिक भाषामा भू(उपयोग समायोजन क्रियाकलाको नामले चिनिन्छ।

चित्र १५. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ को भू-उपयोग समायोजन नक्शा

३.२.१.५ त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ को नदि, खोला, खोल्सीको विवरण

यस वडाको मुख्य नदी तथा खोलाहरु निम्न नक्सामा देखाइएको छ । खारा खोला यस क्षेत्र भएर बग्ने मुख्य खोला हो भने बाँस खोला, भ्जार साधि खोला, ठारा खोला, गेलमाथी खोला, कोप्ची खोला, कोचिवाङ्ग खोला, खालि खोला, भुलम खोला, पुरन पानी खोला , मुल खोला, छरा खोला, भेर लाग्ने खोला, भालुभुला खोला, पाखेपानि खोला, साउने पानी खोला, तल्लोपानी खोला, बाटागारे खोला, ठारा खोला, पात्ले खोला, पोखरा खोला, उत्तीसे गैरा खोला, नौघारि खोला, पारिया गोठ खोला, पोखरा पानी खोला, डाङ्गि पानी खाने खोला, लीरेडारि खोला, मजौ डारि खोला, नौला मुल खोला, बाटोगारे खोला, सिमखोला लोटेपानि खोला, कोरखोली खोला, कुचिवाङ्ग खोला जस्ता स-साना खोला तथा खोल्सीहरुले यस वडाका भु- भागहरुमा पानीको आपूर्ति गरिरहेका छन् । यसरी हेर्दा यस वडा जलश्रोतमा धनी देखिन्छ ।

चित्र १६. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ का नदी तथा खोलाको नक्शा

३.२.१.६ त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ को वन डढेलोको अवस्था

भौगोलिक सूचना प्रणालीको आधारमा विश्लेषण गर्दा त्यस्तो उल्लेखनिय आगलागीका घटनाहरु नभएको देखिन्छ तर स्थानीय समुदायसंग सहभागितामूलक विधि प्रयोग गरी छलफल गर्दा साविकको ७ र ९ नं. वडाहरुको व्यक्तिगत घरहरुमा आगलागी भएको देखिन्छ । भिरपाखा (घोरनेटी)मा आगलागी भएको देखियो ।

३.३. वैज्ञानिक तथ्य र स्थानीय समुदायको दृष्टिकोणको समायोजन

भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित वैज्ञानिक तथ्यहरु उक्त खण्डमा प्रस्तुत गरिएको छ जस्वाट संकटासन्नताका क्षेत्रहरु पहिचान गर्न सकिन्छ । यी तथ्यहरुलाई स्थानीय समुदायसंग सहभागितामूलक ग्रामिण लेखाजोखा विधिहरु र प्रकृयाहरुबाट पुष्टाई गरिएको थियो । यस पछिका खण्डहरुमा स्थानीय समुदायको सहभागितामा स. गा. ले.को विधिहरुबाट यस वडाको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा स्थानीय समुदायको अनुकूलन क्षमताको विश्लेषण गरिएको छ ।

३.४. सहभागितामूलक जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता विश्लेषण

विभिन्न सहभागितामूलक ग्रामिण लेखाजोखाको विधि तथा प्रकृयाहरुको प्रयोगबाट स्थानीय समुदायले महशुस गरेका, उनीहरुको दृष्टिकोण र अनुभवहरुबारे छलफल गरी जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता, अनुकूलनका उपायहरुको पहिचान र प्राथमिकिकरण र अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिन्छ । निम्न खण्डमा यसबारे विस्तृत वर्णन गरिएको छ ।

३.४.१ जलवायु परिवर्तन संकटासन्न घरधुरी

यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको क्रममा यस वडाका प्रत्येक वस्तिहरू (साविकको खारा गा.वि.स.को वडा नं ७ देखि ९ सम्म) मा सहभागितामूलक तरिकाले घरधुरीहरूको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नताको स्तरीकरण गरिएको थियो । उक्त स्तरीकरण समुदाय आफैले तयार गरेको जलवायु परिवर्तन सम्मुखता, सम्वेदनशिलता र अनुकूलन क्षमता आधारहरूमा आधारित भई गरिएको थियो । उक्त स्तरीकरण गर्दा जिविकोपार्जनका मुख्य पाँचवटा सम्पत्तिहरू (प्राकृतिक, भौतिक, मानवीय, सामाजिक र आर्थिक सम्पत्ति)का साथै जलवायु परिवर्तनजन्य प्रकोपहरूले घरधुरीमा पारेको प्रभावलाई समेत आधार बनाईएको थियो । घरको उत्पादनले १२ महिना खाना पुग्ने, सरकारी सेवामा स्थायी रोजगारी भएका, र जलवायुजन्य प्रकोपबाट प्रत्यक्ष प्रभावित नभएका सम्पन्न घरधुरीलाई न्यून संकटासन्न घरधुरी (V1) मा राखिएको थियो भने घरको उत्पादनले ९ महिना मात्र खाना पुग्ने वा घरको उत्पादनले १२ महिना खाना पुग्ने र सरकारी सेवामा स्थायी रोजगारी भएतापनि जलवायुजन्य प्रकोपबाट प्रत्यक्ष प्रभावित घरधुरीलाई मध्यम संकटासन्न घरधुरी (V2) मा राखिएको थियो । त्यसै गरी घरको उत्पादनले घरको उत्पादनले ६ महिना भन्दा बढी खाना पुगे तापनि जलवायुजन्य प्रकोपबाट प्रत्यक्ष प्रभावित घरधुरीलाई उच्च संकटासन्न घरधुरी (V3) मा राखिएको थियो भने घरको उत्पादनले ३ महिना मात्र खाना पुग्ने र जलवायुजन्य प्रकोपबाट प्रत्यक्ष प्रभावित अति विपन्न घरधुरीलाई अति उच्च संकटासन्न घरधुरी (V4) मा राखिएको थियो । यस क्रममा वडाका जम्मा ५४८ घरधुरी मध्ये ४०.१ प्रतिशत घरधुरीहरू अति उच्च (V4) मा, ३२.९ प्रतिशत घरधुरीहरू उच्च (V3) मा, २४.६ प्रतिशत घरधुरीहरू मध्यम (V2) संकटासन्न रहेको पाईएको थियो ।

तालिका १०. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ को जलवायु परिवर्तन सम्वेदनशिल सम्पन्नता स्तरीकरण

साविकका वडा नं.	घरधुरीगत जलवायु परिवर्तन संवेदनशिल सम्पन्नता स्तर				जम्मा
	न्यून (V1)	मध्यम(V2)	उच्च (V3)	अतिउच्च(V4)	
७	०	६	६८	१३६	२१०
८	३	८८	३९	१६	१४६
९	१०	४१	७३	६८	१९२
जम्मा	१३	१३५	१८०	२२०	५४८
प्रतिशत	२.४ %	२४.६ %	३२.९ %	४०.१ %	१००%

आधार: जलवायु परिवर्तन सम्वेदनशिल सहभागितामूलक सम्पन्नता स्तरीकरण, २०७५

वस्ती स्तरीय गोष्ठीहरू पश्चात ३ दिने वडा स्तरीय स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी गोष्ठी सम्पन्न गरिएको थियो जहाँ हरेक वस्तिबाट आएका तथ्यांक र विश्लेषणहरू माथि छलफल गरी वडा स्तरीय विश्लेषण गरिएको थियो । उक्त ३ दिने वडा स्तरीय स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी गोष्ठीमा जन प्रतिनिधिहरू, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहका प्रतिनिधि, सेवा प्रदायक कार्यालयका प्रतिनिधि, स्थानीय राजनैतिक दलका प्रतिनिधि लगायत स्थानीय भद्र भलादमीहरूको सहभागिता थियो । यस अनुकूलन कार्ययोजना निर्माणको क्रममा तपसिलका संकटासन्नता विश्लेषणका विभिन्न विधिहरूको उपयोग गरिएका थिए ।

३.४.२ जलवायु परिवर्तनको अवस्था - मौसमी पात्रो

विगत ३० वर्षको अन्तरालमा स्थानीय स्तरमा जलवायुमा आएका परिवर्तनहरूको जानकारी प्राप्त गर्न यो विधिको प्रयोग गरिएको थियो । यस विधिको छलफलमा समुदायका ज्येष्ठ नागरिक, वृद्धिजीवी तथा जानिफकारहरूको सहभागिता रहेको थियो । यसै विधिको प्रयोग गरी समुदायस्तरमा जलवायु परिवर्तनको कारणले वालीचक्र, वनस्पति प्रजातिहरूको जीवनचक्र/व्यवहार, प्रकोपको स्वरूप लगायत अन्य विभिन्न क्षेत्रहरूमा आएका/देखिएका परिवर्तनहरूको जानकारी समेत प्राप्त गरिएको थियो ।

मौसमी पात्रोको विश्लेषण गर्दा स्थानीय स्तरमा जाडोको समयवधि घट्टै गएको, गर्मीका दिनहरू लम्बिएको र तुलनात्मक रूपमा तातोपना बढेको पाइएको छ । मनसुनी तथा हिउँदे वर्षाको समयवधि, मात्रा र तौर तरिकामा

फेरबदल आएको देखिन्छ । पहिलेको तुलनामा वर्षात्को अवधि कम भएको तर वर्षा हुँदा एक्कासि हुने र एकै पटक ठूलो मात्रामा वर्षा हुने गरेको देखिन्छ । यहाँका बासिन्दाको अनुसार तुसारो लाग्ने समयावधि पहिलेको तुलनामा घटेको देखिएको छ । त्यसैगरी गर्मीका दिनहरु बढेको र पानी पर्ने समयमा फेरबदल भएको कारणले गर्दा खेतिपाती गर्ने समयमा पनि हेरफेर भएको देखिन्छ । यहाँका प्रमुख वालीहरु धान, मकै र गहुँ लगाउने समयावधिमा पहिलेको तुलनामा परिवर्तन आएको छ । गुँरास तुलनात्मक रूपमा छिटो फुल्न थालेको पाइयो भने चिउरी पाक्ने समय पनि अगाडि सरेको पाइयो । त्यसैगरी वर्षायाममा पानीका मुल फुट्ने क्रम पनि निकै कम भएको पाइएको छ । यसरी जलवायुमा आएको परिवर्तनको प्रत्यक्ष असर कृषिमा मात्र नभई मानव स्वास्थ्य लगायत पानीका मुहानहरु, वन तथा जैविक विविधतामा समेत परेको देखिन्छ । यस प्रकारका परिवर्तनहरुले स्थानिय बासिन्दाहरुको जीविकोपार्जनमा प्रत्यक्ष असर पार्नुका साथै उनीहरुको दैनिकीलाई थप चुनौतीपूर्ण बनाएको देखिन्छ ।

तालिका ११. परिवर्तित मौसमी पात्रो

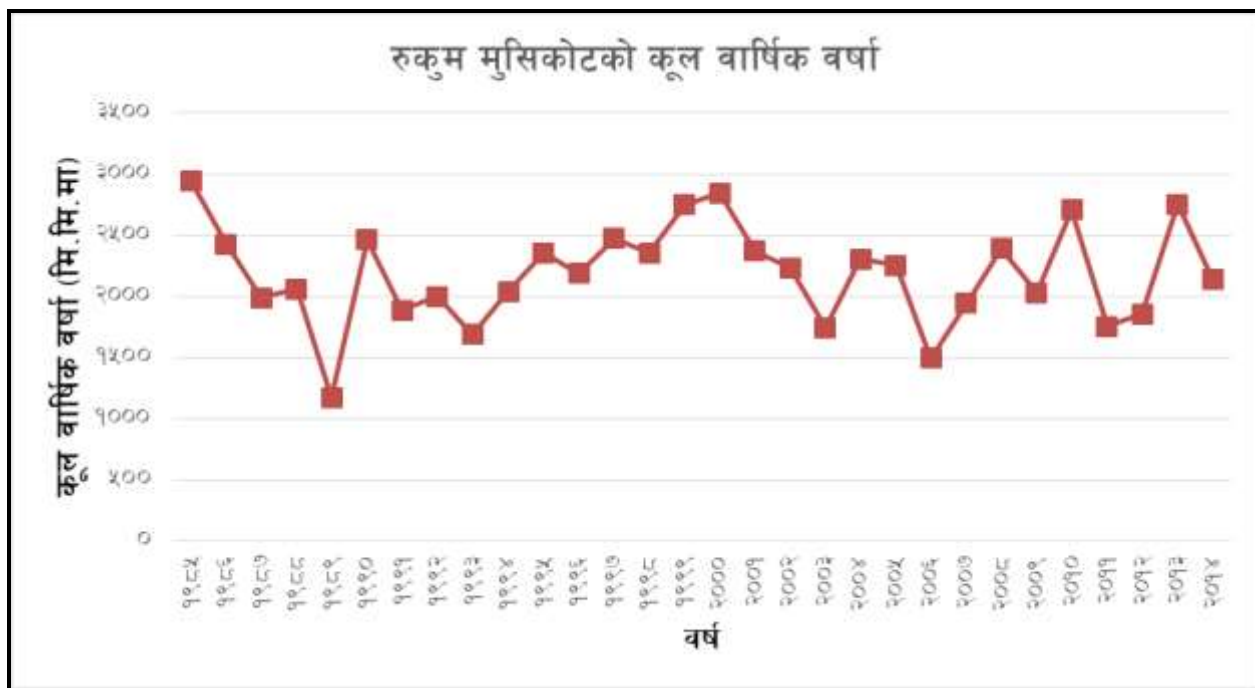
सम्मुखताको क्षेत्र	सूचकहरु	समय	वैशाख	ज्येष्ठ	असार	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुण	चैत्र	समयमा देखिएको परिवर्तन (घटबढ)	
तापक्रम	गर्मीको दिन	पहिले	■	■	■	■	■	■							गर्मीका दिन २.५ महिनाले बढेको र गर्मीको मात्रा पनि बढेको	
		अहिले	■	■	■	■	■	■	■	■			■	■	■	
	जाडोको दिन	पहिले							■	■	■	■	■	■		जाडोका दिन करिब २ महिनाले घटेको
		अहिले								■	■	■	■			
वर्षा तथा यसको स्वरूप	मनसुनी वर्षा	पहिले		■	■	■	■	■							मनसुनी वर्षाका दिन १.५ महिनाले घटेका	
		अहिले			■	■	■	■								
	हिउँदे वर्षा	पहिले								■	■	■	■	■		हिउँदे वर्षा छिटपुट मात्र हुने गरेको
		अहिले										■	■			
	तुसारो	पहिले									■	■	■	■		तुसारो पर्ने दिनहरु २ महिनाले घटेको
		अहिले										■	■			
वनस्पति प्रजातिहरुको जीवनचक्र/व्यवहार	लालीगुराँश फुल फुल्ने	पहिले	■	■									■	■	लालीगुराँश फुल्ने समय १.५ महिनाले अगाडि सरेको	
		अहिले										■	■	■	■	
प्रकोपको स्वरूप	बाढीको घटना	पहिले				■	■	■							अहिले वर्षामा फेरबदल भएकोले बाढी तथा पहिरोको समयमा पनि परिवर्तन भएको	
		अहिले					■	■	■							छ तर मात्रा २
	पहिरोको	पहिले				■	■	■								

सम्मुखताको क्षेत्र	सूचकहरु	समय	वैशाख	ज्येष्ठ	असार	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुण	चैत्र	समयमा देखिएको परिवर्तन (घटबढ)
	घटना	अहिले													बारम्बारता भने बढेको छ
जीविकोपार्जनका क्रियाकलापहरु	स्थानीय मकै लगाउने	पहिले													मकै लगाउने समय १.५ महिनाले पछि सरेको तर स्थानीय जातका मकैहरु निकै कम रोप्ने गरेको
		अहिले													
	स्थानीय मकै भित्र्याउने	पहिले													पाक्ने समयमा फरक नभए पनि उत्पादन निकै घटेको
		अहिले													
	स्थानीय गहुँ लगाउने	पहिले													एक महिना समय पछि सरेको
		अहिले													
स्थानीय गहुँ भित्र्याउने	पहिले													भित्र्याउने समयमा खासै फरक नभए पनि उत्पादन घटेको	
	अहिले														
भौतिक जानकारी	पानीका मुल फुटने	पहिले													पानी कम निस्कने र समय १ महिना पछि सरेको
		अहिले													

नोट : पहिले भन्नाले ३० वर्ष भन्दा माथि र अहिले भन्नाले विगत ५ देखि यताको समय सम्भन्नु पर्छ ।

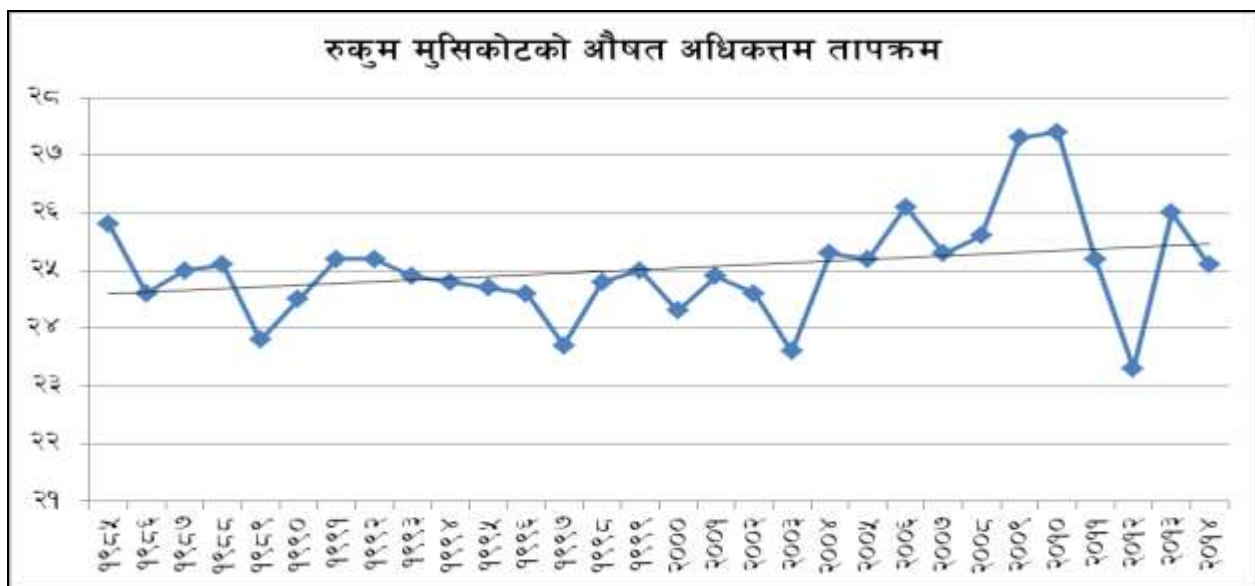
३.४.३ मौसमी तथ्यांक

त्रिवेणी गा.पा मा जल तथा मौसम मापन केन्द्र नभएको तथा रुकुम मुसिकोट र यस गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति मिल्दो जुल्दो रहेको हुँदा रुकुम मुसिकोट स्थित मापन केन्द्रबाट प्राप्त सुचनाहरूलाई आधार मानी यस क्षेत्रको विगत ३० वर्ष (१९८५ देखि २०१४ सम्म) को कुल वार्षिक वर्षालाई विश्लेषण गर्दा यस क्षेत्रको वर्षामा अनियमितता रहेको देखिन्छ।

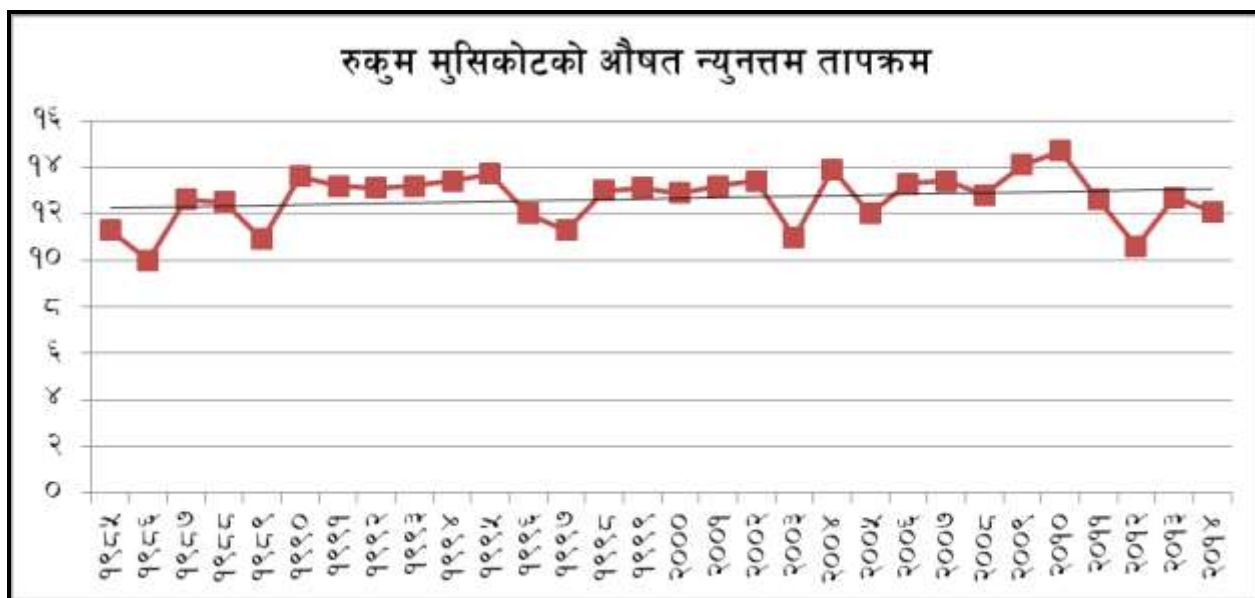

चित्र १७. रुकुम मुसिकोटको कुल वार्षिक वर्षा

त्यसैगरी रुकुम मुसिकोट स्थित मापन केन्द्रबाट प्राप्त सन १९८५ देखि २०१४ सम्मको तापक्रमक्रमको तथ्याङ्कको विश्लेषण गर्दा यस क्षेत्रमा औषत अधिकतम र न्यूनतम तापक्रम दुबै क्रमिक रूपमा बढ्दो क्रममा रहेको देखिन्छ।

चित्र १८. रुकुम मुसिकोटको वार्षिक औषत अधिकतम तापक्रम

चित्र १९. रुकुम मुसिकोटको वार्षिक औषत न्युनत्तम तापक्रम

३.४.४ प्रकोपको ऐतिहासिक समयरेखा

विगत ३० वर्षको अन्तरालमा यस त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. ५ मा घटेका विभिन्न प्रकोपहरूको विश्लेषण ऐतिहासिक समय रेखाको माध्यमबाट गाउँका जेष्ठ नागरिक, बुद्धिजीवी तथा जानिफकारहरूसँग छलफल गरी तयार गरिएको थियो । यस विधिमा जलवायुजन्य घटना बारे छलफल गर्नुका साथै त्यस घटनाको असर र समुदायले त्यस घटनासँग जुध्नका लागि गरेको प्रयास र उक्त परिस्थितिमा विभिन्न संघ संस्था र सरकारी निकायहरूबाट पाएको सहयोगको बारेमा छलफल गरिएको थियो । यसबाट जलवायु परिवर्तनको सम्बन्धमा स्थानीय बासिन्दाहरूको अनुभव र प्रकोपसँग जुध्न सक्ने क्षमताको बारेमा जानकारी हासिल गरिएको थियो ।

तालिका १२. प्रकोपको ऐतिहासिक समयरेखा

क्र.स.	प्रकोप	साल/ वारम्भारता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रवृत्ति तथा असरहरु	अन्य असरहरुसंग जुध्न समुदायले अपनाएका प्रयासहरु
१	पहिरो तथा भू-क्षय	२०४०, २०७५	साविक वडा नं ८ को छिन्नेमुरा पहिरोले ठुली खोच्याको बस्ती जोखिममा रहेको ।	हाल पानी पर्ने तरिकामा फेरबदल आएको देखिन्छ साथसाथै यस क्षेत्रमा अवैज्ञानिक तरिकाले वाटो हाल भइरहेका छन जसले गर्दा भविष्यमा पहिरोका घटनाहरु बढ्ने देखिन्छ ।	सुख्खा पर्खाल र भाडीदार प्रजातिहरुको रोपण
		२०४१	साविक वडा नं ९ र ७ मा बाटोगारे पहिरोले भेडा, बाखा, भैंसी, गाईहरु गरी २२ वटा र २ जना मानिसको मृत्यु भएको ।		मरेका पशुहरुको ब्यवस्थापन र मानिसको दाहसंस्कार
		२०४५, २०७५	दमाईडेरा टोलमा ४ वटा घरहरु जोखिममा रहेको, जमीन भासिने, माटो बग्ने, राक्से टोटका बाङ्गलाकुरीमा पानीको मुहान दबाएको, भङ्ग्यारीखोच्या पनेरामा खेतीयोग्य जमिन पुर्निदा कालघर्ति, भद्र बं ओली र ज्ञान बहादुर पुनको १२ रोपनीमा अलैंची खेती, पिँडालुवारी पुरिएको र १४ घरधुरी जोखिममा रहेको साविक वडा नं ८ मा पर्ने लाईतखोलामा गएको पहिरोवाट गोठ सहित ४ वटा भैंसी र २ जना मानिसको मृत्यु भएको मुलटोलको पहिरोले ५ रोपनी जग्गामा अलैंची, दुधिलामा क्षति पुगेको		गरिएको, मुहानको पुनः उत्खनन गरी निकालेको, जोखिम क्षेत्रवाट सुरक्षित स्थानमा आश्रय लिईएको ढुंगाका पर्खाल लगाएको
	२०४८	साविक वडा नं ८ मा ओरालमुखीको पहिरोले २ वटा घर जोखिममा परेको	भलकुलेसो निर्माण भएको		
	२०५१	साविक वडा नं ९ को अँधेरीगैरा खरीहुन पातल सामुदायिक वनको पहिरोले १६ रोपनी जग्गामा क्षति गर्नुका साथै गमरेखोच्या पहिरोले खानेपानीको पाईपलाईनमा क्षति गरेको	युनिसेफको सहयोगमा पुनः निर्माण भएको		
	२०५५	साविक वडा नं ९को भेरीलाग्ने पहिरोले ३० रोपनी जग्गा, गोरेटो बाटो क्षति गर्नुका साथै २ वटा घर जोखिममा परेको ।	जनश्रमदानवाट गोरेटो बाटो मर्मत भएको		
	२०५९	साविक वडा नं ८ को खर्कडेराको पहिरोले रुखविरुवामा क्षति, कृषियोग्य जमीन पुर्नुका साथै नियमित रुपमा भुक्ष्य हुँदै आएको	केही नभएको		

क्र.स.	प्रकोप	साल/ वारम्बारता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रवृत्ति तथा असरहरु	अन्य असरहरूसंग जुध्न समुदायले अपनाएका प्रयासहरु
		२०६५	साविक वडा नं ७ को वाटाग्वारे खोलाको पहिरोले १ वटा पानी घट्ट र ठान बहादुर कठायतको घर पुरेको		सुरक्षित बसाइँसराइको प्रयास भएको
		२०६८	साविक वडा नं ७ मा वर्तनडाँडाको पहिरोले धन बहादुर परियारको भैंसी, गोठ, डिल बहादुर डाँगीको भैंसी, गोठ, गाई र धन बहादुर दमाईका २ वटा बाखा पुरेको		सुरक्षित अर्को स्थानमा बसाइँसराइ भएको
		२०६९	साविक वडा नं. ८ को ओरालमुनीको पहिरोले २ वटा घर जोखिममा रहेको र हालसम्म भू-क्षय भईरहेको ।		सुरक्षित अर्को स्थानमा बसाइँसराइ भएको
		२०७०	साविक वडा नं ८ को पोखराडाँडाको पहिरोले २ वटा गोरेटोवाटो भत्काएको, ३० रोपनी कान्लाको वोटविरुवाहरुमा क्षति, टेक बहादुर ओलीको १ वटा भैंसी पुरेको र १ वटा पाडा घाईते भएको		कुनै कार्य नगरेको
		२०७२	साविक वडा नं ८ मा चौरको पहिरोले पाङ्गा रुख खरकट्टी पहिरोले चौर बस्तीदेखि घातेकाल्नासम्म जोखिममा रहेको		केही नभएको भ्नाडीदार बुट्यानहरु हुर्काएर पहिरो रोकथाम गर्ने प्रयास भएको
		२०७३	साविक वडा नं ९ मा पैच्याटा पहिरोले ३ वटा गोरु बगाएको, १ वटा गोरु मरेको, केशव पुन, भद्र ब. वलीको ५ रोपनी खेतीयोग्य जमीन र कान्लामा नष्ट गरेको		खाद्यान्न खरिद गरेर आपूर्ति भएको
		२०७४, २०७५	साविक वडा नं ९ सिमादुङ्गा पहिरोले सुस्मा वलीको ५०० अलैचीका विरुवाहरु पुर्याएको, नमुना आधारभुत विद्यालय छेउमा विद्यालय भवन जोखिममा । हाईरु पैच्याटामा कमला ओलीको २ वटा घर जोखिममा रहेको सिलघारी खोच्या पहिरोले पवित्रा ओलीको जग्गामा क्षति,कटौजी खोला पहिरोवाट पुर्णसिड ओलीको घर जोखिममा, सर्वजित दमाई, तिलक दमाई, रमेश वलीको घरहरु जोखिममा रहेको, ३ रोपनी जग्गा बगाएको(कुनबाङ्ग टोलमा १ वटा घर जोखिममा रहेको) खरिहुने पातलको पहिरोले मानसिड		स्थानीय स्तरमा भलकुलेसो, निर्माण गर्ने, अभाव भएको खाद्यान्नहरु किनेर खाने, जग्गाहरुको पुनः सुधार गर्ने, खानेपानीको मर्मत सम्भार गर्ने, सुरक्षित बसाइँको व्यवस्था गर्ने गरिएको

क्र.स.	प्रकोप	साल/ वारम्बारता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रवृत्ति तथा असरहरु	अन्य असरहरुसंग जुध्न समुदायले अपनाएका प्रयासहरु
			<p>वलीको ३ रोपनी जग्गामा क्षति भएको, लामतारा पहिरोले(बाँसखोला) खानेपानीको पाईप क्षेतबिधत बनाएको, सिमको पहिरोले सिमको खानेपानी मुहान बगाएको,कैनकाटे खोलाको खानेपानीको ३० मिटर पाईप फालेको, क्यालडारी टोलमा २ वटा घर पहिरोको जोखिममा रहेको</p> <p>साविक वडा नं ७ को किम्पाटा गौरामा पहिरोले अमृता सुनारको करीव ७ रोपनी जग्गा, सीता कठायतको २ रोपनी जग्गा, निर्मल सुनारको २ रोपनी जग्गा पुरेको ।</p> <p>सिरुडाँडाको पहिरोले सडक अवरुद्ध गरेको, साउनेपानीको पहिरोले ३ रोपनी जग्गा पुरेको,किमपाटा पहिरोले घडेरी पुरेको,भुल्का डाँगीडेरा जुगेखोला पहिरोले नमापानी मुहान पुर्नुका साथै टंकी फालेको, अँधेरीगौरा सा.व.को पहिरोले सडकमा क्षति भएको,खलविर वि.क.,कलिभान कटुवालको घर जोखिममा रहेको</p> <p>कोष्ठीखोलाको पहिरोले सुन्तला खेती,भिर कान्ला खेतीमा क्षति गरेको</p>		
२	बाढी	२०५०	साविक वडा नं. ९ मा कुष्मी खोलाले वोधराज विष्ट लगायत २ जनाको १० रोपनी पाखोवारीमा क्षति ।	पानी पर्ने तरिकामा फेरबदल आउनुका साथै अवैज्ञानिक तरिकाले वाटो घाटो निर्माण, भिरालो क्षेत्रमा भइरहेको खनजोत जस्ता कृयाकलापहरुले गर्दा भविष्यमा बाढीका घटनाहरु बढ्ने देखिन्छ ।	वारी पुर्ननिर्माण गरेको
		२०३९	साविक वडा नं ८ लाईत खोलाले १२ वटा घट्ट ९ जना मानिस, औंसे ओली लगायत ११ जना को घट्ट बगाएको,		पुनः मर्मत भएको
		२०५५	साविक वडा नं ८ लाईत खोला र कुनबागं खोलाले ५ रोपनीमा कृषियोग्य जमीन क्षति पुर्याएको,		हुंगाका पर्खाल तथा तथा चेट हान्ने गरेको,
		२०६६	साविक वडा नं ७ मा कुनबाङ्ग खोलाले २ जना मानिस बगाएको १ जना रुघा गा.वि.सको वासिन्दा भएको ।		कुनै उपाय नअपनाईएको
		२०७२	साविक वडा नं. ८ स्यानधारी खोलामा २ वटा घर जोखिममा रहेको		केही नभएको

क्र.स.	प्रकोप	साल/ वारम्बारता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रवृत्ति तथा असरहरु	अन्य असरहरूसंग जुध्न समुदायले अपनाएका प्रयासहरु
		२०७५	साविकको वडा नं ९ मा अँधेरीखोलाको खहरेले खरकट्टी कान्तामा असर पुर्याएको, कुनबागं खोलाको काठेपुल बगाएको		केही नभएको
३	आगलागी	२०५३	साविकको वडा नं ७ मा सुस्मा ओलीको घर आगलागी भई आर्थिक क्षति भएको	हाल खडेरीको प्रकोप बढ्दै गएकोले गर्दा आगलागीको घटना पनि बढ्ने देखिन्छ ।	निभाउने प्रयास भएको
		२०६५	साविक वडा नं. ७ मा धन ब. कामीको घरमा आगलागी भएको		निभाउने प्रयास भएको
		२०६६	साविक वडा नं ७ मा शेर ब. सुनारको घर आगलागी भई घरको क्षति भएको		निभाउने प्रयास भएको
		२०६९	साविक वडा नं ७ मा विद्युत सर्ट भएर भिरपाखा(घोरनेटी) वाट आगलागी भई घाँस, दाउरा, वोट विरुवाहरु: सल्ला, साल, उत्तिसहरुमा क्षति भएको		समुदायको प्रयासले आगो निभाएको
		२०७२	साविक वडा नं. ९ मा नर बहादुर ओलीको घर आगलागी भएको		निभाउने प्रयास भएको
		२०७३	साविक वडा नं ९ मा विद्युत सर्ट भएर १ वटा घरमा आगलागी भई क्षति भएको		निभाउने प्रयास भएको
		२०७४	साविक वडा नं ७ मा सेते ठाकुरको घरमा आगलागी भई क्षति भएको		निभाउने प्रयास भएको
		२०७४	साविक वडा नं ९ मा लालविर विटालुको २ वटा घर आगलागी भई क्षति भएको		केही भएन
४	खडेरी	२०४१	साविक वडा नं. ७ मा गहु खेतीमा असर पुर्याएको । पानीका मुहानहरुमा पानीको मात्रा कमी भएको ।	जलवायु परिवर्तनको कारणले गर्दा भविष्यमा खडेरीका घटनाहरु अझै बढ्ने देखिन्छ ।	अन्यत्रबाट अन्न बेसाएर ल्याएको
		२०४३	साविक वडा नं. ८ मा पाखेधान उत्पादनमा कमी आएको, अन्य उत्पादन पनि घटेको, बढ्दो खडेरी संगसंगै पाखेधानको उत्पादन प्रत्येक वर्ष घट्दै गएकोले हाल आएर पाखे धान लगाउन छोडेको ।		चामल लगायत अन्य तरकारीहरु किनेर खानु परेको
		२०४८	साविक वडा नं. ८ मा पाखो वारीहरुमा हिउदे वाली उत्पादनमा कमी भएको ।		अन्यत्रबाट अन्न किनेर खानुपरेको
		२०५७	साविक वडा नं. ९ मा समयमा पानी नपर्नाले धान वाली समयमा लगाउन नपाएको र उत्पादनमा कमी आएको ।		खाद्यसुरक्षाको लागि भारत जाने क्रम तिब्र भएको
		२०६२	साविक वडा नं. ७ र ९ मा वर्षे वाली (मकै) आसारमा छरेको । हिउँदमा पनि लामो खडेरीका कारण गहुँ, चना, मसुरोको उत्पादनमा कमी		मकै पछाडि लगाएको, मकैको विउँ परिवर्तन

क्र.स.	प्रकोप	साल/ वारम्बारता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रवृत्ति तथा असरहरु	अन्य असरहरूसंग जुध्न समुदायले अपनाएका प्रयासहरु
			आएको। वन जंगलमा घाँस पात अभाव भएको ।		गरेको दलहन वाली किनेर खानुपरेका
		२०६३	साविक वडा नं ७ मा खानेपानीका मुहानमा पानी कम हुनुका साथै भुल्का पानीपँधेरा, भँगेरखोली मुलपानी सुक्ने अवस्था रहेको र मकै असारमा रोपिएको		मुहान संरक्षण, वृक्षरोपण
		२०६६	साविकको वडा नं. ८ मा धान र मकै समयमा लगाउनमा कठिनाई भएको ।		धान मकै पछाडि लगाएको
	देखि हालसम्म	२०६८	साविक वडा नं. ८ मा पानीका मुहानहरुमा पानीको मात्रामा कमी आएको, कृषि उत्पादनमा कमी आएको, वन जंगलमा मिचाहा प्रजातिको प्रकोप बढेको र २ पानीका मुहानहरु (साउनेपानी र कालिमाटि) सुकेका ।		पानी लिन टाढा जानुपर्ने, खाद्यान्न किनेर खाने गरेको
		२०६९	साविक वडा नं ७ को गोगनपानी सामुदायिक वनमा वनजंगलका वोटविरुवाहरु सुकेको, कर्ण बहादुर ओलीको २०० वटा अलैंचीका वोटहरु सुकेको साविक वडा नं ८ मा पाथीहाल्ले र चावलडारी सा.व.को वोटविरुवाहरु सुकेको, मकै असारमा लगाएको साविक वडा नं ९ मा मकै असारमा रोपिएको प्रत्येक वर्ष खडेरीको समस्या बढ्दै गएको ।		केही प्रयास नभएको
	देखि हाल सम्म	२०७०	साविक वडा नं. ९ मा असोजमा छरेका सवै विउविजनहरु मंसिर सम्म पनि पानी नपरेर विउ उम्रन नसकेको, उत्पादनमा कमी ।		खाद्यान्न किनेर खाएको
		२०७१	साविक वडा नं. ७ मा गहु तथा तोरीको उत्पादन एकदमै कम भएको ।		गहु तथा तोरी किनेर खाएको
		२०७४	साविक वडा नं. ७ मा पाखोवारिमा हिउदे वाली (गहु) छर्न नपाएको ।		खाद्यसुरक्षाको कारण कालापहाड र वैदेशिक रोजगार जानुपरेको
५	हावाहुरी	२०६५	साविक वडा नं ९ मा मकैवालीमा क्षति गरेको , सिमीका थाँका ढालेर ा क्षति पुर्याएको	भविष्यमा हावाहुरीका घटनाहरु बृद्धि भई	सिमीका थाँका उठाउने प्रयास भएको

क्र.स.	प्रकोप	साल/ वारम्बारता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रवृत्ति तथा असरहरु	अन्य असरहरुसंग जुध्न समुदायले अपनाएका प्रयासहरु
		२०६७	साविक वडा नं ८ को जनस्थापना आधारभुत विद्यालय भवनको छााना उडाएको	कृषि क्षेत्रमा हुने क्षति बढे तापनि भौतिक पूर्वाधारमा कम क्षति पर्ने देखिन्छ।	शिक्षाको सहयोग र श्रमदानवाट पुनः मर्मत भएको
		२०६८	साविक वडा नं ८ मा लाईत खर्कडेरा मा १२ वटा घरको छााना उडाएको		व्यक्तिगत प्रयासमा क्षति भएका घरका छााना मर्मत भएको
		२०६९	साविक वडा नं ७ को नमुना आ.वि.को छााना उडाएको,साविक वडा नं ८ को जनस्थापना आ.वि.को शौचालयको छााना उडाएको		पुनः छााना मर्मत भएको
		२०७५	साविक वडा नं ९ मा चन्द्रबहादुर ओलीको घरको छााना डाएको		घरको पुनः मर्मत भएको
६	असिनापानी	२०५४	साविकको वडा नं ८ लाईतको सबै स्थानमा गहुँ, जौ, तरकारी र फलफुल खेतीमा असर पारेको	असिना पानीको वारम्बारतालाई हेर्दा भविष्यमा असिनापानीको समस्या बढ्दै जाने देखिन्छ।	अन्न खरिद गरी खाएको
		२०७३	साविक वडा नं ९ मा गहुँवालीमा क्षति भएको		कुनै उपाए नभएको
		२०७४	साविक वडा नं ७ मा गहुँवाली,तरकारीवाली र फलफुलवालीहरुमा क्षति भएको		कुनै उपाए नभएको
		२०७५	साविक वडा नं ७ मा मकैवालीमा क्षति भएको		कुनै उपाए नभएको
७	मिचाहा प्रजाति	२०५५	साविक वडा नं. ७ मा वनमारा, कालोभार,ऐजेरु देखिएको र अत्यधिक मात्रामा २०५५ देखि फैलिएको देखि हालसम्म जसले गर्दा रैथाने वोटविरुवा, वन प्रजातिहरुको वृद्धि विकासमा असर पारेको	भविष्यमा मिचाहा प्रजातीको प्रकोप बढ्दै जाने देखिन्छ ।	खेतियोग्य जमिनको उखेलने गरेको
		२०५५	साविक वडा नं. ८ मा वनमारा, कालोभार,ऐजेरु देखिएको र अत्यधिक मात्रामा फैलिएको देखि हालसम्म जसले गर्दा रैथाने वोटविरुवा, वन प्रजातिहरुको वृद्धि विकासमा असर पारेको		खेतियोग्य जमिनको उखेलने गरेको
		२०५६	साविक वडा नं. ९ मा वनमारा, कालोभार,ऐजेरु देखिएको र अत्यधिक मात्रामा फैलिएको देखि हालसम्म जसले गर्दा रैथाने वोटविरुवा, वन प्रजातिहरुको वृद्धि		खेतियोग्य जमिनको उखेलने गरेको

क्र.स.	प्रकोप	साल/ वारम्भारता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रवृत्ति तथा असरहरु	अन्य असरहरूसंग जुध्न समुदायले अपनाएका प्रयासहरु
			विकासमा असर पारेको		
८	कृषिमा रोग	२०४४	साविकको वडा नं ७ मा मकैका पातहरु जल्ने, गहुँका बालाहरु कालो भएर जल्ने, आलुमा चुर्ने लाग्ने, सीमीका पातहरु जल्ने तथा पुत्ला काला किराहरु लाग्ने गरेको जसले गर्दा अन्नवाली र दालवाली उत्पादनमा ह्रास आएको	भविष्यमा कृषिमा रोगहरु बढ्दै जाने देखिन्छ।	कुनै उपाए नभएको
		२०४६	साविक को वडा नं ९ मा मकैका पातहरु सुक्ने, जरा कुहिने, गहुँका पातहरु पहेँलो हुने र सुक्ने गरको जसले गर्दा खाद्यान्न अभाव देखिएको		कुनै उपाए नभएको केहीले नयाँ जातको विउँ प्रयोग गरेको
		२०५०	साविक वडा नं ७ मा खन्यु र बेरुलाको पातहरुमा काला किरा लाग्ने, जरामा किरा लाग्ने, सेतु डढुवा रोगले सुक्ने गरेको		केही भएन
		२०६७	साविकको वडा नं ८ मा अदुवामा बैसेलु लाग्ने, आलुमा चुर्ने लाग्ने, मकैमा कोके पर्ने, सीमीका पातहरु जल्ने हुँदा उत्पादनमा कमी भएको , सीमीका वोटहरु कालो भएर सुक्ने गरेको		केही नभएको
		२०७०	साविकको वडा नं ९ मा अदुवाको जरा र काण्ड कुहिने गरेको		कुनै उपाए नभएको
		२०७१	साविक वडा नं ९ मा आलुमा डढेलो, चुर्ने पर्ने, तरकारी खेतीको पातहरुमा खुम्चे किरा लाग्ने, जरा कुहिने जस्ता रोग र किराका कारण उत्पादनमा कमी भएको साविक वडा नं ७ मा सुन्तला, कागतीमा पातहरु पहेँलो भएर सुक्ने, जराहरु कुहिने रोग लागेको		केहीले एग्रीभेटवाट ल्याएर विषादी प्रयोग गरेको
		२०७२	साविक वडा नं ८ मा गहुँका गेडामा गुदी नलाग्ने र वोट सुकेर जाने समस्या भएको साविक वडा नं ९ मा आलुमा डढेलो, चुर्ने पर्ने, तरकारी खेतीको पातहरुमा खुम्चे किरा लाग्ने, जरा कुहिने जस्ता रोग र किराका कारण उत्पादनमा कमी भएको		गहुँको नयाँ जातको विउँ प्रयोग गरेको
		२०७४	साविक वडा नं ८ मा कागती र सुन्तलामा ढुसी लाग्ने गरेको साविक वडा नं ७ मा उखुमा जरा सुक्ने, पहेँलो हुने रोग लाग्ने गरको		केही नभएको

क्र.स.	प्रकोप	साल/ वारम्बारता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रवृत्ति तथा असरहरु	अन्य असरहरूसंग जुध्न समुदायले अपनाएका प्रयासहरु
९	पशुमा रोग	२०५१	साविकको वडा नं ७ मा बाखा, भेडा, गाई, गोरु, भैंसी, राँगाहरुमा पेट फुल्ने रोगले वर्षेनी ३५-४० वटा बाखा मने गरेको, वर्षेनी गाई, गोरु १५-२० वटा मने गरेको र १५-२० वटा मने गरेको	भविष्यमा पशुमा रोग बढ्दै जाने देखिन्छ	लसुन, समायो लगायतका जडीबुटीबाट घरायसी उपचार भएका
		२०४६	साविक वडा नं ९ मा कुखुरामा भोक्रिने, शिर कालो हुने, आँखा पाक्ने, कुभिने जस्ता रोगले वर्षेनी ५०० देखि ७०० कुखुराहरु मने गरेको		लसुन, समायो लगायतका जडीबुटीबाट घरायसी उपचार भएका
		२०६५	साविक वडा नं ७ मा कुखुराहरुमा अन्तथैली सुन्निने, शिर कालो हुने , आँखा पाक्ने, पातलो दिसा गर्ने जस्ता रोगले हालसम्म ८-१० हजार कुखुराहरु मने गरेको		घरायसी उपचार भएको
		२०६६ हालसम्म	साविक वडा नं ७ मा बाखामा प्यारालाईसिस, आँखा रसाउने, सिँगान बग्ने, गाई भैंसीमा पेट फुलिने जस्ता रोगले ५० देखि ६० बाखा मने गरेको, वर्षेनी गोरु ३० देखि ४० मने गरेको, भैंसीमा १५ देखि २० वटा मने गरेको		घरायसी उपचार भएको
		२०७२	साविकको वडा नं ८ मा गोरुहरु सुन्निने, पेट फुलाउने, प्यारालाईसिस हुने, गोठा पर्ने जस्ता रोगले वर्षेनी १५ देखि २० वटा मने गरेको बाखामा सिँगान छोड्ने, मुखेत,पातलो दिसा गर्ने जस्ता रोगले ५० देखि ६० वटा मने गरेको कुखुराहरुमा खुट्टा कुभिने, भुडने, आँखा पाक्ने जस्ता रोगले वर्षेनी १५०-२०० वटा मने गरेको		लसुन, समायो लगायतका जडीबुटीबाट घरायसी उपचार भएका
१०	मानबमा रोग	२०४३	साविक वडा नं ९ मा टाईफाईड, ज्वरो, रुघाखोकीको प्रकोप देखा परेको	बढ्दो गर्मि तथा पानीका मुहानहरु सुक्ने कारणले गर्दा स्वच्छ पिउनेपानीको अभाव भई अभै नया नया खालका रोगहरु देखा पर्ने सम्भावना	पानी उमालेर पिउने गरेको,
		२०४४	साविक वडा नं. ७ मा टाईडफाईड, भाईरल ज्वरो, एलर्जि, दमरोग, क्यान्सर, प्यारालाईसिस, पत्थरी, ग्याष्टिक, बाथरोग, क्षयरोग जस्ता महामारीहरु हालसम्म देखा परेको		औषधि उपचार स्वास्थ्य जाँच
		२०५४, २०५५	साविक वडा नं ९ मा प्यारालाईसिस, क्यान्सर , क्षयरोग देखा परेको		स्वास्थ्य जाँच र उपचार
		२०७१	साविक वडा नं ८ मा भाईरल ज्वरो, निमोनिया, टाईफाईड, एलर्जि,		स्वास्थ्य जाँच र उपचार

क्र.स.	प्रकोप	साल/ वारम्बारता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रवृत्ति तथा असरहरु	अन्य असरहरुसंग जुध्न समुदायले अपनाएका प्रयासहरु
			प्यारालाईसिस, दम, ग्याष्टिक, अबुर्द रोग, मृगौलामा पत्थरी हुने र ब्लड प्रेसरका रोगीहरुमा बृद्धि भएको	देखिन्छ।	
		२०७३	साविकको वडा नं ८ मा मानसिक रोहरुमा बृद्धि भएको		भाँकी धामी गर्ने गरेको
		२०७५	साविकको वडा नं ९ मा भाईरल ज्वरोको प्रकोप देखिएको		स्वास्थ्य जाँच र उपचार

यस ऐतिहासिक समयरेखाको विश्लेषणबाट यहाँका बासिन्दा सबै भन्दा खडेरी, कृषि तथा पशुपंक्षिमा रोग, पहिरो तथा भुक्षयवाट प्रभावित भएको देखिन्छ। यी प्रकोपहरु लगायत वाढी, मानवरोग, आगलागि, मिचाहा प्रजाति, हावाहुरी र असिनापानी जस्ता प्रकोपहरु पटक पटक दोहोरिरहेको र यी प्रकोपहरुले सबै वडाहरुमा क्षति पुऱ्याएको देखिन्छ। यी प्रकोपहरु र यिनका असर तथा प्रभावहरुसंग जुध्न स्थानीय समुदायले स्थानीय संघ संस्थाहरुको सहयोगमा केही प्रयासहरु गर्ने गरेको देखिए पनि ती प्रयासहरु अपर्याप्त रहेको देखिन्छ।

३.४.५ श्रोत तथा प्रकोप नक्शांकन

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गोष्ठिमा प्रत्येक वस्तिमा भएका श्रोत तथा प्रकोपहरुको पहिचान गरी सहभागीतामूलक तरिकाबाट श्रोत तथा प्रकोप नक्शा तयार गरिएको थियो । उक्त श्रोत तथा प्रकोप नक्सा तयार गर्ने बखत भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारीत नक्शाहरुमा पनि छलफल गरी सम्पूर्ण श्रोत तथा प्रकोपहरुलाई नक्सामा उतार्न आग्रह गरिएको थियो । तल प्रस्तुत श्रोत तथा प्रकोप नक्सामा यस वडामा खेतीयोग्य जमिनको तुलनामा वन क्षेत्रनै बढी रहेको देखिन्छ । नदि किनारमा रहेको पहाडी वडा भएकोले बाढी, पहिरो तथा भुक्षयको जखिममा रहेको देखिन्छ । वडाका प्रत्येक वस्तिहरुमा एथेष्ट मात्रामा पानीका मुहानहरु रहेतापनि ती मुहानहरुमा क्रमिक रुपमा पानीको मात्रामा कमी हुँदै गएको पाईयो साथै यस वडामा ३ वटा सरकारी विद्यालय, १ वटा वन भवन, ४ ओटा गाउँघर क्लिनिक, १ ओटा लघु जलविद्युत गृह लगायतका भौतिक संरचनाहरु देखिन्छन ।

चित्र २०. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ को सहभागितामूलक श्रोत तथा प्रकोप नक्सा

३.४.६ जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समूह, लिंग तथा समुदाय पहिचान

जलवायु परिवर्तनले निम्त्याउने प्रकोपले पार्ने असर व्यक्ति, परिवार र समुदायको अनुकूलन क्षमतामा निर्भर हुने हुदाँ फरक फरक प्रकोपहरूले उमेर समूह, लिङ्ग, जातजाति, आर्थिक र सामाजिक अवस्था अनुसार फरक फरक प्रभाव पारेको हुन्छ। यस विधिको प्रयोग गरी यस वडामा भएका जलवायुजन्य प्रकोपहरूबाट वडामा कुन उमेर समूह, लिङ्ग, जातजाति, आर्थिक र सामाजिक अवस्थाका समुदायमा कस्तो प्रभाव परेको छ भन्ने कुराको विश्लेषण गरिएको थियो। यस विधिको प्रयोगले वडामा रहेको लैङ्गिक तथा जातीय समावेशीकरणको स्थितिको समेत उजागर गर्न मद्दत गरेको छ।

तालिका १३. जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समूह, लिंग तथा समुदाय पहिचान

प्रकोप	प्रकोपका असरहरू	प्रकोप संकटासन्नता वर्ग														
		उमेर समूह				लिंग		आर्थिक स्तर				सामाजिक स्तर		जातजाति		
		बालबालिका	युवा	वयस्क	वृद्धवृद्धा	महिला	पुरुष	अति विपन्न	विपन्न	मध्यम वर्ग	सम्पन्न वर्ग	अपांगता भएका व्यक्ति	एकल महिला	दलित	जनजाति	ब्राह्मण क्षेत्री
वाढी	खेती योग्य जमिन कटान, वाली नाली नष्ट, सिंचाई कुलोमा क्षति, पानी घट्टमा क्षति, पानीका मुहानमा क्षति, पशुचौपायाको क्षति,	***	**	**	***	***	**	***	**	**	*	***	**	***	**	**
पहिरो	खेती योग्य जमिनमा क्षति, घरगोठ तथा चौपायामा क्षति, वालीनाली नष्ट, सिंचाई कुलोमा क्षति, पानीको मुहानमा क्षति, बाटोघाटोमा क्षति	***	**	**	***	***	**	***	**	**	*	***	**	***	**	**
खडेरी	पानीका मुहान सुकेको तथा पानीको मात्रा घटेको, कृषि उत्पादनमा कमी, वन तथा जैविक विविधतामा क्षति तथा असर, मानव रोगमा वृद्धि,	***	**	**	***	***	**	***	**	*	*	***	***	**	**	**
आगलागि	वोटविरुवाहरू नष्ट, जनावरहरूको क्षति, पाईपलाईनमा क्षति	*	***	***	*	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**
मानव रोग	भाडा पखाला, औलो, टाईफाइड, भाईरल ज्वरो, जन्डिस जस्ता रोगहरूमा वृद्धि	***	**	**	***	***	**	***	**	*	*	***	**	***	**	*
कृषि तथा	कृषि तथा पशुमा विभिन्न किसिमका रोगमा वृद्धि, कृषि	***	**	**	***	***	**	***	**	*	*	***	**	***	**	*

प्रकोप	प्रकोपका असरहरु	प्रकोप संकटासन्नता वर्ग														
		उमेर समूह				लिंग		आर्थिक स्तर				सामाजिक स्तर		जातजाति		
		बालबालिका	युवा	वयस्क	वृद्धवृद्धा	महिला	पुरुष	अति विपन्न	विपन्न	मध्यम वर्ग	सम्पन्न वर्ग	अपांगता भएका व्यक्ति	एकल मिला	दलित	जनजाति	ब्राह्मण क्षेत्री
पशुमा रोग	उत्पादनमा कमी, पशु चौपायाको मृत्यु															
हावाहुरी	स्कूल तथा घरका छानाहरु उडाएको, जंगलमा बोटविरुवाहरु ढलेको, मकै वालीमा क्षति	***	**	**	**	***	***	***	**	*	*	***	**	***	**	*
असिनापानी	धानबाली, गहुवाली तथा फलफुल खेतीमा क्षति	***	**	**	**	***	***	***	**	*	*	***	***	***	**	*
मिचाहा प्रजाति	रैथाने घासहरु हराएको, वारीका काल्ना तथा वारीमा भएका कारण उत्पादनमा कमी, चरण क्षेत्रको अभाव	*	***	***	*	***	***	**	**	**	**	**	**	**	**	**

नोट : * न्यून, ** मध्यम र *** अति उच्च जोखिम

यसरी जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समूह, लिंग तथा समुदायको विश्लेषण गर्दा जलवायु परिवर्तन र जलवायुजन्य प्रकोपहरु (बाढी, पहिरो, खडेरी, कृषिमा रोग, हावाहुरी, पशुमा रोग, मिचाहा प्रजातिको प्रकोप, आदि) बाट सबैभन्दा बढी बाल बालिका, महिला, अति विपन्न वर्ग तथा जातजातिको आधारमा दलितहरु र सामाजिक स्तरको हिसाबले एकल महिला र फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरु उच्च संकटासन्न रहेको देखिएको छ। यी प्रकोप तथा जोखिमहरुबाट अन्य वर्ग समुदाय प्रभावित भएतापनि उनीहरूसँग ती प्रकोपहरुको सामना गर्न सक्ने क्षमता तुलनात्मक रूपमा उच्च रहेको देखिन्छ।

३.४.७ प्रकोपहरूको जोडागत स्तरीकरण

यस विधिको प्रयोगबाट ऐतिहासिक घटनाक्रम तथा प्रकोप नंक्शाकनबाट पहिचान गरिएका यस वडामा रहेका विभिन्न जलवायुजन्य प्रकोपहरू मध्ये सबैभन्दा बढी असर तथा प्रभाव पारेको प्रकोप कुन हो भनी जोडागत स्तरीकरण गर्दै विश्लेषण गरिएको थियो ।

तालिका १४. प्रकोपहरूको जोडा स्तरीकरण

प्रकोप	पहिरो तथा भू-क्षय	बाढी	आगलागी	खडेरी	हावाहुरी	असिनापानी	मिचाहा प्रजाति	कृषिमा रोग	पशुमा रोग	मानवमा रोग	जम्मा	स्तर
पहिरो तथा भू-क्षय		पहिरो तथा भू-क्षय	पहिरो तथा भू-क्षय	खडेरी	पहिरो तथा भू-क्षय	पहिरो तथा भू-क्षय	पहिरो तथा भू-क्षय	कृषिमा रोग	पशुमा रोग	मानवमा रोग	६	पाँचौ
बाढी			बाढी	खडेरी	हावाहुरी	असिनापानी	मिचाहा प्रजाति	कृषिमा रोग	पशुमा रोग	मानवमा रोग	२	नवौ
आगलागी				खडेरी	हावाहुरी	असिनापानी	मिचाहा प्रजाति	कृषिमा रोग	पशुमा रोग	मानवमा रोग	१	दशौ
खडेरी					खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	१०	पहिलो
हावाहुरी						हावाहुरी	मिचाहा प्रजाति	कृषिमा रोग	पशुमा रोग	मानवमा रोग	४	सातौ
असिनापानी							मिचाहा प्रजाति	कृषिमा रोग	पशुमा रोग	मानवमा रोग	३	आठौ
मिचाहा प्रजाति								कृषिमा रोग	पशुमा रोग	मानवमा रोग	५	छैठौ
कृषिमा रोग									कृषिमा रोग	कृषिमा रोग	९	दोश्रो
पशुमा रोग										पशुमा रोग	८	तेस्रो
मानवमा रोग											७	चौथो
जम्मा	६	२	१	१०	४	३	५	९	८	७		

यस प्रकोप जोडा स्तरीकरणबाट यस वडाले सामना गरिरहेको प्रमुख प्रकोपको रूपमा खडेरी देखिएको छ भने त्यसपछिका प्रकोपहरूमा क्रमशः कृषि तथा पशुपक्षिमा रोग, मानवरोग, पहिरो तथा भू-क्षय, मिचाहा प्रजाति, हावाहुरी, असिनापानी बाढी र आगलागी देखिएका छन् ।

३.४.८ प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरूको विश्लेषण

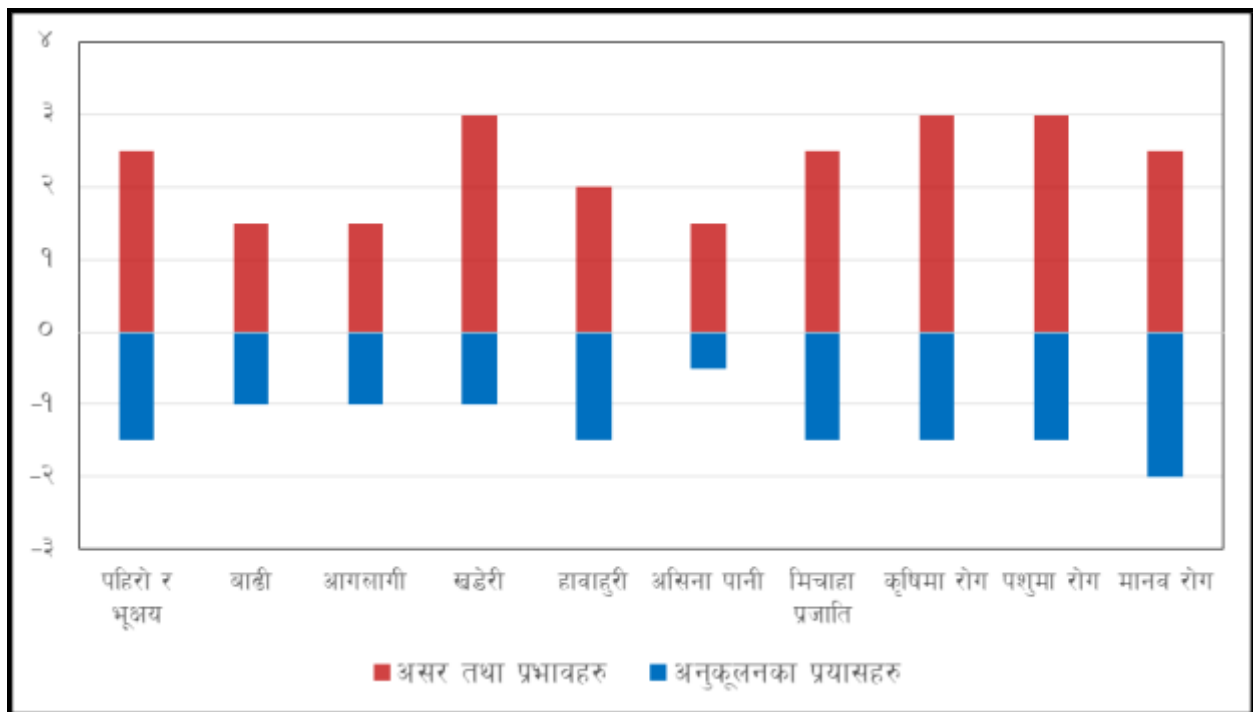
यस विधिको प्रयोगबाट प्रकोपको प्रभाव, प्रभावको मुख्य क्षेत्र विश्लेषण गर्नुका साथै प्रकोपसँग जुध्नका लागि गरिने अनुकूलनका प्रयासहरूको विश्लेषण गरिएको थियो । यो विधि प्रयोग गर्दा प्रभावको स्तर र अनुकूलनका प्रयासहरूको स्तर दुवैलाई ०.५ देखि ३ अंक भार दिई विश्लेषण गरिएको थियो जसमा ०.५ भन्नाले न्यून प्रभाव तथा प्रयास र ३ भन्नाले सबैभन्दा उच्च प्रभाव तथा प्रयास भन्ने बुझिन्छ ।

तालिका १५. प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरूको विश्लेषण

क्र. सं.	प्रकोप	प्रकोपले प्रभाव पारेको मुख्य क्षेत्र	असर तथा प्रभावहरू	स्तर	अनुकूलनका उपायहरू	स्तर
१	पहिरो तथा भू-क्षय	कृषि तथा खाद्यसुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, भौतिक पुर्वाधार, जलश्रोत तथा उर्जा	<ul style="list-style-type: none"> ✓ गाई, गोरु, भैसी, कृषियोग्य जमीन, अन्नवाली बगाएको ✓ मानिस, विद्यालय र घरहरू बगाएको ✓ वनक्षेत्रमा रहेका वनस्पति र प्रजातिहरूमा क्षति भएको ✓ खानेपानी मुहान र पाईपलाईनहरू बगाएर क्षति भएको 	२.५	<ul style="list-style-type: none"> ✓ सुख्खा पर्खालहरू लगाएर वृक्षरोपण गरेर पहिरो रोकथामको प्रयास भएको ✓ क्षति भएका घर, भवनहरू पुनः मर्मत गरिएको ✓ सुरक्षित वासस्थानतिर सराई गरिएको ✓ भल कुलेसो निर्माण गरेको 	१.५
२	वाढी	कृषि तथा खाद्यसुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, भौतिक पुर्वाधार	<ul style="list-style-type: none"> ✓ खेतबारी, अन्नवाली र वनजंगलको क्षति भएको ✓ जमीन कटान भई खोला वरिपरिका सिँचाई कूलो, घट्ट लगायतका भौतिक पुर्वाधारहरूमा क्षति भएको 	१.५	<ul style="list-style-type: none"> ✓ सुख्खा तटबन्ध निर्माण भएको ✓ अन्नवाली खरिद गरी आपूर्ति भएको ✓ भौतिक पुर्वाधारहरूको पुनः निर्माण र मर्मत भएको 	१
३	आगलागी	वन तथा जैविक विविधता, भौतिक पुर्वाधार	<ul style="list-style-type: none"> ✓ घर जलेर आर्थिक क्षति भएको ✓ वनमा आगलागी भई बोट, बिरुवा तथा र आर्थिक क्षति भएको 	१.५	<ul style="list-style-type: none"> ✓ निभाउने र नियन्त्रणमा लिने प्रयास भएको 	१
४	खडेरी	जलश्रोत तथा उर्जा वन तथा जैविक विविधता कृषि तथा खाद्यसुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> ✓ पानीका मुहानहरूमा पानीको कमी हुने ✓ खडेरीका कारण समयमा वालीनाली नलाग्दा उत्पादनमा ह्रास आएको ✓ पिउने पानी, सिँचाईको अभाव भएको ✓ फलपुलवाली र तरकारीवालीहरूको उत्पादनमा कमी भएको ✓ घाँस, डालेघाँसहरूको उत्पादन घट्दै जाँदा पशु आहारामा कमी भएको ✓ रैथाने वनपैदावरहरू, जडीबुटीहरूको ह्रास हुनुका साथै वन्यजन्तुहरू बसाई सराई गर्नुका साथै लोप हुने अवस्थामा रहेको, 	३	<ul style="list-style-type: none"> ✓ पानी टाढाबाट ल्याएर खाएको, ✓ खानेपानीका मुहानहरूको संरक्षण र फाटफुट रुपमा वृक्षरोपण गरिएको, ✓ बिउँ, बिजनहरू परिवर्तन गरेको। 	१

क्र. सं.	प्रकोप	प्रकोपले प्रभाव पारेको मुख्य क्षेत्र	असर तथा प्रभावहरु	स्तर	अनुकूलनका उपायहरु	स्तर
			✓ आगलागी र मिचाहा प्रजातिको वृद्धि हुँदै गएको			
५	हावाहुरी	भौतिक पुर्वाधार, कृषि तथा खाद्यसुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता	<ul style="list-style-type: none"> ✓ घर, विद्यालय, शौचालयको छानाहरु उडाएको ✓ कृषिवाली, फलफुल, अन्नवाली, वनप्रजाति, डालेघाँस र रुखका हाँगाहरुमा क्षति भएको 	२	<ul style="list-style-type: none"> ✓ भौतिक पुर्वाधारहरुको पुनः मर्मत भएको ✓ वालीनालीका विरुवाहरुलाई थाँको राखी सोभो बनाउने गरिएको ✓ बचेजति वनपैदावार, अन्नवाली तथा तरकारीवाली सदुपयोग गरिएको 	१.५
६	असिनापानी	कृषि तथा खाद्यसुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> ✓ अन्नवाली, तरकारीवाली, फलफुलवाली, वनस्पति र वन्यजन्तुहरुमा क्षति भएको 	१.५	<ul style="list-style-type: none"> ✓ केहीले असिना सहने अन्नवाली लगाउने गरेको ✓ अन्नवाली खरिद गरी आपूर्ति भएको 	०.५
७	मिचाहा प्रजाति	वन तथा जैविक विविधता, कृषि तथा खाद्यसुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> ✓ रैथाने घास प्रजातिहरु लोप हुँदै गएको ✓ वोटविरुवाको वृद्धि विकासमा असर ✓ पाखो वारी तथा खेतहरुमा अनावश्यक भारहरुले गर्दा कृषि उत्पादनमा कमी ✓ चरण क्षेत्रको अभाव भएको 	२.५	<ul style="list-style-type: none"> ✓ खेतवारीमा भएको भारलाई उखेलेर फाल्ने तथा आगो लगाउने कार्य गरेको 	१.५
८	कृषिवालीमा रोग	कृषि तथा खाद्यसुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> ✓ अन्नवालीहरुमा दुसी, डडुवा, पहेँलो हुने, जरा कुहिने, सिन्दुरे, पोके, फल कम लाग्ने रोगहरुले अन्नवाली उत्पादनमा ह्रास आएको ✓ रैथाने अन्नवाली, तरकारीवाली, मसलावालीहरुमा रोग किराको कारण उत्पादन कमी हुनुका साथै केही प्रजातिहरुको विउविजन हराएको ✓ सवै खालका कृषिवालीहरुमा जरा, पात, विरुवा, गुदी, टुप्पा खाने किराहरु (बँशेलु, चुर्ना, फटयाङ्गा, कमिला) हरू वृद्धि भई कृषि उत्पादनमा क्षति भएको 	३	<ul style="list-style-type: none"> ✓ अन्नवालीको विउ परिवर्तन गरिएको ✓ बेमौसमी तरकारीवाली उत्पादन अपनाइएको ✓ एगोभेटवाट केही विषादीहरुको प्रयोग भएको 	१.५
९	पशुमा	कृषि तथा खाद्यसुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> ✓ गाई, गोरु, भैसी, भेडा, 	३	<ul style="list-style-type: none"> ✓ लसुन, समायो लगायतका 	१.५

क्र. सं.	प्रकोप	प्रकोपले पारेको मुख्य क्षेत्र	प्रभाव	असर तथा प्रभावहरु	स्तर	अनुकूलनका उपायहरु	स्तर
	रोग			बाखामा खोरेत, मुखेत, पखाला, रगत पिसाव गर्ने, पातलो दिसा गर्ने ; जुका, चुर्ना, किर्णा, उर्पिया, जुर्मा जस्ता परजिवीहरु वृद्धि भई पाल्तु पशुहरु मर्ने साथै कुखुराहरुमा कुभिने, बाउँडिने, न्याल छाड्ने, पाखाला लाग्ने लक्षणका रोगले धेरै कुखुराहरु मर्ने गरेको।		स्थानीय जडीबुटीहरु प्रयोग गर्ने गरेको ✓ भेटनरी प्राविधिकबाट परामर्श चेकजाँच र उपचार भएको	
१०	मानवमा रोग	मानव स्वास्थ्य	✓	भाडापखाला, टाईफाईड, भाईरल ज्वरो, छाला चिलाउने, आखा पाक्ने, प्रेसर, मानसिक असन्तुलन जस्ता रोगहरु बढ्दै गएको	२.५	✓ स्थानिय जडिबुटिहरुको प्रयोग गर्ने गरेको ✓ स्वास्थ्य चौकि तथा स्थानिय मेडिकलहरुबाट औषधी उपचार गरेको	२

चित्र २१. प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरुको विश्लेषण

माथि उल्लेखित जोखिमको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरुको विश्लेषण विधिबाट पहिचान गरिएका १० किसिमका प्रकोपहरुको मूल्यांकन तथा अनुकूलनको क्षमताको लेखाजोखालाई उक्त चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ । उक्त चित्रको विश्लेषण गर्दा यस वडामा सबैभन्दा बढी खडेरी, कृषि रोग, पशुमा रोग, मानव रोग जस्ता प्रकोपहरुले असर

पारेको देखिन्छ र यी प्रकोपहरु बारम्बार दोहोरिएको पनि पाईएको छ भने यस्ता प्रकोपहरुको प्रभावहरूसँग जुध्न सक्ने क्षमता अत्यन्त न्यून रहेको देखिन्छ । यस विश्लेषणले प्रकोपहरूसँग जुध्न सक्ने क्षमता विकास हुन अझै समय लाग्ने र त्यतिबेलासम्म धेरै नै क्षति हुने देखिन्छ । तसर्थ यस अनुकूलन योजनामा ती प्रकोपहरूसँग जुध्न तुरुन्तै अवलम्बन गर्न सकिने अल्पकालिन तथा दिर्घकालिन अनुकूलनका उपायहरु समावेश गरिएका छन् ।

३.४.९ जीविकोपार्जनका सम्पत्तिहरुको विश्लेषण

यस विधिको प्रयोगबाट वडामा जीविकोपार्जनका मुख्य पाँचवटा सम्पत्तिहरु (प्राकृतिक, भौतिक, मानवीय, सामाजिक र आर्थिक सम्पत्ति) अन्तर्गत कुन कुन सम्पत्तिहरु उपलब्ध छन् तिनीहरुको विद्यमान अवस्था के छ र ती सम्पत्तिहरुमा जलवायु परिवर्तनको प्रत्यक्ष असर के कस्ता रूपमा देखिएका छन् साथै ती असरहरूसँग अनुकूलित हुनको लागि अवलम्बन गर्न सकिने उपायहरुको के के हुन सक्छन् भनी विश्लेषण गरिएको थियो । जसको परिणाम तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १६. जीविकोपार्जनका सम्पत्ति तथा श्रोतहरुको विश्लेषण

जीविकोपार्जनको सम्पत्ति	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुँच (+ वा -)	लक्षित वर्गको नियन्त्रण (+ वा -)
प्राकृतिक सम्पत्ति	<p>सामुदायिक वन : साविक वडा नं. नं. ७ मा गोगनपानी, स्यानो भाँक्रीपानी, ऐरेनीडाँडा र साविक वडा नं ९ मा भोकाधुरी, अँधेरीगैरा सा.व. गरि जम्मा ५ वटा सामुदायिक वनहरु रहेका छन् भने साविक को वडा नं ८ मा सामुदायिक वन दर्ताको प्रक्रिमा रहेतापनि हस्तान्तरतण भईसकेको छैन ।</p> <p>रुख तथा वुट्यान प्रजातिहरु : यस वडाका वनहरुमा सल्लो, कटुस, फलाँट, रयाँज, बाँफ, बेरुला, खन्यु, अम्रिसो, तुसारो, मौवा, काउलो, चुत्रो, पैयुँ, ऐसेल, घँगारु, लाकुरी, मछाईनो, दुधिला, अँयार, लालीगुराँश, धुपी सल्लो, उत्तिस, मेल, काफल, खसु, मलेदो, देवदारो, छिचमिरी, ल्वाडे, फलाँट, दल्लु, टुनी, कोइराल जस्ता प्रजाति हरु पाईन्छन ।</p> <p>जडीवुटी प्रजातिहरु : जडीवुटीहरुको हकमा समायो, सिल्पु, टिमुर, तिते, कटुकी, आकासवेली, दालचीनी, सतुवा, गुर्जो, घोडटाप्रे, चाँदनी, काउलो आदि प्रजाति पाईने गरेको छन ।</p> <p>वन्यजन्तु र पँक्षीहरु : रतुवा, बाँदर स्याल, वनविरालो,मलसाप्रो, दुम्सी,ओत, कालिज, ढुकुर, जुरेली, कालेकल्लु, कोइली, न्याउली चरी, लामपुच्छे, काग,चिल,हलँसी, कोइरालो, फिस्टेचरा, लाटोकोसेरो आदि वन्यजन्तु तथा पंक्षीहरु यहाँका</p>	<p>सामुदायिक वनका कारणले गर्दा केही हदसम्म वन क्षेत्रको संरक्षण भएता पनि खडेरी र मिचाहा प्रजातिको वढदो प्रकोपले गर्दा वनका जडिवुटि हरु तथा स्थानीय रैथाने घास प्रजातिहरु लोप हुदै जाने देखिन्छ साथै उचित वासस्थानको अभावमा वन्यजन्तुहरु पनि क्रमिक रूपमा लोप हुदै जाने देखिन्छ ।</p> <p>वढदो</p>	-	+	+

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुँच (+ वा -)	लक्षित वर्गको नियन्त्रण (+ वा -)
	<p>वन जंगलमा पाईन्छन ।</p> <p>सामुदायिक वनको कारणले गर्दा वन क्षेत्रको केही हदसम्म संरक्षण भएतापनि मिचाहा प्रजाति र खडेरीको प्रकोपले गर्दा विभिन्न खाले रैथाने घास र जडिवुटिहरु घटदो अवस्था रहेको छ साथै गिद्ध, चिल, जस्ता चराहरु र चितुवा जस्ता वन्यजन्तुहरु लोप हुदै गएको पाईएको छ ।</p> <p>खोला तथा खोल्सीहरु : खारा खोला यस क्षेत्र भएर बग्ने मुख्य खोला भएता पनि साविक को वडा नं. ७ मा बास खोला, भार साँधि खोला, ठारा खोला, गेलमाथी खोला, कोप्चि खोला, कोचिबाङ्ग खोला, खालि खोला, भुलम खोला, पुरन पानि खोला रहेका छन । वडा न. ८ मा मुल खोला, छरा खोला, भेर लाग्ने खोला, भालुभुला खोला, पाखेपानि खोला, साउने पानि खोला, तल्नोपानि खोला, बाटागारे खोला, ठारा खोला, पात्ले खोला , पोखरा खोला, उत्तीसे गैरा खोला रहेका छन भने वडा न. ९ मा बाँस खोला, नौधारि खोला, पारिया गोठ खोला, भार साधि खोला, पोखरा पानि खोला, गेल माथि खोला, डाङ्गि पानि खाने खोला, लीरेडारि खोला, मदौडारि खोला, नौला मुल खोला, बाटोगारे खोला, सिमखोला लोटेपानि खोला, कोरखोली खोला, कूचिबाँङ्ग खोला जस्ता स-साना खोला तथा खोल्सिहरु रहेका छन।</p> <p>पानीका मुहानहरु :</p> <p>साविक वडा नं. ७ मा बाँस खोला, भारसाधि मुहान, नैधारि मुहान, ठारा खोला मुहान, सिम खोला मुहान, गेलमाथि खोला मुहान रहेका छन ।</p> <p>साविक वडा नं. ८ मा स्यानधारि मुल, माथिल्लो मुल, पात्लेडाडा मुल, धारि पानि मुल, कागते खारा मुल, गेल माथि मुल, भालुभुला मुल, ठुला खोला मुल, किमिली छरा मुल, छरि खोला मुल रहेका छन ।</p> <p>साविक को वडा न. ९ मा बाँस खोला भारसाधि मुहान, नैधारि मुहान, पारिया गोठ खोला मुल, ओखरा पानि मुल, बाटोगारे मुल, उल्टे मुल, तल्नो भार साधि मुल, कैनकाटे खोला मुल, नौला</p>	<p>खडेरीका कारणले गर्दा खोला खोल्सी तथा पानीका मुहानहरुमा पानीको मात्रा घटदै जाने देखिन्छ, जसले गर्दा सिंचाईको लागि पानीको अभाव भई कृषि उत्पादनमा कमी आउनुका साथै स्वच्छ पिउनेपानीको पनि अभाव हुने देखिन्छ ।</p>			

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुँच (+ वा -)	लक्षित वर्गको नियन्त्रण (+ वा -)
	<p>मुल,सिमा खोला मुल, कार्परबाङ्ग खोला मुल, पर्धेरा खोला मुल, खाली खोला मुल, भैसिले पानि खाने मुल, मुखे खोरि खोला मुल,हाईरु खोला मुल रहेका छन ।</p> <p>सुकेका पानीका मुहानहरु :</p> <p>साविक वडा नं. ७ मा जुगे खोला मुल, कोप्ची खोला मुल, कुचिवाङ्ग खोला मुल सुकेको पाईयो ।</p> <p>साविक वडा नं. ८ मा हाल सम्म पानिको मुहान हरुमा पानी को मात्रा घटेता पनि पुर्ण रुपमा पानिका मुहानहरु पूर्ण रुपले सुकेका छैनन ।</p> <p>साविक वडा नं. ९ मा लोटेपानी खोला मुहान, पर्धेरा खोला मुहान, सल्लेरि पाखा मुहान, नौधारी मूल, बाटोगारे खोला मुलमा पानी को मात्रा निकै नै कम भएको पाईयो ।</p> <p>गुफा : साविकको वडा नं. ७मा शिद्ध शिव गुफा, कोप्चीखोला गुफा वडा नं.८मा गेल गुफा जूगेपानी वडा नं.९ मा ठिकी कटने ओराल</p> <p>रमणिय स्थल/धार्मिक स्थल : साविकको वडा नं. १ मा ७ मा राक्से टोटका वडा नं.८ मा पाथीहाल्ना मेलटाकुरी, खामा हाल्ने, नामेला, दलसिङ्ग वडा नं. ९मा कुनै पनि रमणिय स्थलहरु नरहेको पाईयो ।</p> <p>खानीहरु :</p>				
भौतिक सम्पति	<p>मोटरवाटो : साविकको वडा नं.७ मा कच्ची मोटरवाटो रहेको पाईयो वडा नं. ८मा वडा नं. ८ मा २ वटा मोटरवाटो जिवाङ्ग हुदै लाईत खोला लाईत वडा नं. ९ मा कच्चि मोटरवाटो सिमूतु लामा हुदै जिवाङ्ग ,तमाकछरे,हाईरु सम्म कच्चि सडक वाटोले छोएको पाईयो ।</p> <p>विजुलीवत्ति : यस वडाको साविकको वडा नं.७ आधा गाउँमा विजुली बत्ति भएको आधा गाउँमा नभएको पिपलबोट हाईड्रोपावर वडा नं. ८ मा विजुलीवत्ति नभएको वडा नं ९ मा आधा गाउँमा भएको आधा गाउँमा विजुली बत्ति नभएको उक्त वडामा भारावाङ्ग खोलामा हाईडोपावर रहेको पाईयो ।</p> <p>मिल : साविकको वडा नं. ९ मा डिजेल बाट चलने</p>	<p>भविष्यमा जलवायुजन्य प्रकोपका असरका वावजुद विकास प्रक्रियाले गर्दा मोटरवाटोको स्तरउन्नती भई यातायातको राम्रो सुविधा हुनेछ ।</p> <p>विजुली वत्तिको विस्तार हुनेछ</p>	+	+	-

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुँच (+ वा -)	लक्षित वर्गको नियन्त्रण (+ वा -)
	<p>१ वटा मिल रहेको पाईयो ।</p> <p>पानि घट्ट : साविक को वडा नं ७ मा ५ वटा, वडा नं ९ मा १५ वटा पानि घट्ट रहेको पाईयो ।</p> <p>सामुदायिक भवनहरु :साविकको वडा नं. ७ मा विद्याविकास मा.वि १ वटा, गाउँघर क्लिनिक १ वटा साविक को वडा न. ८ मा २ वटा गाउँघर स्वास्थ्य क्लिनिक, जन स्थापित मा.वि विद्यालय, साविक को वडा न. ९ मा नमुना विद्यालय १, सा.व.उ.स भवन १, गाउँघर क्लिनिक भवन १, साविक को वडा न. ७ र ९ को सयुक्त स्वास्थ्य आमा समुह भवन १ रहेका छन ।</p> <p>।</p> <p>सुचना तथा संचार : यस वडामा जिल्ला स्थित एफ.एम. रेडियो को पहुँच राम्रो भएको देखिन्छ भने टेलिफोनको हकमा सबै भु-भागमा एन.सेल, स्काई र नमस्ते सबैले राम्रो सेवा प्रवाह गरेको पाईन्छ ।</p> <p>खानेपानी टंकी तथा धाराहरु :यस वडामा १२ वटा टंकी र ३० वटा धारा रहेको पाईयो ।</p> <p>सिंचाई कुलो :साविकको वडा नं. १ मा १ वटा, वडा नं. २ मा १ वटा, वडा नं. ४ मा १ वटा, वडा नं. ५ मा ४ वटा, वडा नं. ६ मा १ वटा, वडा नं. ७ मा ४ वटा, वडा नं. ८ मा ४ वटा, वडा नं. ९ मा १ वटा सिंचाई कुलो र १ वटा भेरी डाईभर्सन अपलिफट सिंचाई वाट यस वडाका उपभोक्ताहरुले सिंचाई गरिरहेका छन साथै प्रायजसो सिंचाई कुलोहरु कच्ची र परम्परागत रहेका छन ।</p>	<p>।</p> <p>सामुदायिक भवनहरुको स्तरउन्नती हुनेछ ।</p> <p>परम्परागत घट्टहरु समय अनुसार सुधारिएको हुनेछन ।</p> <p>स्वच्छ पिउनेपानी उपलब्ध गराउनका लागि खानेपानीका टंकी तथा धाराहरुको मर्मत तथा स्तरउन्नती गरिनेछ ।</p> <p>सिंचाई कुलाहरुको स्तरउन्नती हुनेछ ।</p> <p>सुचना तथा संचारको पहुच बढनेछ ।</p> <p>।</p>			
सामाजिक सम्पति	<p>यस वडामा भएका सामाजिक सम्पतिहरुको विवरण निम्न अनुसार छ</p> <p>सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह :साविकको वडा नं.७ मा ३ वटा गोगनपानी,भाक्रीपानी,वैरेनी डाडा साविकको वडा नं.८ मा सामुदायिक वन दर्ता</p>	<p>भविष्यमा यस वडामा विभिन्न सामुदायिक संघ संस्थाहरुको</p>	+	+	+

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुँच (+ वा -)	लक्षित वर्गको नियन्त्रण (+ वा -)
	<p>प्रक्रियामा रहेको पाईयो साविकको वडा नं.९ मा २ वटा सामुदायिक बन भोकाधुरी,अधेरीगौरा सामुदायिक बनहरु रहेको पाईयो ।</p> <p>आमा समुह :साविकका सबै वडाहरुमा ११ वटा गरि ३वटा आमा समुहहरु रहेका छन ।</p> <p>वडा नागरिक मञ्च : साविकका सबै वडाहरुमा ११ वटा गरि ३वटा रहेका थिए भने हाल स्थानीय जनप्रतिनिधीहरु रहेको पाईयो ।</p> <p>विद्यालय व्यवस्थापन समिति :प्रत्येक विद्यालयमा १/१ गरि ३ वटा</p> <p>युवा क्लव/वाल क्लव : यस वडामा वा (विद्यालय स्तरिय वालक्लव र ११ वटा युवा क्लव गरि ३ वटा क्लवहरु रहेका छन । साविकको वडा नं.८ मा परिवर्तन युवा क्लव १ साविकको वडा नं.९मा हरियाली युवा क्लव १ वटा रहेका छन ।</p> <p>कृषि समुहहरु :साविकको वडा नं. ७ मा दलित उत्थान महिला कृषि समुह,फुलवारी महिला कृषि समुह,जनशक्ति महिला कृषि समुह जनजागरण कृषि समुह रहेका छन भने साविकको वडा नं.८ मा ज्ञान परिवर्तन महिला कृषि समुह,विहानी कृषि समुह,मिरमिरे कृषि समुह मुनलाईट कृषि समुह र वडा नं. ९ मा बाखापालन कृषि समुह,सृजनसिल कृषि समुह रहेको पाईयो ।</p> <p>परियोजनाहरु :यस वडामा गरिवि निवारण कोष, ASHA, SUSAHARA, ओरेक नेपाल थ्रि आर,यूनिसेफजस्ता परियोजनाहरुले काम गरिरहेका छन् ।</p>	सक्रियता बढ्ने छ ।			
मानविय सम्पति	<p>यस वडामा रहेको मानविय सम्पतिको विवरण निम्न अनुसार रहेको छ :</p> <p>शिक्षा सेवामा संलग्न : साविकको वडा नं. ७ मा ५ जना, वडा नं. ८ मा ९ जना, वडा नं. ९ मा १० जना, जना गरि जम्मा २४ जना ।</p> <p>सैनिक प्रहरिमा संलग्न : साविकको वडा नं. ७ मा १ जना, वडा नं. ८ मा कुनै पनि नभएको वडा</p>	भविष्यमा यस वडामा पनि शैक्षिक अवस्थामा सुधार आउनुका साथै शिक्षा सेवा, सेना	+	+	+

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुँच (+ वा -)	लक्षित वर्गको नियन्त्रण (+ वा -)
	<p>नं.९ मा १ जना रहेको पाईयो । निजामति सेवामा संलग्न : साविकको वडा नं. ७ मा १ जना र वडा नं. ८ मा २ वडा नं.९ मा २ जना गरि जम्मा ५ जना ।</p> <p>गैहसरकारी संस्था : साविकको वडा नं. ७ मा र सविक वडा नं.८ मा हाल सम्म कुनैपनि गैरसरकारी संस्थामा कार्यरत नभएको र सविकको वडा नं. ९ मा १ जना रहेको पाईयो</p> <p>वैदेशिक रोजगार : साविकको वडा नं. ७ मा ५२ जना, वडा नं. ८ मा २२ जना, वडा नं. ९ मा ८० जना गरि जम्मा १५६ जना ।</p> <p>जे.टि.ए. उतिर्ण : साविकको वडा नं. ७ मा २ जना, वडा नं. ८ मा २ जना र वडा नं. ९ मा २ जना गरि जम्मा ६ जना ।</p> <p>अ.न.मि/अ.हे.व./सि.एम.ए. उतिर्ण : साविकको वडा नं. ७ मा २ जना, वडा नं. ८ मा ८ जना र वडा नं. ९ मा जना गरि जम्मा ३ जना ।</p> <p>महिला स्वयमसेविका : यस वडामा ३ जना महिला स्वयमसेविका रहेका छन ।</p> <p>सव-ओभरसियर : साविकको वडा नं. ७ मानभएको र वडा नं.८ मा ओभरसियर साविकको वडा नं.९ मा २ जना सवओभर सियर रहेको पाईयो ।</p> <p>डकर्म सिकर्मि : साविकको वडा नं. ७ मा ४० जना, वडा नं. ८ मा १५ जना, वडा नं. ९ मा ४० जना गरि जम्मा ९५ जना ।</p> <p>सिलाई कटाई तालिम प्राप्त : साविकको वडा नं. ७ मा १० जना, वडा नं. ८ मा २ जना, वडा नं. ९ मा सिलाईकटाई तालिम प्राप्त कुनैपनि नभएको ।</p> <p>अगुवा कृषक : साविकको वडा नं. ७ मा २ जना, वडा नं. ३ मा ५ जना, वडा नं. ४ मा ७ जना, वडा नं. ५ मा १ जना, वडा नं. ७ मा २ जना, वडा नं. ८ मा १ जना, वडा नं. ९ मा १ जना गरि जम्मा १९ जना र वडा नं. ४ मा ८ जना ढाका</p>	<p>प्रहरी तथा निजामति सेवा लगायत विभिन्न संघ संस्थाहरुमा यस वडाका व्यक्तिहरुको संलग्नता वढनेछ ।</p>			

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुँच (+ वा -)	लक्षित वर्गको नियन्त्रण (+ वा -)
	<p>बुनाई कार्यमा संलग्न रहेका छन् ।</p> <p>नर्सरी नाइके : साविक वडा नं. ७मा १ जना नर्सरी नाइके रहेको ।</p> <p>अगुवा कृषक : साविक वडा नं. ७ मा १ जना, वडा नं. ८ र वडा नं. ९मा हाल सम्म अगुवा कृषक नभएको ।</p> <p>डाइभर पेशामा संलग्न : साविकको वडा नं. ७ मा ३ जना डाइभर पेशामा संलग्न रहेको ।</p> <p>एस.एल.सि. उतिर्ण : साविकको वडा नं. ७ मा २० जना, वडा नं. ८ मा ३० जना, वडा नं. ९ मा ६२ जना ।</p> <p>प्रविणता प्रमाण पत्र तह उतिर्ण : साविकको वडा नं. ७ मा २३ जना, वडा नं. ८ मा ३० जना, वडा नं. ९ मा ४५ जना गरि जम्मा ९८ जना ।</p> <p>स्नातक उतिर्ण : साविकको वडा नं. ७ मा ७ जना, वडा नं. ८ मा २० जना, वडा नं. ९ मा ३९ जना गरि जम्मा ६६ जना ।</p> <p>स्नातकोत्तर उतिर्ण : साविकको वडा नं. ७ मा ४ जना वडा नं. ९मा ६ जना गरी जम्मा १० जना ।</p>				
आर्थिक सम्पत्ति	<p>परम्परागत खेती प्रणाली र पशुपालनबाट यस वडाको जिविकोपार्जन चलेको छ । नोकरी तथा व्यवसायमा केही व्यक्तिहरू संलग्न भएता पनि अधिकांश घरधुरीहरूको आर्थिकोपार्जनको श्रोत वैदेशिक रोजगार रहेको छ । यस वडाका अधिकांश घरधुरीहरू रोजगारीको लागि भारतको कालापहाड जाने चलन रहेको छ साथै ५४ जना भन्दा बढी भारत बाहेक अन्य मुलुकहरूमा वैदेशिक रोजगारीका लागि गएका छन् ।</p> <p>व्यापार व्यवसाय: साविकको वडा नं. ७ मा ६ जना, वडा नं. ८ मा २ जना, वडा नं. ९ मा ७ गरि जम्मा १५ जनाले व्यापार व्यवसायबाट जिविकोपार्जन गरिरहेका छन् ।</p> <p>यस वडाको नजिकको व्यापारिक केन्द्र यसै वडाको सिम्रुतु बजार, सोलावाङ्ग, बजारहरू पर्दछन् ।</p> <p>वित्तिय संस्थाहरू : यस वडा मा डिप्रोक्स,</p>	<p>भविष्यमा यहाका कृषकहरूले पनि व्यवसायिक रुपमा कृषि तथा पशुपालन गर्नेछन् ।</p> <p>व्यापारिक केन्द्रहरूको स्तर उन्नती हुनेछ।</p> <p>सहकारी तथा वित्तिय संस्थाहरूले थप सेवा प्रवाह गर्नेछन्</p>	+	+	+

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुँच (+ वा -)	लक्षित वर्गको नियन्त्रण (+ वा -)
	डिग्रेशाइकुमारि, स्वदेशि स्ववलर्मि, मिरमिरे, लक्ष्मि वैडक, ग्रामिण विकास बैंक, एन.एम.वि.वित्ति संस्थाहरुले आर्थिक कारोवारो गर्ने गरेका छन् ।				

यस वडाको जीविकोपार्जनका मुख्य पाँचवटा सम्पत्तिहरुको विश्लेषण बाट यस वडामा रहेका प्राकृतिक सम्पत्तिहरुमा विभिन्न खालका मिचाहा प्रजातिको प्रकोपले गर्दा वन जंगलको हैसियत दिन प्रतिदिन खस्कदै गईरहेको देखिन्छ साथै खेतीयोग्य जग्गाहरुमा समेत खडेरी र मिचाहा प्रजातिहरुले असर पारेको देखिन्छ । यस वडामा ४ वटा सा.व.उ.स.हरु गठन भईसकेको भए तापनि दिगो वन व्यवस्थापनको अभावमा ती सा.व.उ.स.हरुले उपभोक्ताहरुलाई आशा अनुरूप लाभ पुऱ्याउन सकेका छैनन् । तर ती सा.व.उ.स.हरुमा सु-शासनको अवस्था भने क्रमिक रुपमा सुधार हुँदै गईरहेको देखिन्छ । वडाका सबै वस्तिहरुमा कच्ची मोटर बाटो निर्माणको काम भईरहेको छ । यस वडामा कुनै पनि वस्तिहरुमा विजुलीको सुविधा रहेको छैन । सबै क्षेत्रमा प्रभावकारी संचार पुग्न सकेको अवस्था छैन । शैक्षिक संस्थाहरुको संख्या पनि तुलनात्मक रुपमा कम छ भने वस्ति स्तरमा आमा समूहहरु, सामाजिक संस्थाहरु क्रियाशिल रहेका छन् । रोजगारीको लागि विदेशिने क्रम बढी भएकोले कृषि उत्पादनमा सिधै असर पुगेको देखिन्छ ।

३.४.१० वस्ती (साविकका वडाहरु) को संकटासन्नताको अवस्था स्तरीकरण

यस विधि अर्न्तगत विभिन्न वस्तिहरु (साविकका वडाहरु) बीच प्रकोप तथा जोखिमको आधारमा तुलना गर्दै सबैभन्दा जोखिममा रहेको वडा निर्धारण गरिएको थियो । यस विधि अपनाउँदा जलवायु परिवर्तनका असरसँगको सम्मुखता, संवेदनशिलता र अनुकूलन क्षमताको आधारमा विभिन्न जोखिम र अनुकूलित हुने क्षमताको विश्लेषण गर्दै सहभागीहरु बीच छलफलको माध्यमबाट वस्ति स्तरीकरण गरिएको थियो ।

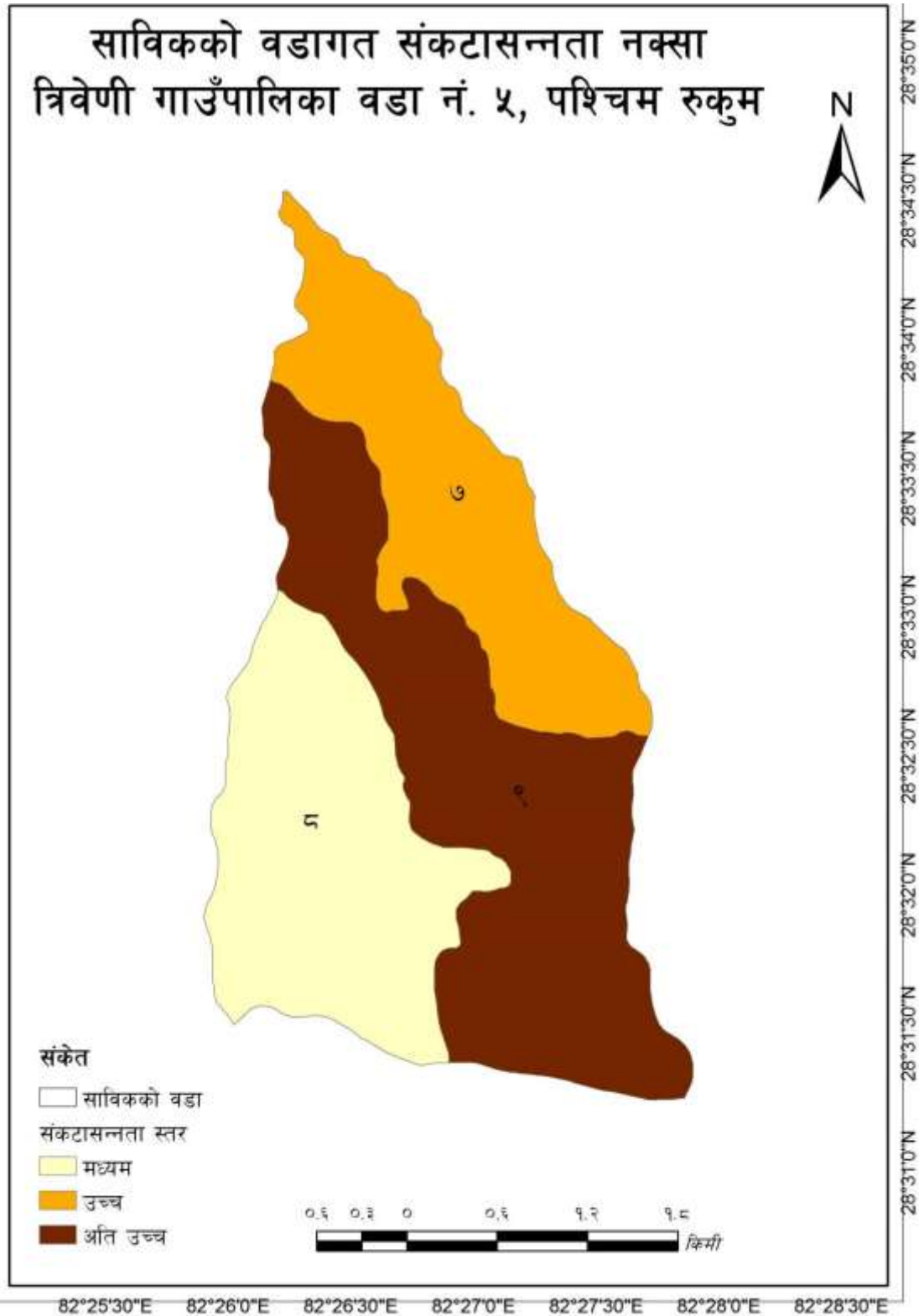
तालिका १७. प्रकोप तथा जोखिमको आधारमा वस्ति स्तरीकरण

साविक वडा नं.	वडा नं. ७	वडा नं. ८	वडा नं. ९	स्तर
७		८	७	उच्च
८			८	अति उच्च
९				मध्यम
जम्मा	२	३	१	

तालिका १८. वस्ती स्तरीकरणको निष्कर्ष

साविकको वडा नं.	संकटासन्नताको स्तर	संकटासन्नताको कारण तथा सूचकहरु
८	अति उच्च	जलवायुजन्य प्रकोपहरु रहेको भए ता पनि बाढी, पहिरो, भूक्षयका घटनाहरु अरु वस्तीको तुलनामा कमै मात्रामा भएको, वडा कार्यालय, स्वास्थ्य सेवाको पहुँच मध्यम हुनु र विद्युतको पहुँच नभएको
७	उच्च	बाढी, पहिरो, भू-क्षय जस्ता जलवायुजन्य प्रकोपहरु असर परिरहेको भएतापनि विद्यालय, वजार, वडा कार्यालय पहुँचको अवस्था ठिकै रहेको ।
९	मध्यम	अन्य वडाहरु जस्तै बाढी, पहिरो, भू-क्षय जस्ता जलवायुजन्य प्रकोपहरु असर परिरहेको भएतापनि वडा कार्यालय, वन गाउँघर किर्लकको सामान्य पहुँच राम्रो रहेको साथै वस्तीको आधा क्षेत्र विद्युतिकरण भएको ।

वस्तीहरुको स्तरीकरण गर्दा साविक वडा नं ८ सबैभन्दा अति उच्च संकटासन्न, वडा नं. ७ उच्च संकटासन्न स्तरमा रहेको देखिन्छ, भने वडा नं. ९ मध्यम संकटासन्न अवस्थामा रहेको देखिन्छ। स्तरीकरण गर्दा संकटासन्नताको कारण तथा सूचकहरुलाई विशेष ध्यान दिइएको थियो।

चित्र २२. त्रिवेणी गा.पा. वडा नं. ५ को वस्तीगत संकटासन्नता नक्शा

३.४.११ उच्च अनुकूलन क्षमताको परिकल्पना

स्थानीय स्तरमा विद्यमान अवस्था र प्रणालीको चित्रण गरिसकेपछि वडा स्तरीय सरोकारवालाको दृष्टिमा उच्च अनुकूलन क्षमताका परिदृष्यहरूको परिकल्पना गरिएको थियो । तिनै परिकल्पनाहरूका आधारमा यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको हो । यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना गोष्ठीका सहभागीहरूले यस वडाको लागि गरेको परिकल्पनाहरू निम्न अनुसार छन् ।

- स्थानीयवासीहरूको जलवायु परिवर्तनको बारेमा चेतना अभिवृद्धि भई यसको असरसँग अनुकूलित हुने क्षमता विकास भएको हुनेछ । जसले गर्दा जलवायुजन्य प्रकोपबाट हुने क्षति न्युन भएको हुनेछ ।
- खानेपानीको मुहानको संरक्षणबाट पानीको उपलब्धता बढेको हुनेछ ।
- सिचाई कुलोको मर्मत तथा स्तर उन्नती, सरल सिचाई प्रविधिको प्रयोगले सिचाईको उपलब्धतामा वृद्धि भई कृषि उत्पादनमा वृद्धि हुनुका साथै स्थानीय जनताको आयआर्जनमा टेवा पुगेको हुनेछ ।
- स्वस्थ पिउने पानी तथा सरसफाईको कारण स्थानीय समुदायको स्वास्थ्यमा सुधार आएको हुनेछ ।
- विभिन्न भौतिक पूर्वाधारको निर्माणबाट वडामा बाढी, पहिरो जस्ता जलवायुजन्य प्रकोपको असर कम भई विकास निर्माणमा अग्रसर भएको हुनेछ ।
- दिगो वन व्यवस्थापनका माध्यमबाट वनको हैसियत सुदृढ हुनुका साथै वन डढेलोको प्रकोप पनि कमी आएको हुनेछ र संगसंगै वन विनाश र वन अतिक्रमणमा पनि कमी आएको हुनेछ ।
- उपयुक्त उन्नत जातको कृषिवाली तथा आधुनिक प्रविधिको प्रयोगका कारण कृषि उत्पादनमा वृद्धि भई जीविकोपार्जन सहज भएको हुनेछ ।
- पशु तथा कृषिमा देखा पर्ने रोगको असर कमी भई कृषि उत्पादनमा वृद्धि हुनाले खाद्य सुरक्षा बढेको हुनेछ ।
- घास काट्ने मेशिन, धान भार्ने मेशिन र मकै छोडाउने मेशिनको प्रयोगले महिलाको कार्यबोझमा कमी आएको हुनेछ ।
- भू-क्षमता अनुसारको उचित कृषि प्रविधिहरूको प्रयोग र भू-संरक्षणका उपायहरूको अवलम्बनसंगै भू-क्षयमा कमी आएको हुनेछ ।

स्थानीयवासीहरूमा जलवायु परिवर्तनको बारेमा चेतना अभिवृद्धि भईर यसका प्रभावहरूसँग अनुकूलित हुन तथा समग्र वातावरण तथा पर्यावरणीय प्रणालीको दिगो विकास गर्न प्रशासकिय सिमा भित्र मात्रै सिमित नभई समग्र उप जलाधार क्षेत्रका माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रहरूबीच सहकार्यको शुरुवात भएको हुनेछ ।

३.४.१२ अनुकूलन कार्यहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण

यस विधि अन्तर्गत अनुकूलनका कार्यहरूको प्राथमिकीकरण गर्नको लागि विभिन्न आधारहरू जस्तै: प्रभावकारिता, सम्भाव्यता, दिगोपना, खर्चको मितव्ययिता, संकटासन्न घरधुरीमुखी (लक्षितवर्गमुखी) तथा महिला प्रति संवेदनशिलता निर्धारण गरिएका थिए । प्राथमिकीकरणको लागि यसमा १ देखि ३ सम्मको अङ्कभारको प्रयोग गरिएको थियो । अङ्कभार १ ले उक्त आधारहरू राम्ररी पूरा गर्न नसक्ने भन्ने जनाउँछ, भने अङ्कभार ३ ले आधार राम्ररी पूरा गर्न सक्ने जनाउँछ । खर्चको मितव्ययिताको सम्बन्धमा भने कम खर्चिलोलाई ३ अंक र धेरै खर्चिलोलाई १ अंक दिइएको थियो । त्यस पछि सबै विश्लेषणको नतिजालाई जोडेर कूल जम्मा निकालिएको थियो । उक्त कूल जम्मामा अंकको आधारमा नै अनुकूलनका क्रियाकलापहरूको प्राथमिकीकरण गरिएको थियो । जुन क्रियाकलापले बढी अंक प्राप्त गरेको थियो उक्त क्रियाकलापलाई योजनामा पहिलो प्राथमिकतामा राखिएको छ । यस विश्लेषणबाट प्राप्त नतिजालाई अनुकूलन कार्ययोजनामा प्राथमिकताका साथ राखिएको छ । तर यसो भन्दैमा कुनै क्रियाकलापले उत्कृष्ट अंक ल्याउँदैन त्यो नै सबै स्थानको लागि उक्त क्रियाकलाप सर्वोत्कृष्ट भन्ने चाहिँ होइन, स्थान अनुसार क्रियाकलापको उत्कृष्टता फरक हुन सक्छ

तालिका १९. अनुकूलन उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण

क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	प्रकोप	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरू	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	द्वितीयता (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्ग (V4, V3, V2) मूख (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमी वा बढी (१-३)	जम्मा	स्तर	योजना अवधि
कृषी तथा खाद्य सुरक्षा	वाढी तथा पहिरो	खेती योग्य जमिन कटान तथा पुरेको सिंचाई कुलोमा क्षति पशु चौपायामा क्षति अन्नवालीमा डुवान तथा क्षति माटोको उर्वराशक्तिमा कमी, कृषि उत्पादनमा कमी	अनुकूलनका प्रयासहरूले गर्दा कृषि क्षेत्रमा विभिन्न खाले अनुकूलनका उपायहरू अपनाइने हुनाले वाढी, पहिरो, खडेरी कृषि तथा तथा प्रभाव कम हुनाले उत्पादनमा वृद्धि हुनेछ र खाद्य श्रुक्षा बढ्ने छ।	तटवन्ध निर्माण, ग्याविन पर्खाल	३	३	३	२	३	२	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				वायोइन्जीनियरिङ (भकारी वाङ्छे)	२	३	२	३	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				सिंचाई कुलो मर्मत तथा स्तरउन्नती	३	३	३	२	३	२	१६	पहिलो	मध्यकालिन
				नदि किनारमा वृक्षारोपण	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				पशु विमा	२	२	३	३	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				वाली विमा	२	१	३	२	३	२	१३	चौथो	अल्पकालिन
				माटो परिक्षण शिविर	३	३	२	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				माटोको उपचार	३	३	२	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				कम्पोस्ट मल तयारी तालिम	३	३	२	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				सुख्खा सहने तथा रोग किरा प्रतिरोधी प्रजातिहरूको प्रवर्द्धन	३	३	२	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
	प्रांगारिक मल तथा जैविक विषादी तयारी तालिम	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन			
	सुपर ग्रेन ब्याग खरिद	२	३	३	२	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन			
	पशुपालन सम्बन्धि तालिम	२	३	२	२	३	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन			
	पशु स्वास्थ्य शिविर / पशु खोप कार्यक्रम	३	३	३	२	३	२	१६	पहिलो	अल्पकालिन			
	मिनिरल ब्लक तयारी तालिम	२	३	२	२	३	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन			

क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	प्रकोप	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरू	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्ग (V4, V3, V2) मूखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमी वा बढी (१-३)	जम्मा	स्तर	योजना अवधि	
खडेरी				भकारो सुधार	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन	
				डिपिड टंकी निर्माण	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन	
				वाखाको खोर सुधार	३	३	३	२	३	२	१६	पहिलो	अल्पकालिन	
				नश्ल सुधारका लागि बोका खरिद	३	३	३	२	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन	
				नश्ल सुधारका लागि कृत्रिम गर्भाधान (गाई र भैसी)	३	२	३	१	२	२	१३	चौथो	अल्पकालिन	
	पानीको उपलब्धतामा कमी, कृषि उत्पादनमा कमी, पानीका मुलहरू सुक्ने क्रममा वृद्धि, हिउँदमा खोलाहरूको बहावमा कमी				सिंचाई कुलो मर्मत तथा स्तरउन्नती	३	३	३	१	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
					थोपा सिंचाई	३	३	२	२	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
					फिरफिरे सिंचाई	३	३	२	२	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
					प्लास्टिक घरमा वेमौषमी तरकारी खेती	३	३	३	१	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
					प्लास्टिक पोखरी	२	३	२	१	२	३	१३	चौथो	अल्पकालिन
					पक्की सिंचाई पोखरी	३	३	३	१	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
					कम पानी आवश्यक पर्ने नगदे बाली जस्तै अदुवा खेती सम्बन्धि तालिम	२	३	२	२	३	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन
					घर वगैचा तालिम	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
					तरकारी खेतीका लागि नर्सरी स्थापना	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
					अलैच खेति	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
					घास रोपण	३	३	२	२	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
					कृषि उपज संकलन केन्द्रको स्थापना तथा	२	३	३	१	३	३	१५	दोश्रो	मध्यकालिन

क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	प्रकोप	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरू	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्ग (V4, V3, V2) मूखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमी वा बढी (१-३)	जम्मा	स्तर	योजना अवधि	
				सवलिकरण										
				सामुदायिक बिउँ बैकको स्थापना	२	३	२	१	३	२	१३	चौथो	द्विर्घकालिन	
				मिनी टिलर मेसिन खरिद	३	३	२	२	२	३	१५	दोश्रो	अल्पकालिन	
				फलफुल खेती सम्बन्धि तालिम तथा विरुवा वितरण (आप, अनार, सुन्तला, कागति)	३	३	२	१	३	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन	
				माहुरी पालन तालिम तथा घर वितरण	३	३	२	१	३	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन	
	भु क्षय	खेतबारीको माटो तथा पोषक तत्वहरू बगाएको		गह्ना सुधार	२	३	३	३	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन	
				भल कुलेसो निर्माण	२	३	३	२	२	२	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन
				कृषि वन प्रणाली प्रवर्द्धन	३	३	३	२	२	२	२	१५	दोश्रो	मध्यकालिन
वन तथा जैविक विविधता			वन व्यवस्थापन तथा वृक्षारोपण लगायतका विभिन्न किसिमका अनुकूलनका प्रयासहरूले गर्दा वनको हैसियतमा सुदृढ हुनुको साथै जैविक विविधता संरक्षणमा टेवा पुग्नेछ ।	वृक्षारोपण	२	३	३	२	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन	
				तटवन्ध निर्माण, ग्याविन पर्खाल निर्माण	३	३	३	२	२	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				वायो ईन्जिनियरिंग (वैस, वास रोपाण)	२	३	३	२	३	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				नर्सरी स्थापना	२	३	३	२	३	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				डाले घाँस प्रजातिहरू रोप्ने	२	३	३	२	३	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				संरक्षण पोखरी निर्माण	३	३	३	२	२	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				रिचार्ज पोखरी निर्माण	३	३	३	२	२	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
	आगलागि	परम्परागत सुख्खा पोखरी संरक्षण	३	३	३	३	२	२	२	१६	पहिलो	अल्पकालिन		
		रुखविरुवा, चराचुरुंगी तथा अन्य वन्यजन्तुमा क्षति	रुखविरुवा, चराचुरुंगी तथा अन्य वन्यजन्तुमा क्षति	अग्नी नियन्त्रण सम्बन्धि तालिम तथा सामान खरिद	२	३	३	२	२	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन	
				अग्नी रेखा निर्माण	२	३	२	२	२	२	१३	चौथो	अल्पकालिन	

क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	प्रकोप	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरू	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्ग (V4, V3, V2) मूखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमी वा बढी (१-३)	जम्मा	स्तर	योजना अवधि	
	मिचाहा प्रजाति			सुख्खा मौसम शुरु हुनु अगावै वनमा जम्मा भएका प्रज्वलनशील वस्तुहरू जस्तै पात पत्कर, भाडी, सुकेका घाँसपात हटाउने	२	३	२	२	२	२	१३	चौथो	अल्पकालिन	
		घास तथा जडिवुटिका प्रजातिहरू लोप हुँदै गएको		भाडि सफाई	२	३	३	३	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन	
		बोट विरुवाको वृद्धि विकासमा असर		मिचाहा प्रजातिहरू जस्तै वनमारा उखेलेर फाल्ने र त्यस्ता प्रजातिहरूको प्रयोग गरी वायोत्रिकेट तथा वायोचार उत्पादन	३	३	३	३	२	२	१६	पहिलो	अल्पकालिन	
		वन्य जन्तुहरू लोप हुँदै गएको		वन व्यवस्थापन (हाँगा काटछाट)	३	३	३	३	२	१	१५	दोश्रो	अल्पकालिन	
जलश्रोत तथा उर्जा	वाढी तथा पहिरो	खानेपानीका मुहान वगाएको	खानेपानीको मुहानको संरक्षणबाट पानीको उपलब्धता बढनुका साथै स्वस्थ पिउने पानी तथा सरसफाईको कारणले स्थानीयको स्वास्थ्य स्थितिमा सुधार आएको हुनेछ ।	खानेपानी मुहान संरक्षण (तारवार, वृक्षारोपण, टाँकि निर्माण) तथा खानेपानी योजना निर्माण	३	३	३	१	३	३	१६	दोश्रो	अल्पकालिन	
				जिरो उर्जा पम्प (वर्षा पम्प) प्रविधिबाट सिंचाई	३	२	२	१	३	३	१४	चौथो	अल्पकालिन	
	खडेरी	पानीको उपलब्धतामा कमी		सरल सिंचाई प्रविधि (थोपा सिंचाइ र फिरफिरे सिंचाइ)	३	३	२	२	३	३	१६	दोश्रो	अल्पकालिन	
		पानीका मुहानहरू सुकेको		UPLIFT प्रविधिबाट खाने पानी तथा सिंचाइ	३	३	२	१	३	३	१५	तेश्रो	मध्यकालिन	
		पानीको कमीका कारण घट्ट संचालनमा कठिनाई भएको		सुधारिएको घट्ट	३	३	३	२	३	३	१७	पहिलो	अल्पकालिन	
				दाउराको उपलब्धतामा कमी	सुधारिएको चुलो	३	३	३	२	३	३	१७	पहिलो	अल्पकालिन
					गोबरग्यास प्लान्ट निर्माण	३	३	३	१	३	२	१५	तेश्रो	अल्पकालिन
					सोलार प्यानल खरिद तथा वितरण	३	३	३	१	३	३	१६	दोश्रो	अल्पकालिन
भौतिक पूर्वाधार तथा	वाढी तथा पहिरो	धन जनको क्षती	विभिन्न भौतिक पूर्वाधारको निर्माणबाट वाढी, पहिरो जस्ता	खोज तथा उद्धार सम्बन्धि तालिम	३	३	३	२	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन	
		धन जनको क्षती		पूर्व सूचना प्रणालीको स्थापना	३	३	३	२	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन	

क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	प्रकोप	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरू	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्ग (V4, V3, V2) मूखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमी वा बढी (१-३)	जम्मा	स्तर	योजना अवधि
जलवायुजन्य प्रकोप		सिचाई कुलोमा क्षति	जल उत्पन्न प्रकोपको असर कम हुनेछ	सिचाई कुलोको मर्मत तथा स्तरउन्नती	३	३	३	१	३	३	१६	पहिलो	मध्यकालिन
				तटवन्ध/टेवा पर्खाल/चेकड्याम तथा नाली मर्मत तथा निर्माण, गोरेटो बाटो सुधार	३	३	३	१	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				वायो ईन्जिनियरिंग (जैविक बाध र पर्खाल)	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				कच्ची गारो लगाउने	२	३	२	२	२	२	१३	चौथो	अल्पकालिन
				आकस्मिक कोषको स्थापना	३	३	३	१	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
	खानेपानी टंकी तथा पाइपलाइनमा क्षति	३	३	३	१	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन			
जन स्वास्थ्य	सरुवा रोगहरूको संक्रमणमा वृद्धि	भाडापखाला, आखा पार्ने रोग, औलो, टाईफाइड आदीको संक्रमणमा वृद्धि	सचेतनामूलक तथा पूर्व तयारीका क्रियाकलापहरूले जलवायुजन्य रोगहरूमा कमि आउने छ ।	जनचेतनामूलक कार्यक्रम	२	३	२	२	३	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन
				स्ट्रेचर खरिद	३	३	३	२	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				प्राथमिक उपचार सम्बन्धि तालिम तथा प्राथमिक उपचार सामग्री सहितको वाक्स खरिद	२	३	२	३	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				स्वास्थ्य ईकाईको सबलिकरण	२	३	२	३	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				पानीको शुद्धिकरण	२	३	२	३	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				औषधीयुक्त भुल खरिद	२	२	२	१	३	३	१३	चौथो	अल्पकालिन
				आपतकालिन कोषको स्थापना	३	३	३	२	२	२	१५	दोश्रो	दिर्घकालिन
				पोषण सम्बन्धि तालिम	३	३	३	२	३	२	१६	पहिलो	अल्पकालिन

नोट: अल्पकालिन भन्नाले ५ वर्ष भन्दा कम, मध्यकालिन भन्नाले ५ देखि १० वर्ष सम्मका र दिर्घकालिन भन्नाले १० वर्षभन्दा माथिका योजनाहरूलाई जनाउँदछ ।

३.५. आवश्यक क्षमता विकासको लेखाजोखा तथा ज्ञान व्यवस्थापन

यस वडाका स्थानीय सुमदाय सबैले जलवायु, तापक्रम, पानी पर्ने समयमा आएका परिवर्तनहरूको महसुस गरेका भएता पनि जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी प्राविधिक ज्ञान, सूचना तथा जानकारीहरूको कमीले त्यस्ता परिवर्तनहरू किन भईरहेका छन् भन्ने बारेमा उनीहरू अनभिज्ञ थिए । यसर्थ प्रत्येक वस्तीहरूमा गरिएका सचेतनामूलक क्रियाकलापहरूले स्थानीय सुमदायमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि ज्ञान वृद्धि गराउन निकै नै उपयोगी सावित भएका छन् । त्यसैले वडाका निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरू, स्थानीय सुमदायका साथसाथै वडामा कार्यरत सम्पूर्ण गैर सरकारी संस्थाहरू तथा गाउँपालिका अन्तर्गत शाखा कार्यालयहरूलाई पनि जलवायु परिवर्तन अनुकूलन मैत्री योजना तथा कार्यक्रम तयार गर्न साथै सहकार्यको लागि उत्प्रेरित गर्न विभिन्न तालिम, गोष्ठी, अन्तरक्रिया र अवलोकन भ्रमण जस्ता कार्यक्रमहरूको आवश्यकता देखिन्छ ।

यस वडाको वडा कार्यालयमा अध्यक्ष सहित ५ जना निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरू, १ जना सचिव, १ जना कार्यालय सहायक रहेका छन् भने यस वडाले भाडाको भवन वाट आफ्नो क्रियाकलाप प्रदान गर्दै आएको छ । लापा निर्माणका सम्पूर्ण चरणहरूमा वडा कार्यालयले मुख्य भूमिका खेल्दै आएको पनि छ । निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरू स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्न केही हदसम्म दक्ष देखिएतापनि कार्यक्रमको लक्ष्य पुरा गर्न उनीहरूलाई थप ज्ञान, सीप दिनु पर्ने आवश्यक देखिन्छ । यस वडाको सम्पूर्ण सूचनाको अध्यावधि राख्न कम्प्यूटर, जनशक्तिलाई तालिम साथै वडामा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी पुस्तकहरू राख्न तथा अध्ययन गर्न ज्ञान केन्द्रको स्थापना गर्नु पर्ने देखिन्छ । यसरी लापाका योजनालाई कार्यान्वयन गर्न यस्ता तालिम, गोष्ठीहरूको आवश्यक पर्ने भएको हुँदा त्यस्ता तालिम तथा गोष्ठीहरू संचालन तथा सम्पन्न गर्नको लागि सहयोगी निकायहरू जि.स.स., गाउँपालिका, स्थानीय संघ संस्थाहरू साथै दातृ निकायहरूको साथ र सहयोगको आवश्यकता छ भने योजना कार्यान्वयन गर्नका लागि एक जना सामाजिक परिचालक, एक जना कृषि प्राविधिक र एक जना प्राविधिक (आभेरसियर) परिचालन गर्नु पर्ने पनि आवश्यकता देखिन्छ । यसरी नै लापा कार्यान्वयनका लागि निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरू तथा सरोकारवाला निकायहरूलाई स्व:अनुगमन, सार्वजनिक लेखा परिक्षण, योजना प्रक्रिया सम्बन्धी अभिमुखीकरण र योजना व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्न पनि आवश्यक देखिन्छ । यिनै आवश्यकताहरूलाई ध्यानमा राख्दै स्थानीय सरोकारवालाहरूसंगको छलफलको आधारमा तयार गरिएको क्षमता विकास योजना निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २०. क्षमता विकास योजना र ज्ञान व्यवस्थापन

विषयगत क्षेत्र	समुदाय स्तरबाट आएका क्षमता अभिवृद्धिका लागि प्रस्तावित मागहरू
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> ● कृषि तथा पशु व्यवस्थापन तालिम ● विभिन्न भुईँ घाँस तथा डालेघाँस रोपण ● उन्नत जातका पशु पालन ● कृषिमा आधुनिक प्रविधि ● उन्नत जातको विउ विजन ● गह्वा सुधार तालिम ● साना सिंचाई प्रविधि सम्बन्धि तालिम ● भू-क्षमता अनुसारको भू-उपयोग सम्बन्धि प्राविधिक तालिम
वन तथा जैविक विविधता	<ul style="list-style-type: none"> ● वन व्यवस्थापन तालिम तथा सोको लागि आवश्यक सामग्रीहरू ● बायो ब्रिकेट तथा बायोचार निर्माण
जलश्रोत र उर्जा	<ul style="list-style-type: none"> ● माथिल्लो तथा तल्लो तटिय क्षेत्रहरूको अन्तर सम्बन्ध र सहकार्य सहितको जलाधार

विषयगत क्षेत्र	समुदाय स्तरबाट आएका क्षमता अभिवृद्धिका लागि प्रस्तावित मागहरू
	व्यवस्थापन सम्बन्धि प्राविधिक तालिम ● वैकल्पिक उर्जा सम्बन्धि तालिम
जन स्वास्थ्य	● प्राथमिक उपचार तालिम तथा प्राथमिक उपचारका लागि आवश्यक सामग्रीहरू ● वस्ती स्तरमा स्वास्थ्य केन्द्र स्थापना ● सरसफाई, पोषण सम्बन्धी तालिम
जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि सचेतना अभिवृद्धि, क्षमता विकास तथा लैंगिक समावेशीकरण	● सिपमूलक तालिम (बाँसको मुढा बनाउने तथा होजेरी) ● आयमूलक तालिम (खाद्य सामाग्री निर्माण : नगदे बाली, बेमौसमी तरकारी खेती) ● जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि तालिम ● लैंगिक तथा समाजिक समावेशीकरण तालिम
भौतिक पूर्वाधार	● स्थानीय कृषि उपज संकलन तथा विक्री वितरण केन्द्र ● जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि अध्ययन गर्न श्रोत केन्द्र
जलवायुजन्य प्रकोप	● जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी जनचेतनामूलक तालिम ● जलवायु परिवर्तन ज्ञान केन्द्रको स्थापना
अनुगमन तथा मूल्यांकन तथा संस्थागत विकास	● अनुगमन तथा मूल्यांकन तालिम ● अवलोकन भ्रमण
कार्यक्रम कार्यान्वयन	● कार्यक्रम कार्यान्वयन क्षमता विकास तालिम

३.६ लैंगिक विश्लेषण

जलवायु परिवर्तनजन्य प्रकोपहरूले पार्ने असर व्यक्ति, परिवार वा समुदायको अनुकूलन क्षमतामा निर्भर हुने हुदाँ कुनै पनि समुदायमा अनुकूलनका उपायहरूको पहिचान गर्दा सदियौं देखि त्यस समाजमा व्याप्त लैंगिक तथा सामाजिक सवालहरूलाई विश्लेषण गर्न अपरिहार्य हुन्छ । यसर्थ यस त्रिबेणी गा.पा. वडा नं. २ मा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना परिमार्जनको क्रममा यहाँ विद्यमान लैंगिक तथा सामाजिक सवालहरूको बारेमा सहभागितामूलक तरिकाले छलफल गरिएको थियो । उक्त छलफलहरूबाट तयार गरिएको लैंगिक खाका तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । जस अनुसार अन्य क्षेत्रमा जस्तै यस वडामा पनि महिलाहरू घरभित्रको काममा र पुरुषहरू घरबाहिरको काममा संलग्न रहेको देखिन्छ । साथै श्रोत साधनहरूमा पुरुषहरूको पहुँच बढी रहेको देखिन्छ । यसर्थ यस कार्ययोजनामा महिलाहरूको सीप तथा क्षमता विकास गर्दै उत्पादनशिल क्षेत्रहरू तथा श्रोत साधनहरूमा उनीहरूको पहुँच बढाउने खालका योजनाहरूलाई समावेश गरिएका छन् ।

तालिका २१. काममा आधारित लैंगिक खाका

काम	कसले गर्दछ ?	कहाँ गरिन्छ ?	कहिले गरिन्छ ?
	महिला, पुरुष, बालक, बालिका	घरबाहिर, घरभित्र, बजार, कार्यालयमा, बनजंगल आदि	वार्षिक, कहिलेकाँही, दैनिक, मासिक
उत्पादनशील			
जागिर	पुरुष	घरबाहिर, कार्यालय	वार्षिक
खेतीपाति	महिला	घरबाहिर	दैनिक
व्यापार	पुरुष	बजार	दैनिक

काम	कसले गर्दछ ?	कहाँ गरिन्छ ?	कहिले गरिन्छ ?
	महिला, पुरुष, बालक, बालिका	घरबाहिर, घरभित्र, बजार, कार्यालयमा, बनजंगल आदि	वार्षिक, कहिलेकाँही, दैनिक, मासिक
वैदेशिक रोजगार	पुरुष	विदेश	वार्षिक
पुर्नउत्पादनशील			
घासदाउरा	महिला	घरबाहिर	दैनिक
पानीपधेरा	महिला	घरबाहिर	दैनिक
भान्सा	महिला	घरभित्र	दैनिक
केटाकेटीको रेखदेख	महिला	घरभित्र	दैनिक
सामुदायिक तथा राजनैतिक काम			
क) सामुदायिक व्यवस्थापकीय			
वन समुह	पुरुष	घरबाहिर	मासिक
आमा समुह	महिला	घरबाहिर	मासिक
वडा नागरिक मञ्च	पुरुष	घरबाहिर	मासिक
नागरिक सचेतना केन्द्र	महिला	घरबाहिर	मासिक
सहकारी	पुरुष	घरबाहिर	मासिक
ख) सामुदायिक राजनीतिक	पुरुष	घरबाहिर	कहिले काँहि

तालिका २२. श्रोत साधनमा आधारित लैंगिक विश्लेषण खाका

श्रोत साधनहरु	श्रोत साधन माथि पंहुच		श्रोत साधन माथि नियन्त्रण	
	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष
घर जग्गा		√		√
गरगहना	√			√
आर्थिक कारोबार		√		√
खेतीपाति	√			√
पशुपंक्षी		√		√
व्यापार व्यवसाय	√			√
जागिर		√		√
बैकिङ कारोबार		√		√

तालिका २३. लैंगिक विश्लेषणमा आधारित कार्ययोजनाको खाका

लैङ्गिक अन्तर/सवालहरु	समाधानका उपायहरु	मापन गर्ने सूचकहरु	कसरी गर्ने?
लैङ्गिक विभेद			
छोरीलाई गाउमा र छोरालाई शहरमा पढाउने	सचेतनामुलक कार्यक्रम	विद्यालयमा छोरा र छोरीको अनुपात	रेडियो कार्यक्रम
	महिलाहरुलाई आयमुलक कार्यक्रम	छात्राहरुको विद्यालयमा नियमितता	सडक नाटक, पोष्टर
			अभिभावक अन्तरक्रिया
			सिपमुलक, आयमुलक कार्यक्रम संचालन
ज्यालामा विभेद		समान ज्याला पाएका हुनेछन	सरोकारवाला निकाय

लैङ्गिक अन्तर/सवालहरु	समाधानका उपायहरु	मापन गर्ने सूचकहरु	कसरी गर्ने?
समान काममा पनि महिलालाई पुरुषको भन्दा कम ज्याला	पैरवी, सचेतना, विद्यमान कानूनको कार्यान्वयनमा जोड		र सर्वधारण (मजदुर) विच अन्तरक्रिया
कार्यवोभ	आयमुलक कार्यक्रम, वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन, खानेपानीको उचित व्यवस्था, पुरुषलाई स्वदेशमै रोजगारीको व्यवस्था	घराएसी कामकाजको वाडफाड भएको हुनेछ, स्वदेशमै स्वरोजगारको अवसर श्रृजना भएको हुनेछ ।	नमुना अध्ययन
पुरुष विदेशमा जाने हुदा महिलाहरुले बच्चाहरुको पालनपोषण देखि सवै जिम्मेवारी वहन गर्नुपर्ने			
जलवायु परिवर्तनका कारणले पानीको उपलब्धता कमी भएकोले महिलालाई कार्यवोभ बढेको	पानीका श्रोतहरुको संरक्षण तथा उचित व्यवस्थापन	पानीका मुहानहरु संरक्षण भई उचित व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।	अध्ययन, अवलोकन

३.७ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको तर्जुमा

अनुकूलन योजना तयारी गोष्ठीबाट पहिचान भई प्राथमिकतामा परेका जलवायु परिवर्तनका दृष्टिकोणले प्राविधिक रुपमा सबल देखिएका अनुकूलनका उपायहरुलाई समेट्दै र स्थानीय व्यक्ति तथा समुदायद्वारा गरेका अनुकूलन प्रयासहरुलाई उच्च प्राथमिकतामा राख्दै यस अनुकूलन योजना तयार गरिएको छ । यस वडाको उच्च प्राथमिकतामा परेको र तुरुन्त गर्न आवश्यक देखिएको क्रियाकलापहरु समावेश गरिएका छन् । यस योजनाको बजेट तर्जुमा जिल्लाका विद्यमान दररेट, सम्बन्धित सरकारी निकायहरुसंगको समन्वय र योजना तयारीमा संलग्न स्थानीय व्यक्तिहरुको अनुभवको साथै प्राविधिक इस्टिमेटको आधारमा गरिएको छ । यस कार्ययोजनामा पहिलो वर्ष रु. १,९३,३२,०००/- दोस्रो वर्ष रु. २,००,७६,०००/- र तेस्रो वर्ष रु. १,४२,२३,०००/- गरी जम्मा रु. ५,३६,३१,०००/- बराबरका कार्यक्रमहरु समावेश गरिएको छन् । यस कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि आवश्यकता र कार्यक्रमको प्रकृति हेरी स्थानीय निकायहरु र समूहहरुले पनि योगदान गर्ने प्रतिबद्धता जनाएका छन् ।

तालिका २४. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साविकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
१	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																		
१.१	पशु विमा (वाखा)	ओटा	७००	०।२	०	३०	६०	४०	१३०	२५०	५०	३००	६०	१५०	३०	१४०	साविक वडा नं ७ मा २०० वटा, साविक वडा नं ८ मा १५० वटा र साविक वडा नं मा ३०० वटा गरी जम्मा ६५० वटा	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा, वडा कार्यालय र ASHA	१ घरधुरीको औपतमा ५ओटा वाखाको विमा गर्ने
१.२	पशु विमा (भैसी)	ओटा	५०	१।५	०	३०	१००	१२०	२५०	२०	३०	२०	३०	१०	१५	७५	साविक वडा नं ७ मा १०० वटा, साविक वडा नं ८ मा १०० वटा र साविक वडा नं ९ मा ५० वटा गरी जम्मा २५० वटा	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा, वडा कार्यालय र ASHA	१ घरधुरीको कम्तीमा १ओटा भैसीको विमा गर्ने
१.३	माटो परिक्षण शिविर तथा माटोको उपचार	पटक	९	१५०	१०	१०९	१४०	१५१	४१०	३	४५०	३	४५०	३	४५०	१३५०	साविक वडा नं ८ का जिवाङ्ग, साविक वडा नं ८ को जनस्थापना आधारभुत विद्यालय लाईत र साविक वडा नं ९ को वडा कार्यालय गरी ३ स्थान	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, ASHA	मुख्य कृषिवाली उत्पादन गरिने बस्तीहरुको नमुना संकलन गरी एक स्थानमा लिएर परिक्षण गर्ने साथै उपचारको लागि आवश्यक सहयोग गर्ने
१.४	पशु स्वास्थ्य सिविर सञ्चालन	पटक	९	५०	१०	१०९	१४०	१५१	४१०	३	१५०	३	१५०	३	१५०	४५०	साविक वडा नं ८ का जिवाङ्ग, साविक वडा नं ८ को जनस्थापना आधारभुत विद्यालय लाईत र साविक वडा नं ९ को वडा कार्यालय गरी ३ स्थान	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, ASHA	प्रत्येक साविकका वडामा ६ महिनाको अन्तरमा सिविर संचालन गर्ने

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साविकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
१.५	डिपिङ्ग टयाडकी निर्माण	वटा	३	५०	१४	६०	१३९	६८	२८१	३	१५०	०	०	०	०	१५०	साविक वडा नं ८ का जिवाङ्ग, साविक वडा नं ८ को जनस्थापना आधारभुत विद्यालय लाईत र साविक वडा नं ९ को वडा कार्यालय गरी ३ स्थान	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा , वडा कार्यालय र ASHA	बाखाहरुमा बाह्य परजीविको नियन्त्रणको लागि टंकी निर्माण तथा बिसादी खरिदमा सहयोग गर्ने
१.६	उत्पादन वृद्धिका लागि व्यवसायिक बाखापालन तालिम	पटक	९	२५	५	३०	६०	८५	१८०	३	७५	३	७५	३	७५	२२५	साविक वडा नं ७ मा ३ पटक, साविक वडा नं ८ मा ३ पटक र साविक वडा नं ९ मा ३ पटक गरी जम्मा ९ पटक	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा , वडा कार्यालय र ASHA	बाखापालक कृषकहरुलाई व्यवसायिक बाखापालनका लागि ३ तालिम सञ्चालन गर्ने
१.७	भकारो सुधार	ओटा	१८०	३०	५	३०	६०	८५	१८०	७०	२१००	६०	१८०	५०	१५००	५४००	साविक वडा नं ७ मा ५० वटा, साविक वडा नं ८ मा ६० वटा र साविक वडा नं ९ मा ७० वटा गरी जम्मा १८० वटा	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा , वडा कार्यालय र ASHA	दानापानी समेत व्यवस्थित तरीकाले खुवाउन सजिलो हुने गरी भकारो सुधार गर्ने
१.८	बाखाको खोर सुधार	ओटा	३०५	२५	५	६०	९०	१५०	३०५	१००	२५००	१२५	३१२५	८०	२०००	७६२५	साविक वडा नं ७ मा १०० वटा, साविक वडा नं ८ मा १२५ वटा र साविक वडा नं ९ मा ८० वटा गरी जम्मा ३०५ वटा	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा , वडा कार्यालय र ASHA	बाखाको सुधारिएको खोर निर्माण गर्ने
१.९	बाखाको लागि मिनरल ब्लक तयारी तालिम	पटक	३	१५	३	२०	३०	३७	९०	१	१५	२	३०	०	०	४५	साविकका वडाहरुमा १।१ पटक	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा , वडा कार्यालय र ASHA	मिनरलको ब्लक तयारी तालिम संचालन गर्ने

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
१.१०	नश्ल सुधार (वोका) बोयर	गोटा	९	३०	१०	१०९	१४०	१५१	४१०	६	१८०	३	९०	०	०	२७०	साविक वडा नं ७ मा ३ वटा, साविक वडा नं ८ मा ३ वटा र साविक वडा नं ९ मा ३ गरी जम्मा ९ वटा	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा , वडा कार्यालय र ASHA	सम्बन्धित वडाको कृषक समूहलाई वडा भरिका सबै घरधुरीले प्रयोग गर्न पाउने गरी वोका हस्तान्तरण गर्ने
१.११	नश्ल सुधार (उन्नत राँगा)	गोटा	३	७५	६	६६	९०	७०	२३२	०	०	१	७५	२	१५०	२२५	साविकको प्रत्येक वडामा एक एक वटा वितरण गर्ने	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा , वडा कार्यालय र ASHA	सम्बन्धित वडाको कृषक समूहलाई वडा भरिका सबै घरधुरीले प्रयोग गर्न पाउने गरी राँगा हस्तान्तरण गर्ने
१.१२	दुग्ध संकलन केन्द्रको स्थापना	पटक	६	१५०	६	६६	९०	७०	२३२	२	३००	२	३००	२	३००	९००	साविक वडा नं ७ को खलडाँडा, साविक वडा नं ८ को लाईत र साविक वडा न ९ को तमाखछरे	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	पायक पर्ने बस्तीका कृषकहरुको दुग्ध संकलन गरी डेरी उद्योगसम्म पुरयाउने
१.१३	प्राङ्गारिक मल तथा जैविक विषादी तयारी तालिम	पटक	६	१५	६	३५	४५	६४	१५०	३	४५	३	४५	०	०	९०	साविकका वडाहरुमा दुई दुई पटक	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	प्रत्येक ईभेन्टमा २५ जना कृषकहरुलाई तालिम प्रदान गर्ने
१.१४	अगुवा कृषकहरुलाई ब्यवसायिक योजना तयारी सम्बन्धी तालिम	ओटा	३	१५	३	१५	२५	३२	७५	३	४५	०	०	०	०	४५	साविकका वडाहरुमा एक एक ओटा	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	प्रत्येक ईभेन्टमा २५ जना कृषकहरुलाई तालिम प्रदान गर्ने

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साविकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
१.१५	अगुवा कृषकलाई ब्यवसायिक तरकारीवाली तथा फलफुल नर्सरी र तरकारी उत्पादन सम्बन्धी तालिम	पटक	१	५०	३	५	७	९	२४	१	५०	०	०	०	०	५०	वडाको पायक पर्ने स्थानमा	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	साविकका सबै वडाहरुवाट प्रतिनिधित्व हुने गरी अगुवा कृषकहरु सहभागी गराएर तालिम दिने
१.१६	अगुवा कृषकहरुलाई जलवायुमैत्री कृषि प्रविधि सम्बन्धी तालिम	ओटा	६	१५	६	३५	४५	६४	१५०	०	०	३	४५	३	४५	९०	साविकका वडाहरुमा दुई दुई पटक	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	प्रत्येक ईभेन्टमा २५ जना कृषकहरुलाई तालिम प्रदान गर्ने
१.१७	तरकारी खेतीका लागि नर्सरी स्थापना	ओटा	३	२०	०	१	१	१	३	३	६०	०	०	०	०	६०	साविक वडा नं ७ मा १ वटा, साविक वडा नं ८ मा १ वटा र साविक वडा नं ९ मा १ वटा गरी जम्मा ३ वटा	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	तरकारी वालीका विरुवा उत्पादन गरी प्रति घरधुरी ५० वटा तरकारीको विरुवा वितरण गर्ने
१.१८	अलैंची विरुवा उत्पादन सम्बन्धी तालिम	पटक	३	५०	३	५	७	९	२४	२	१००	१	५०	०	०	१५०	वडामा सबै साविकको वडावाट प्रतिनिधित्व हुने गरी १ पटक	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	व्यवस्थित तरीकाले अलैंचीको गेडावाट विरुवा उत्पादन गर्ने र संरक्षण गर्ने तरीका सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साविकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
१.१९	एकीकृत सत्रुजिव व्यवस्थापन (IPM) पाठशाला सञ्चालन तथा प्रदर्शनी	ओटा	११	१००	६	७०	८४	११५	२७५	५	५००	४	४००	२	२००	११००	साविक वडा नं ७ मा ५ वटा, साविक वडा नं ८ मा ३ वटा र साविक वडा नं ९ मा ३ गरी जम्मा ११ वटा	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	२५ जना कृषकहरुको समुह बनाई उपयुक्त स्थानमा IPM सम्बन्धी प्रदर्शनी गर्नुका साथै पाठशाला सञ्चालन गर्ने
१.२०	वमौपमी तरकारी खेतीका लागि प्लाष्टिक घर सहित थोपा सिंचाई प्रविधि फिरेफिरे सिंचाई सहयोग	वटा	१७०	१५	३	३५	५२	८०	१७०	११०	१६५०	५०	७५०	१०	१५०	२५५०	साविक वडा नं ७ मा ८० वटा, साविक वडा नं ८ मा ५० वटा र साविक वडा नं ९ मा ४० वटा गरी जम्मा १७० वटा	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	तरकारी खेतीमा संलग्न कृषकहरु छनौट गरी प्लाष्टिक टनेल सहितको थोपा सिंचाई सेट र प्लाष्टिक उपलब्ध गराउने
१.२१	मसलावाली (अदुवा, बेसार, उत्पादन सम्बन्धी) तालिम र बिउ वितरण	पटक	३	१८०	३	१५	२७	३०	७५	०	०	२	३६०	१	१८०	५४०	साविकका वडाहरुमा पायक पर्ने स्थानमा	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	मसलावाली उत्पादन गरिरहेका कृषकबाट प्रतिनिधित्व हुने गरी मसलावाली सुधारको लागि तालिम तथा बिउमा सहयोग गर्ने
१.२२	पोषण सुधारका लागि घर बगैचा तालिम तथा सहयोग	पटक	९	१५	५	५०	८०	९०	२२५	३	४५	३	४५	३	४५	१३५	साविकका सबै वडाहरुमा प्रत्येक वर्ष ११ पटक	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, ASHA	२५ जना कृषकहरुको समुह बनाई घरबगैचा सम्बन्धि तालिम संचालन गर्ने आवश्यक तरकारीका विरुवा

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
																		तथा सामग्री प्रदान श्रोत नर्सरीवाट उपलब्ध गराउने	
१.२३	कृषि वन प्रबर्द्धन प्रणाली स्थापना र सहयोग	स्थान	६	१००	०	२	२	२	६	४	४००	२	२००	०	०	६००	साविक वडा नं ७ मा २ स्थान, साविक वडा नं ८ मा २ स्थान र साविक वडा नं ९ मा २ स्थान गरी जम्मा ६ स्थानमा	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा,सव डिभिजन वन कार्यालय, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	कृषिका साथै वनलाई संगसंगै उत्पादन हुने प्रणाली अपनाउने
१.२४	अति संकटासन्नता घरधुरीहरुको आयआर्जनका लागि च्याउखेती सम्बन्धि तालिम तथा विउ सहयोग	पटक	६	१५	०	२०	६०	१००	१८०	०	०	३	४५	३	४५	९०	साविकका वडाहरुमा २।२ पटक	कृषि सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	साविकका वडाहरुमा ३० जना महिला,दलित,जन जाति र फरक क्षमता भएका लक्षित वर्गहरुलाई च्याउ खेती सम्बन्धि तालिम प्रदान गर्ने र विउ वितरण गर्ने
१.२५	खाली क्षेत्र, वारीहरुमा घास रोपण (भुइ घाँस तथा डाले घाँस)	रोपनी	५१३	३	१३	१३५	१७६	१८९	५१३	२००	६००	१६३	४८९	१५०	४५०	१५३९	सवै बस्तीहरुमा	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वन सव डिभिजन कार्यालय, वडा कार्यालय, ASHA	अम्लिसो, मोलासिस, स्टाईलो प्रजातिका भुई घाँस तथा बेरुलो, भिमल, कुटमिरो, टाँकी, इपिल इपिल, किमु लगायतका डाले घासहरु वारिका काल्ना र

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
																			भिरालो जमिनमा रोपन गर्ने र प्रत्येक घरधुरीले औषतमा एक रोपनीमा रोपन गर्ने
१.२६	कृषि उपजको बजारीकरणका लागि कृषक, एग्रीभेट, संकलन केन्द्र तथा ब्यापारि बिच अर्न्तक्रिया	पटक	६	६०	३	२०	६०	९७	१८०	२	१२०	२	१२०	२	१२०	३६०	वडा स्तरमा वर्षको २ पटक	कृषि सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	उत्पादित कृषि उपजहरुको उचित तरिकाले सहज रुपमा बिक्रिवितरण हुने गरी योजना निर्माण गरी कार्यन्वयन र व्यवस्थापन गर्ने
१.२७	वोडिजो क्यास्टेचर मेसिन खरिद	वटा	१२	१५	१०	१०९	१४०	१५१	४१०	६	९०	६	९०	०	०	१८०	प्रत्येक साबिकका वडाहरुमा सानो ठुलो गरी चार चारवटा	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	वोकालाई खसि बनाउने बनाउने र गोरु मेसिन खरिद गर्ने

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साविकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
१.२८	भू-क्षय नियन्त्रणका लागि गद्दा सुधार	हेक्टर	१२	२०	३	१०	२०	२७	६०	५	१००	४	८०	३	६०	२४०	साविक वडा नं ७ को जिवाङ्ग र तलिगाउँको पुर्वतिर तल्लो भू-भाग (भुल्का,डाँगीडेरा,उपल लोडेरा,तल्लोडेरा), साविक वडा नं ८ को लायतको पुर्व तथा पश्चिमको क्षेत्र र साविक वडा नं ९ को तल्लो मालभुङ, हाईरु, तमाखछरेको वरिपरिको भाग, मजउडाँडा, सल्लीपाखा	डिभिजन वन कार्यालय, गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	भिरालो खेती भएको ठाउमा हेज रो निर्माण गरीगद्दा सुधार गर्ने
१.२९	अलैंची खेती प्रवर्द्धनका लागि विरुवा वितरण	विरुवा	२५०००	०।०५	३	२५	४२	३६	१०६	५०००	२५०	१००००	५००	१००००	५००	१२५०	साविक वडा नं ७ मा ५०००, साविक वडा नं ८ मा १०००० र साविक वडा नं ९ मा १०००० विरुवा	कृषि सेवा केन्द्र, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	अलैंची खेती हुने क्षेत्रहरुमा विरुवा रोपनको लागि सामुहिक वा ब्यक्तिगत रुपमा विरुवा वितरण गर्ने
	जम्मा										१००५५		९४०४		६४६५	२५९२४			
२	जलस्रोत तथा उर्जा																		
२.१	खानेपानी मुहान संरक्षण, खानेपानी योजना निर्माण तथा मर्मत																		

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
२.१.१	तल्लो बासपानी खोलो-तलीगाउँ मकाला चौर-घोरनेटी खा.पा. योजना	ओटा	१	५००	०	६	६४	११२	१८२	१	५००	०	०	०	०	५००	साविक वडा नं ७	गा.पा., वडा कार्यालय , ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	खानेपानी मुहानमा घेरवार, वृक्षारोपण, इन्टेक निर्माण, खानेपानी पाईपलाईन ५००० मि., २०००० लि.को टयांकी निर्माण, धारा ८ वटा निर्माण गर्ने
२.१.२	सिमको पानी चौखेढुंगा विद्यालय सम्मको खानेपानी योजना निर्माण	ओटा	१	३५०	०	२	१६	२२	४०	०	०	१	३५०	०	०	३५०	साविक वडा नं ७	गा.पा., वडा कार्यालय , ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	खानेपानी मुहानमा घेरवार, वृक्षारोपण, इन्टेक, खानेपानी पाईपलाईन २००० मि., १०००० लि.को टयांकी निर्माण, ४ वटा धारा निर्माण गर्ने
२.१.३	जुगेखोला खानेपानी योजना मर्मत	ओटा	२	२५०	०	२	१२	१६	३०	१	२५०	०	०	१	२५०	५००	साविक वडा नं ७	गा.पा., वडा कार्यालय , ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरवार, वृक्षारोपण, १०००० लि.को टयांकी निर्माण, पाइप खरिद २०० मि., ५ वटा धारा निर्माण गर्ने (हरलाबोट सम्म विस्तार गर्ने)
२.१.४	खालीखोला मुहान संरक्षण	ओटा	१	१५०	०	१	८	१५	२४	१	१५०	०	०	०	०	१५०	साविक वडा नं ७	गा.पा., वडा कार्यालय , ASHA, अन्य सेवा प्रदायक	खानेपानी मुहानमा बायो इन्जिनियरिंग, टंकी निर्माण,

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
२.१.५	पुरानो बाँसखोला खानेपानी योजना मर्मत तथा मुहान संरक्षण	ओटा	१	२००	०	५	५०	६५	१२०	०	०	१	२००	०	०	२००	साविक वडा नं ७	निकायहरु गा.पा., वडा कार्यालय , ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	धारा निर्माण मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, इन्टेक निर्माण, ५००० मि. पाईप खरिद
२.१.६	वाटोगारे खानेपानी योजना मर्मत	ओटा	१	२००	०	२	८	१५	२५	०	०	१	२००	०	१	२०१	साविक वडा नं ७	गा.पा., वडा कार्यालय , ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	टंकी निर्माण, १५०० मि. पाइप बदल्ने
२.१.७	भेरेपानी खड्काडेरा खा.पा. योजना	ओटा	१	३५०	०	२५	१२	३	४०	१	३५०	०	०	०	०	३५०	साविक वडा नं ८	गा.पा., वडा कार्यालय , ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा इन्टेक निर्माण २०००० लि.को टयांकी निर्माण, पाइप खरिद १५०० मि. (६०, ४०, ३० २५ को), १० वटा धारा निर्माण गर्ने
२.१.८	स्यानधारी मुहान संरक्षण	ओटा	१	२००	०	१०	७	३	२०	१	२००	०	०	०	०	२००	साविक वडा नं ८	गा.पा., वडा कार्यालय , खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, पहिरो नियन्त्रणका लागि तारजाली तथा बायो इन्जिनियरिंग, धारा सहितको टंकी निर्माण

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
२.१.९	तल्लो बाटागारे- ताल धारेकाटन- देउताथान खा.पा. योजना	ओटा	१	३५०	१	३५	९	५	५०	०	०	१	३५०	०	०	३५०	साविक वडा नं ८	गा.पा., वडा कार्यालय , खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, ईन्टेक निर्माण, २०००० लि.को टयाकी निर्माण, पाइप खरिद २००० मि. (८०, ४०, ३२, १६को), १० वटा धारा निर्माण गर्ने
२.१.१०	पातलेडाँडा मुहान संरक्षण	ओटा	१	२००	०	१९	८	३	३०	०	०	१	२००	०	०	२००	साविक वडा नं ८	गा.पा., वडा कार्यालय , खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, पहिरो नियन्त्रणका लागि तारजाली तथा बायो इन्जिनियरिंग, धारा सहितको टंकी निर्माण
२.१.११	सिमखोली ठूलीखोरिया डाँडा खा. पा. योजना	ओटा	१	३००	१	१७	५	२	२५	०	०	०	०	१	३००	३००	साविक वडा नं ८	गा.पा., वडा कार्यालय , खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, ईन्टेक निर्माण, १५०० मिटर पाइप खरिद (६०, ४०, ३० २५ को), १०००० लि को टंकी निर्माण, ७ वटा धारा निर्माण
२.१.१२	माथली मूल मुहान संरक्षण	ओटा	१	१००	३	१२	६०	१०	८५	०	०	०	०	१	१००	१००	साविक वडा नं ८	गा.पा., वडा कार्यालय , खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, पहिरो नियन्त्रणका लागि तारजाली तथा बायो इन्जिनियरिंग

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साविकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
२.१.१३	तल्लो भजारसादी खा. पा. योजना	ओटा	१	४००	०	४	८	५	१७	१	४००	०	०	०	०	४००	साविकको वडा नं. ९	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, ईन्टेक निर्माण, १०००० लि. टाँकि निर्माण, ३००० मि. पाईप खरिद, ५ वटा धारा निर्माण
२.१.१४	दवारे खोला खा. पा. योजना	ओटा	१	६००	२	२०	३८	२०	८०	१	६००	०	०	०	०	६००	साविकको वडा नं. ९	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, ईन्टेक निर्माण, २०००० लि. टाँकि निर्माण, ४००० मि. पाईप खरिद र १० वटा धारा निर्माण
२.१.१५	पारेगोठ खा. पा. योजना	ओटा	१	३७५	०	६	८	६	२०	०	०	१	३७५	०	०	३७५	साविकको वडा नं. ९	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, ईन्टेक निर्माण, १०००० लि. टाँकि निर्माण, २५०० मि. पाईप खरिद र ५ वटा धारा निर्माण
२.१.१६	नौधारी खा. पा. योजना मर्मत	ओटा	१	१००	०	४	७	४	१५	०	०	१	१००	०	०	१००	साविकको वडा नं. ९	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, १५०० मि. पाइप बदल्ने

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साविकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
२.१.१ ७	कैनकाटे खोला खा. पा. योजना	ओटा	१	३२५	०	३	६	३	१२	०	०	१	३२५	०	०	३२५	साविकको वडा नं. ९	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, ईन्टेक निर्माण, १०००० लि. को टर्कि निर्माण, १००० मि. पाईप खरिद र ४ वटा धारा निर्माण
२.१.१ ८	ओखरापानी खा.पा. मर्मत तथा मुहान संरक्षण	ओटा	१	१००	०	५	९	६	२०	०	०	०	०	१	१००	१००	साविकको वडा नं. ९	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	ईन्टेक मर्मत, ५०० मि. पाईप खरिद, धारा मर्मत
२.१.१ ९	बाँसपानी खानेपानी योजना	ओटा	१	३२५	४	४५	६६	८५	२००	०	०	०	०	१	३२५	३२५	त्रिवेणी गा.पा. ५, बाँसपानी	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, ५ वटा ट्यांकी निर्माण, १४ वटा धारा निर्माण र ५००० मि. पाईपलाईन विस्तार
२.१.२ ०	काप्रेवागं खोला खानेपानी योजना	ओटा	१	३००	१	२	८	५	१६	०	०	०	०	१	३००	३००	साविकको वडा नं. ९	गा.पा., वडा कार्यालय, खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरबार, वृक्षारोपण, ईन्टेक निर्माण, ५००० लि. टर्कि निर्माण, १५०० मि. पाईप खरिद र ३ वटा धारा निर्माण

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साविकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
२.१.२ १	उल्टेमूल खा.पा. योजना	ओटा	१	५००	५	१५	३५	२५	८०	०	०	०	०	१	५००	५००	साविकको वडा नं. ९	गा.पा., वडा कार्यालय , खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	मुहानमा घेरवार, वृक्षारोपण, ईन्टेक निर्माण, २०००० लि. टंकि निर्माण, २५०० मि. पाईप खरिद र १५ वटा धारा निर्माण
२.१.२ २	खा.पा. टंकी निर्माण	ओटा	२	२००	१	१५	३०	२२	६८	०	०	१	२००	१	२००	४००	उपल्लोडेरा र घोरनेटी	गा.पा., वडा कार्यालय , खा.पा. कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	खानेपानी को प्रभावकारी वितरणका लागि खानेपानी टंकी निर्माण
२.२	गोबरग्यास प्लान्ट निर्माण	ओटा	५५	५०	५	१५	२०	१५	५५	२०	१०००	२०	१०००	१५	७५०	२७५०	साविक वडा नं. ७ मा २० ओटा, साविक वडा नं. ८ मा १५ ओटा र साविक वडा नं. ९ मा २० ओटा	गा.पा., वडा कार्यालय , ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	गोबरग्यास प्लान्ट निर्माण गर्ने
२.३	सुधारिएको चुलो निर्माण	ओटा	२८०	५	५	१५	१०	१०	४०	१००	५००	१००	५००	८०	४००	१४००	साविक वडा नं. ७ मा १०० ओटा, साविक वडा नं. ८ मा ८० ओटा र साविक वडा नं. ९ मा १०० ओटा	गा.पा., वडा कार्यालय , ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	सुधारिएको चुलो निर्माण गर्ने
२.४	संकटासन्न घरधुरीहरुको लागि सोलार प्यानल खरिद	ओटा	४०	१२	५	१५	१०	१०	४०	१५	१८०	१५	१८०	१०	१२०	४८०	साविक वडा नं. ७ मा १० ओटा, साविक वडा नं. ८ मा १० ओटा र साविक वडा नं. ९ मा १२ ओटा	गा.पा., वडा कार्यालय , ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	सोलार सेट खरिद गर्ने
	जम्मा										४१३०		३९८०		३३४६	११४५६			
३	वन तथा जैविक विविधता																		

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
३.१	बहुउद्देशिय नर्सरी स्थापना	ओटा	१	४००	०	०	१	०	१	१	४००	०	०	०	०	४००	नर्सरीको उपयुक्त स्थान	गा.पा., वडा कार्यालय, सा.व.उ.स.,सब डिभिजन वन कार्यालय, ASHA	चौडापाते प्रजाति, डालेघास प्रजातीका साथै अनार, कागति र सुन्तला) का विरुवा उत्पादन गर्ने
३.२	वृक्षारोपण	हेक्टर	२०	४०						०	०	२०	८००	०	०	८००	अँधेरीगैरा सामुदायिक वनको तमाखछरे गाउँको माथिल्लो भागमा १० हेक्टर, साविक वडा नं ८ को गेलमुनीखोला आसपास गोगनपानी सामुदायिक वनमा १० हेक्टर र अन्य खाली क्षेत्रहरुमा आवश्यकता अनुसार निवेदन र वडाको निर्णय अनुसार वृक्षारोपण गर्ने	गा.पा., वडा कार्यालय, सा.व.उ.स.,सब डिभिजन वन कार्यालय, ASHA	वन क्षेत्रको खाली भुभागमा अम्रिसो, टुनी, दालचीनी, टिमुर, देवदार लगायतका उपयुक्त प्रजाती वृक्षारोपण गर्ने
३.३	दिगो वन व्यवस्थापन तालिम तथा सामाग्री सहयोग	पटक	१५	१०	१०	१०९	१४०	१५१	४१०	५	५०	५	५०	५	५०	१५०	प्रत्येक सामुदायिक वनहरुमा कार्ययोजना अनुसार प्रत्येक वर्ष	गा.पा., वडा कार्यालय, सा.व.उ.स.,सब डिभिजन वन कार्यालय, ASHA	कार्ययोजना अनुसार हाँगा काटछाट, पतल्याउने, एकल्याउने, भाडी सफाई लगायतका दिगो वन व्यवस्थापनका क्रियाकलापहरु गर्ने

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साविकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
३.३	संकटासन्न घरधुरीहरूको आयआर्जन बृद्धिको लागि सामुदायिक वनको जग्गा विनियोजन र सहयोग	हेक्टर	१२	१०	०	२	५	८	१५	०	०	१२	१२०	०	०	१२०	साविक वडा ९ घट्टेखोला सामुदायिक वनमा अलैची खेती	गा.पा., वडा कार्यालय, सा.व.उ.स.,सब डिभिजन वन कार्यालय, ASHA	बढीमा १५ घरधुरीहरूलाई वन कार्ययोजनामा भएको व्यवस्था बमोजिम अलैची खेतीको लागि जग्गा विनियोजन गरी एक एक हजार विरुवा अलैची र आवश्यक वन क्षेत्र कम्तीमा १५ वर्षको लागि उपलब्ध गराउने
३.४	वन क्षेत्रको पहिरो तथा भू-क्षय नियन्त्रणका लागि बायोइन्जिनियरिङ्ग	स्थान	५	१००						२	२००	१	१००	२	२००	५००	साविक वडा नं ७ को मैरनी डाँडा, साविक वडा नं ८ को गोगनपानी, छरीखोला र साविक वडा नं ९ को लामेमेला, पानीगैरा	गा.पा., वडा कार्यालय, सा.व.उ.स., ASHA	बायोइन्जिनियरिङ्ग प्रविधिको प्रयोग गरी पहिरो तथा भू-क्षय नियन्त्रण गर्ने
३.५	वन क्षेत्रभित्र वन्यजन्तुको लागि शरक्षण पोखरी निर्माण	ओटा	६	५०						०	०	३	१५०	३	१५०	३००	साविक वडा नं ७ को गोगनपानी, कुचिबाङ्ग, भुल्का, साविक वडा नं ८ को डोफ्के, भोकाधुरी र साविक वडा नं ९ को छरिमाथिको पोखरी	गा.पा., वडा कार्यालय, सा.व.उ.स., ASHA	वन्यजन्तुलाई पायक पने स्थानमा वन क्षेत्र भित्र पोखरी निर्माण गर्ने
	जम्मा																		
४	जलवायु परिवर्तन उत्पन्न प्रकोप																		

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
४.१	भू-क्षय नियन्त्रणका लागि भल कुलेसो निर्माण	स्थान	७	४	७	६७	८८	९४	२५६	३	१२	३	१२	१	४	२८	साविक वडा नं ७ मा उपल्लो डेराको भल चिनारी खोला, खोयापनेरावाट भेरीखोला, शिद्ध मन्दिरको तलदेखि खेलमैदान कुचिवाङ्गखोला सम्म, साविक वडा नं ८ मा दर्माली टोलदेखि मुलाखोला, चिप्लेखोला देखि हुदमछररा, छोटबुरा देखि स्यानडरा र साविक वडा नं ९ मा धागिडाँडा देखि खालीखोला सम्म	कर्णाली प्रदेश सरकार, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	सुरक्षित तरिकाले असर नपर्ने गरी वर्षाको भेललाई तर्काउनको लागि वर्षा हुनुभन्दा अगाडि नै भुक्ष्य हुने क्षेत्र भन्दा माथिको भागमा कुलो निर्माण गर्ने
४.२	खोला कटानका लागि तटबन्ध निर्माण	स्थान	२१	१००	२	२५	३५	३७	९९	१२	१२००	६	६००	३	३००	२१००	बाँसखोलाको आसपासमा रहेको जग्गा जमीन, लाईत खोलाको कटान क्षेत्र, कुनवाङ्ग खोलाको कटान क्षेत्र	कर्णाली प्रदेश सरकार, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	तारजालीको प्रयोग गरी तटबन्ध निर्माण गर्ने

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
४.३	पहिरो नियन्त्रणका लागि तारजाली तथा वायोईन्जिनियरिंग	स्थान	२३	९०	०	३६	३९	२३	९८	६	५४०	७	६३०	१०	९००	२०७०	साविक वडा नं ७ को पुरानोपानी, काँचीखोला, किमपातागैरा, चोरखोला, बराहथान, जुगेखोला, उपल्लोडेरा, कटौजीखोला, साविक वडा नं ८ को मुलखोला, सानधारी, अंगेरीगैरा देउदाथान, पोखराडाँडाचौर, पानजाग्ने, उपल्लोचौर पुर्णखोत्या, पातलोडाँडा र साविक वडा नं ९ को पईरेटा, भेरीलाग्ने, अँधेरीखोला, सल्लीपाखा, बुचुवाङ्ग, बाँसखोला	कर्णाली प्रदेश सरकार, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	तारजाली तथा वास, वैस र घास वृक्षारोपण गरी वायोईन्जिनियरिंग पद्धति वाट पहिरो नियन्त्रण गर्ने
४.४	प्रकोप राहत (आपतकालिन) कोषको स्थापना	पटक	१	१००	७	६७	८८	९४	२५६	०	०	१	१००		०	१००	गा. पा. को वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	जोखिममा परेका ब्यक्तिका लागि राहत प्रदान गर्नका लागि कोषको स्थापना गर्ने
	जम्मा										१७५२		१३४२		१२०४	४२९८			
५	जन स्वास्थ्य																		
५.१	स्टेचर खरिद	ओटा	१२	१०	७	७७	८३	९५	२६२	६	६०	६	६०	०	०	१२०	साविक वडा नं ७ मा ४ वटा, साविक वडा नं ८ मा ४ वटा र साविक वडा नं ९ मा ४ वटा गरी जम्मा १२ वटा	गा.पा., वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, ASHA	स्टेचर खरिद

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
५.२	गाउघर क्लिनिक सवलिकरण	वटा	२	२५	२	२७	३५	३७	१०१	०	०	२	५०	०	०	५०	साविक वडा नं ७ र ९ को २ वटा	गा.पा., वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, ASHA	गाउघर क्लिनिक सवलिकरणको लागि आवश्यक दराज तथा औषधी सहयोग
५.३	पोषण सम्बन्धि तालिम	पटक	९	१०	६	२६	६६	८२	१८०	३	३०	३	३०	३	३०	९०	साविकका वडाहरुमा	गा.पा., वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, ASHA	दुई दिने तालिममा पच्चिस जना १००० दिनका आमाहरुलाई सहभागी गराउने
५.४	जन चेतनामुलक कार्यक्रम (सरसफाई, मानव रोग, सरुवा रोग, खोप)	पटक	९	१०	९	४५	८६	१३०	२७०	३	३०	३	३०	३	३०	९०	साविकका वडाहरुमा	गा.पा., वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, ASHA	प्रत्येक वडामा मासिका हरुसंग समन्वय गरेर समुदायमा सरसफाई र सरसफाईको कमीले लाग्न सक्ने रोग र वचाउका उपाय वारे छलफल, नाटक देखाउने
५.५	बस्ती स्तरमा प्राथमिक उपचार केन्द्र स्थापना (First Aid KIT, अति आवश्यक औषधि सहित)	ओटा	१	३०	३९	१४६	१५०	१२५	४६०	१	३०	०	०	०	०	३०	साविकका वडाहरुमा	गा.पा., वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, ASHA	४ वटै बस्तीमा सामान्य प्राथमिक उपचारका लागी महिला स्वयमसेविका मार्फत कार्य सञ्चालन गर्ने
५.६	वालविवाह विरुद्ध सचेतना कार्यक्रम	पटक	३	१०	६	३४	६०	८०	१८०	१	१०	१	१०	१	१०	३०	मा.वि.मा	गा.पा., वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, ASHA	कक्षा ८,९,१० का विद्यार्थिहरुलाई वालविवाह विरुद्ध सचेतना कार्यक्रम

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साविकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
	जम्मा										१६०		१८०		७०	४१०			गर्ने
६	भौतिक पूर्वाधार																		
६.१	सिंचाई पोखरी निर्माण, सिंचाई कुलो निर्माण तथा मर्मत तथा गोरेटो बाटोको लागि पक्क पुल निर्माण																		
६.१.१	प्लास्टिक पोखरी निर्माण	ओटा	५	५०	०	५	६०	१००	१६५	३	१५०	२	१००	०	०	२५०	साविकको वडा नं. ७ को भुल्काटोल, खलडाँडा, तलिगाउँटोल, उपलडेरा टोल, मकालाचौर	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	सिंचाई को लागि प्लास्टिक पोखरी निर्माण गर्ने
६.१.२	खालिखोला दवागं सिंचाई पोखरी निर्माण	ओटा	१	२५०	०	१	१०	१९	३०	०	०	१	२५०	०	०	२५०	साविकको वडा नं. ७	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	३०००० लि. को सिंचाई पोखरी निर्माण गर्ने
६.१.१०	लामीगैरा सिंचाई पोखरी निर्माण	ओटा	१	३७५	१	५	१४	१५	३५	१	३७५	०	०	०	०	३७५	साविक वडा नं ८	सिंचाई कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	५०००० लिटर क्षमताको पक्की सिंचाई पोखरी निर्माण गर्ने
६.१.१०	पँधेरा सिंचाई पोखरी निर्माण	ओटा	१	४००	३	२	६	९	२०	१	४००	०	०	०	०	४००	साविक वडा नं ९	सिंचाई कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	१०० मिटर टाढाबाट पानी ल्याई ५०००० लि. को पक्की सिंचाई पोखरी निर्माण गर्ने
६.१.१०	गैरीनेटा सिंचाई पोखरी निर्माण	ओटा	१	३९५	२	५	७	८	२२	०	०	१	३९५	०	०	३९५	साविक वडा नं ९	सिंचाई कार्यालय, गा.पा., वडा	५० मिटर टाढाबाट पानी ल्याई ५००००

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
																		कार्यालय, ASHA	लि. को पक्की सिंचाई पोखरी निर्माण गर्ने
६.१.१ ०	सल्लीपाखा सिंचाई पोखरी निर्माण	ओटा	१	४००	०	३	७	५	१५	०	०	०	०	१	४००	४००	साविक वडा नं ९	सिंचाई कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	५०००० लि. को सिंचाई पोखरी निर्माण गर्ने
६.१.१ ०	लाईतखोला बैरागीला सिंचाई कुलो स्तरोन्नति	RM	८००	११२	०	२	४	६	१२	४००	४८०	४००	४८०	०	०	९६०	साविक वडा नं ८	सिंचाई कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	चुहावट हुने स्थानमा मर्मत गर्दै फराकिलो बनाउने (८०० मि.)
६.१.१ ०	सिमखोली ठूलीखोरिया सिंचाई योजना निर्माण	ओटा	१	४५०	०	२	११	१२	२५	०	०	१	४५०	०	०	४५०	साविक वडा नं ८	सिंचाई कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	पाईपद्वारा सिंचाई (१४०० मि.)
६.१.९	सल्लीपाखा कुनवाङ्खोला पुल निर्माण	वटा	१	३५०	५	२०	३६	३३	९४	०	०	१	३५०	०	०	३५०	साविक वडा नं ९	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	पुलवाट वारपार गर्न सकिने गरी पक्की पुल निर्माण गर्ने
६.१.९	हाईरुखोला पुल निर्माण	वटा	१	३५०	५	२०	३६	३३	९४	१	३५०	०	०	०	०	३५०	साविक वडा नं ९	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	पुलवाट वारपार गर्न सकिने गरी पक्की पुल निर्माण गर्ने
६.१.९	रिदोथानखोला पुल निर्माण	वटा	१	३५०	७	२५	४०	५०	१२२	०	०	०	०	१	३५०	३५०	साविक वडा नं ८ र ९	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	पुलवाट वारपार गर्न सकिने गरी पक्की पुल निर्माण गर्ने
६.१.९	भारवाङ्खोला पुल निर्माण	वटा	१	३५०	७	२५	४०	५०	१२२	०	०	०	०	१	३५०	३५०	साविक वडा नं ८ र ९	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	पुलवाट वारपार गर्न सकिने गरी पक्की पुल निर्माण

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
६.१.९	लाईतखोला काठेपुल निर्माण	वटा	१	३५०	७	२५	४०	५०	१२२	१	३५०	०	०	०	०	३५०	साविक वडा नं ८ र ९	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	गर्ने पुलवाट वारपार गर्न सकिने गरी पक्की पुल निर्माण गर्ने
६.१.९	खारखोला पुल निर्माण	वटा	१	३५०	०	३	३२	५६	९१	०	०	१	३५०	०	०	३५०	साविक वडा नं ७	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	पुलवाट वारपार गर्न सकिने गरी पक्की पुल निर्माण गर्ने
६.१.९	पिपलबोट पुल योजना निर्माण	वटा	१	३५०	०	३	३२	५६	९१	०	०	०	०	१	३५०	३५०	साविक वडा नं ७	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	पुलवाट वारपार गर्न सकिने गरी पक्की पुल निर्माण गर्ने
	जम्मा										२१०५		२३७५		१४५०	५९३०			
७	जलवायु परिवर्तन सचेतना अभिवृद्धि, क्षमता विकास तथा लैंगिक तथा सामाजिक समाबेसीकरण																		
७.१	जलवायु परिवर्तन ज्ञान केन्द्र स्थापना (वडा स्तरिय)	ओटा	१	५०	७	६७	८८	९९	२६१	१	५०	०	०	०	०	५०	वडा कार्यालयको भवनमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	सवै टोलका समुदायलाई जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि सुचना प्रवाह गर्ने उद्देश्यले वडा कार्यालयको भवनमा सुचना केन्द्र स्थापना गर्ने
७.२	तल्लो तटिय र माथिल्लो तटिय क्षेत्र विचको अन्तर सम्बन्ध सम्बन्धि सचेतनाका लागि होडिड बोर्ड निर्माण	ओटा	३	१५	७	६७	८८	९९	२६१	३	४५	०	०	०	०	४५	साविकका वडाहरु	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	प्रत्येक वडामा १ वटा होडिड बोर्ड

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
७.३	लापा कार्यान्वयनका लागी अभिमुखीकरण गोष्ठि	पटक	१	१०					०	१	१०	०	०	०	०	१०	वडा स्तरमा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	१ दिने अभिमुखीकरण गोष्ठि (वडाका निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरु, वडामा कार्यरत सरोकारवाला संघ संस्था, राजनितिक दल)
७.४	विपन्न महिलाहरुलाई वैकल्पिक आयमुलक क्रियाकलाप (होजेरी)	पटक	१	१८०	०	५	५	११	२१	०	०	१	१८०		०	१८०	वडा स्तरमा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	उनका विभिन्न सामागिरु वनाउने सम्बन्धि १५ दिने तालिम
७.५	विपन्न महिलाहरुलाई वैकल्पिक आयआर्जनका लागि क्रिस्टल तथा खेलौना तयारी तालिम	पटक	१	१८०	०	५	५	११	२१	०	०	०	०	१	१८०	१८०	वडा स्तरमा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	क्रिस्टल तथा खेलौना तयारी सम्बन्धि १ महिने तालिम
७.६	विपन्न महिलाहरुलाई वैकल्पिक आयमुलक क्रियाकलापका लागी वृटिक तालिम	पटक	१	२००	०	५	५	११	२१	१	२००	०	०	०	०	२००	वडा स्तरमा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	वृटिक सम्बन्धि तालिम
७.७	विपन्न महिलाहरुलाई वैकल्पिक आयमुलक क्रियाकलापका लागी सिलाई कटाई तालिम	ओटा	१०	२१०	०	५	७	९	२१	०	०	५	१०५०	५	१०५०	२१००	वडा स्तरमा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	मेशीन सहित ३ महिने आधारभुत सिलाई कटाई तालिम सञ्चालन गर्ने

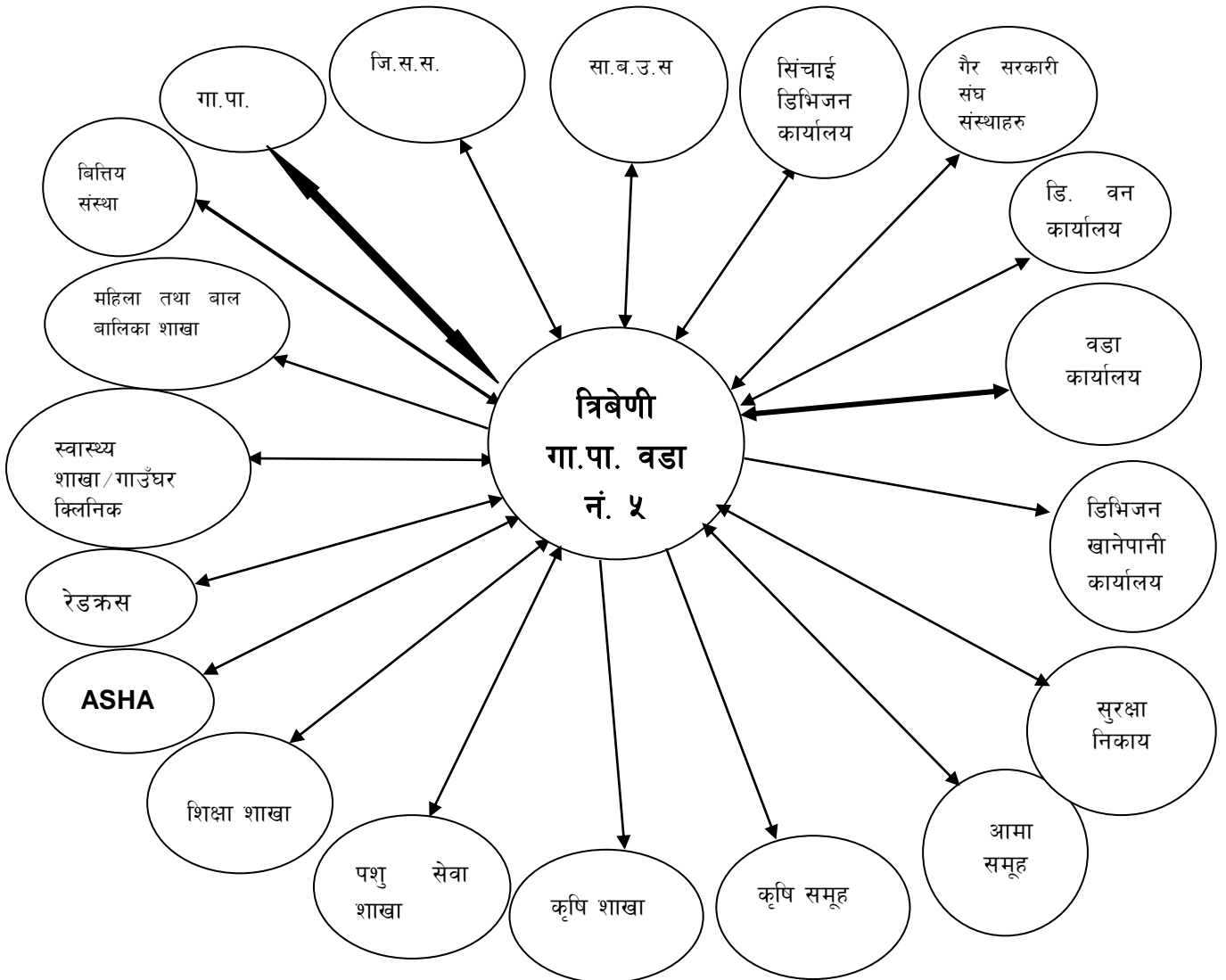
क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
७.८	अवलोकन भ्रमण	पटक	१	२००	३	७	१०	१०	३०	०	०	१	२००	०	०	२००	अनुकूलनका प्रयासहरु भएको ठाउँमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	वडाका निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरु, वडामा कार्यरत सरोकारवाला संघ संस्थाका प्रतिनिधी, बिषयगत शाखाका प्रतिनिधिहरु, कृषि समूह, वन समूह, आमा समूह, सहकारी आदी का प्रतिनिधिहरुलाई अनुकूलनका कार्य भएको स्थानको अवलोकन गराउने
७.९	महिला तथा बन्चित वर्गलाई लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धि तालिम	पटक	१	२०	०	६	८	१०	२४	१	२०	०	०	०	०	२०	वडा स्तरमा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	२ दिने तालिम, वडाबाट ६ जनाका दरले, आमा समूह, कृषि सहकारीहरु, सचेतना केन्द्र र वन समूहका प्रतिनिधीहरु
७.१०	संकटासन्न घरधुरीहरुलाई आरन सुधारमा सहयोग	पटक	३	३०	०	०	३	३	६	०	०	३	९०	०	३	९३	साबिक वडा नं. ७मा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	आरण सुधारका लागि टहरा निर्माण तथा औजार खरिदमा सहयोग
	जम्मा												३२५		१५२०	१२३३	३०७८		
८	योजना अनुगमन , मूल्यांकन तथा संस्थागत																		

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
										परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
	विकास																		
८.१	वार्षिक योजना तर्जुमा गोष्ठि	ओटा	३	१५						१	१५	१	१५	१	१५	४५	वडा स्तरमा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	वडाका निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरु, वडामा कार्यरत सरोकारवाला संघ संस्थाका प्रतिनिधी, विषयगत शाखाका प्रतिनिधीहरु, कृषि समूह, वन समूह, आमा समूह, सहकारी आदी का प्रतिनिधिहरु
८.२	सरोकारवालाहरुबाट संयुक्त अनुगमन तथा मूल्यांकन	ओटा	३	१०						१	१०	१	१०	१	१०	३०	कार्यक्रम संचालन भएका स्थानहरुमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	वडाका निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरु, वडामा कार्यरत सरोकारवाला संघ संस्थाका प्रतिनिधी, विषयगत शाखाका प्रतिनिधीहरु, कृषि समूह, वन समूह, आमा समूह, सहकारी आदी का प्रतिनिधिहरु
८.३	चौमासिक समिक्षा गोष्ठि	पटक	९	१०						३	३०	३	३०	३	३०	९०	वडा स्तरमा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	वडाका निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरु, वडामा कार्यरत सरोकारवाला संघ संस्थाका प्रतिनिधी,

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक वर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान / साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
																		विषयगत शाखाका प्रतिनिधिहरु, कृषि समूह, वन समूह, आमा समूह, सहकारी आदी का प्रतिनिधिहरु	
८.४	वडा कार्यालयको संस्थागत विकास	पटक	१	१००						१	१००	०	०	०	०	१००	वडा स्तरमा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	कम्प्युटर, प्रिन्टर, लगायत आवश्यक फर्निचर खरीद गरी वडा कार्यालयको संस्थागत विकास गर्ने
	जम्मा										१५५		५५		५५	२६५			
	कूल जम्मा										१४२२२		२००७६		१४२२३	५३६३१			

३.८ संस्थागत नक्शांकन तथा सेवा प्रदायक संस्था विश्लेषण

योजना तयार गरिसकेपछि अनुकूलन योजनाका प्राथमिकतालाई स्थानीय स्तरमा आर्थिक तथा प्राविधिक रुपमा सहयोग पुऱ्याउन सक्ने निकायहरुको पहिचान एवं ती निकायहरुबाट उपलब्ध हुने सेवाहरुको समेत विश्लेषण गरिएको थियो । यसरी जलवायु परिवर्तनका सवालमा आर्थिक, प्राविधिकको साथै सहजीकरण सहयोग पुऱ्याउन सक्ने सरकारी निकायहरुमा जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालय, गाउँपालिकाको कार्यालय, गाउँपालिका अर्न्तगत विभिन्न विषयगत शाखाहरु (कृषि शाखा, पशुसेवा शाखा, स्वास्थ्य शाखा, शिक्षा शाखा, महिला तथा बालबालिका शाखा) लगायत जिल्ला तथा फिल्ड स्थित कार्यालयहरु, गैर सरकारी संस्था तथा आयोजनाहरुमा रेडक्रस,रुकुमेली समाज विकास केन्द्र,रूपान्तरण नेपाल, आशा, सुआहारा तथा समुदायमा आधारित संघ संस्थाहरुमा सा.व.उ.स., आमा समूह, युवा क्लब आदि रहेका छन् । संस्थागत नक्शा अनुसार जिल्लामा हुने जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि हरेक क्रियाकलापहरु वडा कार्यालय र गाउँपालिकासँगको समन्वय र सहकार्यमा हुने हुँदा वडा कार्यालय र गा.पा. संग धेरै राम्रो र नजिकको सम्बन्ध रहने देखिन्छ ।

चित्र २३. त्रिबेणी गा. पा. वडा नं. ५ को संस्थागत नक्शांकन

तालिका २५. संस्थागत विश्लेषण

सेवाप्रदायक संस्था र ठेगाना	सेवा लिने विषय	सेवा लिन गरिने प्रक्रिया
वडा कार्यालय	समन्वय र सहकार्य, सल्लाह र सुझाव, सिफारिस	निवेदन तथा योजना प्रस्तुत
गाउँपालिकाको कार्यालय	आर्थिक सहयोग, समन्वय र सहकार्य, सल्लाह र सुझाव, सिफारिस	योजना तर्जुमामा आमन्त्रण, निवेदन तथा योजना प्रस्तुत
जि.स.स.को कार्यालय	आर्थिक सहयोग र सहकार्य	योजना प्रस्तुत, निवेदन
शिक्षा शाखा	विद्यालय निर्माण तथा मर्मत, छात्रवृत्ति, विद्यालयका लागि आवश्यक सामग्रीहरु, शिक्षकहरुका लागि तालिम	योजना प्रस्तुत, वि.व्य.स.को निर्णय र निवेदन
स्वास्थ्य शाखा	उपस्वास्थ्य चौकी स्थापना र स्तर वृद्धि, स्वास्थ्य शिविर, गाउँघर क्लिनिकको स्तर वृद्धि,	सम्पर्क, समन्वय, निवेदन
महिला तथा बालबालिका शाखा	महिला सशक्तिकरणका लागि तालिम, समूह गठन, आयआर्जन सम्बन्धी कार्यक्रमहरु	सम्पर्क, समन्वय, निवेदन
पशु सेवा शाखा	पशुमा लागेको रोगको बारे जानकारी तथा प्रशिक्षण, समूह गठन र सबलीकरण	निवेदन
कृषि शाखा	कृषि सम्बन्धी प्राविधिक सहयोग, बीउविजन, कृषि सम्बन्धी तालिम, कृषक समूह गठन र सबलीकरण	योजना प्रस्तुत, कृषक समूहको निवेदन
सा.व.उ.स.	उपभोक्ताहरुलाई आवश्यक काठ, घाँस, दाउरा उपलब्ध गराउने तथा विपन्नहरुलाई आय आर्जनका लागि सहयोग गर्ने	निवेदन
डिभिजन वन कार्यालय	सा.व.उ.स. गठन र दर्ता, वन व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम र प्राविधिक सहयोग, गैर काष्ठ वन पैदावार सम्बन्धी तालिम र प्राविधिक सहयोग, आयआर्जनका क्रियाकलापहरुका लागि आर्थिक सहयोग	सावउसको बार्षिक योजना पेश, सावउसको निर्णय र निवेदन पेश, सम्पर्क र समन्वय
डिभिजन सिंचाई कार्यालय	कुलो, नहर निर्माण, पाईप सहयोग,	योजना प्रस्तुत, निवेदन, सम्पर्क, समन्वय
डिभिजन खानेपानी कार्यालय	खानेपानीको लागि आवश्यक प्राविधिक सहयोग, पाईप, टंकी, धारा निर्माणका सामग्री सहयोग, चर्पी निर्माणका लागि प्यान सेट, सिमेन्ट, सरिया, पाईप सहयोग	योजना प्रस्तुत, उपभोक्ता समिति गठन गरी निवेदन पेश, सम्पर्क र समन्वय
सुरक्षा निकाय	राहत तथा तथा उद्धारको सहयोग, सुरक्षा	उद्धारको लागि अनुरोध निवेदन
वित्तिय संस्थाहरु	बचत तथा ऋण	सम्पर्क समन्वय, निवेदन
कृषि समूह	समूहका सदस्यहरुको क्षमता विकास, सशक्तिकरण	छलफल, बैठक
आमा समूह	समूहका सदस्यहरुको क्षमता विकास, सशक्तिकरण	छलफल, बैठक
पहाडी किसानका लागि अनुकूलन आयोजना	स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजन तयारी तथा कार्यान्वयनमा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग	लामा समूह निर्माण, निवेदन, सम्पर्क, समन्वय

३.९ स्थानीय तहको योजना प्रक्रियामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना समायोजन

नेपाल सरकारको स्थानीय तहको वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा प्रक्रियाका ७ चरणहरू: १) संघ तथा प्रदेशबाट वित्तीय हस्तान्तरणको खाका र मार्गदर्शन प्राप्ति, २) श्रोत अनुमान र कूल बजेट सीमा निर्धारण, ३) बस्ती/टोल स्तरबाट योजना छनौट, ४) वडा स्तरीय योजना प्राथमिकिकरण, ५) एकिकृत बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा, ६) गाउँ/नगर कार्यपालिकाको बैठकबाट बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृती गरि सभामा पेश गर्ने र ७) गाउँ/नगर सभाको बैठकमा बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृतिका चरणहरू मध्ये चरण नं. ३ बाट शुरु भई पछिका चरणहरूमा समायोजन गरी यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनालाई अनुमोदन गराई मुल प्रवाहीकरण गरिने छ । यस कार्ययोजना जलवायु परिवर्तनसंग सम्बन्धित संवेदनशील विषयगत क्षेत्रहरू: कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, जलश्रोत तथा उर्जा, मानव स्वास्थ्य, जलवायु जन्य प्रकोप तथा पूर्वाधार विकास अन्तर्गतका अनुकूलनका कार्यक्रमहरू, स्थानीय तहको क्षेत्रगत विकास १) आर्थिक विकास, २) सामाजिक विकास, ३) पूर्वाधार विकास, ४) वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन र ५) संस्थागत विकास तथा सेवा प्रवाह क्षेत्रहरूमा एकिकृत एवं समायोजन गर्न सकिने छ । यस बाहेक वडा तथा गाउँपालिका अन्तर्गत क्रियाशील अन्य नीजि, सरकारी तथा गैर सरकारी संस्थाहरू र दातृ निकायहरूको वार्षिक तथा आवधिक योजनाहरूबाट यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको पनि आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग हुनेछ । त्यस्तै गरेर संघीय तथा प्रादेशिक सरकारहरूको तहबाट पनि सहयोग हुनेछ । पहाडी साना किसानको लागि अनुकूलन आयोजनासंग सम्बन्धित कार्यक्रमहरूमा पनि दुवै आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग हुनेछ ।

३.१० स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन

यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन यस त्रिवेणी गाउँपालिकाको समन्वयनमा यस वडाको वडा अध्यक्षको नेतृत्वदायी भूमिका हुनेछ छ । यसको लागि वडा अध्यक्ष को अध्यक्षता बहुसरोकारवाला समिति गठन गर्न सकिनेछ । सो समितिको मातहतमा यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाका योजनाहरू सेवा प्रदायक संस्था तथा निकायहरू, विषयगत शाखा तथा कार्यालयहरूले पनि आ-आफ्नो प्रकृया तथा कार्यविधि अनुसार कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सहयोग गर्नेछन् । पहाडी साना किसानको लागि अनुकूलन आयोजनाबाट सहयोग हुने कार्यक्रमहरू यसै आयोजनाको कार्यविधि अनुसार सोभ्रै समुदायमा स्थापित भई क्रियाशील रहेका विधिवत दर्ता भएका समूह, संस्था, क्लव तथा उपभोक्ता समितिहरू मार्फत कार्यान्वयन गरिनेछ । योजना कार्यान्वयन हुनु पूर्व कार्यान्वयनका लागि आवश्यक विस्तृत वजेट तयार गरी उपभोक्ता समिति, समूह र क्लवहरूसंग सहमति एवं सम्झौता गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । उक्त कार्यान्वयन गर्ने समितिहरूले कार्यक्रम कार्यान्वयन पूर्व सम्बन्धित लाभान्वित वर्ग समक्ष विस्तृत योजना तथा बजेट विवरण प्रस्तुत गर्नु पर्नेछ ।

यस योजनामा अन्य सरोकारवाला निकायहरूको सहयोग पनि आवश्यक पर्ने हुनाले सरोकारवाला निकायको वार्षिक योजनामा समावेश गर्नका लागि जिल्ला समन्वयन समिति तथा गाउँपालिका मार्फत पहल गरिनेछ । विस्तृत कार्यान्वयनको लागि सम्बन्धित व्यक्ति, संस्था निकायहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरी वाह्य श्रोतहरूको समेत पहिचान र परिचालन गरिनेछ ।

३.११ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको प्रगति समिक्षा, अनुगमन तथा मूल्यांकन

वडा तहमा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयनको प्रगति र परिणाम सम्बन्धी सूचना तथा प्रमाणहरूको संकलन र मूल्यांकन गर्न वडा अध्यक्षका अध्यक्षता गठित बहुसरोकारवाला समितिलाई नै परिचालन गरिनेछ । अनुकूलन कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनमा भएको प्रगतिहरूको समिक्षा नियमित रूपमा गरिनेछ । यसका लागि वार्षिक योजना तर्जुमा गोष्ठी र समिक्षा गोष्ठी सबै सरोकारवालाहरूको सहभागितामा संचालन गरिनेछ ।

समितिबाट कार्यक्रमको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न स्थलगत अनुगमन समेत गरिनेछ । समिक्षा गोष्ठी एवं स्थलगत अनुगमनबाट लापा कार्यान्वयनमा प्राप्त भएका प्रतिफल मूल्यांकन गरि सिकाईहरूको आदान प्रदान गरिनेछ । यसै गरी समय-समयमा जिल्ला स्तरमा रहेका सयन्त्रहरूबाट पनि संयुक्त अनुगमन गरी प्राविधिक स्तरको पृष्ठपोषण वडालाई प्राप्त हुनेछ । यसका अतिरिक्त अनुकूलन योजना कार्यान्वयन र अनुगमनबाट आएका नतिजा, प्रगति र उपलब्धीहरू जिल्ला र गाउँपालिकामा हुने विभिन्न फोरमहरूमा प्रस्तुत गरी पृष्ठपोषण लिईनेछ । यसबाट लापा कार्यान्वयनको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुग्नेछ । यसरी नै लापा कार्यान्वयनबाट प्राप्त उपलब्धी र नतिजाहरूको प्रगति विवरण र घटनाको विस्तृत अध्ययन गरी प्रकाशन तथा प्रसारण गरिनेछ । समय-समयमा केन्द्रिय तथा क्षेत्रिय अनुगमन समितिहरूबाट पनि अनुगमन तथा मूल्यांकन गरिनेछ ।

समुदाय तहमा सहभागितात्मक स्वःअनुगमन पद्धतिलाई प्राथमिकता दिईनेछ । यसका लागि उपभोक्ता समूह तथा समितिहरूले कार्यक्रमको शुरुवातमा र सपन्न भए पश्चात सार्वजनिक लेखा परिक्षण गर्नेछन् । लापा तयारीको क्रममा तयार गरिएको विभिन्न विधिहरूको विश्लेषणलाई आधार मानी तुलनात्मक रूपमा विश्लेषण गरिनेछ । यसरी सहभागितामूलक जलवायु परिवर्तन सम्बेदनशिल सम्पन्नता स्तरीकरण विधिबाट पुनः वडा स्तरमा घरघुरीहरूको लेखाजोखा गरी तुलनात्मक अध्ययन गरिनेछ । यसबाट समुदाय स्वयंले संकटासन्नताको अवस्था विश्लेषण गर्न सक्नेछन् ।

अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयनको क्रममा आयव्ययको विवरण तथा सम्बन्धित अभिलेखहरू पारदर्शी रूपमा राख्नु पर्नेछ साथै गाउँपालिकाको कार्यालय, वडा कार्यालय र सम्बन्धित समूहबाट स्वःअनुगमन मूल्यांकन गरिनुका साथै सहयोगी निकायहरूसंग संयुक्त रूपमा समेत कार्यक्रमको नियमित अनुगमन तथा मूल्यांकन गरिनेछ । कार्यक्रम सम्पादन पश्चात सम्बन्धित क्रियाकलापको सार्वजनिक लेखा परिक्षण तथा सार्वजनिक सुनुवाई गरिने छ । कार्यक्रम संचालनको क्रममा कार्यक्रम गुणस्तरीय तथा उद्देश्यमूलक बनाउन सम्बन्धित लाभान्वित वर्ग तथा सम्बन्धित सरोकारवाला संस्थाहरूको सुझावलाई सम्बोधन गरिनेछ ।

तालिका २६. अनुगमन योजना

अनुगमनका तहहरू	किन	कसले	कहिले	कसरी
समुदाय तहका अनुगमन (क्रियाकलापहरूको तहमा)	<ul style="list-style-type: none"> पारदर्शिता र अपनत्व कायम गर्न । अनुकूलन कार्यहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> समुदाय स्तरिय अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति 	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रम संचालन पूर्व, संचालनको क्रममा र सम्पन्न भएको १ महिना भित्र (हरेक कार्यक्रममा) 	सार्वजनिक लेखा परिक्षण, स्वःअनुगमन तथा मूल्यांकन, होर्डिग बोर्ड मार्फत ।
वडा/गाउँपालिका तहका अनुगमन (प्रक्रिया र प्रगतिहरू तहमा)	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रमको गुणस्तर कायम गर्न । योजना र प्रगतिका लेखाजोखा गर्न । कार्यक्रमको प्रभावकारिता वृद्धि गर्दै समयमा सम्पन्न गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> वडा स्तरिय अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति गाउँपालिका स्तरिय अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति 	<ul style="list-style-type: none"> अर्धवार्षिक रूपमा (पौष र असारमा) चौमासिक चौमासिक नियमित वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> समिक्षा तथा योजना तर्जुमा बैठक तथा गोष्ठी फिल्ड अनुगमन भ्रमण । संकटासन्न वर्गहरूसंग अन्तरक्रिया । फोटो तथा घटना अध्ययनको संकलन । वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन ।
जिल्ला तहका अनुगमन (नतिजाहरू र उपलब्धी तहमा)	<ul style="list-style-type: none"> लापाका उपलब्धीहरू र नतिजाहरू सुनिश्चित गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> जिल्ला समन्वय समिति, सहयोगी संस्थाहरू । 	<ul style="list-style-type: none"> अर्धवार्षिक अर्धवार्षिक वार्षिक 	<ul style="list-style-type: none"> संयुक्त अनुगमन । समिक्षा तथा सेयरिङ्ग गोष्ठी तथा बैठक । घटना अध्ययनको

अनुगमनका तहहरु	किन	कसले	कहिले	कसरी
	<ul style="list-style-type: none"> राम्रा अभ्यासहरुको अनुशरण, थप विस्तार र मूल प्रवाहीकरण गर्न । 			संगालो प्रकाशन ।
			२ वर्षमा	सहभागितामूलक संकटासन्नता विश्लेषण ।
			वार्षिक	प्रगति प्रतिवेदन प्रकाशन।

सन्दर्भ सामाग्री:

- राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति २०६७
- राष्ट्रिय अनुकुलन कार्ययोजना (नापा) २०६७
- स्थानिय अनुकुलन कार्ययोजना संरचना (लापा फ्रेमवर्क) २०६७
- राष्ट्रिय जनगणना प्रतिवेदन, २०६८
- जिल्ला वस्तुगत विवरण, रुकुम २०७२
- सुदृढ लापा मार्गदर्शन, ASHA २०७४
- GIS based Khara Muru Sub-watershed Assessment Report, ASHA, 2018.

अनुसूचीहरू

अनुसूची १. स्थानीय अनुकूलन योजना तयारी गोष्ठी (३ दिने)का सहभागीहरू

क्र.सं.	सहभागीको नाम	कार्यालय/आबद्ध संस्थाको नाम	पद	लिंग	जातजाति
१	खडक बहादुर घर्तिमगर	वडा कार्यालय	अध्यक्ष	पुरुष	जनजाती
२	बिर्मी के.सी.	वडा कार्यालय	सदस्य	महिला	बा/क्षे/ठ
३	खडक बहादुर बि.क.	वडा कार्यालय	वडा सदस्य	पुरुष	दलित
४	भिमबहादुर खडका	वडा कार्यालय	सचिव	पुरुष	बा/क्षे/ठ
५	पुर्णसिड वली	साविक वडा नं. ९	समाजसेवी	पुरुष	बा/क्षे/ठ
६	कर्ण बहादुर वली	गोगनपानी सा.ब.उ.स.	अध्यक्ष	पुरुष	बा/क्षे/ठ
७	सुस्मा वली	स्वास्थ्य आममा समुह	अध्यक्ष	महिला	बा/क्षे/ठ
८	गिता पुन	स्वास्थ्य	म. स्वयमसेविका	महिला	जनजाती
९	कविता बोहरा वली	साविक वडा नं. ९	सहभागी	महिला	बा/क्षे/ठ
१०	दिलेन्द्र वली	नमुना आधारभुत विद्यालय	शिक्षक	पुरुष	बा/क्षे/ठ
११	बिमला वली	श्रृजनशिल कृषि समुह	सचिव	महिला	बा/क्षे/ठ
१२	सुस्मा घर्ती	स्वास्थ्य आमा समुह	अध्यक्ष	महिला	जनजाती
१३	मोहन कुमार वली	साविक वडा नं. ७	सहभागी	पुरुष	बा/क्षे/ठ
१४	देवि सुनार	स्वास्थ्य आमा समुह	सदस्य	महिला	दलित
१५	धनि खडका	स्वास्थ्य आमा समुह	सदस्य	महिला	बा/क्षे/ठ
१६	चित्रबहादुर सुनार	बिद्या विकास मा.वि.	शिक्षक	पुरुष	दलित
१७	पुस्पा वली	साविक वडा नं. ९	म. स्वयमसेविका	महिला	बा/क्षे/ठ
१८	टिका वली	स्वास्थ्य आमा समुह	सदस्य	महिला	बा/क्षे/ठ
१९	तुलसा के.सी.	स्वास्थ्य आमा समुह	सदस्य	महिला	बा/क्षे/ठ
२०	बिष्णु महर	दलित उत्थान कृषि समुह	अध्यक्ष	महिला	दलित
२१	बिपना डाँगी	साविक वडा नं. ७	सहभागी	महिला	क्षेत्री
२२	दिपा खडका	साविक वडा नं. ८	म. स्वयमसेविका	महिला	बा/क्षे/ठ
२३	ललिता वली	ज्ञान परिवर्तन कृषि समुह	उपाध्यक्ष	महिला	बा/क्षे/ठ
२४	खुमबहादुर के.सी.	जनस्थापना आ.वि.लाईत	शिक्षक	पुरुष	बा/क्षे/ठ
२५	चन्द्रकली बि.क.	त्रिवेणी गा.पा.वडा नं. ५	वडा सदस्य	महिला	दलित
२६	लक्ष्मी महर	साविक वडा नं. ८	सहभागी	महिला	दलित

क्र.सं.	सहभागीको नाम	कार्यालय/आबद्ध संस्थाको नाम	पद	लिंग	जातजाति
२७	मनोज वली	साविक वडा नं. ८	कृषक	पुरुष	बा/क्षे/ठ
२८	राम बहादुर बि.क.	त्रिवेणी गा.म.पा. वडा नं. ५	शि.अ.स.अध्यक्ष	पुरुष	दलित
२९	सम्भना के.सी.	साविक वडा नं. ९	कृषक	महिला	बा/क्षे/ठ
३०	देउराम कामी	भोकाधुरी सा.व.	चौकीदार	पुरुष	दलित
३१	महेश बुढाथोकी	रूपान्तरण नेपाल	लापा सहजकर्ता	पुरुष	बा/क्षे/ठ
३२	देउकुमार बोहरा	रूपान्तरण नेपाल	लापा सहजकर्ता	पुरुष	बा/क्षे/ठ
३३	सरोज के.सी.	रूपान्तरण नेपाल	जे सि अफिसर	पुरुष	बा/क्षे/ठ
३४	नबिन कुमार शर्मा	रूपान्तरण नेपाल	कृषि अधिकृत	पुरुष	बा/क्षे/ठ
३५	बम बहादुर ओली	रूपान्तरण नेपाल	जलवायु परिवर्तन अधिकृत	पुरुष	बा/क्षे/ठ

अनुसूची २. संकटासन्न घरधुरीहरूको विवरण

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
१	ग्याम ब. पुन	बनमाली पुन	खारा	७	१	२	३	३	V2	तलगाउँ
२	विनोद बुढाथोकी	विष्णु बुढाथोकी	खारा	७	१	३	२	३	V2	तलगाउँ
३	धन ब. परियार	तुलसा परियार	खारा	७	१	१	५	२	V2	तलगाउँ
४	रन ब. ओली	भुलकी ओली	खारा	७	१	३	४	७	V2	तलगाउँ
५	कविराम डाँगी	धनमाया डाँगी	खारा	७	१	३	३	३	V2	तलगाउँ
६	जयराम पुन	नौनी पुन	खारा	७	१	२	४	६	V2	तलगाउँ
७	केशर ओली	लिला ओली	खारा	७	१	३	३	६	V3	खल्ती
८	सुरे ओली	केशरी ओली	खारा	७	१	३	४	४	V3	खल्ती
९	नेत्र ब. सुनार	गन्वि सुनार	खारा	७	१	१	५	३	V3	दबाड
१०	उदिराम कामी	मैसरी कामी	खारा	७	१	१	४	३	V3	दबाड
११	डिल्ली ब. कामी	मैती कामी	खारा	७	१	१	७	४	V3	उपलडेरा
१२	बालकृष्ण घर्ति	नासरी घर्ति	खारा	७	१	२	४	२	V3	तलगाउँ
१३	टेक ब. सुनार	सन्तली सुनार	खारा	७	१	१	३	३	V3	सुनार टोल
१४	खिम ब. घर्ति मगर	सुस्मा घर्ति	खारा	७	१	२	१	३	V3	तलगाउँ
१५	नन्दराम पुन	मनिषा पुन	खारा	७	१	२	४	१	V3	तलगाउँ
१६	गणेश सुनार	कमला सुनार	खारा	७	१	१	३	२	V3	सुनार टोल
१७	अनिल सुनार	अमृता सुनार	खारा	७	१	१	४	३	V3	सुनार टोल
१८	विर ब. सुनार	प्रमिला सुनार	खारा	७	१	१	२	२	V3	खल्डाडा
१९	छविीलाल ओली	शान्ति ओली	खारा	७	१	३	४	१	V3	खल्ती
२०	अम्मर के सी	भिम ब. ओली छोरा	खारा	७	१	३	७	७	V3	तलगाउँ
२१	अम्मर घर्ति	पुस्या घर्ति	खारा	७	१	२	२	२	V3	तलगाउँ
२२	कर्ण ब. सुनार	मुवा सुनार	खारा	७	१	१	२	२	V3	सुनार टोल
२३	खडक घर्ति मगर	उर्मिला घर्ति मगर	खारा	७	१	२	३	४	V3	सुनार टोल
२४	विजराम वि क	लालसरी वि क	खारा	७	१	१	५	२	V3	सुनार टोल
२५	जोग ब. पुन	सुमित्रा पुन	खारा	७	१	२	२	१	V3	सुनार टोल
२६	दुर्ग ब. ओली	नौसरी ओली	खारा	७	१	३	४	३	V3	सुनार टोल
२७	गन ब. सुनार	धनसरा सुनार	खारा	७	१	१	२	२	V3	सुनार टोल
२८	कर्ण ब. सुनार	रमिता सुनार	खारा	७	१	१	३	३	V3	सुनार टोल
२९	हर्क ब. परियार	मनकुमारी परियार	खारा	७	१	१	३	५	V3	भुल्का
३०	बलराम परियार	दमसरि परियार	खारा	७	१	१	२	२	V3	भुल्का
३१	राजु परियार	चन्द्र परियार	खारा	७	१	१	४	१	V3	भुल्का
३२	कर्ण ब. ओली	सिता ओली	खारा	७	१	३	६	३	V3	भुल्का
३३	किरण डाँगी	भ्रिमा डागी	खारा	७	१	३	३	४	V3	भुल्का
३४	इन्द्र ब. डाँगी	पानसरी डागी	खारा	७	१	३	३	३	V3	भुल्का
३५	डिल ब. डाँगी	खिमसरा डाँगी	खारा	७	१	३	३	२	V3	भुल्का

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
३६	प्रकाश खत्री	सिता खत्री	खारा	७	१	३	६	४	V3	तलिगाउँ
३७	सिताराम पुन	तुम्बा पुन	खारा	७	१	२	४	४	V3	तलिगाउँ
३८	खल ब. घर्ति	निर्मला घर्ति	खारा	७	१	२	१	१	V3	तलिगाउँ
३९	शेर ब. घर्ति	रमिता घर्ति	खारा	७	१	२	३	२	V3	तलिगाउँ
४०	सर्वजित परिवार	रविता परिवार	खारा	७	१	१	३	२	V3	दमाई टोल
४१	टुम ब. घर्ति	रुपा घर्ति	खारा	७	१	२	३	४	V3	तलिगाउँ
४२	मैत ब. वि क	भिमा वि क	खारा	७	१	१	३	५	V3	तलिगाउँ
४३	विनाराम परिवार	मन्जु परिवार	खारा	७	१	१	२	४	V3	दमाई टोल
४४	गणेश दमाई	गिता दमाई	खारा	७	१	१	२	५	V3	तलिगाउँ
४५	सरज दमाई	राधा दमाई	खारा	७	१	१	२	२	V3	खल्डाडा
४६	प्रेम घर्ति	पुर्ण कुमारी घर्ति	खारा	७	१	२	३	३	V3	तलिगाउँ
४७	खम्मरसिं सुनार	ओमकला सुनार	खारा	७	१	१	३	५	V3	तलिगाउँ
४८	डिल्ली घर्ति	उर्मिला घर्ति	खारा	७	१	२	५	६	V3	तलिगाउँ
४९	तविलाल घर्ति	प्रज्वला घर्ति	खारा	७	१	२	१	२	V3	तलिगाउँ
५०	गुमानसिं पुन	धनि पुन	खारा	७	१	२	२	२	V3	तलिगाउँ
५१	गोविन्द घर्ति	कल्पना घर्ति	खारा	७	१	२	३	२	V3	तलिगाउँ
५२	पुर्ण ब. पुन	हिरा पुन	खारा	७	१	२	२	२	V3	तलिगाउँ
५३	टेक ब. पुन	सिता पुन	खारा	७	१	२	३	२	V3	तलिगाउँ
५४	नन्दराम घर्ति	जिरा घर्ति	खारा	७	१	२	३	३	V3	तलिगाउँ
५५	जयमान घर्ति	हृद कुमारी घर्ति	खारा	७	१	२	१	२	V3	तलिगाउँ
५६	जय ब. घर्ति	पम्फा घर्ति	खारा	७	१	२	५	४	V3	तलिगाउँ
५७	सिताराम दमाई	पवित्रा दमाई	खारा	७	१	१	६	४	V3	तलिगाउँ
५८	कर्ण ब. ओली	भद्रकलि ओली	खारा	७	१	३	२	१	V3	खन्ती
५९	यज्ञ ब. ओली	विष्णु ओली	खारा	७	१	३	२	२	V3	खन्ती
६०	भुमि पुन	वृदिकली पुन	खारा	७	१	२	४	१	V3	तलिगाउँ
६१	पुर्भान सुनार	देउमा सुनार	खारा	७	१	१	४	४	V3	तलिगाउँ
६२	गणेश सुनार	धनसरी सुनार	खारा	७	१	१	३	२	V3	तलिगाउँ
६३	लाल ब. डाँगी	विमला डाँगी	खारा	७	१	३	२	३	V3	तलिगाउँ
६४	देउकुमार सुनार	गिता सुनार	खारा	७	१	१	४	२	V3	खल्डाडा
६५	टेक ब. डाँगी	रत्नकला डाँगी	खारा	७	१	३	१	४	V3	खल्डाडा
६६	प्रेम ब. डाँगी	कल्पना डाँगी	खारा	७	१	३	१	३	V3	खल्डाडा
६७	लालसिं के सी	पवित्रा के सी	खारा	७	१	३	३	१	V3	खल्डाडा
६८	चित्र ब. सुनार	विमला सुनार	खारा	७	१	१	२	२	V3	भुल्का
६९	गणेश ओली	टिका ओली	खारा	७	१	३	३	२	V3	खल्डाडा
७०	जोग ब. पुन	गिता पुन	खारा	७	१	२	२	२	V3	खल्डाडा
७१	गणे कामी		खारा	७	१	१	३	५	V3	उपलडेरा
७२	धन ब. वि.क.		खारा	७	१	१	१	४	V3	कोरोखोरया

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
७३	मिलन कुमार वि.क.	सुनिता वि.क.	खारा	७	१	१	३	२	V3	उपलडेरा
७४	गोवर्धन कामी	धनमाली कामी	खारा	७	१	१	२	२	V3	दबाड
७५	भुपे ओली	ज्योती ओली	खारा	७	१	३	४	३	V4	तलिगाउँ
७६	प्रेम चन्द	भिमा चन्द	खारा	७	१	३	३	२	V4	खल्डाडा
७७	ठान ब. घर्ति		खारा	७	१	२	०	१	V4	खल्ती
७८	दशरथ परियार	ज्योतिका परियार	खारा	७	१	१	४	२	V4	तलिगाउँ
७९	चित्र ब. सुनार	ढोलेनी सुनार	खारा	७	१	१	२	४	V4	खल्ती
८०	टंकराज कामी	चन्द्रकली कामी	खारा	७	१	१	३	३	V4	खल्डाडा
८१	राम ब. कामी	नौमति कामी	खारा	७	१	१	२	३	V4	तलिगाउँ
८२	जोख सुनार	रसमाली सुनार	खारा	७	१	१	३	२	V4	दबाड
८३	अहिभाने सुनार	अमृति सुनार	खारा	७	१	१	३	६	V4	दबाड
८४	विसराम कामी	लालसरी कामी	खारा	७	१	१	६	४	V4	दबाड
८५	धनिराम कामी	रुपसिला कामी	खारा	७	१	१	७	४	V4	दबाड
८६	पुर्भान सुनार	तिली सुनार	खारा	७	१	१	३	३	V4	दबाड
८७	सार्की दमाई	आइती सुनार	खारा	७	१	१	७	२	V4	दबाड
८८	केशर ब. कामी	खिमसरी कामी	खारा	७	१	१	६	३	V4	उपलडेरा
८९	गण ब. कामी	टिका कामी	खारा	७	१	१	४	३	V4	दबाड
९०	परिम घर्ति छोरा	पवित्रा घर्ति आमा	खारा	७	१	२	२	१	V4	दबाड
९१	सुनिल परियार	दुर्गि परियार	खारा	७	१	१	१	२	V4	दबाड
९२	पहल ब. परियार	प्रेमा परियार	खारा	७	१	१	१	२	V4	तलिगाउँ
९३	धन ब. डाँगी	डिलसरा डाँगी	खारा	७	१	३	५	५	V4	भुल्का
९४	अरुण घर्ति	तिलम घर्ति	खारा	७	१	२	२	१	V4	तलिगाउँ
९५	षडानन्द घर्ति	सिता घर्ति	खारा	७	१	२	२	२	V4	तलिगाउँ
९६	अमर ब. कामी	देउसरा कामी	खारा	७	१	१	२	३	V4	उपलडेरा
९७	गोविन्द कामी	नविना कामी	खारा	७	१	१	१	२	V4	उपलडेरा
९८	रन्जित वि क	विर्मा वि क	खारा	७	१	१	४	४	V4	उपलडेरा
९९	धनसिङ सुनार	कमला सुनार	खारा	७	१	१	१	३	V4	सुनार टोल
१००	अमर सुनार	लक्ष्मी सुनार	खारा	७	१	१	३	४	V4	सुनार टोल
१०१	पुर्ण सुनार	विर्मा सुनार	खारा	७	१	१	४	३	V4	सुनार टोल
१०२	सर्पे सुनार	आइती सुनार	खारा	७	१	१	५	५	V4	सुनार टोल
१०३	धन ब. वि क	रति वि क	खारा	७	१	१	४	२	V4	सुनार टोल
१०४	खम्मे वि क	आशा वि क	खारा	७	१	१	४	४	V4	सुनार टोल
१०५	सहविर सुनार	सरिता सुनार	खारा	७	१	१	४	२	V4	सुनार टोल
१०६	शेर ब. सुनार	देवि सुनार	खारा	७	१	१	३	२	V4	सुनार टोल
१०७	दल ब. सुनार	मनकला सुनार	खारा	७	१	१	१	२	V4	भुल्का
१०८	रिम ब. परियार	सर्मिला परियार	खारा	७	१	१	१	२	V4	भुल्का
१०९	राम ब. ओली	पार्वता ओली	खारा	७	१	३	४	३	V4	भुल्का

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
११०	टोप व. डाँगी	गन व. डाँगी	खारा	७	१	३	८	९	V4	भुल्का
१११	गुमानसिं परियार	सशिला परियार	खारा	७	१	१	३	२	V4	भुल्का
११२	गोविन्द सुनार	गिता सुनार	खारा	७	१	१	१	३	V4	भुल्का
११३	इन्द्र व. डाँगी	तुलसा डाँगी	खारा	७	१	३	२	३	V4	भुल्का
११४	पल व. डाँगी	देवि डाँगी	खारा	७	१	३	४	३	V4	भुल्का
११५	नन्दराम डाँगी	मनकुमारी डाँगी	खारा	७	१	३	२	३	V4	भुल्का
११६	पूर्णसिङ वि क	जैमति वि क	खारा	७	१	३	३	३	V4	भुल्का
११७	गन व. डाँगी	विपना डाँगी	खारा	७	१	३	१	२	V4	भुल्का
११८	पूर्णसिङ वि क	अनिता वि क	खारा	७	१	१	४	३	V4	भुल्का
११९	तिलक पुन	चन्द्रकुमारी पुन	खारा	७	१	२	३	२	V4	भुल्का
१२०	कुविर पुन	सुसिला पुन	खारा	७	१	२	५	२	V4	भुल्का
१२१	कमानसिङ डाँगी	उमा डाँगी	खारा	७	१	३	४	१	V4	भुल्का
१२२	कालुराम डाँगी	कवली डाँगी	खारा	७	१	३	३	१	V4	भुल्का
१२३	नन्दराम डाँगी	कमला डाँगी	खारा	७	१	३	३	१	V4	भुल्का
१२४	गणेश पुन	निर्मला पुन	खारा	७	१	२	२	१	V4	भुल्का
१२५	राम व. पुन	करेस्मा पुन	खारा	७	१	२	३	१	V4	भुल्का
१२६	विर व. के सी	पवित्रा के सी	खारा	७	१	३	३	३	V4	भुल्का
१२७	नन्दराम डाँगी	राधिका डाँगी	खारा	७	१	३	३	३	V4	भुल्का
१२८	खलविर डाँगी	लालसरी डाँगी	खारा	७	१	३	१	४	V4	भुल्का
१२९	दौलत डाँगी	भुमी डाँगी	खारा	७	१	३	३	३	V4	भुल्का
१३०	अमर डाँगी	मनिषा डाँगी	खारा	७	१	३	२	३	V4	भुल्का
१३१	चन्द्र व. के सी	कमला के सी	खारा	७	१	३	३	२	V4	भुल्का
१३२	तेजविर घर्ति मगर	टिका घर्ति	खारा	७	१	२	५	४	V4	तलिगाउँ
१३३	नरेन्द्र कामी महर	रुपसिला कामी	खारा	७	१	१	४	२	V4	उपलडेरा
१३४	खडक कामी	विष्णु कामी	खारा	७	१	१	१	४	V4	उपलडेरा
१३५	टेक व. कामी	तुलसा कामी	खारा	७	१	१	४	२	V4	उपलडेरा
१३६	गोपाल कामी	सुनकला कामी	खारा	७	१	१	५	४	V4	उपलडेरा
१३७	राजु वि क	अस्माली वि क	खारा	७	१	१	२	३	V4	उपलडेरा
१३८	दिपेन्द्र सुनार	रेणुका सुनार	खारा	७	१	१	१	३	V4	उपलडेरा
१३९	हिरा व. चन्द्र	डिलसरा चन्द्र	खारा	७	१	३	२	२	V4	खल्डाडा
१४०	अमृत दमाई	मनकली दमाई	खारा	७	१	१	५	३	V4	खल्डाडा
१४१	दिपेन्द्र दमाई	हिरा दमाई	खारा	७	१	१	४	२	V4	दमाई टोल
१४२	भुपे दमाई	मनसरा दमाई	खारा	७	१	१	१	१	V4	दमाई टोल
१४३	खिम व. दमाई	खिमाली दमाई	खारा	७	१	१	२	५	V4	दमाई टोल
१४४	अशोक दमाई	भरणा दमाई	खारा	७	१	१	१	३	V4	दमाई टोल
१४५	नरविरे सुनार	कष्णी सुनार	खारा	७	१	१	३	३	V4	दमाई टोल
१४६	डम्बर कामी	रुपसिला कामी	खारा	७	१	१	१	३	V4	उपलडेरा

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साविकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
१४७	रन ब. कामी	विष्णु कामी	खारा	७	१	१	३	४	V4	उपलडेरा
१४८	राम ब. कामी	दिपा कामी	खारा	७	१	१	१	४	V4	उपलडेरा
१४९	खलविर कामी	दिपा कामी	खारा	७	१	१	२	२	V4	उपलडेरा
१५०	कृष्ण ब. कामी	रेजिना कामी	खारा	७	१	१	३	१	V4	उपलडेरा
१५१	बल ब. कामी	खल कामी	खारा	७	१	१	१	२	V4	उपलडेरा
१५२	भिम ब. सुनार	शसिला सुनार	खारा	७	१	१	३	३	V4	खल्डाडा
१५३	तुल ब. घर्ति	सरिता घर्ति	खारा	७	१	२	३	४	V4	तलिगाउँ
१५४	डिल्ली वि. क	पार्कली वि क	खारा	७	१	१	५	२	V4	दवाड
१५५	दल ब. वि. क	सिता वि क	खारा	७	१	१	३	३	V4	तलिगाउँ
१५६	गोपाल घर्ति	कोपिका घर्ति	खारा	७	१	२	२	१	V4	तलिगाउँ
१५७	लिल ब. कठायत	तिलसरा कठायत	खारा	७	१	३	३	३	V4	तलिगाउँ
१५८	मानसिङ ओली	लालमति ओली	खारा	७	१	३	४	१	V4	तलिगाउँ
१५९	जित ब. घर्ति	तारा घर्ति	खारा	७	१	२	१	४	V4	तलिगाउँ
१६०	पुष्पराज कठायत	चन्द्रकला कठायत	खारा	७	१	३	२	२	V4	तलिगाउँ
१६१	चन्द्र ब. कठायत	कल्पना कठायत	खारा	७	१	३	२	१	V4	तलिगाउँ
१६२	ठान ब. कठायत	सिता कठायत	खारा	७	१	३	५	३	V4	तलिगाउँ
१६३	कलिभान वि क	विर्मी वि क	खारा	७	१	१	५	५	V4	खल्डाडा
१६४	लाल ब. सुनार	अम्मी सुनार	खारा	७	१	१	४	३	V4	खल्डाडा
१६५	खडक वि क	पुर्णकली वि क	खारा	७	१	१	२	३	V4	तलिगाउँ
१६६	प्रताव सुनार	तिलसरी सुनार	खारा	७	१	१	४	५	V4	खल्डाडा
१६७	सुरेन्द्र सुनार	शसिला सुनार	खारा	७	१	१	४	३	V4	खल्डाडा
१६८	भरत परियार	सिता परियार	खारा	७	१	१	१	२	V4	खल्ती
१६९	खडकसिं डाँगी	पवित्रा डाँगी	खारा	७	१	३	२	४	V4	खल्डाडा
१७०	जय ब. सुनार	अमृता सुनार	खारा	७	१	१	२	२	V4	तलिगाउँ
१७१	मित्रलाल वि क	संगिता वि क	खारा	७	१	१	४	४	V4	तलिगाउँ
१७२	पुर्ण ब. घर्ति	निलम घर्ति	खारा	७	१	२	२	२	V4	तलिगाउँ
१७३	तुलराम कठायत	खिमा कठायत	खारा	७	१	३	५	४	V4	तलिगाउँ
१७४	कमला घर्ति	सार्की घर्ति (छोरा)	खारा	७	१	२	४	४	V4	तलिगाउँ
१७५	दौलत वि क	सुन्तली वि क	खारा	७	१	१	२	४	V4	दमाई टोल
१७६	धन ब. दमाई	नविना दमाई	खारा	७	१	१	३	३	V4	दमाई टोल
१७७	पन्चराम परियार	धनमाँया परियार	खारा	७	१	१	२	२	V4	दमाई टोल
१७८	रत्ने दमाई	सुकमाँया दमाई	खारा	७	१	१	४	४	V4	दमाई टोल
१७९	धन्दे दमाई	पुतला दमाई	खारा	७	१	१	१	४	V4	दमाई टोल
१८०	अहिभान दमाई	विर्मा दमाई	खारा	७	१	१	४	३	V4	दमाई टोल
१८१	विष्णु वि क	रैलि वि क	खारा	७	१	१	२	२	V4	दमाई टोल
१८२	दिपक महर	लाल महर	खारा	७	१	१	१	२	V4	दमाई टोल
१८३	भरत महर	सुकमाया महर	खारा	७	१	१	३	१	V4	दमाई टोल

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
१८४	खिम ब. महर	देउकुमार महर	खारा	७	१	१	१	२	V4	दमाई टोल
१८५	ज्ञान ब. वि क	कमला वि क	खारा	७	१	१	३	५	V4	दमाई टोल
१८६	कासिराम वि क	खिमा वि क	खारा	७	१	१	१	४	V4	दमाई टोल
१८७	कृष्ण कामी	प्रतिमा कामी	खारा	७	१	१	४	१	V4	उपलडेरा
१८८	भरत महर	सुकमाया महर	खारा	७	१	१	३	१	V4	दमाई टोल
१८९	पुर्भान कामी	तिली कामी	खारा	७	१	१	३	३	V4	दवाङ
१९०	वनरु वि.क.	गौमती वि.क.	खारा	७	१	१	२	३	V4	उपलडेरा
१९१	गोप्ले दमाई		खारा	७	१	१	१	१	V4	दमाई टोल
१९२	भिम व. कामी	युदकली कामी	खारा	७	१	१	४	२	V4	तलीगाउ
१९३	वालाराम वि.क.	परी वि.क. (छोरी)	खारा	७	१	१	५	४	V4	उपलडेरा
१९४	लरे कामी		खारा	७	१	१	२	२	V4	उपलडेरा
१९५	कर्या कामी		खारा	७	१	१	१	३	V4	उपलडेरा
१९६	मन व. कामी	भिमि कामी	खारा	७	१	१	२	१	V4	खल्डाडा
१९७	भिउराम कामी		खारा	७	१	१	३	२	V4	खल्डाडा
१९८	मन व. सुनार		खारा	७	१	१	२	४	V4	खल्डाडा
१९९	देउराम कामी		खारा	७	१	१	१	३	V4	उपलडेरा
२००	लिले कामी		खारा	७	१	१	१	२	V4	उपलडेरा
२०१	गुमाने सुनार	कमला सुनार	खारा	७	१	१	२	२	V4	सुनार टोल
२०२	प्रविर कामी	धानमाली कामी	खारा	७	१	१	३	३	V4	कुनवाङ
२०३	मन व. सुनार		खारा	७	१	१	३	२	V4	सुनार टोल
२०४	सिउराम कामी	विद्या कामी	खारा	७	१	१	२	४	V4	उपलडेरा
२०५	गणेश सुनार	धनसरी सुनार	खारा	७	१	१	३	२	V4	हारेलारुख
२०६	देउकुमार सुनार	कटा सुनार	खारा	७	१	१	४	२	V4	हारेलारुख
२०७	चैतु राम महर	विनिता महर	खारा	७	१	१	५	२	V4	हारेलारुख
२०८	पंचाराम परियार	धनसरी परियार	खारा	७	१	१	३	२	V4	दमाई टोल
२०९	माल व. वि.क.	धनमाया वि.क.	खारा	७	१	१	४	२	V4	उपलडेरा
२१०	गोपाल वि.क.	कल्पना वि.क.	खारा	७	१	१	१	३	V4	उपलडेरा
२११	हेमन्त प्रकाश के सी	विर्मी के सी	खारा	८	१	३	४	२	V1	लाइत
२१२	विकास के सी	लता के सी	खारा	८	१	३	२	३	V1	लाइत
२१३	कृपाराम ओली	लालसरी ओली	खारा	८	१	३	१	३	V1	लाइत
२१४	राजन के सी	सम्भना के सी	खारा	८	१	३	३	२	V2	लाइत
२१५	मन्जित ओली	पवित्रा ओली	खारा	८	१	३	५	२	V2	लाइत
२१६	सुरक व. ओली	सिता ओली	खारा	८	१	३	१	३	V2	लाइत
२१७	लोकेन्द्र ओली	पदमा ओली	खारा	८	१	३	३	२	V2	लाइत
२१८	खिमलाल के सी	देवी ओली	खारा	८	१	३	३	३	V2	लाइत
२१९	अन्नत ओली	बलि ओली	खारा	८	१	३	६	३	V2	लाइत
२२०	कूल व. के सी	कल्पना के सी	खारा	८	१	३	६	३	V2	लाइत

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साविकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
२२१	रत्न बहादुर खडका	मनमाया खडका	खारा	८	१	३३	१	५	V2	लाइत
२२२	खुम व. ओली	देवि ओली	खारा	८	१	३३	२	३	V2	लाइत
२२३	रण ब. खत्री	मनमति खत्री	खारा	८	१	३३	२	३	V2	लाइत
२२४	खडकसिङ खत्री	मनिषा खत्री (बुहारी)	खारा	८	१	३३	४	७	V2	लाइत
२२५	ताराप्रसाद ओली	सर्मिला ओली	खारा	८	१	३३	५	२	V2	लाइत
२२६	विरमल खत्री	सर्मिला खत्री	खारा	८	१	३३	५	२	V2	लाइत
२२७	भक्त व. के सी	धनसरा के सी	खारा	८	१	३३	२	३	V2	लाइत
२२८	किरण खडका	सपना खडका	खारा	८	१	३३	४	२	V2	लाइत
२२९	रमेश ओली	कमला ओली	खारा	८	१	३३	५	४	V2	लाइत
२३०	टिकाजड खडका	चन्द्रा खडका	खारा	८	१	३३	३	२	V2	लाइत
२३१	विरभान खडका	धनी खडका	खारा	८	१	३३	३	२	V2	लाइत
२३२	लाल व. ओली	नौमता ओली	खारा	८	१	३३	२	३	V2	लाइत
२३३	खुम व. ओली	प्रमिला ओली	खारा	८	१	३३	३	२	V2	लाइत
२३४	महेन्द्र खत्री	मइमा खत्री	खारा	८	१	३३	१	४	V2	लाइत
२३५	पहल व. खत्री	मैसरी खत्री	खारा	८	१	३३	२	४	V2	लाइत
२३६	नारायण के सी	रमिता के सी	खारा	८	१	३३	३	५	V2	लाइत
२३७	विर व. खत्री	धनसरा खत्री	खारा	८	१	३३	५	२	V2	लाइत
२३८	पल व. के सी	संगिता के सी	खारा	८	१	३३	२	३	V2	लाइत
२३९	रत्न बहादुर खडका	मनमाया खडका	खारा	८	१	३३	१	७	V2	लाइत
२४०	विरभान खडका	धनमाली खडका	खारा	८	१	३३	४	२	V2	लाइत
२४१	महेश कुमार ओली	इसरी ओली	खारा	८	१	३३	३	३	V2	लाइत
२४२	मनोज ओली	भिउकुमारी ओली	खारा	८	१	३३	१	३	V2	लाइत
२४३	धन व. खडका	देवि खडका	खारा	८	१	३३	१	३	V2	लाइत
२४४	विरभान खडका	विमला खडका	खारा	८	१	३३	२	२	V2	लाइत
२४५	इन्द्रविर खडका	अमृता खडका	खारा	८	१	३३	३	५	V2	लाइत
२४६	माल व. खडका	देउमति खडका	खारा	८	१	३३	२	२	V2	लाइत
२४७	नर व. खडका	पुनि खडका	खारा	८	१	३३	३	३	V2	लाइत
२४८	विर व. खडका	दिपा खडका	खारा	८	१	३३	४	३	V2	लाइत
२४९	नविन प्रकाश खडका	रविन्द्रा खडका	खारा	८	१	३३	४	२	V2	लाइत
२५०	दिनेश खडका	सर्मिला खडका	खारा	८	१	३३	२	२	V2	लाइत
२५१	लालसिं खत्री	ससिली खत्री	खारा	८	१	३३	२	२	V2	लाइत
२५२	लिल व. ओली	तिलसी ओली	खारा	८	१	३३	३	३	V2	लाइत
२५३	रमेश ओली	सुनिता ओली	खारा	८	१	३३	१	४	V2	लाइत
२५४	कर्ण व. ओली	तुलसा ओली	खारा	८	१	३३	३	३	V2	लाइत
२५५	विकास खडका	धनि खडका	खारा	८	१	३३	३	२	V2	लाइत
२५६	कृष्ण व. खडका	भरणा खडका	खारा	८	१	३३	६	१	V2	लाइत
२५७	गोविन्द खडका	कलासी खडका	खारा	८	१	३३	३	२	V2	लाइत

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
२५८	डिल्ली ब. खडका	पदि खडका	खारा	८	१	३३	३	२	V2	लाइत
२५९	पुर्णसिं ओली	धनि ओली	खारा	८	१	३३	३	४	V2	लाइत
२६०	विरभान खडका	डुडली खडका	खारा	८	१	३३	५	४	V2	लाइत
२६१	सुरेश ओली	ससिला ओली	खारा	८	१	३३	१	३	V2	लाइत
२६२	प्रत्मान खत्री	देउकलि खत्री	खारा	८	१	३३	१	१	V2	लाइत
२६३	बल ब. पुन	वलि पुन	खारा	८	१	३३	४	३	V2	लाइत
२६४	टिकाराम के सी	चन्द्रकला के सी	खारा	८	१	३३	६	६	V2	लाइत
२६५	प्रेम के सी	दिपा के सी	खारा	८	१	३३	२	१	V2	लाइत
२६६	मन ब. के सी	बुरसी के सी	खारा	८	१	३३	२	३	V2	लाइत
२६७	हेमन्त के सी	टलमता के सी	खारा	८	१	३३	४	३	V2	लाइत
२६८	पदम के सी	कली के सी	खारा	८	१	३३	४	५	V2	लाइत
२६९	खम्मसिं ओली	ललिता ओली	खारा	८	१	३३	३	३	V2	लाइत
२७०	गुमानसिं ओली	नन्दकली ओली	खारा	८	१	३३	६	८	V2	लाइत
२७१	नन्दराम ओली	डिलसरी ओली	खारा	८	१	३३	३	४	V2	लाइत
२७२	लिल ब. ओली	जैकली ओली	खारा	८	१	३३	४	३	V2	लाइत
२७३	विरभान ओली	जनु ओली	खारा	८	१	३३	४	४	V2	लाइत
२७४	माल ब. ओली	भूमकी ओली	खारा	८	१	३३	६	२	V2	लाइत
२७५	ससिराम के सी	राती के सी	खारा	८	१	३३	४	२	V2	लाइत
२७६	कमानसिं ओली	लालमति ओली	खारा	८	१	३३	४	३	V2	लाइत
२७७	भूपे ओली	भूपी ओली	खारा	८	१	३३	५	७	V2	लाइत
२७८	खर्के ओली	जैसरी ओली	खारा	८	१	३३	३	३	V2	लाइत
२७९	दिनेश खडका	गौमता खडका	खारा	८	१	३३	१	३	V2	लाइत
२८०	गणेश के सी	सर्पी के सी	खारा	८	१	३३	३	३	V2	लाइत
२८१	सन्देश के सी	गौमता के सी	खारा	८	१	३३	३	२	V2	लाइत
२८२	कृष्ण ब. के सी	कविता के सी	खारा	८	१	३३	६	२	V2	लाइत
२८३	कर्ण ब. खडका	भापी खडका आमा	खारा	८	१	३३	६	२	V2	लाइत
२८४	भूपलाल खडका	धनमाया खडका	खारा	८	१	३३	२	२	V2	लाइत
२८५	नर ब. खडका	धनमाया खडका	खारा	८	१	३३	३	४	V2	लाइत
२८६	जोगु ओली	बुरसी ओली	खारा	८	१	३३	३	४	V2	लाइत
२८७	विरजित ओली	अमृता ओली	खारा	८	१	३३	४	२	V2	लाइत
२८८	रिम ब. ओली	चन्द्रकला ओली	खारा	८	१	३३	५	३	V2	लाइत
२८९	जयराम ओली	ललिता ओली	खारा	८	१	३३	४	२	V2	लाइत
२९०	विकराम ओली	ललिता ओली	खारा	८	१	३३	४	२	V2	लाइत
२९१	बहादुर ओली	शान्ता ओली	खारा	८	१	३३	३	४	V2	लाइत
२९२	महेन्द्र के सी	निर्मला के सी	खारा	८	१	३३	३	२	V2	लाइत
२९३	नन्तराम खत्री	खिउरी खत्री	खारा	८	१	३३	३	४	V2	लाइत
२९४	दिनेश के सी	लक्ष्मी के सी	खारा	८	१	३३	२	३	V2	लाइत

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
२९५	सुरविर खत्री	मैसरा खत्री	खारा	८	१	३३	३	३	V2	लाइत
२९६	मनराम ओली	बुदि ओली	खारा	८	१	३३	२	३	V2	लाइत
२९७	चुरभाने ओली	खिमसरा ओली	खारा	८	१	३३	४	३	V2	लाइत
२९८	टिकाजड खडका	चन्द्रा खडका	खारा	८	१	३३	३	२	V2	लाइत
२९९	विर व. के सी	ससिला के सी	खारा	८	१	३३	१	३	V2	लाइत
३००	टिकाराम के सी	नोखे के सी	खारा	८	१	३३	३	२	V2	लाइत
३०१	नोरजड के सी	भूमरी के सी	खारा	८	१	३३	३	३	V2	लाइत
३०२	भरत खडका	पुर्णकला खडका	खारा	८	१	३३	१	३	V3	लाइत
३०३	मन व. खडका	मनकला खडका	खारा	८	१	३३	२	५	V3	लाइत
३०४	जित व. खत्री	धनमालि खत्री	खारा	८	१	३३	३	४	V3	लाइत
३०५	मन व. के सी	सिता के सी	खारा	८	१	३३	७	१	V3	लाइत
३०६	पंचराम खत्री	पिउमालि खत्री	खारा	८	१	३३	२	५	V3	लाइत
३०७	लोक व. के सी	विरमा के सी	खारा	८	१	३३	१	३	V3	लाइत
३०८	मन्जित ओली	पवित्रा ओली	खारा	८	१	३३	५	२	V3	लाइत
३०९	लालसि के सी	समिली के सी	खारा	८	१	३३	२	२	V3	लाइत
३१०	हस्त व. खडका	रेवता खडका	खारा	८	१	३३	२	३	V3	लाइत
३११	कालो ओली	चन्द्रकला ओली	खारा	८	१	३३	३	४	V3	लाइत
३१२	विरभान ओली	साउनी ओली	खारा	८	१	३३	३	५	V3	लाइत
३१३	गन व. ओली	जयकला ओली	खारा	८	१	३३	३	४	V3	लाइत
३१४	विर व. के सी	धनसरा के सी	खारा	८	१	३३	६	२	V3	लाइत
३१५	प्रकाश ओली	संगिता ओली	खारा	८	१	३३	१	३	V3	लाइत
३१६	छोटिलाल खत्री	विमला खत्री	खारा	८	१	३३	३	२	V3	लाइत
३१७	पुर्ण व. के सी	कमला के सी	खारा	८	१	३३	३	३	V3	लाइत
३१८	चन्द्र व. ओली	रामकलि ओली	खारा	८	१	३३	२	५	V3	लाइत
३१९	खडक व. खत्री	जैसरी खत्री	खारा	८	१	३३	३	३	V3	लाइत
३२०	हरि व. ओली	रामकलि ओली	खारा	८	१	३३	२	३	V3	लाइत
३२१	जनक खत्री	जैकली खत्री	खारा	८	१	३३	२	१	V3	लाइत
३२२	छोटिलाल खत्री	रमिता खत्री	खारा	८	१	३३	१	४	V3	लाइत
३२३	राजीव ओली	मैसरी ओली	खारा	८	१	३३	१	४	V3	लाइत
३२४	प्रकाश के सी	विष्णु के सी	खारा	८	१	३३	३	२	V3	लाइत
३२५	मानसि के सी	देवि के सी	खारा	८	१	३३	२	२	V3	लाइत
३२६	कुल व. के सी	विपना के सी	खारा	८	१	३३	५	४	V3	लाइत
३२७	धन व. ओली	देवि ओली	खारा	८	१	३३	१	३	V3	लाइत
३२८	गोपी खडका	कासी खडका	खारा	८	१	३३	२	३	V3	लाइत
३२९	कृष्ण खडका	भरणा खडका	खारा	८	१	३३	६	१	V3	लाइत
३३०	विरभान खडका	अनुसरी खडका	खारा	८	१	३३	२	४	V3	लाइत
३३१	मिना ओली	प्रेमा ओली	खारा	८	१	३३	१	३	V3	लाइत

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
३३२	कृष्ण खत्री	कृष्णा खत्री	खारा	८	१	३	४	१	V3	लाइत
३३३	गन व. खत्री	धनसरा खत्री	खारा	८	१	३	२	४	V3	लाइत
३३४	हस्त व. खडका	रेवता खडका	खारा	८	१	३	२	३	V3	लाइत
३३५	लोक व. के सी	भागीरती के सी	खारा	८	१	३	३	३	V3	लाइत
३३६	विकास खडका	भिटना खडका	खारा	८	१	३	२	२	V3	लाइत
३३७	अनिल खडका	गनेशा खडका	खारा	८	१	३	१	३	V3	लाइत
३३८	विर व. के सी	टिका के सी	खारा	८	१	३	३	३	V3	लाइत
३३९	कालो ओली	चन्द्रकली ओली	खारा	८	१	३	५	३	V3	लाइत
३४०	नरेश खत्री	देउमति खत्री	खारा	८	१	३	३	३	V3	लाइत
३४१	सार्की ओली	कलासी ओली	खारा	८	१	३	२	५	V4	लाइत
३४२	लोकजित खत्री	ससिली खत्री	खारा	८	१	३	२	२	V4	लाइत
३४३	विशाल के सी	पुतला के सी	खारा	८	१	३	२	४	V4	लाइत
३४४	कृष्णा के सी	सिता के सी	खारा	८	१	३	४	२	V4	लाइत
३४५	राजेन्द्र प्रकाश के सी	संगिता के सी	खारा	८	१	३	५	३	V4	लाइत
३४६	खर्के ओली	धनसरा ओली (छोरा)	खारा	८	१	३	२	२	V4	लाइत
३४७	भिम व. के सी	विमला के सी	खारा	८	१	३	२	२	V4	लाइत
३४८	जित व. खत्री	पवित्रा खत्री	खारा	८	१	३	२	३	V4	लाइत
३४९	टेक व. ओली	रामकलि ओली	खारा	८	१	३	२	३	V4	लाइत
३५०	विशाल खत्री	विमला खत्री	खारा	८	१	३	२	२	V4	लाइत
३५१	नन्दलाल के सी	प्रमिला के. सी.	खारा	८	१	३	३	२	V4	लाइत
३५२	गम बहादुर डाँगी	बिरुवा डाँगी	खारा	८	१	३	२	३	V4	लाइत
३५३	पलसिड खत्री	जानुकुमारी खत्री	खारा	८	१	३	३	२	V4	लाइत
३५४	जयमान खत्री	मनमती खत्री	खारा	८	१	३	२	२	V4	लाइत
३५५	जोग बहादुर खत्री	देउसरी खत्री	खारा	८	१	३	२	४	V4	लाइत
३५६	दिपेश के.सी.	गिता के.सी.	खारा	८	१	३	१	१	V4	लाइत
३५७	कल व. ओली	चन्द्रकला ओली	खारा	९	१	३	४	३	V1	अग्लाढुंगा
३५८	भूपलाल ओली	जलसरी ओली	खारा	९	१	३	२	४	V1	साहु टोल
३५९	दल व. ओली	पानसरी ओली	खारा	९	१	३	४	३	V1	साहु टोल
३६०	लोक व. ओली	रामकली ओली	खारा	९	१	३	२	३	V1	बाघखेर
३६१	पूर्णसिड ओली	कर्ण व. ओली (भाई)	खारा	९	१	३	४	५	V1	माल्हुड
३६२	खर्क व. ओली	मिना ओली	खारा	९	१	३	३	४	V1	कापेगाहिरा
३६३	कपिल ओली	ललिता ओली	खारा	९	१	३	३	२	V1	सल्लेरी पाख
३६४	रमेश ओली	कमला ओली	खारा	९	१	३	५	४	V1	तमाकछरे
३६५	मनलाल ओली	राधा ओली	खारा	९	१	३	३	२	V1	तमाकछरे
३६६	गन व. ओली	कल्पना ओली (बुहारी)	खारा	९	१	३	३	६	V1	तमाकछरे
३६७	राम व. ओली	मैसरी ओली	खारा	९	१	३	२	३	V2	बाघखेर
३६८	शेर व. ओली	लिलाल ओली	खारा	९	१	३	२	२	V2	बाघखेर

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
३६९	देउरुप ओली	मैसरी ओली	खारा	९	१	३	२	५	V2	बाघखेर
३७०	भिम ब. ओली	देउसरा ओली	खारा	९	१	३	४	३	V2	मात्कुड
३७१	जसिराम ओली	पुतला ओली	खारा	९	१	३	३	२	V2	मात्कुड
३७२	ओमप्रकाश ओली	पुस्या ओली	खारा	९	१	३	१	४	V2	माथिल्लो घर
३७३	भागिराम ओली	मनकुमारी ओली	खारा	९	१	३	४	२	V2	माथिल्लो घर
३७४	जय प्रकाश ओली	सुस्मा ओली	खारा	९	१	३	२	३	V2	डारागाउले टोल
३७५	कमानसिङ ओली	खल ओली	खारा	९	१	३	३	१	V2	मात्कुड
३७६	नन्दलाल ओली	गणेशा ओली	खारा	९	१	३	२	३	V2	साहु टोल
३७७	खिम ब. ओली	भिमि ओली	खारा	९	१	३	१	३	V2	साहु टोल
३७८	पूर्णसिङ ओली	ठगि ओली	खारा	९	१	३	२	४	V2	किमगौरा
३७९	तिल ब. ओली	मिना ओली	खारा	९	१	३	१	३	V2	बाघखेर
३८०	कलासिं ओली	लालसरी ओली	खारा	९	१	३	४	५	V2	किमगौरा
३८१	कर्णविर ओली	पवित्रा ओली	खारा	९	१	३	३	३	V2	कुनवाड
३८२	प्रेम ब. ओली	मनिषा ओली	खारा	९	१	३	२	३	V2	भारसदि
३८३	अमर ओली	लक्ष्मी ओली	खारा	९	१	३	४	२	V2	किमगौरा
३८४	लाल ब. ओली	मिना ओली	खारा	९	१	३	४	२	V2	दवाड
३८५	विनाराम पुन	विष्णु पुन	खारा	९	१	२	५	६	V2	दवाड
३८६	गोख ब. ओली	रामकली ओली	खारा	९	१	३	४	२	V2	दवाड
३८७	धन ब. ओली	कल्पना ओली	खारा	९	१	३	३	४	V2	मौरीवास
३८८	मन ब. ओली	नन्दकला ओली	खारा	९	१	३	४	२	V2	मौरीवास
३८९	टिकाराम खत्री	चन्दकला खत्री (बुहारी)	खारा	९	१	३	७	७	V2	तमाकछरे
३९०	पल ब. खडका	मैसरी खडका	खारा	९	१	३	२	३	V2	कुनवाड
३९१	जोख ब. पुन	गिता पुन	खारा	९	१	३	३	१	V2	सल्लेरी पाख
३९२	नन्दराम पुन	मनिषा पुन	खारा	९	१	२	४	१	V2	सल्लेरी पाख
३९३	विरे ओली	पवित्रा ओली	खारा	९	१	३	४	३	V2	कुनवाड
३९४	धनिप्रशाद ओली	कौशिला ओली	खारा	९	१	३	३	६	V2	सल्लेरी पाख
३९५	रिम ब. ओली	रिता ओली	खारा	९	१	३	१	३	V2	सल्लेरी पाख
३९६	कृष्ण ब. ओली	देवि ओली	खारा	९	१	३	२	३	V2	तमाकछरे
३९७	बल ब. पुन मगर	कल्पना पुन मगर	खारा	९	१	३	४	३	V2	तमाकछरे
३९८	नरविर ओली	नम्रा ओली	खारा	९	१	३	५	६	V2	तमाकछरे
३९९	भद्र ब. ओली		खारा	९	१	३	३	३	V2	तमाकछरे
४००	भारिराम ओली	भिमकुमारी ओली	खारा	९	१	३	३	६	V2	तमाकछरे
४०१	तुल्सीराम ओली	खिर्मा ओली	खारा	९	१	३	४	३	V2	साहु टोल
४०२	प्रकाश ओली	भिमि ओली	खारा	९	१	३	३	२	V2	साहु टोल
४०३	नर ब. ओली	पुनिसा ओली (आमा)	खारा	९	२	३	४	६	V2	भिरती टोल
४०४	विर ब. ओली	सुसिला ओली	खारा	९	१	३	२	३	V2	साहु टोल
४०५	पत्र ब. ओली	रुपी ओली	खारा	९	१	३	३	३	V2	भिरती टोल

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
४०६	तुल व. ओली	चुकी ओली	खारा	९	१	३	४	४	V2	मौरीवास
४०७	कर्ण व. ओली	पुर्णकला ओली	खारा	९	१	३	३	४	V2	माल्फुड
४०८	खर्कसिङ ओली	रुपसिला ओली	खारा	९	१	३	२	३	V3	साहु टोल
४०९	जंगे ओली	खल ओली	खारा	९	१	३	३	३	V3	साहु टोल
४१०	भिउसन ओली	राधा ओली	खारा	९	१	३	३	४	V3	कुनवाड
४११	देविलाल ओली	कलौटी ओली	खारा	९	१	३	२	३	V3	सल्लेरी पाख
४१२	कलभान ओली	जयकुमारी ओली	खारा	९	१	३	३	३	V3	दवाड
४१३	कर्ण व. ओली	कमली ओली	खारा	९	१	३	४	३	V3	दवाड
४१४	नरेन्द्र ओली	तिलसरी ओली	खारा	९	१	३	२	२	V3	दवाड
४१५	विखं व. ओली	लोकसरा ओली	खारा	९	१	३	१	४	V3	बाटो टोल
४१६	प्रेम व. परियार	तुलसा परियार	खारा	९	१	१	३	५	V3	दमाई टोल
४१७	नन्दराम ओली	नन्दकला ओली	खारा	९	१	३	१	२	V3	बाघखेर
४१८	नरेन्द्र ओली	अन्जना ओली	खारा	९	१	३	१	२	V3	बाघखेर
४१९	सन्जु ओली	भिमकुमारी ओली	खारा	९	१	३	२	२	V3	बाघखेर
४२०	रत्न व. ओली	कृष्ण ओली	खारा	९	१	३	२	२	V3	बाघखेर
४२१	भुपलाल ओली	लक्ष्मी ओली	खारा	९	१	३	४	३	V3	बाघखेर
४२२	जय व. ओली	संगिता ओली	खारा	९	१	३	१	३	V3	बाघखेर
४२३	मन व. ओली	कलि ओली	खारा	९	१	३	२	३	V3	बाघखेर
४२४	टेक व. ओली	टिका ओली	खारा	९	१	३	१	२	V3	बाघखेर
४२५	मानसिङ ओली	मैसरी ओली	खारा	९	१	३	२	४	V3	साहु टोल
४२६	शेर व. ओली	धनसरा ओली	खारा	९	१	३	२	३	V3	कुनवाड
४२७	शेर व. ओली	धनसरा ओली (आमा)	खारा	९	२	३	६	३	V3	मुध्याटोल
४२८	पलसिङ ओली	सिता ओली	खारा	९	१	३	३	३	V3	डारागाउ टोल
४२९	केशव. पुन मगर	विष्णु पुन	खारा	९	१	२	३	५	V3	साहु टोल
४३०	ओकिराम खत्री	पवित्रा खत्री	खारा	९	१	३	५	७	V3	कुनवाड
४३१	शान्त व. ओली	शितली ओली	खारा	९	१	३	२	४	V3	कुनवाड
४३२	सर्जन ओली	भयापी ओली	खारा	९	१	३	२	३	V3	कुनवाड
४३३	लाल व. ओली	दलमता ओली	खारा	९	१	३	२	३	V3	कुनवाड
४३४	भिम व. ओली	रेवता ओली	खारा	९	१	३	४	२	V3	कुनवाड
४३५	रुपसिङ ओली	धनमाली ओली	खारा	९	१	३	२	२	V3	कुनवाड
४३६	देविलाल ओली	विरमाली ओली	खारा	९	१	३	२	२	V3	कुनवाड
४३७	शेर व. ओली	धनसरा ओली	खारा	९	१	३	२	३	V3	कुनवाड
४३८	अमर ओली	कल्पना ओली	खारा	९	१	३	१	२	V3	काफलगैरा
४३९	कालुराम खत्री	काली खत्री	खारा	९	१	३	२	२	V3	तमाकछरे
४४०	मन व. ओली	सिता ओली	खारा	९	१	३	३	३	V3	माल्फुड
४४१	नर व. कवर	सपना कवर	खारा	९	१	२	७	३	V3	भारसदि
४४२	देविलाल कवर	कृष्णा कवर	खारा	९	१	२	४	२	V3	भारसदि

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
४४३	पन्चराम ओली	रुपकलि ओली	खारा	९	१	३	३	४	V3	दवाङ
४४४	नागसिङ ओली	निर्मला ओली	खारा	९	१	३	३	२	V3	दवाङ
४४५	सुमन ओली	भावना ओली	खारा	९	१	३	३	२	V3	दवाङ
४४६	वागसिङ ओली	लिला ओली	खारा	९	१	३	४	३	V3	दवाङ
४४७	राम ब. ओली	डिलसरी ओली	खारा	९	१	३	२	२	V3	दवाङ
४४८	ज्ञान ब. ओली	हरिकला ओली	खारा	९	१	३	१	१	V3	साहु टोल
४४९	खिम ब. ओली	भिमि ओली	खारा	९	१	३	२	२	V3	सल्लेरी पाख
४५०	गन ब. कवर	भुपी कवर	खारा	९	१	३	३	२	V3	भारसदि
४५१	विरु ओली	तिलसरी ओली	खारा	९	१	३	३	४	V3	तमाकछरे
४५२	खिम ब. ओली	भूमिका ओली	खारा	९	१	३	३	२	V3	भिरती टोल
४५३	डिल्ली ब. ओली	कमला ओली	खारा	९	१	३	२	२	V3	तमाकछरे
४५४	देउरुप ओली	रुपसिला ओली	खारा	९	१	३	६	२	V3	भिरती टोल
४५५	कमराज ओली	देवि ओली	खारा	९	१	३	४	३	V3	भिरती टोल
४५६	खिम ब. ओली	निशा ओली	खारा	९	१	३	२	३	V3	भिरती टोल
४५७	कल ब. ओली	कमला ओली	खारा	९	१	३	२	२	V3	भिरती टोल
४५८	प्रकाश ओली	तिला ओली	खारा	९	१	३	२	३	V3	सल्लेरी पाख
४५९	कमानसिङ ओली	कमला ओली	खारा	९	१	३	२	२	V3	सल्लेरी पाख
४६०	हरि ब. ओली	दिपा खडका	खारा	९	१	३	१	२	V3	कुनवाङ
४६१	देउरुप ओली	नरमति ओली	खारा	९	१	३	१	१	V3	सल्लेरी पाख
४६२	रेशम ओली	नमुना ओली	खारा	९	१	३	१	२	V3	दमाई टोल
४६३	कृष्ण के सी	पवित्रा के सी	खारा	९	१	३	५	२	V3	साहु टोल
४६४	दसरत परियार	मुना परियार	खारा	९	१	३	३	१	V3	साहु टोल
४६५	देउरामे ओली	कमला ओली	खारा	९	१	३	३	२	V3	मौरीवास
४६६	पदम ब. ओली	विर्मी ओली	खारा	९	१	३	२	५	V3	सल्लेरी पाख
४६७	सहाविर ओली	सर्मिला ओली	खारा	९	१	३	२	४	V3	साहु टोल
४६८	इन्द्र ब. ओली	मेवालाल ओली (छोरा)	खारा	९	१	३	१	१	V3	तमाकछरे
४६९	खकेन्द्र ओली	निर्मला ओली	खारा	९	१	३	२	२	V3	तमाकछरे
४७०	भागिन्ते ओली	कल्पना ओली	खारा	९	१	३	२	४	V3	भिरती टोल
४७१	दिलेन्द्र ओली	भरणा ओली	खारा	९	१	३	१	२	V3	मौरीवास
४७२	गन ब. ओली	बुदि ओली	खारा	९	१	३	४	७	V3	मौरीवास
४७३	अखिल ओली	ससिला ओली	खारा	९	१	३	१	३	V3	भारसदि
४७४	कृति ब. ओली	मैसरी ओली	खारा	९	१	३	२	२	V3	मौरीवास
४७५	राम ब. कवर	निर्मला कवर	खारा	९	१	२	२	२	V3	भारसदि
४७६	कृष्ण ओली	कृष्णकला ओली	खारा	९	१	३	३	२	V3	मौरीवास
४७७	भागीराम ओली	भुमसरी ओली	खारा	९	१	३	३	२	V3	मौरीवास
४७८	मानसिङ ओली	रामकली ओली	खारा	९	१	३	२	४	V3	अन्तरीखेत्या
४७९	मानसिङ ओली	भरणा ओली	खारा	९	१	३	२	३	V3	वाघखेर

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साविकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
४८०	भद्र ब. ओली		खारा	९	१	३	३	३	V3	तमाकछरे
४८१	पल बहादुर खत्री		खारा	९	१	३	२	२	V4	कुनवाड
४८२	अर्जुन ओली	सिता ओली	खारा	९	१	३	३	३	V4	डारागाड टोल
४८३	कृष्ण ब. ओली	कमला ओली	खारा	९	१	३	१	२	V4	डारागाड टोल
४८४	पुर्णसिद्ध ओली	चेप्टे ओली	खारा	९	१	३	२	२	V4	बाघखेर
४८५		कल्पना ओली	खारा	९	१	३	२	३	V4	बाघखेर
४८६	टिकाराम कवर	ससिला कवर	खारा	९	१	३	४	३	V4	बाघखेर
४८७	शेर ब. ओली	चन्द्रा ओली	खारा	९	१	३	५	१	V4	भारसदि
४८८	डिल्ली ब. ओली	कमला ओली आमा	खारा	९	१	३	३	२	V4	मौरीवास
४८९	खर्के ओली	ईश्वरी ओली	खारा	९	१	३	३	३	V4	मौरीवास
४९०	कृपे ओली	राधा ओली	खारा	९	१	३	१	१	V4	भिरती टोल
४९१	विरसिद्ध ओली	डिलसरा ओली	खारा	९	१	३	३	३	V4	भिरती टोल
४९२	कल ब. ओली	डिलमाया ओली	खारा	९	१	३	१	३	V4	भिरती टोल
४९३	पहलसिं ओली	विनोद ओली (छोरा)	खारा	९	१	३	२	३	V4	साह टोल
४९४	लालविर विटालु	मिना विटालु	खारा	९	१	३	३	७	V4	तमाकछरे
४९५	इन्द्र ब. ओली	कल्पना ओली	खारा	९	१	३	१	३	V4	माल्फुड
४९६	होम ब. ओली	विमला ओली	खारा	९	१	३	१	३	V4	सल्लेरी पाख
४९७	डिल्ली ब. ओली	काली ओली	खारा	९	१	३	३	३	V4	सल्लेरी पाख
४९८	पदम ब. ओली	आशा ओली	खारा	९	१	३	१	४	V4	सल्लेरी पाख
४९९	मनराम ओली	वृदि ओली	खारा	९	१	३	१	३	V4	सल्लेरी पाख
५००	सर्वजित परिवार	सुजता परिवार	खारा	९	१	१	२	२	V4	सल्लेरी पाख
५०१	चोपलाल ओली	निमा ओली	खारा	९	१	३	२	२	V4	दमाई टोल
५०२	नर ब. ओली		खारा	९	१	३	०	१	V4	सल्लेरी पाख
५०३	तिलक परिवार	रेणु परिवार (बुहारी)	खारा	९	१	१	३	४	V4	वाटामुनि
५०४	जयमान खत्री	कविता खत्री	खारा	९	१	३	२	२	V4	दमाई टोल
५०५	चन्द्र ब. ओली	गौमता ओली	खारा	९	१	३	२	२	V4	तमाकछरे
५०६	राजेन्द्र ओली	लालमाया ओली	खारा	९	१	३	२	२	V4	दवाड
५०७	देउराम ओली	देउमति ओली	खारा	९	१	३	५	४	V4	भिरती टोल
५०८	गंगाराम के सी	कमला के सी	खारा	९	१	३	१	३	V4	दोवाटो टोल
५०९	पत्र ब. ओली	पवित्रा ओली	खारा	९	१	३	२	२	V4	काफलगैरा
५१०	चन्द्र ब. ओली	रेख ओली	खारा	९	१	३	२	१	V4	काफलगैरा
५११	पहल ब. ओली	नविना ओली	खारा	९	१	३	२	२	V4	कुनवाड
५१२	कृति ब. ओली	पानसरा ओली	खारा	९	१	३	५	५	V4	कुनवाड
५१३	मन ब. ओली	प्रमिला ओली	खारा	९	१	३	१	१	V4	कुनवाड
५१४	मन ब. ओली	रामकली ओली	खारा	९	१	३	२	५	V4	कापेगैरा
५१५	लोकेन्द्र ओली	विर्मा ओली	खारा	९	१	३	१	२	V4	डारागाड टोल
५१६	टिकाराम ओली	तिलसरा ओली	खारा	९	१	३	६	७	V4	भित्ता घर टोल

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साविकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर	टोलको नाम
५१७	पल ब. ओली	नन्न कुमारी ओली	खारा	९	१	३	२	६	V4	डारागाउ टोल
५१८	रामप्रसाद ओली	गिता ओली	खारा	९	१	३	१	३	V4	भिता घर टोल
५१९	भिउसन ओली	विष्णु ओली	खारा	९	१	३	१	३	V4	डारागाउ टोल
५२०	राजेश ओली	चन्द्रकला ओली	खारा	९	१	३	२	२	V4	भिता घर टोल
५२१	तिर्ख ब. ओली	पार्वता ओली	खारा	९	१	३	२	२	V4	मात्कुड
५२२	जसिराम ओली	गंगा ओली	खारा	९	१	३	६	३	V4	धागेडाडा
५२३	दल ब. ओली	विष्णु ओली	खारा	९	१	३	६	२	V4	मात्कुड
५२४	जय ब. ओली	कल्पना ओली	खारा	९	१	३	४	४	V4	मात्कुड
५२५	जय ब. खडका	सिता खडका	खारा	९	१	३	२	४	V4	मात्कुड
५२६	ज्ञान ब. खडका	खिमा खडका	खारा	९	१	३	२	३	V4	मात्कुड
५२७	भागिराम ओली	मिसना ओली	खारा	९	१	३	३	१	V4	मात्कुड
५२८	अमर ओली	विष्णु ओली	खारा	९	१	३	२	१	V4	मात्कुड
५२९	कर्ण ब. ओली	रुपसिला ओली	खारा	९	१	३	५	३	V4	किमगौरा
५३०	शेर ब. ओली	पिउमाली ओली	खारा	९	१	३	१	२	V4	साह टोल
५३१	प्रमिला ओली आमा	खिमा ओली (छोरी)	खारा	९	२	३	३	४	V4	अग्लाढुंगा
५३२	भागीराम के सी	खिमा के सी	खारा	९	१	३	४	३	V4	अग्लाढुंगा
५३३	गुमसिड के सी	तुलसा के सी	खारा	९	१	३	७	२	V4	मात्कुड
५३४	दल ब. ओली	कलसी ओली	खारा	९	१	३	१	२	V4	मात्कुड
५३५	पवित्रा ओली (आमा)	पुस्या आली (छोरी)	खारा	९	२	३	३	१	V4	बासोर
५३६	प्रसराम ओली	याम कु ओली	खारा	९	१	३	२	२	V4	किमगौरा
५३७	डिल्ली ओली	तुलसा ओली	खारा	९	१	३	२	३	V4	बासोर
५३८	टोपलाल ओली	नविना ओली	खारा	९	१	३	४	१	V4	बासोर
५३९	राजेश ओली	सुसिला ओली	खारा	९	१	३	२	३	V4	बासोर
५४०	कुम ब. ओली	धनमाया ओली	खारा	९	१	३	२	२	V4	बासोर
५४१	दिनेश ओली	कृष्णा ओली	खारा	९	१	३	१	२	V4	बासोर
५४२	टेक ब. ओली	रामकली ओली	खारा	९	१	३	३	३	V4	दवाड
५४३	खडके ओली	भृपी ओली(छोरी)	खारा	९	१	३	२	२	V4	कूनवाड
५४४	हरिलाल ओली	देउमति ओली	खारा	९	१	३	२	३	V4	दवाड
५४५	भूपलाल विटालु	तुलसा विटालु	खारा	९	१	१	१	३	V4	सिमाटोल
५४६	गोपन्द्र क्षेत्री		खारा	९	१	३	१	१	V4	कूनवाड
५४७	नविन ओली	चन्द्रकला ओली	खारा	९	१	३	२	२	V4	कूनवाड
५४८	देविलाल ओली	पवित्रा ओली	खारा	९	१	३	२	२	V4	डारागाउ टोल

संकटासन्नता स्तर : V1-न्यून, V2-मध्यम, V3-उच्च, V4-अति उच्च

जातजाति : दलित =१, जनजाति = २, बा/क्षे/ठ = ३

अनुसूची ३. फोटोहर

वस्ती स्तरीय गोष्ठिमा सहभागीहरु सहभागितामूलक नक्शा र जि.आ.इस. नक्शाहरुवारे छलफल गर्दै

लापा योजना तर्जुमा गोष्ठिमा सहभागीहरु समूह छलफल गर्दै

लापा योजना तर्जुमा गोष्ठीका सहभागीहरु

त्रिबेणी गाउँपालिका
वडा नं. ५
रुकुम (पश्चिम)

